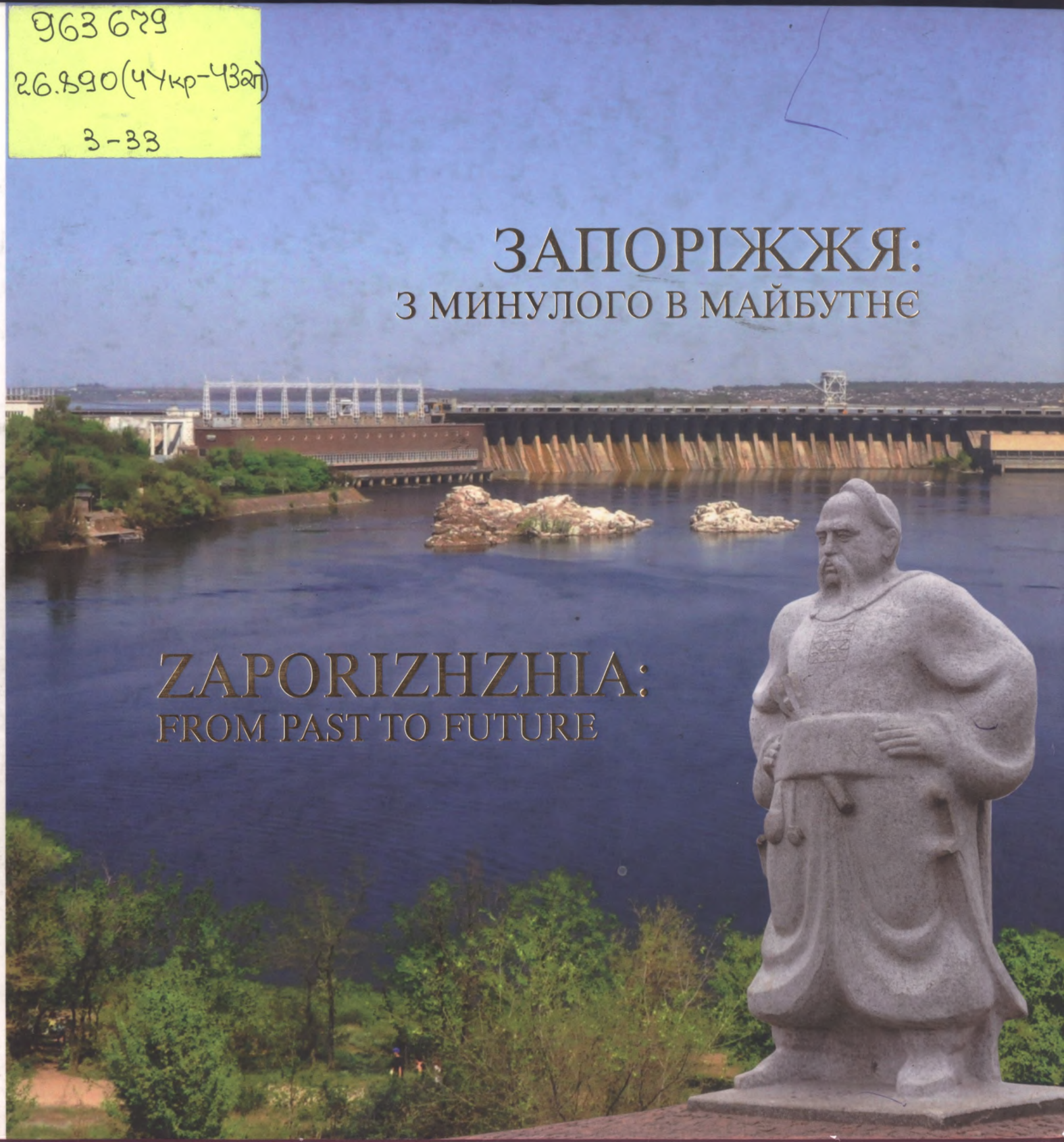
963679
26.890(4Укр-4Зап)
З-33

ЗАПОРІЖЖЯ:
З МИНУЛОГО В МАЙБУТНЄ

ZAPORIZHZHIA:
FROM PAST TO FUTURE

26.890(44Укр-43Зп)
З-33

ПОДАРОВАНО
Запорізька обласна
імені
бібліотека
ім. О. М. Горького
Від
автора

ЗАПОРІЖЖЯ:
З МИНУЛОГО В МАЙБУТНЄ

ZAPORIZHZHIA:
FROM PAST TO FUTURE

963679

LUX PRINT
PUBLISHING HOUSE
2012

Запорізька обласна
бібліотека
ім. О. М. Горького

ЗМІСТ
CONTENT

ВСТУП 6
INTRODUCTION

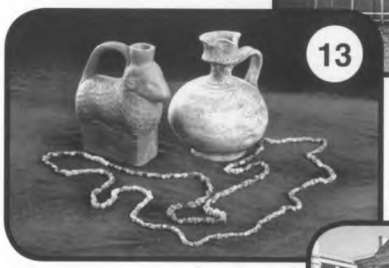
ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА 7
GENERAL CHARACTERISTIC

ІСТОРІЯ 11
HISTORY
Стародавні часи 12
Ancient times
Доба козацтва 14
The era of Cossacks
Колонізація краю та промислове освоєння 15
The colonization of the land and commercial development
Жовтнева революція та громадянська війна 16
The October Revolution and Civil War
Індустріалізація і колективізація 16
Industrialization and collectivization
Роки Великої Вітчизняної війни 17
During World War II
Відновлення господарства 19
The economy renewal
Період перебудови 21
The period of Perestroika
Період незалежності 21
Period of Independence

ПАМ'ЯТКИ, ТУРИЗМ 23
SIGHTS, TOURISM
Туристический потенциал 24
The Tourist Potential
Приазовський національний природний парк 25
Priazovsky National Nature Park
Національний заповідник Хортиця 26
Khortytsya National Reserve
Історико-культурний комплекс "Запорозька Січ" 29
Historical-cultural Complex "Zaporizhian Sich"
Меморіально-туристичний комплекс "Протовче" 30
Memorial-tourist Complex "Protovche"
Меморіально-туристичний комплекс "Скіфський стан" 30
Memorial-tourist Complex "Skifskyi Stan"

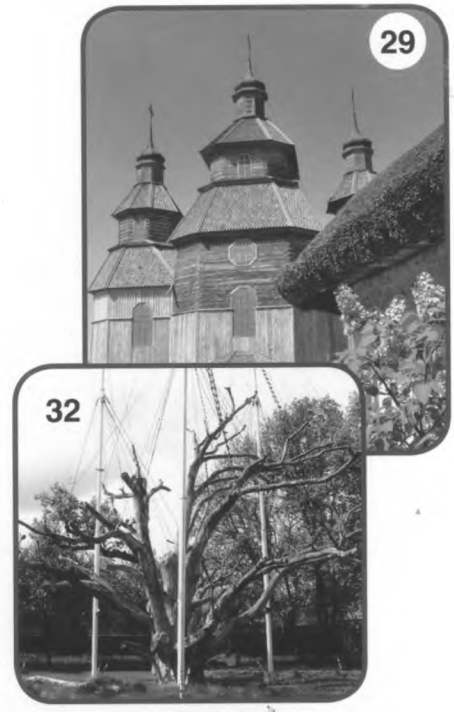

Заповідник "Кам'яна Могила" 31
The Reserve "Kamyana Mohyla" (Stone Tomb)
Заповідник "Кам'яні Могили" 32
The Reserve "Kamyani Mohyli" (Stone Tombs)
700-річний Запорізький Дуб 32
700-year-old Zaporizhian Oak-tree
Ландшафтний заказник "Корсак-Могила" 33
Landscape Wildlife Sanctuary (Corsack-Mohyla)
Заказник "Заплава ріки Берди" 34
Wildlife sanctuary "Bottom-land of Berda River"
Алтагирське лісництво 34
Altagirske forestry
Зоопарк "Таврія" 35
"Tavrija" Zoo
Місто-курорт Бердянськ 36
Resort town Berdyansk
Історико-архітектурні пам'ятки 37
Historical-Architectural Sights
Дніпровська гідроелектростанція ім. В. І. Леніна 37
The Dnieper (Dnipro) Hydroelectric Station
Музей-заповідник "Садиба Попова" 40
Open-Air Museum Popov Castle (Popov Sadyba)
Менонітські колонії 41
Menonnite colonies
Старий Олександрівськ 42
Old Oleksandrivsk
Шосте селище (соцмісто) 43
Shoste selishe (sotsmisto)
Гуляйполе 44
Huliaipole
Пам'ятник Володимиру Висоцькому 44
The monument to Vladimir Vysotsky

КУЛЬТУРА І ДУХОВНІСТЬ 45
CULTURE AND SPIRITUALITY
Культурні традиції і народна творчість 46
Cultural traditions and folklore
Культурне життя 49
Cultural life
Музика і театр 51
Music and theater
Образотворче мистецтво 54
The fine arts
Духовність і храмова культура 56
Spirituality and Temple Culture
Літературне Запоріжжя 57
Literary Heritage of Zaporizhzhia

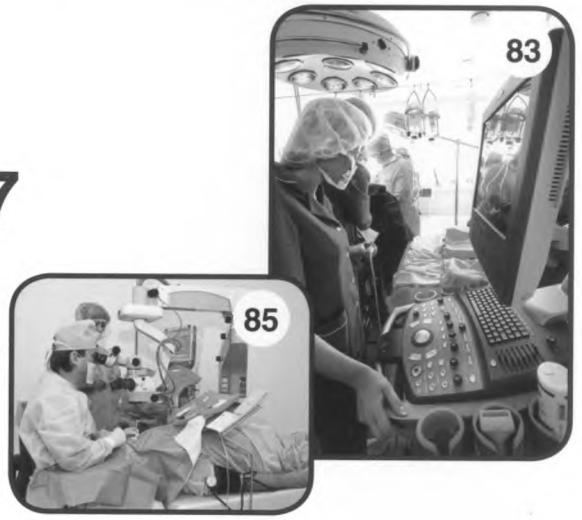
СПОРТ **61**
SPORTS

ОСВІТА, НАУКА **65**
EDUCATION, SCIENCE
Освіта Запорізької області 66
Education of the Zaporizhzhia region
Науково-технічний потенціал 70
Scientific and technical potential
Український інститут трансформаторобудування 72
Ukrainian transformer institute
Запорізький національний університет 74
Zaporizhzhia National University
Запорізький державний медичний університет 76
Zaporozhye State Medical University

МЕДИЦИНА, ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я **77**
MEDICINE, HEALTH CARE
Охорона здоров'я Запорізької області 78
System of healthcare
Реформування галузі 82
Sector Reforms
Офтальмологічний центр "Прозріння" 84
Ophthalmological Center "Prozrinnia"
Запорізька обласна станція переливання крові 86
Zaporizhzhia Regional Blood Transfusion Station

ЕКОНОМІКА, ПРОМИСЛОВІСТЬ **87**
ECONOMY, INDUSTRY
Економічний розвиток 88
Economic development
Промисловість Запорізької області 88
Industry in the Zaporizhzhia region
Металургійний комплекс 88
Metallurgical Complex
Машинобудівний комплекс 89
Machine-building complex
Хімічна галузь 91
Chemical industry
Електроенергетичний комплекс 92
Electricity complex
Транспорт та зв'язок 93
Transport and communication
Енергозбереження та енергоефективність 95
Energy saving and efficiency

Агропромисловий комплекс 98
Agro-industrial complex
Запорожсталь, ОАО 100
Zaporizhstal JSC
НПКО "ТАТА" 101
NPKO "TATA"
ПрАТ "Завод напівпровідників" 102
PJSC "Semiconductor Plant"
Холдинг "Віза" 104
Holding company "Visa"
ДП "Науково-дослідний інститут будівельних конструкцій" 105
Research Institute of Building Constructions
ТОВ "Мокрянський кам'яний кар'єр №3" 106
Ltd. "Mokryansky Stone Pit No. 3"
ТОВ "Електротехмаш" 108
"Electrotechmash" LTD
ПАТ "Електрометалургійний завод "Дніпроспецсталь" 109
PJSC "Electrometallurgical Works "Dneprospetsstal"
Обувная фабрика "Мида" 110
Zaporozhye shoe factory "MIDA"
ПАТ "Укрграфіт" 111
JSC "Ukrgrafit"
ТОВ "Ремшляхбуд" 112
LLC "Remdorstroi"
ПП "Магістр" 114
Private enterprise "Magistr"
ВАТ "Мелітопольський завод "АВТОКОЛЬОРЛИТ" 115
OJSC "Melitopol Plant "AVTOKOLIORLYT"
ТОВ "ФонДорн" 116
"FonDorn" LLC
ТОВ "Запорізький асфальтобетонний завод" 117
Zaporizhzhia Asphalt-concrete Plant
ПАТ "МОТОР-БАНК" 118
PJSC "MOTOR-BANK"
Асоціація "Рост-холдинг" 119
Association "Rost-Holding"
ТОВ ПК "Технолит" 120
"Tekhnolyt" PC LLC

ІНВЕСТИЦІЙНІ ПРОПОЗИЦІЇ **121**
INVESTMENT PROPOSALS
Інвестиційна привабливість 122
Investment attractiveness
Зовнішньоекономічна діяльність і міжнародне співробітництво 122
Foreign economic activity and international cooperation
Інвестиційна діяльність 124
Investment Activities

Запорізький край завжди уособлював у собі дух свободи і неспокою у гарному розумінні цих слів. Про це нагадують і безмежні степові простори, і могутня сила сивого Дніпра, і бурхлива історія краю. На славетній Хортиці й донині відчувається волелюбний козацький дух, а у народній пам'яті збереглися спогади про анархістські загони Нестора Махна.

Недарма сьогодні Запорізький край отримав звання історико-культурної столиці Південного Сходу України. Безліч пам'яток історії, курортів, заповідних зон приваблюють сюди тисячі туристів. Відвідувачів чекають музеї, театри, філармонія, виставкові зали. А долучитися до народних талантів, на які так щедра запорізька земля, можна на чисельних фестивалях і конкурсах.

Нині Запорізька область по праву вважається одним із найрозвиненіших регіонів країни і продовжує набирати темпи свого росту. Безкраї родючі поля приносять щедрі врожаї, які стверджують славу Запоріжжя як житниці України. Символом індустріального розвитку всієї країни свого часу став ДніпроГЕС, який і досі вражає уяву своєю величчю. Продукцію сучасних металургійних, автомобільних, моторобудівних підприємств купують у багатьох країнах близького і далекого зарубіжжя. З кожним роком збільшується обсяг інвестицій, які вкладаються у регіон.

Неспокійний характер запорожців допомагає їм досягати все нових вершин, дозволяє впевнено йти вперед і будувати сильну інноваційну економіку.

Zaporizhzhia region has always embodied the spirit of freedom and restlessness in the good sense of the word. The vast endless steppe, the great power of the gray Dnieper River, and the stormy history of the region reminisce about it. On the glorious Isle of Khortitsya one can still feel the spirit of freedom-loving Cossacks, and popular memory preserves recollection of the anarchist Nestor Makhno's forces.

No wonder today Zaporizhzhia region has obtained the status of the historical and cultural capital of the South Eastern Ukraine. Numerous historical monuments, resorts, and wildlife sanctuaries attract thousands of tourists to the region. Museums, theaters, Philharmonic, exhibit halls await the visitors. At numerous festivals and competitions one can join in with the folk talents Zaporizhzhia region is rich in.

Today Zaporizhzhia region is rightly considered one of the most developed parts of the country and its development continues at a rapid rate. Vast fertile fields yield generous crops, proving the fame of Zaporizhzhia as the "bread basket" of Ukraine. At some point time hydroelectric power station Dnipro GES became the symbol of industrial development throughout the country. The greatness of the station still captures the imagination. The products of modern metallurgical, car, and engine plants are bought in CIS and abroad. Every year the volume of investments in the region grows.

Restless nature of Zaporizhzhia people helps them to reach new heights, allows them to advance confidently and build a strong innovation economy.

Загальна характеристика

General characteristic

ЗАПОРІЗЬКА ОБЛАСТЬ
ZAPORIZHZHIA REGION

Герб Запорізької області
Emblem of Zaporizhzhia Region (oblast)

Флаг Запорізької області
Flag of Zaporizhzhia Region (oblast)

Географічне положення

Область розташована у південно-східній частині України і межує з Херсонською областю на заході, Дніпропетровською – на заході і північному заході та Донецькою – на сході. Південні кордоні Запорізького краю омиваються Азовським морем, берегова лінія якого лише в межах області перевищує 300 км.

Площа становить 27,2 тисяч км. кв. (4,5% площі України).

Адміністративний центр – місто Запоріжжя. Адміністративно ділиться на 20 районів, 5 міст обласного значення та 9 міст районного значення. Всього в області 14 міст, 22 селища міського типу, 914 сільських населених пунктів.

Запорізька область – як адміністративна одиниця на території УРСР була виділена 10 січня 1939 р. з південно-східної частини Дніпропетровської області з адміністративним центром у місті Запоріжжі. 30 березня 1944 р. південно-західна її частина відійшла до новоствореної Херсонської області, і Запорізька область прийняла свої сучасні кордони.

Географічне положення Запорізької області вважається вигідним. Регіон розташовано у безпосередній близькості до Промислового Придніпров'я, Нікопольського марганцеворудного басейну, Криворізького басейну залізної руди. Територією області протікає найбільша водна транспортна артерія України – ріка Дніпро (третя за розміром у Європі). На південь регіон омивається Азовським морем, що дає змогу розвиватися морському транспорту, туризму та рибним промислам.

Область може похвалитися великою кількістю річок – 109. При цьому води Дніпра, де побудовано ряд водосховищ забезпечують промислові потреби.

Для Запорізької області визначним є рівнинний ландшафт. Більшість площі припадає на Придніпровську низину, яка на півдні переходить у Причорноморську. На південному сході рівнина переходить у Приазовську височину.

The geographical position

The region is located in the south eastern part of Ukraine and borders on Kherson region in the west, Dnepropetrovsk region in the west and north-west, and also borders on Donetsk in the east. The southern boundary of the Zaporizhzhia region is washed by the Sea of Azov with a coastline which exceeds 300 km within Zaporizhzhia region.

The area of the region is 27,200 km^2.

Zaporizhzhia region is administratively divided into 20 districts, five municipalities and nine areas. The region consists of 14 cities, 22 towns, and 914 rural settlements.

On January 10, 1939 Zaporizhzhia region was created as a part of the Ukrainian Soviet Socialist Republic and it was separated from the south-eastern part of Dnipropetrovsk region. Zaporizhzhia became its administrative centre. On March 30, 1944 its south-western part became a part of newly established Kherson region, and Zaporizhzhia region was established its current borders.

The geographical position of Zaporizhzhia region is considered to be favourable. The region is located close to the Industrial Pridniprovya, Nikopol manganese ore basin, and Kriviy Rig iron ore basin. The Dnieper River flowing through the region is the largest transport waterway of Ukraine. It is the third longest river in Europe. The region is washed by the Sea of Azov in the south that is favourable for the development of transport, tourism and fishery.

The area has a large number of rivers, totalling at 109. The Dnieper has a number of reservoirs and provides industrial needs.

The flat landscape is an outstanding feature of Zaporizhzhia region. Most of the area is the Pridniprovya Lowland, which turns into the Black Sea Lowland in the south. The plain turns into the Priazov Upland in the south-east.

Природний потенціал

Клімат Запорізької області помірно континентальний зі спекотним літом і теплою малосніжною зимою. Більшість опадів припадає на літній період, у квітні-травні спостерігаються суховії.

Середньорічні температури: літня – +22°С, зимова – -4,5°С. На рік у середньому припадає 225 сонячних днів; рівень опадів становить 448 мм.

Умовно область поділяється на три природно-сільськогосподарські зони: степову (50,8%), степову посушливу (34,8%) та сухостепову (14,4%) зони. Такі природнокліматичні умови дозволяють вирощувати в області майже всі сільськогосподарські культури, отримуючи високі врожаї, а також максимально сприяють розвитку курортно-туристичної діяльності.

Басейн Азовського моря омиває південно-західну частину Приазовського узгір'я і східну частину Причорноморської низини. Північна частина Азовського моря розглядається як цінна рибогосподарська та рекреаційна зона області. Найвизначнішими одиницями природно-рекреаційного потенціалу є Бердянськ – грязьовий курорт на березі Азовського моря, Кирилівка – приморський курорт розташований також на побережжі Азовського моря. Значні запаси лікувальних грязей знаходяться на дні лиманів Утлюцький та Молочний.

В області функціонують безліч санаторіїв, баз відпочинку, водогрязелікарень. Тут знаходяться 299 територій і об'єктів природно-заповідного фонду, 181 заказник, 95 пам'яток природи, 3 заповідні урочища, 20 парків — пам'яток садово-паркового мистецтва.

Ґрунти переважно складаються з чорноземів.

Природні ресурси багаті на значні запаси залізних та марганцевих руд, гранітів, вогнетривких глин, пегматитів, каоліну. У відсотковому відношенні в області видобувають 88,06% пегматитів, 63,42% апатитів, 69,1% марганцевої руди та 22,9% каолінів від загальноукраїнських показників.

Рельєф Запорізької області переважно рівнинний з окремими підвищеними ділянками на Приазовській височині, яка є головним вододілом регіону. Звідси беруть початок річки дніпровського і азовського басейнів.

Найвища точка Запорізької області – природна

Climate

The climate of Zaporizhzhia region is moderate continental. It is hot in summer and winters are cold with little snowfalls. It often rains in summer and there are dry winds in April and May.

The average temperature in the summer is + 22°C and – 4,5°C in the winter. There are 225 sunny days annually and average rainfall is 448 mm.

The region can be roughly divided into three natural and agricultural zones: steppe (50.8%), arid steppe (34.8%) and dry steppe (14.4%). The natural climate conditions make it possible to cultivate almost all crops, have high yield as well as contribute to the development of resort-tourist activities.

The Azov Sea basin washes the south-western part of the Azov Highland and the eastern part of the Black Sea Lowland. The northern part of the Sea of Azov is a valuable fishery and recreational area. The places with the most natural and recreational potential are Berdyansk, a mud resort on the shores of the Sea of Azov, and Kirillovka, a seaside resort on the coast of the Sea of Azov. Rich deposits of curative mud are at the bottom of the Utlyukskiy and Molochniy estuaries.

There are a lot recreation facilities or water and mud clinics in the region. There are 299 nature reserves, 181 natural sanctuaries, 95 natural monuments, three protected tracts, and 20 parks which are monuments of landscape design.

The soil mainly consists of black soil.

Natural resources are rich in iron and manganese ores, granite, refractory clay, crystals, and kaolin. 88.06% of the mined crystals, 63.42% of the apatite, 69.1% of the manganese ore and 22.9% of the kaolin are extracted in the region compared to nationwide figures,

Landscape of Zaporizhzhia region is mainly flat with some heightened areas on the Azov Upland, which is the main watershed of the region. The rivers of the Dnieper and Azov basins originate from here.

The highest point of Zaporizhzhia region is a natu-

Захід сонця на Дніпрі
Sunset over the Dnipro River

гора Бельмак-Могила (327 м над рівнем моря). Від неї на захід простягнулася ще низка подібних утворень – могили Токмак, Зелена, Корсак, Кам'яна.
Вздовж моря утворилися піщані коси – Бердянська, Обіточна і Федотова зі своїм продовженням – островом Бирючим.
Знання рельєфу має виняткове значення при розробці меліорації степних угідь.

Населення Запорізької області

Станом на 1 січня 2012 року в області проживало 1790,7 тис. осіб (3,9% населення України, 9-е місце серед областей), у т.ч. міського населення – 1378,7 тис. осіб, сільського – 412,0 тис. осіб. Рівень народжуваності по містах та районах області значно різнився: від 5,5 народжених на 1000 наявного населення в Куйбишевському до 14,1% у Новомиколаївському районі.
Останнім часом спостерігається незначне зменшення рівня смертності: з 16,2 померлих у розрахунку на 1000 наявного населення у січні 2011 р. до 15,7% – у січні 2012 р.
Найвищий рівень смертності зафіксовано у Новомиколаївському (28,1%) районі, найнижчий – в м. Енергодарі (8,0%).
На території області населення проживає дуже нерівномірно. Низькі показники щільності населення зафіксовані в посушливих и степових районах регіону.
Середня щільність населення складає 167 осіб на 1 км кв.
У містах живе 4,01 млн. осіб (90,5%), у сільській місцевості. 420 тис. осіб (9,5%).
Запорізька область стала домом для багатьох національностей. На її території проживають представники понад 130 національностей та народів.
Більшість становлять українці – 1,36 млн. осіб (70,80%). На другому місці – росіяни – 476 тис. (24,74%). На третьому – болгари – 27 тис (1,4%). Білорусів у регіоні нарахували 12 тис осіб (0,66%), вірменів – 6 тис осіб (0,33%), татар – 5 (0,27%), євреїв – 4 тисячі (0,23%). Серед мешканців також представники Грузії, Молдови, Азербайджану та інші.

Регіональний фестиваль "Словянський родовід", м. Приморськ
Regional festival "Slovianskyi rodovid", town Prymorsk

ral mound Belmak-Mohila (327m above sea level). There are a number of similar mounds such as the Tokmak, Zelena, Korsak, and Kamyana to the west.
Sand bars, including those at Berdyansk, Obitochnaya and Fedotov, and the Biruchiy island are formed along the sea coast. Landscape studies are of paramount importance in the development of steppe land reclamation.

Population of Zaporizhzhia region

On January 1, 2012, 1790.7 inhabitants lived in the region (3.9% of the population of Ukraine, and the 9th place among all the regions), including 1378.7 in urban areas and 412.0 in rural areas. The birth rate in cities and districts of the region differed significantly from 5.5 births per 1000 inhabitants in Kuibyshev to 14.1 births per 1000 inhabitants in the Novomykolyivsk area.

Recently there has been a slight decline in mortality from 16.2 deaths per 1,000 inhabitants in January 2011 up to 15.7 % in January 2012.
The highest mortality rate was registered in the Novomykolyivsk area (28,1%) and the lowest one in the city of Energodar (8.0%).

The territory of the region is unevenly populated. The low population density is registered in the arid and steppe areas of the region.

The average population density is 167 inhabitants per square km.
4.01 million people live in cities (90.5%) and 420 thousand live in rural areas (9.5%).
Zaporizhzhia region has become a home for many nationalities. Its territory is inhabited by more than 130 nationalities and ethnic groups.
The majority of the population are Ukrainians with 36 million people (70.80%). Russians are the second largest group with 476 million people (24.74%). The third group are Bulgarians with 27 thousand (1.4%). There are about 12 thousand (0.66%) Belorusians, 6 thousand Armenians (0.33%), 5 thousand Tatars (0.27%), and 4 thousand Jews (0.23%) in the region. Among the inhabitants there are also representatives of Georgia, Moldova, Azerbaijan and others countries.

Історія

History

15.

ІСТОРІЯ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ
THE HISTORY OF THE ZAPORIZHZHYA REGION

Бронзовий шолом, 4 ст. до н.е.
Bronze helmet, 4 century B.C.

Стародавні часи

Територія Запоріжжя – місцевості між дніпровським порогами та узбережжям Азовського моря, між долиною Нижнього Дніпра й Донецьким кряжем – в різні часи мала різні назви. На найдавніших ассірійських глиняних табличках згадується Гіперборея, Кіммерія. У грецьких та римських авторів – це Геррос, Гілея, Велика Скіфія, Країна амазонок, Сарматія, Царство Германаріха.

Кілька сотень тисяч років тому край являв собою передльодовикові степи з могутніми ріками, густими лісами та суворим кліматом.

Стоянки первісної людини епохи палеоліту виявлені в Запорізькому та Василівському районах. В урочищі Круглик (с. Федорівка), біля скелі Орел (с. Ясинувате) та поблизу сіл Балки й Петро-Свистунове досліджені поселення середнього палеоліту (150-35 тисячоліття до н. ч.). В балках Дубовій, Кайстровій, Осокорівці виявлені стоянки верхнього палеоліту.

На берегах рік Дніпра, Молочної, Берди, Конки археологи виявили сліди людей епохи мезоліту (11-7 тис. років до н.ч.) та багато поселень неоліту (6-4 тис. років до н.ч.). За назвою о. Середній Стіг (на південь від ДніпроГЕСу), де у 1928 р. вчені виявили поселення епохи енеоліту (3, 5-3 тис. років до н.ч.), знайдена археологічна культура отримала назву середньостогівська. Знахідки свідчать про те, що племена цієї культури першими у Східній Європі почали одомашнювати коней.

Одне з найдавніших дерев'яних рал Європи (3-2 тис. років до н.ч.) виявлене в кургані Висока Могила. Давні люди активно займалися скотарством, розвивалося гончарство.

Кургани, які давні люди споруджували з 5 тис. років до н.ч. і до 14 ст. н. ч., належать різним культурам – ямна, катакомбна, зрубна... На сьогодні на території області збереглося більше 10 тис. курганів.

Залишки бронзоливарного виробництва і готові

Бронзові серпи та культи, 14-13 ст. до н.е.
Bronze grass-hooks and cults, 14-13 c.c. B.C.

Ancient times

The territory of Zaporozhya, which in different periods has gone by different names, is the area bordered by the Dnipro (Dnieper) rapids and the Azov Sea on the east and west and bordered by the valley of the Lower Dnipro and Donetsk Ridge on the north and south. Hyperborea and Cimmeria are mentioned on the ancient Assyrian clay tablets. Greek and Roman authors called them Herros, Gilea, Great Scythia, Country of Amazons Sarmatia, and the Hermanarich kingdom.

Several hundred thousand years ago our region was a steppe with mighty rivers, dense forests and a harsh climate.

Dwelling sites of early man of the Paleolithic period (Acheul period) were found in Zaporizhzhya and Vasylivka areas, in Kruglyk Canyon (urochishche) (Fedorivka village), near the rock "Eagle" (Yasynuvate village). Nearby villages Balka and Petro-Svistunove the settlements dated by the Middle Paleolithic period (150-35 millennium BC) were prospected. In Dubovaya, Kaystrovaya, and Osokorivka ravines the dwelling sites of Upper Paleolithic were sought.

On the banks of the Dnieper, Molochnaya, Berda and Konka rivers, the archaeologists found traces of Mesolithic people (11-7 thousand years BC) and many Neolithic settlements (6000-4000 BC). The settlements of the Bronze Age (5-3 thousand years BC) were discovered in 1928 near Seredniy Stig (the area to the south from Dniproges power station) and this archaeological culture later received the name "srednestogivska". The sedentary life prevailed. Tribes of this culture, according to findings, were the first in Eastern Europe who began to tame horses. Mattock gave way to plough in farming. One of the oldest wooden European ards (ploughs) (3000-2000 BC) was found in a mound High Tomb (Visoka Mogila). Ancient people were actively ranching and developing pottery during this period.

The mounds that ancient people built from five thousand years BC till 14th century AD belong to different

вироби археологи знайшли в Оріхівському та Василівському районах. В епоху бронзи для побудови житла використовували глину та камінь. Фрагменти таких споруд є на острові Хортиця, поблизу сіл Нижня Хортиця, Скельки, Ясинувате, Комишуваха, Кінські Роздори.

У 12-10 ст. до н.ч. йде поступовий перехід від бронзи до заліза. Перші племена, що користувалися залізними предметами, були кіммерійці. Назва найдавнішого етносу в Україні вперше зафіксована в письмових джерелах того часу – в клинописах Ассіро-Вавілонії, "Одісеї" Гомера, Біблії. Кіммерійці залежно від кліматичних умов займалися і землеробством, і скотарством, торгували з Кавказом, Малою Азією, Середземномор'ям.

Від 7 ст. до н.ч. до 2 ст. н.ч. в степах Північного Причорномор'я жили скіфи.

Своєю бойовою тактикою скіфи тримали в страху ворогів. У війні з перським царем Дарієм І Гістаспом у 519-414 роках до н.ч. вони змором та хитрістю вигнали зі своїх земель величезну ворожу армію. Найбільший адміністративний та торговоремісничий центр, "столиця" Скіфії, знаходився на території м. Кам'янка-Дніпровська. З 3 ст. до н. ч. скіфів поступово почали посувати сармати.

Ранньослов'янські поселення з'явилися у краї у 2-3 ст. н.ч. Вони відчували вплив готів, які прийшли зі Скандинавії через Прибалтику, пізніх скіфів та сарматів; у другій половині 4 ст. у приазовських степах з'явилися грізні гуни. Із їх нашестям розпочалося "Велике переселення народів". В етнічному складі переважали слов'яни, вони відомі під назвою "черняхівська" культура і виявлені на обох берегах Дніпра.

У 9-13 ст. частину основного торгового шляху з північно-західної Європи до Середземного моря (літописний шлях "із варяг у греки") проходив по Дніпру. Важливу роль на цьому шляху відіграв острів Хортиця. Він був одночасно найважливішим сакральним і військово-торговим центром на південних кордонах Київської Русі. Після розгрому Святославом Хазарського каганату в степи посунули печеніги. За літописом у 972 р. біля дніпрових порогів загинув та був похований князь Святослав.

Масові втечі до Великого Лугу почалися після

cultures: Yamna, Catacombna and Zrubna.

12-10 century BC was a period of gradual transition from bronze to iron. The first tribe that used iron tools were Cimmerians. The name of the oldest ethnic group of Ukraine was first recorded in written sources of that time (in cuneiform of Assir): Babylonia, of Homer's Odyssey and the Bible. Depending on climatic conditions, the Cimmerians practiced farming and cattle breeding, and they traded with the Caucasus, Asia Minor and Mediterranean regions.

From 7th century B.C. to 2nd century A. D., Scythians lived in the plains of the Northern Black Sea.

Their fighting tactics kept enemies in fear. During the war against the Persian king Darius I Hystaspes in 519-414 years B.C., Scythians drove out the huge army of enemies from their lands by means of starvation and ruse. "The Father of History" Herodotus, who visited Greek colonies near the Black Sea in the 5th century BC, tells about the bellicose Amazons in his book History. A major administrative, commercial and trading craft center, "the capital" of Scythia, was located in the territory of the city of Kamianka -Dnieper. From the 3rd century BC Sarmatians began slowly replacing the Scythians.

Early settlements of the Slavs appeared on the scene during the 2nd-3rd century AD. They were influenced by the Goths, who came from Scandinavia through the eastern part of the country and by the late Scythians and Sarmatians. In the second half of the 4th century the cruel Huns came to the steppes – and the Great Transmigration of peoples began. The Slavs, also known as "The Santana de Mure – Chernyakhov culture" dominated in quantity. They inhabited both banks of the Dnipro River.

During the 9th-13th centuries the part of the main trade route from northwestern Europe to the Mediterranean Sea (the route "from the Varangians to the Greeks") passed through the Dnpro River. During this time, Khortytsya Island was not in a supporting role, but was instead the most important sacred and military trading center on the southern borders of Kievan Rus. After Svyatoslav defeated the troops of Khazar Khanate Pechenegs moved to the steppes. According to records Prince Svyatoslav was killed and buried in 972 near the Dnieper rapids.

Mass migration to the Great Meadows (Velykyi Lug)

Археологи на розкопках кургану
Archeologists at the excavation of a burial mound

Глиняний посуд, скляні намиста, 2 ст. до н.е. – 2 ст. н.е.
Earthenware, glass beads, 2 century B.C. – 2 century A.D.

988 р. Можливо, саме тоді в південній частині острова Хортиця виникло ранньослов'янське поселення Протовче, його згадують давньоруські літописці.
У 11 ст. прийшли половці, а за ними й монголо-татари. У 1223 р. в запорізьких степах відбулася відома битва на Калці – перша зустріч руссько-половецьких дружин з ударним військом Чингізхана, що закінчилася перемогою монголо-татар. Місце цієї битви локалізується на території заповідника "Кам'яні Могили" в Розівському районі.
За часів Золотої Орди на лівому березі Дніпра на Великих Кучугурах (тепер острови в Каховському водосховищі) знаходилося велике місто. У 1363-1367 рр. тут знаходилася резиденція хана Мамая.

Доба козацтва

Із середини 15 ст. на територію Запорожжя претендували Туреччина, Польське королівство і Московське царство, та протягом майже 400 років жодна держава реально не мала можливості контролювати цю місцевість і життя в ній. У сер. 16 ст. в Приазов'ї з'явилися племена ногайців, що визнали своїм сувереном Кримського хана. На берегах Дніпра розташовувалися козацькі зимівники й поселення, мешканці яких обслуговували торгові шляхи: тлумачі, лоцмани, провідники. У плавнях нижче Хортиці стояло 600 зимівників. Між Самарою та Московкою – більше 1000 зимівників з 4000 козаків-сиднів, не враховуючи жінок та дітей. Козаки тримали прибуткові перевози через Дніпро, займалися торгово-транспортною кооперацією (чумацтвом).
Незважаючи на небезпеку життя на Запоріжжі, в 15-16 ст.ст. сюди прибувало багато людей з північної та центральної України. Вони займалися промислами, полюванням, бортництвом, риболовлею. Суворі умови пограниччя формували особливості характеру запорожців. З різних груп населення виникла нова суспільна формація – козацтво. Саме вони створили добровільну, засновану на прямих виборах старшини, військово-демократичну державу – Запорізьку Січ.
Прообразом Січі став замок і фортеця Дмитра (Байди) Вишневецького на острові Мала Хор-

Знаки гетьманської влади (булава та пернач), 17-18 ст.
Signs of the Hetman's power (mace-head and flanged mace), 17-18 centuries

began after 988. Perhaps it was then when the early Slavonic settlement Protovche appeared in the southern part of the island Khortytsya, as was mentioned in the ancient chronicles.
In the 11th century Polovtsians came, followed by Mongol-Tatars. In 1223 the well-known Battle of Kalka took place in the Zaporozhye steppes – the first meeting of the Russo-Polovtsian troops with the army of Genghis Khan. The victory was claimed by the Mongol-Tatars. The location of this battle is commemorated on the "Stone Tomb" (Kamyana Mohyla) in the Rozivskyy area.
At the time when the Golden Horde was on the left bank of the Great Kuchygury (now islands in Kakhovka Reservoir), there was located a large city. The residence of Khan Mamai was here from 1363-1367.

The era of Cossacks

From the middle of the 15th century Turkey, Poland and Moskovia pretended to possess the territory of Zaporozhye, and for nearly 400 years no one really could control this area and its population. In August of the 16th century, Nogai tribes appeared near the Sea of Azov and proclaimed the Crimean Khan their sovereign. The winter abodes and settlements of the Cossack explorers were situated on the banks of the Dnipro River, and the inhabitants served on the trade route as interpreters, pilots, and guides. 600 winterer abodes stood on the meadowlands below Khortytsya. Between Samara and Moskovka were 1000 winterer-abodes with 4000 settled Cossacks, plus women and children. The Cossacks controlled the lucrative ferries across the Dnieper River and were engaged in trade and transport cooperation (tchoomachestvo).
Despite of danger of death in Zaporozhye many people from northern and central Ukraine in the 15th-16th centuries came here. They were engaged in crafts, hunting, beekeeping, and fishing. Life on the border with its ethnic conflicts formed the particular nature of Zaporozhye citizens. From different social groups, a new social formation, the Cossacks, appeared. They created a voluntary community based on the direct election of the Elders, military leaders, and democratic statepeople: the Zaporozhye Sich. The prototype of the Sich was the castle and fortress of Dmitry (Baida) Vishnevetsky on the

тиця, збудований у 1556 р. Звідси був організований успішний похід на турецьку фортецю Іслам-Кермен.
Події 1556-1558 рр. на Запоріжжі були найважливішими в історії України 16 ст. Запорізька Січ виходить на міжнародну арену й перетворюється на лідера боротьби східного слов'янства проти експансії Османської імперії та Кримського ханства в Європу.
У грудні 1647 р. на Микитинській Січі (район Кам'янки-Дніпровської) Богдана Хмельницького обрали гетьманом. Першу перемогу у Визвольній війні він отримав біля Хортиці.
Під час російсько-турецької війни 1735-1739 р.р. край став ареною дислокацій російських армій та базою їх постачання. Декілька земляних укріплень було збудовано на о. Хортиця, там зимувала армія російського генерала Н. Синявіна. На о. Мала Хортиця діяла Запорізька верф.
За наказом Катерини II у 1770 р. планувалось будівництво 7 фортець нової Дніпровської укріпленої лінії від Азовського моря до Дніпра. 15 серпня 1770 р. розпочалось будівництво найбільшої Олександрівської фортеці, що дала початок місту Олександрівську.

Колонізація краю та промислове освоєння

Після знищення Січі у 1775 р. і приєднання Криму до Росії у 1783 р., територія краю увійшла до складу імперії. Населення її складали колишні козаки, поселенці зимівників на узбережжях рік та нечисельні ногайські кочів'я у Приазов'ї. Російський уряд активно колонізував цю територію: величезні земельні ділянки були роздані поміщикам на умовах їх заселення, сюди переселяли державних селян з українських та російських губерній, а також іноземних колоністів. Кожна з груп переселенців принесла свої традиції господарювання, побуту, культури. Спільними зусиллями багатьох народів закладалися основи економічного розвитку краю.
У 1793 р. біля Олександрівського посаду виникла перша менонітська колонія Шенвізе, згодом заселилися колонії Острів Хортиця, Розенталь, Хортиця та Айнлаге на правому березі Дніпра. У першій пол. 19 ст. виник Молочанський менонітський округ.

Small Khortytsya Island, which was built in 1556. A successful campaign against the Turkish fortress Islam Kerman was organized in this place. The events of 1556-1558 in Zaporozhye were the most important in the history of Ukraine of the 16th century. The Zaporozhye Sich emerged on the international scene and became the leader of the Eastern Slavs' struggle against the Ottoman expansion and the Crimean Khanate in Europe.
In December 1647 at Mykytynska Sich (a district of Kamianka-Dnieper) Bohdan Khmelnytsky was elected as hetman. He won the first victory in the liberation war near Khortytsya Island.
During the Russo-Turkish war of 1735-1739 the land became the center of the distribution of the Russian troops and their supply base. Several earth fortifications were built on Khortytsya Island; the army of Russian general N. Synyavina wintered there. Zaporozhye shipyard was based at Small Khortytsya Island.
Under the order of Catherine II in 1770, seven new forts were planned to be built, forming a fortified line from the Azov Sea to the Dnieper. August 15, 1770 marked the beginning of the construction of the largest Aleksandrovsk castle, the castle that laid the foundation for the city of Alexander.

The colonization of the land and commercial development

After the liquidation of the Sich in 1775 and the annexation of Crimea to Russia in 1783, the land became a part of the empire. The territory was populated by the former Cossacks, the settlers of winter-abodes on the shores of the rivers, and not the numerous Nogai nomadic population near the Sea of Azov. The Russian government was rapidly colonizing the territory: huge lots were given to landowners on the condition of relocating to the area. State peasants from Ukrainian and Russian provinces, and some foreign settlers, would also resettle there. The basis of the economic development of the region was set by the joint effort of many peoples.
The first Mennonite colony Shenvize appeared in 1793 at Aleksandrovsk suburb, then the colonies Khortytsya Island, Rosenthal, Khortytsya and Aynlahe on the right bank of the Dnieper river were inhabited. Molochansk Mennonite colony (okrug) appeared in

Козацька гармата
Cossack cannon

Українська хата, Гуляйпільський краєзнавчий музей
Ukrainian house, Guliaipilskyi Museum of local lore

Олександрівські залізничні майстерні, поч. XX ст.
Oleksandrivsk railway workshops, beginning of XX c.

Вокзал "Олександрівськ", 1914 (будівля збереглася)
Oleksandrivsk Railway Station, 1914 (the building is preserved)

Комсомольці-добровольці, 1918
Volunteers-members of Young Komsomol League, 1918

Вирішальну роль у розвитку міст і економіки краю в цілому відіграло будівництво залізниці та відкриття Бердянського порту. Із розвитком транспорту й торгівлі виникли сприятливі умови для інтенсивного розвитку промисловості в м. Олександрівську й у всьому повіті. Більшість підприємців займалися виробництвом сільськогосподарських машин, які продавалися як у Росії, так і за кордоном. У 1910 р. однією з наймогутніших у Росії машинобудівних компаній був заснований Я. Кооппом синдикат "Врожай", який об'єднував 15 заводів у різних містах. Напередодні Першої світової війни в Олександрівському краї діяло 675 промислових та фінансових підприємств.

Жовтнева революція та громадянська війна

У 1917 р. робітники Катеринінської та Південної залізниць разом з учнями старших класів створили місцевий філіал товариства "Просвіта". Були засновані козацькі курені "Хортиця" та "Січ", формувались загони Вільного козацтва. Селяни схилялися до ідей есерів легального розподілу землі. Активно діяли профспілки. Військові частини підтримували ідею самостійної України. В Олександрівському повіті вибори до Українських Установчих зборів виграли Селянський союз та УПСР, більшовики набрали 20% голосів. У грудні 1917 р. більшовики почали озброєну боротьбу проти українських військ в Олександрівську. 2 січня 1918 р. з Москви й Петрограда для встановлення воєнного комунізму прибули чотири ешелони червоногвардійців.

У роки озброєної боротьби за владу Запорізький край став ареною жорстоких битв: влада багаторазово переходила від гетьмана Скоропадського, Петлюри, білогвардійців до Червоної Армії. Поза містами реальна влада належала Повстанській армії Нестора Махна, який очолив найпотужніший селянський рух XX ст.

Індустріалізація і колективізація

У кінці 1920-х рр. в Запоріжжі розгорнулося велетенське будівництво, що докорінно змінило вигляд міста й усього Запорізького краю. 8 листопада 1927 р. відбулася урочиста закладка греблі

the first half of the 19th century.

The determinant in the development of cities and the regional economy as a whole played a part in the building of the railroad and the opening of the Berdyansk port. With the development of transport and trade, the conditions were favorable for global development of industry in the city of Aleksandrovsk and in the whole Ddistrict (uyezd). Most entrepreneurs engaged in manufacturing agricultural machines that were sold both in Russia and abroad. In 1910 the syndicate Harvest, founded by J. Koopp, was one of the most powerful engineering companies in Russia. The syndicate combined 15 plants in different cities. Here there were 675 industrial and financial enterprises on the eve of World War I.

The October Revolution and Civil War

In 1917 workers of the Catherine and Southern railways, together with high school students, established a local branch of the society Prosvita. In addition, Cossack huts Khortitsya and Sich were established, and units of free Cossacks formed. Farmers tended to favor the ideas of Ukrainian Socialist Revolutionaries about the legal division of land. In the city Cadets, the Jewish Socialist Party was popular. Trade unions operated actively. The Army supported the idea of an independent Ukraine. In the Aleksandrovsk district delegates to the Ukrainian Constituent Assembly won Peasant alliance and UPSR; Bolsheviks took 20% of votes. In December 1917 the Bolsheviks began armed struggle against the Ukrainian troops in Alexandrovsk. On January 2, 1918 in Moscow and Petrograd came four echelons of Red Guard to establish war-time communism.

During the armed struggle for power the Zaporizhzhya region was the battleground for many cruel battles: authorities repeatedly passed from Hetman Skoropadsky, Petliura, White Guard to the Red Army. Outside the cities the real power belonged to the Insurgent Army of Nestor Makhno, who headed the powerful peasant movement of the 20th century.

Industrialization and collectivization

By the end of the 1920s gigantic building had sprung up in Zaporizhzhia which radically changed the look of the city and the Zaporizhian region in general. On November 8, 1927 the solemn dedication of the

ДніпроГЕСу, а вже у 1932 р. заводи отримали електричний струм. Поряд з електростанцією виросли гіганти чорної та кольорової металургії, хімії, машинобудування. Напередодні війни запорізькі заводи виробляли 60% алюмінію та феросплавів, 70% – сталевого листа, 100% – магнію у СРСР. Завод "Комунар" першим у СРСР у 1930 р. почав серійно випускати зернозбиральні комбайни. У 1940 р. у Запоріжжі працювало 27 підприємств союзного та 45 – республіканського підпорядкування. Місто перетворилося на один з найбільших індустріальних центрів країни.

10 січня 1939 р. Указом Президії Верховної Ради СРСР була утворена Запорізька область. Тут мешкало 1297 тис. людей. Особливо збільшилося населення в містах. 300-тисячне Запоріжжя входило в п'ятірку найбільших міст республіки.

Великі кошти виділялися на потреби охорони здоров'я. Значна увага приділялася розвитку народної освіти. Розвивалися заклади культури. В обласному центрі працювали український драматичний театр ім. М. Заньковецької і ляльковий театр. У Бердянську діяв драматичний театр, у Мелітополі – колгоспний драматичний театр.

Dniproges dam took place and in 1932 plants received electricity. At the same time giant ferrous and nonferrous metallurgy, chemical, and mechanical engineering had grown. On the eve of war Zaporizhian plants produced 60% of aluminum and ferroalloys, 70% of steel sheet, and 100% of magnesium in the USSR. The factory Komunar was the first factory in the Soviet Union in 1930 to begin mass-producing combine harvesters. In 1940, there were 27 enterprises of Union jurisdiction and 45 enterprises of Republican jurisdiction in Zaporizhzhia. The city became one of the largest industrial centers in the country.

On January 10, 1939 by the Decree of the Presidium of the Supreme Soviet of USSR Zaporizhian region was formed. The population of the city was 1,297,000. The population in urban areas increased most drastically. With a population of 300,000. Zaporizhzhia was one of the five largest cities of the country. Large funds were allocated for health services. Considerable attention was paid to the development of public education. Cultural institutions also developed. In the regional center was the Ukrainian Drama Theatre named by M. Zankovetska and the Puppet Theater. The Drama Theatre put on performances in Berdyansk, and a collective farm Drama Theatre put on performances in Melitopol.

Будівництво 1-ої домни на "Запоріжсталі", 1930
Construction of the 1st blast furnace at Zaporizhstal steel mill, 1930

Роки Великої Вітчизняної війни

Мирний розвиток народного господарства перервав напад нацистської Німеччини на Радянський Союз.

За гітлерівським планом "Барбароса" південний напрям був одним із головних. Нацистське керівництво ставило за мету якомога швидше оволодіти розвинутою економічною базою нашої республіки, її багатими сировинними й паливними ресурсами. Як показали події літа 1941 р., СРСР та його Червона Армія не були готові дати належну відсіч агресору. Після запеклих боїв на правому березі Дніпра радянські війська змушені були відійти на Лівобережжя. За короткий час в обласному центрі та у районах пройшла евакуація промислових підприємств, те, що не змогли вивезти, – підлягало знищенню. 18 серпня 1941 р. гребля ДніпроГЕСу, гордості радянської енергетики, була висаджена в повітря спецслужбами НКВС, в результаті чого утворився величезний провал

During World War II

The peaceful development of the national economy was stopped because Nazi Germany attacked the Soviet Union.

According to Hitler's Operation Barbarossa south direction was one of the major. The goal of the Nazi leadership was to acquire the developed economic base of our republic, its rich raw materials and fuel resources, as quickly as possible. According to the events of summer 1941, it is clear that the Soviet Union and its Red Army were not ready to properly rebuff the aggressor. After fierce battles on the right bank of the Dnieper, Soviet troops were forced to withdraw to the left bank. Within a short time the industrial enterprises were evacuated from the regional center; everything they could not carry out was subject to destruction. In August 18, 1941 the dam Dniproges, pride of Soviet power, was blown up by the NKVD secret services, resulting in a huge closing gap of 165 meters. It caused to the deaths of more than 100,000

Музичний гурток фабрично-заводської семирічки, 1934
Musical group of a factory seven-year evening school, 1934

Запорізька обласна бібліотека ім. О. М. Горького

Зруйнована будівля театру, 1943
Demolished building of the theatre, 1943

в 165 м. Це призвело до загибелі в Дніпровських плавнях більше 100 тис. людей. (військових і місцевого населення), яких не повідомили про можливу високу повінь.

У вересні-жовтні вся територія області була зайнята окупантами. З перших днів гітлерівці встановили режим жорстокої експлуатації, безправ'я і терору. За два роки окупації в Запорізькій області було розстріляно 66745 мирних громадян та 10916 військовополонених, на примусові роботи до Німеччини було вивезено 157416 людей. На території області нацисти створили кілька концтаборів.

У відповідь на фашистські тортури на окупованій землі розгортався підпільний рух. Були створені підпільний обком партії, два підпільних міськкоми – в Запоріжжі та в Мелітополі, 11 підпільних райкомів. Під час окупації діяло 28 партизанських груп. Налагодити чітке керівництво рухом опору не вдалося. Частина залишених для партійної роботи працівників відступила разом зі з'єднаннями Червоної Армії. Незважаючи на труднощі, стихійний опір ворогові поступово зростав.

Боротьбу проти німецьких окупантів вели також і національні сили, маючи на меті створення незалежної Української держави. Їх діяльність спрямовувала Організація українських націоналістів. Після звільнення області радянські каральні органи виявили 30 осередків. Загалом на території області діяло близько 1,5 тис. оунівців.

Влітку 1943 р. після запеклих боїв у Донбасі радянські війська у вересні почали визволення запорізького краю. Радянське командування зосередило проти ворожого угрупування на запорізькому плацдармі війська трьох армій Південно-Західного фронту (командуючий – генерал Р.Я.Малиновський). У ніч на 14 жовтня відбувся перший в історії Другої світової війни нічний штурм міста, у результаті чого ворог був вибитий з головної, лівобережної, частини міста. У листопаді 1943 р. частини Радянської армії форсували Дніпро і захопили плацдарм на правому березі Дніпра. 29-30 грудня ворожі війська були вибиті з ДніпроГЕСу, на північ від нього наші війська також створили плацдарм.

Тим часом з'єднання Південного фронту (з 20 жовтня – 4-й Український) генерала Ф. І. Толбухіна

Підірвана гребля ДніпроГЕС, 1944
Exploded dam of DniproHES, 1944

people (military and local inhabitants) in the Dnieper creeks, who were not informed about the possible high flood.

In September and October the whole territory of the region was occupied by invaders. From the very first days Nazis established a regime of brutal exploitation, injustice and terror. After only two years of occupation in Zaporizhzhia region, 66,745 civilians and 10,916 POWs were shot, and a further 157,416 people were driven to Germany to be forced laborers. The Nazis established several concentration camps in the territory of our region.

The underground movement was launched in occupied lands in response to such fascist tortures. A secret regional committee of the party, two secret city committee (in Zaporozhye and Melitopol), and eleven secret district committees were formed. During the occupation there were 28 guerrilla groups. Any attempts to establish clear guidelines of the resistance movement failed. The remaining workers retreated together with the compounds of the Red Army. Despite the difficulties, spontaneous resistance to the enemy gradually increased.

National forces also struggled against the German invaders with the aim to create an independent Ukrainian state. The activities of the national forces were directed by the Organization of Ukrainian Nationalists (OUN). Soviet punitive bodies found 30 cells after searching throughout the region. In general, almost 1.5 thousand OUN- soldiers acted in the region.

Soviet troops began the liberation of the Zaporozhye region in September after fierce battles in Donbass in the summer of 1943. The Soviet commanded concentrated troops of three armies of the South-Western Front against the enemy army on the Zaporizhian beachhead (commander – General R.Ya.Malynovskyy). During the night of October 14th the first night storm of the city in the history of World War II occurred, and, as the result, the enemy was eliminated from the Left Bank, the main part of the city. In November 1943 the Soviet army crossed the Dnieper and seized the bridgehead on the right bank of the Dnieper. On the 29th and 30th of December enemy forces were driven out from the Dniproges, and our troops established a bridgehead to the north of it.

Meanwhile, the troops of of General F.I. Tolbuhin

розгорнули наступ на підступах до Криму. Щоб відрізати нацистські угруповання в Криму від головних сил ворожої групи армій "Південь", війська фронту мали подолати оборонний рубіж на річці Молочній. Наступ розпочався 26 вересня. Після багатоденних жорстоких боїв 23 вересня з'єднання 51-ї армії у взаємодії з 28-ю армією визволили м. Мелітополь.

Дорогою ціною дісталася перемога. До цього часу дослідники не можуть назвати точну кількість воїнів, які загинули, захищаючи та визволяючи Запоріжжя й область. За приблизними даними на 10 військових цвинтарях, у 655 братських та 73 поодиноких могилах поховано більше 100 тисяч радянських воїнів.

207-и бійцям та офіцерам за героїзм і мужність, виявлені в боях за визволення міст і сіл Запорізької області, присвоєно високе звання Героя Радянського Союзу, 53 з них удостоєні цього звання посмертно.

Southern Front launched an offensive on the outskirts of Crimea. The troops had to overcome the defensive front line of the River Molochna, in order to cut Nazi groups in the Crimea from the main enemy forces of the Army Group "South". The attack began on September 26th. On September 23rd, after many fierce battles the connection of the 51st Army in conjunction with the 28th Army liberated the city of Melitopol.

The victory came at a great price. Until recently, researchers could not name the exact number of soldiers who died defending and liberating the Zaporozhian region. According to approximate data from ten military cemeteries, 100,000 Soviet soldiers were buried in 655 communal and 73 individual graves.

207 soldiers and officers were awarded the high title of "Hero of the Soviet Union" for heroism and courage displayed in the battles for the liberation of towns and villages in the Zaporizhian region. 53 of them were awarded this title posthumously.

Відновлення ДніпроГЕС, 1944
DniproHES renovation, 1944

Відновлення господарства

Загальні збитки, заподіяні ворогом народному господарству області, склали 18,7 млрд. карбованців у тогочасних цінах. В області було зруйновано 475 підприємств.

Відбудова народного господарства області розпочалася одразу після звільнення. Вже в жовтні-листопаді 1943 р. відновили роботу залізничні вузли й станції Запоріжжя, Пологи, Мелітополь. Одночасно будувалися мости через Дніпро, відбудовувалися автодороги.

Найбільш яскравою сторінкою в історії того часу є відродження Запорізького індустріального комплексу. На початку 1944 р. Держкомітет оборони прийняв постанову "Про підготовку до відбудови ДніпроГЕСу", відновило роботу будівельно-монтажне управління "Дніпробуд". У відбудові електростанції брали участь військово-інженерні частини, робітники за оргнабором, селяни. Безперервним потоком на майданчики йшло обладнання, будматеріали, машини та механізми.

Від серпня 1946 р. до листопада 1947 р. посаду першого секретаря Запорізького обкому партії обіймав Л. І. Брежнєв. Пізніше, під кінець 1970-х років він видав свої мемуари, в яких є спогади

The economy renewal

The total economic loss of the region, that which had been caused by the enemy, was estimated at 18,7 billion karbovantsi (units of currency). 475 enterprises in the Zaporizhzhia region were destroyed.

Reconstruction of the economy of the region started right after the deliverance from the Nazis. Such railway junctions and stations as Zaporizhzhia, Pology, and Melitopol resumed their work by October or November of 1943. At the same time, the Dnipro bridge was being built and the highways were reconstructed.

The revival of the Zaporizhzhia industrial complex is the brightest page in the history of those times. At the beginning of 1944 the National Defense Committee adopted the rule "Concerning the preparation for the reconstruction of the Dnipro Hydroelectric Station." Building and Construction Department Dniprobud resumed the operation. The power plant was built by military engineer units: the workers employed by the organizational recruitment and peasants. Equipment, building materials, and machinery were arriving on the site in an endless stream.

From August 1946 until November 1947 L. Briezhniev held the office of the first secretary of the Zaporizhzhia regional committee.

Житлові будинки на пр. Леніна, 1953
Dwelling houses in Lenina Avenue, 1953

Збирання соняшнику в колгоспі ім. Будьонного, 1951
Sunflower harvesting in the collective farm named after Budionnyi, 1951

про відбудову Запоріжжя під його керівництвом.
У березні 1947 р. на ДніпроГЕСі було введено в дію перший гідроагрегат, прокладено лінію електропередач для забезпечення енергією "Запоріжсталі", а також заводів і шахт Донбасу. У червні з відкриттям шлюзу відновилося наскрізне судноплавство по Дніпру. До кінця 1949 р. всі металургійні агрегати, що діяли на "Запоріжсталі" до війни, були відбудовані й суттєво модернізовані.
У 1950 р. відновили випуск продукції всі інші заводи чорної та кольорової металургії: "Дніпроспецсталь", феросплавний, коксохімічний, алюмінієвий, електродний, вогнетривкий. На ДніпроГЕСі були введені в дію всі 9 агрегатів. До початку 1959 р. всі підприємства Запорізької області відновили довоєнний випуск продукції, були збудовані нові: Запорізький трансформаторний завод, Бердянські кабельний та нафтоолійний заводи, "Комунар" почав випуск зернозбиральних комбайнів, на моторобудівному заводі пройшли випробування перші газотурбінні авіадвигуни.
Відродилося сільське господарство, йшла відбудова житла й комунального господарства, у містах і селах з'явилося багато нових будівель.
На початку 1960 р. у містах області діяло 5284 підприємства, з них 1116 великих. Повністю переобладнаний завод "Комунар" почав серійний випуск мікролітражного автомобіля "Запорожець". Двигуни виробляли заводи Мелітополя: моторний, автогідроагрегатний, "Автокольорлит". До числа діючих стали "Азовкабель" (Бердянськ), "Перетворювач" (Запоріжжя).
У 1960-1980 роки Запорізький промислово-енергетичний комплекс продовжував нарощувати випуск різноманітної продукції. Під лівобережним краєм греблі ДніпроГЕСу був збудований машинний зал ДніпроГЕС-2. Проводив судна новий однокамерний шлюз. Побудова в Кам'янко-Дніпровському районі Запорізької ТЕС (1977 р.) та Запорізької АЕС (1984 р.) перетворила область на найбільшого постачальника електроенергії в Україні. Тисячі літаків піднімали у повітря двигуни, розроблені КБ "Прогрес", радянськими космічними станціями керувала електроніка від Запорізької філії КБ "Хартрон".
Цей період відзначився великими темпами жит-

Двохмільйонний автомобіль "Запорожець"
Two-millionth Zaporozhets motor vehicle

In March 1947 the first hydraulic aggregate began operation on the Dnieper Hydroelectric Station. An overhead electric line was laid in order to provide local steelmaker Zaporizhstal, the plants, and the mines of Donbass with energy. Through-boat traffic on the Dnipro was renewed in June with the opening of the shipping lock. By the end of 1949 every metallurgical aggregate which had operated on Zaporizhstal before the war was rebuilt and modernized significantly. In 1950 the other ferrous and non-ferrous metallurgy plants renewed the engineering output, such as the Dniprospezstal, the ferroalloy plant, the chemical plant, the aluminum plant, the electrode plant, and the refractory plant. All nine aggregates were set into operation on the Dnipro Hydroelectric Station. By the beginning of 1959 all enterprises of the Zaporizhzhia region had renewed the pre-war engineering output. The following new enterprises were built.
The farming industry was revived. Housing and communal facilities were being rebuilt, and there were many new buildings.
At the beginning of 1960 about 5,284 enterprises operated in the cities of the Zaporizhzhia region. 1,116 among them were big enterprises. The plant Komunar, that had been totally reequipped, started the mass production of the minicar Zaporozhets. The following Melitopol plants produced the car engines: the engine plant, the auto-hydraulic aggregate plant, and the Avtokoliorlyt plant. The plants Azovkabel (in Berdiansk) and Peretvoriuvach (in Zaporizhzhia) began operations.
During the period from 1960 to 1980 the Zaporizhzhia commercial and industrial complex continued to increase the output of different kinds of production. The turbine room Dnipro Hydroelectric Station-2 was built under the left-bank of the Dnipro Hydroelectric Station. The construction of the heat power plant in the Kamianko-Dniprovsk district of the Zaporizhzhia region (1977) and of the Zaporizhzhia nuclear power plant (1984) made the Zaporizhzhia region the biggest energy supplier in Ukraine. Thousands of planes took flight with the engines worked out by the design engineering bureau Progres. The USSR space base was controlled by the electronic engineering of the design engineering bureau Hartron.
This period was notable for the quick pace of house

лового та соціального будівництва. У містах з'явилися нові житлові мікрорайони, на берегах Дніпра та уздовж Азовського моря виросли відомчі профспілкові санаторії, пансіонати, піонерські табори, бази відпочинку.

З усього того, що виробляла промисловість Запорізької області, – 80% являли собою засоби виробництва та продукцію військового призначення. Високотехнологічні розробки не мали ніякого впливу на життя простого громадянина.

and social building. New housing complexes appeared in the cities. Industry-sponsored spa resorts with medical services, retreat centers, summer camps, and recreation departments appeared on the shores of the Dnipro and along the coast of the Azov Sea.

Among everything that was produced by the industry of the Zaporizhzhia region, 80% was consumption equipment and military goods.

High-technology developments did not influence the life of ordinary citizens.

Період перебудови

На початок 1990-х років у Запорізькій області уповільнилися темпи розвитку економіки та в окремих галузях народного господарства стався відчутний спад виробництва. Дедалі більше позначалося відставання в техніці, технології. Найбільш виразно неефективність соціалістичних методів господарювання виявилася на підприємствах металургії, металообробної промисловості, машинобудування. Вкрай загострилися екологічні проблеми. Запоріжжя утримувало високий стабільний рівень забрудненості атмосфери.

Спроби керівництва СРСР модернізувати вітчизняну економіку, вивести її із застою, реформувати політичну і соціальну модель країни виявилися неефективними.

У серпні 1991 р. почався розпад радянської держави. Проголошення Україною незалежності 24 серпня 1991 р. стало початком нового періоду її історії.

The period of Perestroika

At the beginning of 1990s the rates of economy development in Zaporizhzhia decreased. There was a significant slump in the production of the definite branches of the national economy. The technological gap became appreciable. The inefficiency of socialist management was especially evident at the iron and steel, metal-working, and mechanical engineering enterprises. Environmental problems became extremely aggravated. Zaporizhzhia invariably maintained a high level of air pollution.

The attempts of the USSR governing body to modernize the domestic economy, to overcome its stagnation, and to reform the political and social model of the country appeared to be inefficient.

In August of 1991 the Soviet Union began to collapse. The Independence of Ukraine was declared on August 24th, 1991, thus beginning a new chapter in its history.

Ювілейна плавка на "Запоріжсталі"
Jubilee steel melting at Zaporizhstal steel mill

Період незалежності

На Всеукраїнському референдумі, який відбувся 1 грудня 1991 року, 90,66% жителів Запорізької області підтримали проголошення незалежності України.

27 липня 2001 року на зміну радянським символам прийшли нові. Цього дня депутати Запорізької обласної ради затвердили регіональний герб і прапор, на яких зображений золотий козак із шаблею і мушкетом на малиновому тлі. Козак з мушкетом є історичним гербом Війська Запорізького, відомим з кінця XVI ст. Автором проекту став художник Віталій Пилипенко.

Адже перехід до нових ринкових умов у регіоні

Period of Independence

At the All-Ukrainian referendum, which occurred on December 1, 1991, 90.66% of the inhabitants of the Zaporizhzhia region supported the declaration of Ukraine independence.

On July 27, 2001, Soviet symbols were changed into new ones. On this day the members of Zaporizhzhia Regional Rada approved the regional emblem and flag, on which was depicted a gold Cossack with sword and musket on crimson background. The musket-wielding Cossack has been the historical emblem of arms of Zaporizhzhia since the late sixteenth century. The designer was the artist Vitaly Pilipenko.

Since the transition to new market conditions in the

Мініпекарня "Урожай"
"Urozhai" (Harvest) Mini-bakery

Святкування Масляної
Maslenitsa festival celebration (Shrovetide)

розтягнувся на довгі десять років. Економічна криза поглибилася і дала про себе знати, в першу чергу, у роботі промислових гігантів, які розташовані в Запорізький області. З початку 90-х у Запорізькій області намітився промисловий спад, який до середини 90-х добіг показників у 22,5% від обсягів виробництва. Підприємства випускали продукції у половину менше, ніж до проголошення незалежності. Виявилося, що потрібно боротися за ринки збиту і якість продукту. Дорогі і неякісні вироби вітчизняної промисловості доводилося продавати по демпінговим цінам, вчорашні покупці знайшли нових постачальників. Найбільший замовник – Росія – отримала можливість закупати більш дешеві і якісні товари із Заходу. Робітники масово звільнялись, внутрішній ринок ставав все меншим.

Найбільших збитків економічна криза нанесла таким гігантам, як "АвтоЗАЗ", "Мотор-Січ", Тітано-магнієвий комбінат. "Запоріжсталь", "Дніпроспецталь", алюмінієвий комбінат та інші виживали за рахунок поставок на міжнародний ринок. Так, у 1995 році Україна експортували близько 21% виробленого на підприємствах продукту, з них 8,5% припадало на Запорізьку область.

Відчули на собі кризу і ті, хто займався сільським господарством. Особливо потерпали вчорашні колективні господарства, де майже зникло тваринництво. І у 1995 році сільськогосподарське виробництво регіону становило лише 60% від обсягів 1990 року. Вдвічі скоротилось виробництво зерна, застигши на відмітці трохи більше ніж 1 млн. тон у 2000 році.

Однак з кінця 90-х економіка почала оживати. Почали рости показники валової доданої вартості. У 2001 році промисловість області однією з перших в країні досягла рівня 1990 року.

Сьогодні, після фінансових потрясінь 2008 року, область змогла відновити свій промисловий потенціал і заслужено відіграє провідну роль у національній економіці. З усією впевненістю можна стверджувати, що Запорізький край в теперішній час входить до числа регіонів, які складають основу індустріального і аграрного потенціалу України.

region had stretched for a decade, the economic crisis deepened and was effected, primarily the operation of the industrial giants, which are located in Zaporizhzhia region. Since the early '90s in the Zaporizhzhia region there has been an expected industrial downturn. In the mid '90s the results reached 22.5% of production volumes. Enterprises produced outputs at half the rate than before the declaration of independence. It turned out that they should fight for target markets and product quality. Expensive and poor quality products of domestic industry had to sell the products at dumped prices, yesterday's buyers found new suppliers. The biggest customer, Russia, was able to buy cheaper and higher quality goods from the West. The workers retired in mass and the domestic market became smaller.

The greatest losses the economic crisis brought went to such giants as "AvtoZAZ", and the "Motor-Sich" Titan-Magnesium Plant. Companies such as the "Zaporizhstal", "Dniprospetstal", and the aluminum plant and others survived with the help of supplies to the international market. Thus, in 1995, Ukraine exported about 21% of the produced product in the enterprises, of which 8.5% came from the Zaporizhzhia region.

Those who engaged in agriculture most acutely felt the crisis. Yesterday's collective farms especially suffered, where livestock raising almost disappeared. In 1995 the region's agricultural production was only 60% of the volumes that were recorded in 1990. Grain production reduced twice, and in 2000, stopped at the mark of a little more than 1 million tons.

However, since the late '90s the economy has begun to revive. The indices of gross added value began to grow. In 2001, the industry of the region reached the level of 1990 among the first in the country.

Today, after the financial turmoil in 2008, the region was able to restore its industrial potential and deservedly has the leading position in the national economy. With all confidence we can assert that the Zaporizhzhia region at present is among the regions that form the basis of the industrial and agricultural potential of Ukraine.

Святкування Дня незалежності
Celebration of Independence Day

Пам'ятки, туризм

Sights, tourism

ТУРИСТИЧЕСКИЙ ПОТЕНЦИАЛ
THE TOURIST POTENTIAL

Пам'ятний знак Дмитру Вишневецькому (Байді)
Memorial sign to Dmytro Vishnevetskyi (Baida)

Запорізький край – один із небагатьох в Україні, в якому гармонійно поєднані багатовекторні й унікальні курортно-туристичні можливості. Особливості розташування області, потужні історичні і культурні корені, багаті природні ресурси складають основу розвитку туристичної інфраструктури Запоріжжя.

Сьогодні в області налічується більше 3 000 привабливих для туриста об'єктів. Аби допомогти туристу зорієнтуватися у багатстві історично-культурних та відпочинкових пропозицій регіону, у 2008 році було створено Запорізький обласний туристично-інформаційний центр. На базі обласного краєзнавчого музею тут працює перша в Україні мультимедійна база даних, в якій кожен бажаючий може знайти усю необхідну інформацію про туроб'єкти краю, культурно-розважальні заклади, готелі, санаторії, головні туристичні маршрути, розклад руху поїздів та автобусів, свята і фестивалі, туристичні компанії і послуги. На території Запорізької області розташовано 311 об'єктів природно-заповідного фонду загальною площею близько 121 тис. га, з яких 23 об'єкти – загальнодержавного значення. Доля заповідності – майже 4,5% території області.

З метою збереження особливо цінних природних комплексів та об'єктів, в області постійно йде робота по збільшенню площ існуючих природно-заповідних територій та створенню нових. Так, у 2006 році було створено перший на території області національний природний парк "Великий Луг" у Василівському районі, у 2008-му – геологічний заказник державного значення "Дніпровські пороги" на території Хортиці та прилеглих до неї островів. А 2011-го року на території Бердянського, Мелітопольського, Приазовського, Якимівського районів, міст Бердянська та Мелітополя Запорізької області було сформовано Приазовський національний природний парк – другий за розмірами в Україні.

Zaporizhzhia region is one of the few regions in Ukraine which integrates multi-directional and unique resort and tourist opportunities. The particularities of the region's location, strong historical and cultural background, and rich natural resources are the basis of the development of tourist infrastructure in Zaporizhzhia.

Today there are more than 3,000 tourist attractions. The Zaporizhzhia regional tourist information centre was created in 2008 to help tourists get their bearings among the many historical, cultural, and recreation offers of the region. At the base of the Regional Museum of Local Lore is a multimedia database, the first of its kind in Ukraine, where anyone can find all the necessary information about tourist attractions, cultural and entertainment establishments, hotels, health resorts, main tours, train and bus schedules, holidays and festivals, tour companies and service. For convenience, the information is divided by the cities and districts of the region and grouped by thematic outfits.

Today the nature reserve fund is in the territory of the Zaporizhzhia region and within it are found 311 objects of the reserve with a total area of about 121,000 hectares. 23 of the objects are of national importance. The reserve area is about 4.5% of the total area of the region. In order to preserve especially valuable natural complexes and objects, the aim is to constantly work for the extension of space of existing nature reserve areas and the creation of new ones. Thus, in 2006 the first national park Great Meadow (Velykyi Lug) was created in the region in the Vasylivka district. In 2008 the geological reserve of national importance Dnipro porogy was created on Khortytsya and the adjoining islands. The Azov National Park, the second largest in Ukraine, was formed in 2011 in the territory of the Berdyansk, Melitopol, Azov, and Yakymivka areas, which are found within the cities of Berdyansk and Melitopol in the Zaporizhia region.

ПРИАЗОВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРИРОДНИЙ ПАРК
PRIAZOVSKY NATIONAL NATURE PARK

Приазовський національний природний парк був створений нещодавно – 10 лютого 2010 року. Однак, за минулі 2 роки його співробітникам вдалося досягти значних результатів у справі охорони природи півдня Запорізької області. За розмірами він другий серед 47 національних природних парків України. Площа парку складає 78126,92 га.

На відміну від природних заповідників національний природний парк виконує кілька функцій. Наряду з охороною та збереженням природних систем, він також сприяє відновленню та раціональному використанню природних ресурсів. Тому у парку виділяються 4 функціональні зони: заповідна (10%), зони стаціонарної і регульованої рекреації (10%), господарська зона (80%). Таке співвідношення визначає значення парку, як об'єкту природно-заповідного фонду.

Незрівнянну цінність становлять водно-болотні угіддя міжнародного (Молочний лиман та заплава р. Берди, Бердянська коса і Бердянська затока) і національного (озеро Сивашик, Утлюцький лиман) значення. Ці екосистеми відрізняються дійсно величезним біологічним різноманіттям. Тут проходить Європейській міграційний коридор водно-болотних птахів.

Основною екологічною проблемою, рішенням якої активно займаються співробітники парку, є стан Молочного лиману.

Перспективи розвитку парку визначаються високим природно-рекреаційним і культурно-освітнім потенціалом. Наявність 2 водно-болотних угідь міжнародного значення (Рамсарська конвенція), сприятливі кліматичні умови, теплі морські акваторії з пляжами, лікувальні грязі та мінеральні води, історико-культурні пам'ятки різних епох – все це створює умови для розвитку туризму.

Україна, Запорізька область, м. Мелітополь,
вул. 8 Березня, 6
тел: +38 (0619) 44-83-74
e-mail: priazovnpp@mail.ru
http://www.pnpp.info

Priazovsky National Nature Park was created not long ago – on February 10, 2010. However, over the last 2 years its workers have achieved considerable results in the field of nature conservation in southern Zaporizhzhia oblast (region). It is second in size among other 47 National Nature Parks of Ukraine. The Park area makes 78,126.92 ha.

Unlike nature reserves National Nature Park performs several functions. Alongside with the protecting and preserving natural systems, it also contributes to the restoration and sustainable use of natural resources. Therefore 4 functional zones are distinguished in the park: preserved area (10%), area of permanent and regulated recreation (10%), and economic area (80%). Such ratio determines the importance of the park as an object of natural reserved fund.

The wetlands of international (Molochnyi Estuary and floodplain of the Berda River, Berdianska Spit and Berdianska Bay) and national (Lake Sivashik, Utlyukskii Estuary) importance make incomparable value. These ecosystems differ in really great biological diversity. The European migration corridor of wetland birds runs over here.

The state of Molochnyi Estuary is the main ecological problem which is actively solved by the Park workers.

Prospects for further development of the Park are determined by high natural-recreational, as well as cultural and educational potential. Availability of 2 wetlands of international importance (Ramsar Convention), favourable climatic parameters, warm sea with beaches, therapeutic muds and mineral waters, historical and cultural monuments of various ages – all these factors create the conditions for tourism development.

Ukraine, Zaporizhzhia region, Melitopol,
8th Bereznia St., 6
tel: +38 (0619) 44-83-74
e-mail: priazovnpp@mail.ru
http://www.pnpp.info

Гурбат Нураддін-огли Алієв, директор
Gurbat Nuraddin-ogli Aliev, director

Молочний лиман
Molochnyi Estuary

Узбережжя лиману
Estuary coastline

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЗАПОВІДНИК ХОРТИЦЯ
KHORTYTSYA NATIONAL RESERVE

Серед туристичних принад Запорізького краю найвідоміша і, мабуть, найцікавіша – острів Хортиця. Острів легендарний і вельми багатий на префікс "най": найбільший на Дніпрі, найбагатший у плані рельєфу, природного ландшафту, флори та історичних пам'яток, наймальовничіший та найцікавіший з точки зору історії, археології, міфології…

Простіше кажучи, на цих 2300 гектарах суші сконцентровано стільки краси, рідкостей, сакральних та історичних місць, що складається враження, ніби Хортиця – живий музей під відкритим небом. Та на відміну від тихих припалих пилом стелажів тут – свіже повітря, річкові простори, чарівна природа і ціла низка цікавих маршрутів і об'єктів, дослідити які можна і самотужки, і з професійними гідами.

The national reserve Khortytsya may be the most well-known and interesting among the tourist attractions of Zaporizhzhia. The legendary island is the richest in its diversity as to the relief, natural landscape, flora and historical monuments, the most picturesque and interesting in history, archeology, and mythology.

Put simply, there is so much beauty, rarity, and sacred and historic sites concentrated on the territory of these 2,300 acres of land that one gets the impression that Khortytsya is a lively open-air museum. But unlike silent dusty shelves there is fresh air, the vastness of the river, charming nature and many other interesting routes and attractions, all of which may be investigated individually or with guides.

Established in 1965, the State Historical and Cultural Reserve Khortytsya received national status in 1993.

Створений у 1965 році, Державний історико-культурний заповідник "Хортиця" у 1993-му отримав статус Національного. До його складу, крім самого острову, входять і прилеглі до нього острови та скелі Байда, Дубовий, Розстебин, Три Стоги, Середня, Близнюки, та урочище Вирва на правому березі Дніпра. Площа заповідника становить 2359,34 га. На його території розташовано 63 пам'ятки археології та історії, 33 з яких поставлено на державний облік. Деякі об'єкти заповідника досі залишаються повністю недослідженими.

Хортиця вражає багатством ландшафтів і природних комплексів. Така щедрість природи у цьому місці – наслідок перепаду висот і особливого місця розташування. Острів – це фактично величезна нахилена гранітна плита, яка зверху вкрита шаром молодших осадових порід різної товщини. На півночі (навпроти греблі ДніпроГЕС) висота плити над водним дзеркалом ріки – 20-30 метрів, у центральній частині – від 4 до 15 метрів, а у південній (заплавній) – уже нижче рівня води. Вік самих гранітів, на яких лежить Хортиця, – більше 2 мільярдів років!

За часів Катерини II більша частина острова була вкрита велетнями-дубами: у середині XIX ст. тільки дорослих дубів тут нараховувалося 49 000! Ну, а сьогодні тут можна прогулятися справжніми і кам'янистими степами, балками та нагорними дібровами, плавневими лісами та луками, побачити вражаючі скелі, висячі болота та цілі озерні комплекси. З усіх боків Хортицю омивають води Дніпра: острів ніби розрізав ріку надвоє – на Старий та Новий Дніпро. У західній та південній, заплавній частині його води спокійні, дзеркальні, а у північно-східній – стрімкі та часом бурхливі, як нагадування про грізні колись пороги, що тепер заховані під товщею води.

Переважна частина Хортиці – розрізана балками рівнина. Вузькою смугою уздовж берега простягнулися різнотравно-типчаково-ковилові степи та чагарникові зарості з невеликими висячими болітцями – безцінні степові осередки, занесені до "Зеленої книги України". На степових ділянках Хортиці чудово почуваються себе більше 600 видів рослин!

На півдні Хортиці буяє плавневий ліс. Його флора

It includes Khortytsya Island itself and the adjacent islands and rocks: Baida, Dubovyi, Rozstebyn, Try Stogy, Serednya, Blyzniuky and the mountain area Vyrva on the right bank of the river Dnipro. The area of the reserve is 2,359.34 hectares. There are 63 archaeological and historical monuments on its territory, 33 of which have assumed nationally protected status. Some of the reserve sites are still completely unexplored.

Khortytsia impresses visitors with its many landscapes and natural sites. The prodigality of nature in this place is a result of elevation changes and its special location. The island is actually a huge inclined granite slab covered with a younger sedimentary layer of varying thickness. In the north (opposite the hydro-electric power station Dnipro dam) the slab height above the water surface of the river is 20 to 30 meters, in the center it is from 4 to 15 meters and in the south (inundable) it is already below water level. The age of the granite itself, on which Khortytsya is situated, is more than two billion years old!

At the time of Catherine II most of the island was covered with giant oaks: there were only 49,000 adult oaks in the middle of 19th century! Today you can walk real and stony plains, ravines and upland oak forests, floating woods and meadows to see the spectacular cliffs, slope swamps and lake complexes. Khortytsya is washed by the river Dnipro all around: it seems as if the island has sliced the river into two parts: the Old and the New Dnipro. Its waters are calm, clear in the western and southern inundable part and torrential and sometimes heavy in the north-east, serving as a reminder of once severe rapids, which are hidden now under the water column.

Mixed herbs, sheep fescue, feather-grass steppes, and scrubs with small slope swamps which are invaluable steppe cells, listed in the "Green Book of Ukraine, are stretch along a narrow strip of the shore. More than 600 species of plants are in steppe of Khortytsya. Now several hundred acres of the bottomland in southern Khortytsia is completely reserved lowland and is speckled with over 20 lades, creeks and lakes. The largest and the most beautiful are the Osokorove, Holovkivske, Risove, Zolote, and Domaha. The bottomland forest is situated in the south of Khortytsia. Its flora and fauna are the richest in the reserve. There is

Весна на о. Хортиця
Spring on Khortytsya Island

Ліс на о. Хортиці
Woods on Khortytsya Island

Пам'ятник Б. Хмельницькому
Monument to Bohdan Khmelnitskyi

Музей історії запорозького козацтва
Cossacks' History Museum

і фауна – найбагатші в заповіднику. Тут справжнє царство водоплавних та болотних птахів (із 300 видів, які взагалі живуть в Україні, тут мешкає більше 200), місце нересту риб та нагулу молоді. В заплавній частині острова живуть олені, косулі й кабани. А скелі серед води – справжнє пташине царство. Зі скельних висот відкривається чудовий вид на кам'яні острівці – усе, що лишилося від порогів.

Історичні та археологічні багатства острова не менш унікальні за природні. Рідкісні пам'ятки доби бронзи на острові запросто сусідять зі скіфськими та укріпленнями-свідками козацької доби та Великої Вітчизняної війни. Сам острів, як той чарівник, з року в рік "підкидає" науковцям знахідки, ніби жива історія потроху просочується у наш час.

Звичайно, у свідомості кожного українця Запоріжжя і Хортиця – це, в першу чергу, колиска і столиця козацтва. Тому найбільше ця земля просякнута саме козацьким духом, пам'ятками та знахідками. І найперше туристу варто навідатися у **Музей історії запорозького козацтва**. Це єдиний у своєму роді музей, що знайомить відвідувачів із унікальним явищем української та світової історії, славетним лицарством – запорізьким козацтвом. Тут на власні очі можна побачити сліди перебування практично всіх народів, що лишили свій слід на степових просторах Північного Причорномор'я та на хортицькій землі. А у форматі "3D" – діорамах – показані найвизначніші моменти з історії Запоріжжя. Це битва князя Святослава біля порогів у 972 році, військова рада на Січі та нічний штурм Запоріжжя у 1943 році.

Унікальні особисті речі козаків, що чудово збереглися за 300 з лишком років, у музей потрапили із **Кам'янської Січі** (передостання козацька січ в Україні), яка з 2009 року входить до складу заповідника. Тут були знайдені кахлі, посуд, ремісничі речі (у тому числі горни для виплавки металу), небезпечні бритви, ложка з виделкою (саме так – уже на початку XVII сторіччя козаки їли приборами, голилися і майстерно виробляли різні предмети побуту).

Гордість музею – речі з укріплення XVI ст. з острова Мала Хортиця (або о. Байда). Це польські монети, шаблі, рушниці, кулі і кулелійниці, порохівниця,

a real kingdom of waterfowl and wetland birds (out of the 300 species that generally live in Ukraine, 200 can be found here), spawning ground and youth walking. Deer, roe deer and boars live in the bottomland part of the island. The cliffs overlooking the water are home to the real bird kingdom. The rocky heights afford a lovely view of the stone islands, which are all that now remain of the rapids.

Historical and archaeological resources of the island are no less unique as the natural ones. The rare Bronze Era monuments on the island are found side by side with the Scythian ones and fortifications, which are witnesses of the Cossack Era and the Great Patriotic War. The island acts very much like a wizard, revealing finds to the scientists from year to year, as if living history is slowly leaking into our time.

Of course, in the mind of every Ukrainian, Zaporizhzhia and Khortytsya are foremost the cradle and capital of Cossacks. Tourists should first visit the **Cossacks' History Museum**. This is the only museum that introduces visitors to the unique phenomenon of Ukrainian and world history, and of the honorable chivalry of the Zaporozhian Cossacks.

Here you can see with your own eyes the traces left by almost all of the people who have left their mark on the steppe expanses of Northern Black Sea region and Khortytsia. The most significant moments in the history of Zaporizhzhia are shown in a 3-D format: a diorama depicting the battle of Prince Svyatoslav near the Dnipro rapids in 972, the Military Council of the Zaporizhian Sich and the night assault of Zaporizhzhia in 1943.

The cossacks' unique personal belongings, which have been perfectly preserved for more than 300 years, were taken to the museum from the **Kamyanska Sich** (second last cossack sich in Ukraine), which was included in the reserve in 2009. Such items as ceramic tiles, dishes, handcrafted tools (such as forges for metal smelting), straight razors, forks and spoons (since the beginning of 7th century, Cossacks were eating with flatware, shaved and created different household items rather skilfully).

The items from the 16th century fortress on Mala Khortytsya island (or Bayda island) are the pride of the museum. These are Polish coins, sabres, rifles, bullets and bullet moulds, powder flasks, and a sundial.

деталь сонячного годинника. Є тут і справжній козацький скарб – комплекс монет різних країн. Біля музею стоять хрести з козацьких могил, а по дорозі на Січ – кам'яні стели з курганів області. Поряд насипаний великий курган, який вінчає Козацький хрест, та на якому у 2011 році встановлено найвищій в країні флагшток із прапором України.

Історико-культурний комплекс "Запорізька Січ" – реконструкція першої "християнської козацької республіки", укріпленої фортеці, де жили козаки.

Комплекс стоїть лише на імовірному місці розташування Січі. З точки зору історії, взагалі достеменно невідомо – чи існувала Січ, як така, саме на хортицькій землі. Але комплекс точно відтворює зовнішній та внутрішній вигляд, оздоблення козацького укріплення XVII-XVIII століть та заняття його мешканців. Тут можна відвідати будівлі, де відтворено антураж козацького повсякденного

There is also a real Cossack's treasure: a collection of coins from different countries.

The crosses from Cossack graves are placed near the museum with stone obelisks from the region's barrows along the road to Sich. Not far from the Sich, there is a large barrow, crested with a Cossack cross. In 2011 the country's highest flagstaff with the national flag of Ukraine was settled on it.

Historical-cultural Complex "Zaporizhian Sich" is a reconstruction of the first "Christian Cossack republic", which was a fortified stronghold where Cossacks lived.

The complex is situated on the probable location of the Sich. In historical terms, it is unclear whether the actual Sich existed on the land of Khortytsya, but the complex reproduces the Sich's exterior and interior, complete with Cossack fortress decorations of XVII-XVIII centuries, as well as signs of the inhabitants' occupations. Visitors can see buildings where the various aspects of an average Cossack's daily

Найвищій в країні флагшток із прапором України
The highest in the country flagstaff with the flag of Ukraine

Історико-культурний комплекс "Запорізька Січ"
Historical-cultural complex "Zaporizhian Sich"

Покровська церква
Pokrovska Church

Експозиція "Традиційні промисли запорожців" в комплексі "Запорізька Січ"
Exhibition "Traditional trades of Zaporozhtsi" in complex "Zaporizhian Sich"

Меморіально-туристичний комплекс "Протовче"
Memorial-tourist complex "Protovche"

Святилище Арея на о. Хортиця
Ares sacellum on Khortytsya Island

життя, – церкву, курені, ковальську майстерню, лучний тир та ін.
Саме тут і у збудованому під Січчю бутафорському козацькому селі знімали частину художнього фільму Володимира Бортка "Тарас Бульба".

Меморіально-туристичний комплекс "Протовче" – залишки легендарного Великого Лугу, який козаки називали Батьком, грецький історик Геродот – Гілеєю, а сучасники – дніпровською заплавою. Колись тут існувало давньоруське поселення, біля якого збиралися руські війська перед битвами із половцями у 1103 та 1190 роках та з татарами на р. Калці у 1223 році.
Зараз це унікальний природний ландшафтний комплекс, зона абсолютної заповідності, де у незайманій природі мешкають 50 видів риб, 200 видів птахів, 30 видів ссавців та плазунів. Серед двох десятків мальовничих затишних озер у Протовчому оз. Річище – найдовша водойма на Хортиці.

Меморіально-туристичний комплекс "Скіфський стан" знаходиться на найвищій точці острову, звідки відкриваються чудові краєвиди Хортиці та прилеглої території. Оцінити їх можна з оглядових вишок.
Комплекс створено у 2005 році саме тут, бо за гіпотезою істориків на цьому місці знаходиться міфічний Геррос – поховання скіфських царів. Є у "Скіфському стані" три незаймані кургани (один з них – Зорова могила) та вісім відновлених.
Також до структури комплексу включений музей кам'яних витворів під відкритим небом – лапідарій, в якому зібрана історія краю у вигляді кам'яних половецьких, ногайських, кіммерійських ідолів-баб, козацьких хрестів, сільськогосподарських знарядь наших пращурів.

Культові споруди

З древніх часів хортицька земля вважається місцем з надзвичайною енергетикою, сакральним, навіть божественним. Недарма тут сконцентровано напрочуд багато древніх **святилищ, культових пам'яток, кам'яних закладок** і культових споруд у вигляді кругових огорож з величезних каменів –

life are reproduced: church, Cossack dwellings, forge shop, bow shooting range etc.
The part of the movie "Taras Bulba" by Volodimir Bortko, was shot at this very location, as well as in the fake Cossack village built near the Sich.

Memorial-tourist Complex "Protovche" is the remains of legendary Velikiy Lug, who was called Batko (Father) by the Cossacks and Galia by Herodotus. The location is now called the Dnipro flood plain by contemporaries. Here there was once an Old Russian settlement, which served as a rallying point for Russian forces before the battles with Cumans in 1103 and 1190, and with the Tatars on Kalka river in 1223.
Today it is a unique natural landscape complex, a totally preserved area, where 50 species of fishes, 200 species of birds, 30 species of mammals and reptiles live. Among 20 picturesque, calm lakes in Protovche, Richishshe lake is the longest basin on Khortytsya Island.

Memorial-tourist Complex "Skifskyi Stan" is located on the highest point of the island, from which you may observe the magnificent landscapes of Khortytsya and the surrounding area. It can easily be done from the viewing points.
The complex was created in 2005 and, according to historians, this is the location of mythic Herros: the burial of Scythian kings. There are three untouched barrows in "Skifskyi Stan" (one of them is Zorova mohyla) and eight restored ones.
The structure of the complex includes the museum of stone creations in the open air, which is called the lapidarium. It presents the history of the land in Cuman, Nogai and Cimmerian stone idol-images, Cossack crosses, and the agricultural tools of our ancestors.
Since ancient times, the land of Khortytsya has been considered to be a place of extraordinary energy, sacred and even divine. That is why there are many extremely ancient **sanctuaries, religious sites, stone laying** and religious constructions in the form of round fences, made of huge stones – **cromlechs**. Some of them are older than Stonehenge

кромлехів. Деякі з них древніші за Стоунхендж і дуже схожі на його мініатюрні копії. Як стверджують вченні, для наших пращурів вони були не тільки релігійними об'єктами але і своєрідними обсерваторіями для спостереження за небесними світилами. Під відкритим небом на певних місцях Хортиці розташовані святилища доби бронзи, при дослідженні яких було знайдено багато предметів тих часів та пізнього палеоліту (35 000 років до н.е.), а також кочівників і слов'ян, які правили тут служби язичницьким богам.

Деякі зі святилищ прикрашені додатково комплексами дерев'яних скульптур слов'янських богів, які встановили тут рідновіри. У дні язичницьких свят тут проходять і рідновірські обрядодійства, до яких можуть долучитися і туристи.

and look like miniature copies. According to our scientists, they served our ancestors not only as religious places but also as observatories to watch the celestial bodies.

In some open air places on Khortytsya island, sanctuaries of the Bronze Age and the late Paleolith Age (35 000 years B.C.) were found during excavations. These items belonged to nomads and the Slavs, who prayed to pagan gods here.

Some sanctuaries are additionally adorned with the complex of wooden sculptures of Slavic gods, which were placed here by Slavic neopagans. On the days of pagan celebrations they still conduct ceremonies in which tourists are able to take part.

Кромлехі доби енеоліту на о. Хортиця
Cromlech of Neolithic Age on Khortytsya Island

Національний історико-археологічний заповідник "Кам'яна Могила"

Недалеко від села Терпіння, на правому березі ріки Молочна у Мелітопольському районі височіє унікальна геологічна пам'ятка – Кам'яна Могила. Це – колишній острів, що піднявся з дна Сарматського моря і з часом розвалився на кам'яні брили із печерами і гротами, які виявилися дуже

The National Historical-Archaeological Reserve "Kamyana Mohyla" (Stone Tomb)

On the right bank of the Molochna river, near Terpinnya village in Melitipol district, there rests a unique geological sight: Kamyana Mohyla. This is a former island which rose up from the bottom of the Sarmatian Sea and later collapsed into stone clumps with caves and grottos. This turned out to be very suitable for the

Музейний комплекс "Кам'яна Могила"
Museum complex "Kamyana Mohyla" (Stone Tomb)

Заповідник "Кам'яна Могила"
"Kamyana Mohyla" (Stone Tomb) Reserve

Заповідник "Кам'яні Могили"
The Reserve "Kamyani Mohyli"
(Stone Tombs)

зручними для відправлення культових обрядів стародавніх людей.

На вершині пагорба розташоване священне місце – стародавній вівтар. Його унікальність підтвердив і верховний лама Непалу лінії Карма, який відвідав Кам'яну Могилу 1995-го року. А от унікальність наскельних зображень–петрогліфів, якими рясніє внутрішня поверхня каменів і печер Могили, підтверджують десятки науковців з усіх країн. До 2004 року було відкрито уже кілька тисяч малюнків, які зображують тварин (биків, коней, оленів, антилоп і хижих звірів), людські і геометричні фігури, які не піддаються інтерпретації. Особливо цікаві тут печери Бізона та Містерій і грот Дракона, в якому збереглася скульптура голови ведичного дракона Вритру. Всього тут відкрито 65 гротів і печер.

Поряд із Кам'яною Могилою працює і археологічний музей.

Заповідник "Кам'яні Могили"

На території Запорізької області, у Куйбишевському районі, розташована і частина схожого за назвою державного природного заповідника, маленької гірської країни – "Кам'яні Могили". Бесташ-гора, як колись називали Кам'яні Могили тюрки, означає "п'ять каменів" – за числом головних гранітних гір-могил.

Серед дикого степу пнуться догори виступи кристалічного щита, яким вітер та дощі надали чудернацьких форм, створили гроти та виїмки. Зараз їх звуть Витязь, Панорама (або Миша), Гостра, Жаба і Південна скелі.

Крім чудових краєвидів і багатої рослинності, заповідник здивує й історичними загадками. Люди вважали це місце культовим іще за часів ямних, катакомбних і зрубних культур. По всьому периметру заповідника є поховальні кургани стародавніх цивілізацій, але на території безпосередньо кам'яних нагромаджень (могил) жодного поховання немає.

700-річний запорізький дуб
700-year-old Zaporizhian Oak-tree

700-річний Запорізький Дуб

У легенди козацької історії, Національного дерева України сьогодні не найкращі часи – За-

religious ceremonies of ancient people.

The top of the hill has a sacred place: an ancient altar. Its unique character was confirmed by Dalai Lama from Nepal, who visited Kamyana Mohyla in 1995. The originality of cave drawings, petroglyphs, which cover the inner surface of stones and caves of Mohyla, is confirmed by the scientist from many countries. By 2004 a few thousand drawings, portraying animals (bulls, horses, deer, antelopes and predators), human and geometric figures were found which cannot be interpreted. The most interesting examples are the Bizon and Misteriy caves, as well as the Drakon grotto, where the sculpture of Vedic dragon Vrytra's head has been preserved. Altogether, there are 65 discovered grottos and caves here.

Visitors can also find an archaeological museum near Kamyana Mohyla.

The Reserve "Kamyani Mohyli" (Stone Tombs)

On the territory of the Zaporizhzhya region, in Kuybyshevskyi district, is locted a part of the nature reserve, which name is similar to the name of the state natural reserve, little highland: Kamyani Mohyli. Once it was called Bestash-gora by the Turkic people, which stood for "five stones," according to the number of the main giant mountain-graves.

In the middle of the wild steppe, shield-like protuberances rise up. Wind and rain have shaped them into different forms and created grottos and hollows. Today they are called Vytyaz, Panorama (or Misha), Gostra, Zhaba and Pivdenna mountains.

Beside the magnificent sceneries and rich nature, the reserve can surprise many with historical mysteries. People considered this place to be religious since the Yamna, Catacomb and Srubna cultures. The barrows of ancient civilizations can be found throughout the reserve, but there is not a single burial place directly on the stone conglomeration (mohyly).

700-year-old Zaporizhian Oak-tree

The national tree of Ukraine, a legend from Cossack history, the Zaporizhzhia oak is not in good condition.

порізький дуб всихає. Зараз жива всього лише одна гілка, могутній колись стовбур і крона 700-літнього дуба височіють оголеними щоглами серед галявини.

У часи розквіту діаметр зеленої крони був 63 метри, довжина кола стовбура – 6 метрів 32 сантиметри, висота дерева – 36 метрів! Вчені-біологи зараз докладають всіх зусиль, аби врятувати життя легендарного велетня. Дитинчата-жолуді дуба, до речі, вже проросли на Хортиці та в інших місцях Запоріжжя, різних міст і країн, куди їх перевезли, аби слава велетня-довгожителя не згасла.

Важко знайти ще одну таку ж живу пам'ятку історії. Та й не пам'ятку, а свідка розквіту і загибелі народів, країн, героїв! Іще Костянтин Багрянородний на початку нашої ери писав про диво-дерево. Арамейці, іранці, тюрки, протоболгари, серби, хорвати, угорці, хозари, половці, слов'яни селилися навколо нього. Відомі гумористи та відчайдухи запорізькі козаки тут писали листа турецькому султанові. За легендою, навіть Гітлер хотів під час окупації Запоріжжя викопати та вивезти Дуб до Німеччини.

Росте дуб у північній частині Верхньої Хортиці, у центрі історико-культурного комплексу. Поряд із ним розташувалися каплиця на честь Покрови Пресвятої Богородиці, театр козацького бою "Запорізький Спас", шинок, магазинчик сувенірів.

In fact, it is drying out, and, today only one branch is alive. The 700 year old Zaporizhzhia oak once rose, with powerful trunk and top, with its branches apparent among the glade.

During the time of blooming the diameter of the green top was 63 meters, the length of the trunk's circle was 6 meters and 32 centimetres, and the tree's height was 36 meters! Biologists now put all of their efforts into saving the life of the famous giant tree. The oak acorns, to this day, have sprouted on Khortitsa Island and in many places around Zaporizhzhia, different cities and countries, where they were moved to prosper the fame of the giant long live tree.

It is hard to find a similar sight in the history. Not the literal sight, exactly, but such an example of prosperity, a nation's destruction, countries and heroes! Even Kostiantin Bagrianorodnyi from the beginning of our era wrote about the wonder-tree.

The Arameans, Iranians, Turkie, Bulgarians, Serbs, Chroats, Hungarians, Khazars, Polovtsians, and Slavs settled near the oak. Famous humorists and dare devils, the Zaporizhzhia Cossacks who dwelled here were sending a message to the Turkish sultan. According to the legend, even Adolf Hitler wanted to dig and move it to the Germany, during the Zaporizhzhia occupation.

The oak grows in the northern part of the top of Khortytsya, in the centre of the historical-cultural complex. There is the chapel of Ever-Virgin Mary, the Theatre of the Cossack's fight "Zaporizhzhia Spas", pub and a curio shop.

Ландшафтний заказник "Корсак-Могила"

Пам'ятка природи з шести кам'яних брил, яким близько 2 мільйонів років, розташована у Приазовському районі Запорізької області на лівому березі ріки Корсак. Тут у XIX сторіччі було знайдено багаті поклади залізної руди, тож зараз тут розкинувся рудник. А оскільки брили-виходи Приазовського кристалічного масиву рудні, то і колір мають відповідний – ніби заіржавлений, темнуватий.

Назва могили "корсак" з татарської означає "лисиця", але більш правильною вважають назву "живіт–гора" – від слова "курсак" (живіт). Корсак-

Landscape Wildlife Sanctuary (Corsack-Mohyla)

The site of the nature, made up of 6 rocks, and have endured for 2 million years, is situated in the Pryazovskyi district of Zaporizhzhia region on the left bank of the river Korsak. Here in 19th century the remains of iron ore were found, which is why there is now an ore mine at the location. As the rocks contain different ores, the colour is appropriate: rusty and dark.

The name of the grave "korsak" from the Tatar language means "fox", but the most accurate name is "belly-mountain" from the word "kursak" ("belly"). Korsak-grave mounds really resembled "bellies" on

Корсак-Могила, с. Мануйлівка
Corsack-Mohyla, village of Manuilivka

Узбережжя р. Берда, с. Миколаївка
Banks of the Berda River, village of Mykolaiivka

Могила дійсно здіймається гірським, несподіваним "животом" серед степу, але форма її за часів виробітку дуже змінилася. Найкраще красу і еклектику цього місця видно навесні або влітку – коли степи цвітуть та зріють поля навкруги.

Заказник державного значення "Заплава ріки Берди"

Долина річки Берда у Приазовському районі – одне з наймальовничіших місць Запорізької області. На берегах долини розташована серія з п'яти геологічних пам'яток природи, серед яких найцікавіші – скелі Кристал і Кварцитова. У цьому місці природні ландшафти, характерні для Приазов'я, збереглися у майже первозданному вигляді.

На території каньйоноподібної долини ріки (до 50-75 м глибини і 500 м ширини, а у нижній течії – біля 6 м) росте 198 видів рослин, багато з яких занесені до "Червоної книги України", як от ковила волосиста чи тюльпан Шренка. Тут зустрічається 97 видів птахів, 11 з яких також червонокнижні.

Берда – річка подекуди з гірським характером. Влітку і взимку її напувають ґрунтові води, і під час повеней ріка, часом, навіть, виходить з берегів. Вливається вона в Бердянський лиман, який, в свою чергу, з'єднується з Азовським морем.

Відома Берда іще за часів Геродота – за його свідченнями, ріка Агара (старовинна назва Берди) та мис Агар (нині – Бердянська коса) були центром скіфської кочівлі. Скіфи називали ці землі Агарією, що означає "надмірний", "багатий". Лишили вони по собі тут багато курганів, які височіють і зараз.

Алтагирське лісництво
Altagir forestry

Алтагирське лісництво

У Якимівському районі Запорізької області у красивому урочищі на правому березі Молочного лиману Азовського моря розкинулося Алтагирське лісництво – зоологічний заказник державного значення.

Лісовий масив тут закладено у 80-х роках XIX ст. А от назва більш давнього, ще тюркського, походження і означає "шість коней", або, за іншою версією, "місце, розташоване під довгим горбом,

the steppe, but their shape has changed throughout time. The most marvelous beauty and eclecticism can be seen here in the spring or summer when the steppes and fields are blooming around.

Wildlife sanctuary of national importance "Bottom-land of Berda River"

The valley of the Berda river in Pryasovskyi district is one of the most marvelous places in the Zaporizhzhia region. There is a system of five nature geological sites, among them the interesting cliffs of Krystal and Kvartsytova. In this place the natural landscapes, which are typical for Pryasovsk region, are largely preserved in their original appearance.

The canyon territory overlooks a river valley (which can be up to 50-75 meters deep and 500 meters to six meters wide, decreasing as one goes farther downstream) where 198 plant species grow. Some of them are listed in the "Red Book List of Ukraine", such as feather grass or Shrenk's tulip. There also 97 animal species, eleven of them are in the Red Book List.

The Berda river has a mountain peculiarity. In summer and winter it is saturated with underground waters, and during the flood, the river sometimes overflows onto the bank. The river flows into Berdiansk shallow gulf, and Azov Sea.

According to the Herodotus evidence, the famous Berda river (or Agara, the ancient name of Berda) and the cape Agara (now Berdiansk beak) were the centre of Scythian camping-grounds. Scythians called this land Agiria, which means "excessive" and "rich". They left many burial mounds, which rise up from the ground even now.

Altagirske forestry

In the Jakimovskij district of the Zaporizhzhia region, on the right bank of Molochnij coastal lake of the Azov sea, sits the Altagirske forestry. It is the zoological wildlife reserve and is nationally recognized for its importance. Woodland here was created in the 80-ies of the 19th century. The name is of Turkish origin and means "six horses", or "the place, situated at the long hill, elevation. Today it is 1 193 hectare of oasis in the middle of the south steppe. The first seedlings were set out

біля підошви двосхилого підвищення". Нині це 1 193 га оази серед південного степу. Перші саджанці у Алтагирі висадив 1899 року видатний український лісівник П. Сивицький.
Ліс затримує рух піску, захищає ґрунт. Ростуть тут переважно біла акація колюча, сосни, ялівець Віргінський, ясені високий та американський, дуби, клени, тополі. Всього близько 100 видів дерев та кущів, серед яких чимало і червонокнижних.
Фауна представлена козулею, зайцем русаком, диким кабаном, лисицею, куницею кам'яною. Тут варто не забувати дивитися під ноги – у лісництві живуть степова гадюка, ящірка, вуж. Гніздяться у Алатагирі 30 видів птахів, на прольоті – близько 80 видів, зокрема червонокнижні шуліка чорний, яструб-тетерев'ятник, пугач.
На схилах Молочного лиману розташовані бази та табори відпочинку. А з 1960 року тут працює науково-дослідна біологічна станція Мелітопольського педуніверситету.

Зоопарк "Таврія"

Фотографії, зроблені у цьому місці, викликають подив і захоплення! Ще б пак: у кадрі на лоні незайманої природи пустують бізони, коні Пржевальського, муфлони і косулі… І таки дива знаходяться під боком у запоріжців – у Новомиколаївському районі, недалеко від сіл Тернувате і Гайчур.
Всього лише 19 років тому 200 гектарів тутешнього степу були вийняті з господарського обігу і заселені червонокнижними тваринами і птахами. Сьогодні це унікальний зоопарк під відкритим небом "Таврія" (входить до складу заповідника-музею "Гайчур"). У природних умовах первозданних полиново-злакових і чагарникових степів, штучних лісових масивів, річки і озер тут живуть коні Пржевальського, бізон північноамериканський, муфлон європейський, косуля, лань, олень благородний, кулан, лисиця, єнотовидний собака, видра, ондатра і багато інших рідкісних тварин. До речі, табуном коней Пржевальського у "Таврії" верховодить кулан – напівосел, або примітивний кінь з просторів Азії. Найцікавіші пернаті у зоопарку – сірі гуси, канадські казарки, лебеді й качки.
Територія зоопарку відкрита для піших та автопрогулянок і екскурсій.

here by the well-known Ukrainian forester P. Syvytskyi in the year 1899.
Forest detains the escape of sand and protects the soil. Here live trees such as the white acacia, pines, juniper Virginskyi, American ash, oaks, maples, and poplars. The forest includes more than 100 of bushes and trees, some of which are included in the Red Book List.
Fauna is represented by the roe deer, hare, wild pig, fox, and marten. It is necessary for visitors to be attentive, because the adder, lizard, and grass snake also dwell here. In Altagire 30 bird species nest and more then 80 species, such as the black kite (which is on the Red List), goshawk, and eagle can be seen flying overhead.
Recreation centers and camps are also situated on the Molochnyi coastal lake slopes. Since the year 1960, the Melitopol Pedagogical University has been conducting work through the research and development station here.

"Tavrija" Zoo

Photos taken in this zoo evoke emotions such as wonder and amazement! Within the frame we can see bisons, Przewalski's horse, roe deer, and moufflons in the wilderness area. Such wonders make up wonderful view in the Novomukolajivskyi district, not far from the villages Tagarnuvate and Gajchur.
Only 19 years later, the 200 hectars of the steppe were taken from the economical sphere and settled with birds and animals, which are in the Red Book List. Today it is the unique open-air "Tavria" zoo (which is on the "Gajchur" reserve-museum).
In the natural conditions of relict steppe plants, artificial woodlands, rivers and lakes, Przewalski's horses, bisons, moufflons, roe deer, fallow deer, red deer, onager, fox, raccoon dog, otter, muskrat and many other rare animals dwell.
Onager, which is a half donky (Asian horse) reigns supreme in the herd of Przewalski's horses. The most interesting feathered birds are grey geese, Canada geese, swans and ducks.
The zoo aria is open for passersby, drives and excursions.

Бізони в зоопарку "Таврія", с. Тернувате
Buffalos in "Tavrija" Zoo, village of Ternuvate

Аквапарк, м.Бердянськ
Aqua-park, town Berdyansk

Місто-курорт Бердянськ

М'який клімат і тепле Азовське море з чудовими прибережними пейзажами, джерелами мінеральної води та лікувальними грязями – туристичний козир Запоріжжя.

Найцікавіше серед курортних міст області – Бердянськ. У 2005 році місто було оголошено курортом державного значення. Санаторії, бази відпочинку, пансіонати, дитячі оздоровчі заклади тут здатні одночасно прийняти більше 30 тис. осіб. Всім вистачить місця і на пляжах – східний та південний береги Бердянської коси самі по собі є 20-кілометровим пляжем.

Бердянськ – місто-свято, місто-відпочинок. Тут не лише унікальні природні умови для оздоровлення, але й багата розважальна інфраструктура. Крім купання у морі, весело провести час можна у найбільшому в Україні аквапарку "Мис Доброї Надії" та зоопарку. Вабить туристів і ціла низка оригінальних веселих пам'ятників на Приморській площі та набережній: "Бичку-годувальнику", "Сантехніку", "Щасливому дитинству"... З культурно-історичним життям міста можна ознайомитися у п'яти музеях (серед яких легендарний меморіальний будинок-музей Петра Шмідта), театрах та архітектурних перлинах, таких як Нижньобердянський маяк – один із перших електричних маяків Росії.

На всю Україну Бердянськ уславився своїми фестивалями: Міжнародний кінофестиваль "Бригантина", "Зорепад", "Азовські вітрила", міжнародне зібрання байкерів "З мотоциклом по життю"...

Resort town Berdyansk

A mild climate, the warm Sea of Azov with its magnificent coastal landscapes, mineral water springs and therapeutic muds – these are Zaporizhzhya tourist trump cards.

The most interesting resort among the many others in the region is Berdyansk. In 2005 the city was named as the health resort of the state level. Sanatoriums, recreation camps, resorts, child health-improving houses are able to receive more than 30 thousand guests simultaneously. There is enough space on the beaches too – eastern and southern shores of the Berdyansk spit make up a 20 km long beach.

Berdyansk is a city of holiday and rest. There are unique environmental conditions for health improvement, as well as a well-developed entertainment infrastructure. You cannot only swim in the sea, but also spend a jolly time in the Cape of Good Hope, the biggest water park in Ukraine, and in the zoo. A number of original and joyful monuments at the Prymorsk Square and embankment attract tourists: "The pigfish supporter", "Sanitary technician", and "Happily childhood" are some examples. You can learn more about the culture-historical life of the city in one of the five museums (including the legendary memorial house museum of Peter Shmidt), theatres and architectural pearls, such as the Nizhneberdyanskiy lighthouse (one of the first electrical lighthouses in what was then Russia).

Berdyansk is known all over the Ukraine for its festivals: the International film festival "Brigantine", "Zorepad", "Azovsky Virtyla", the international meeting of bikers "Motorcycle as a lifestyle".

Пам'ятник "Бичкові-годувальникові", м. Бердянськ
Monument to "Goby, daily-breader", town Berdyansk

ІСТОРИКО-АРХІТЕКТУРНІ ПАМ'ЯТКИ
HISTORICAL-ARCHITECTURAL SIGHTS

Історична спадщина, залишена Запорізькому краю численними народами, які з'являлися, жили та зникали на цих землях, величезна і дуже багата. Пам'ятки історії, архітектури, культурно-духовні сліди людей епохи бронзи, гунів, скіфів і сарматів, слов'ян, половців і печенігів, ногайців, славетного козацтва, німецьких переселенців та радянських людей – усе це щедрою рукою долі розсипане по території Запорізької області. І усю цю історію можна побачити вживу, торкнутися, відчути дух і силу тих легендарних часів.

Всього ж до послуг гостей області 8315 пам'яток, з яких 6563 – пам'ятки археології, 1700 – історії, 32 – монументального мистецтва, 20 – науки і техніки, а 12 об'єктів культурної спадщини регіону занесене до Державного реєстру нерухомих пам'яток України національного значення.

The historical fortune left for the Zaporizhian region by different nations, which appeared, lived and disappeared on these lands, is tremendous and splendid. Historical and architectural sights, cultural-spiritual traces of the Bronze Era people, Gongs, Scythian and Sarmats, Slavs, Cumans and Pechenegs, Nogais, glorious Cossacks, German settlers and Soviet people – an open hand of fate spread all of them all over the territory of the Zaporizhzhya region. You can see and touch all this history, to feel the spirit and power of those legendary times.

Guests can visit 8,315 sites, among which 6,563 are archeological sites: 1,700 historical sites, 32 examples of environmental art, and 20 science and technology sites. Twelve places of regional cultural heritage were registered in the National registry stationary sights of Ukraine at the state level.

Дніпровська гідроелектростанція ім. В. І. Леніна

Символ цілої епохи, інженерна та архітектурна візитівка Запоріжжя, величезна бетонна підкова, що перекинулася з лівого на правий берег Дніпра у 2012 році святкує свій 80-річний ювілей.

Так, майже століття тому найстаріша гребля серед каскаду електростанцій на Дніпрі почала свою роботу. Її поява зробила Дніпро рікою, безперешкодною для судноплавства і дала поштовх до розвитку величезного індустріального металургійного, хімічного і машинобудівного комплексу. Фактично ДніпроГЕС змінив історію розвитку південних, центральних та східних областей країни.

Задумали та почали готувати будівництво гідроелектростанції ще на початку 1920-х років. Головним консультантом проекту будівництва став видатний американський гідробудівник Х'ю Купер. А сучасна техніка, яка вперше використовувалася на будівництві такого масштабу, теж поставлялася переважно з-за кордону – з Німеччини, Чехії, США. Начальником будівництва ДніпроГЕСу став О.В. Вінтер, технічний про-

The Dnieper (Dnipro) Hydroelectric Station named after V. I. Lenin

The symbol of the whole epoch, the engineering and architectural visiting card of Zaporizhzhia, is a giant concrete horseshoe, which bestrides from the left to the right shore front of Dnipro. It celebrates its 80th anniversary in 2012.

The oldest dam among the cascade of power plants on the Dnipro river, it was launched almost a century ago. It made Dnipro river free for navigation and launched the development of a giant industrial metallurgical, chemical and machine-building complex. Dniproges changed the history of development of the southern, central and eastern regions of the country.

The construction of the hydroelectric station had been conceived and prepared in the early 1920s. The outstanding American engineer Hugh Cooper became the main consultant of the construction project. The modern equipment, which was used on such a level of construction for the first time, was delivered mainly from abroad too – from Germany, the Czech Republic, and the USA. O. V. Vinter became the chief of construction of Dniproges, and the engineering design of a dam and a lock was devel-

Кам'яні статуї стародавніх народів Причорноморських степів
Stone statues of ancient people of Black Sea region steppes

Дніпровська гідроелектростанція ім. В. І. Леніна
The Dnieper (Dnipro) hydroelectric station named after V. I. Lenin

Вежі-близнюки на пр. Леніна, 1951
Twin towers in Lenin Ave., 1951

ект греблі та шлюзу розробив І.Г.Александров, архітектурним рішенням електростанції і соцміста, яке виросло на лівому березі, опікувався В.О. Веснін.

Уже 1932 року у греблю було вкладено останній кубометр бетону. З цього моменту обличчя Дніпра та Запоріжжя змінилося назавжди: рівень води у ріці піднявся на 37,5 метрів, багато землі, населених пунктів, споруд, історичних місць опинилося під водою.

1 травня 1932 року гідроелектростанція дала перший струм. Офіційно ж її відкрили 10 жовтня того ж року. Рік потому, 1 травня 1933-го, трикамерним шлюзом з верхнього б'єфу Дніпра до нижнього спустився перший пасажирський пароплав "Соф'я Петровська" – піонер у наскрізному судноплавстві Дніпром.

Повна потужність станції в 30-і роки дорівнювала 560 тис. кВт. Нині ж загальна потужність ДніпроГЕС – 1538 мВт. А вартість проекту будівництва ГЕС з початку до завершення зросла від 50 до 400 млн. доларів (повний проект разом зі шлюзом, заводами і соцмістом)!

Сьогодні усі бажаючі можуть роздивитися шлюз зсередини, пройшовши на катері або яхті з верхнього б'єфу Дніпра до нижнього, проводяться екскурсії до машинної зали ГЕС.

До речі, ДніпроГЕС ім. Леніна – лише один із цілої низки об'єктів, які носять ім'я комуністичного вождя у Запоріжжі. Тут вас зустрінуть: площа Леніна, проспект Леніна, найбільший пам'ятник Леніну в Україні, порт імені Леніна, річковий вокзал Леніна, водосховище (озеро) Леніна, на якому іще й острів Леніна, і все це – у Ленінському районі! Сам Ленін, до речі, у Запоріжжі не бував.

Садиба Попова
Popov Sadyba

Історико-архітектурний музей-заповідник "Садиба Попова"

Пам'ятка національного значення, єдиний у своєму роді на всю Європу архітектурний ансамбль "Садиба Попова" розташувався на колишньому кордоні Великого Лугу й Дикого Поля (нині Василівка – районний центр області).

За задумом генерал-майора Василя Попова маєток мав стати альтернативою Воронцовському палацу, що в Алупці, а став неповторним поєд-

oped by I.G.Aleksandrov. The architectural decision of power plant and a city, which was built on the left bank, was led by V.O. Vesnin.

In 1932 the last cubic meter of concrete was enclosed in a dam. From this moment the appearance of Dnipro and Zaporizhzhia changed forever: the water level in the river rose by 37,5 meters, a great amount of land, settlements, buildings, and historical sites were flooded.

On May 1, 1932 the hydroelectric station began to operate. Officially it was launched on October 10 of the same year.

A year later, on May 1 1933, the first passenger steamship "Sofya Petrovska" – the pioneer in Dnipro navigation, sailed a three-chambered lock from the backwater of Dnipro to the tail bay.

Full capacity of the plant was 560 thousand kW in 1930s. Today general capacity of Dniproges is is 1538 MWt. While the cost of the construction project of HEP grew from 50 to 400 million dollars before its completion (including the full project with a lock, plants and the city itself)!

Today all guests can examine a lock from inside, having passed on a boat or the yacht from Dnipro backwater to the tail bay. There are a lot of excursions to the HEP machine hall.

Dniproges named after Lenin is the only object among a great number of objects in Zaporizhzhia which were named after the communistic leader. Here you can see Lenin Square, Lenin Street, the greatest monument to Lenin in Ukraine, port named after Lenin, Lenin's river station, a reservoir (lake) of Lenin, Lenin's island is situated here, and all of them are located in Leninsk district! Interestingly, Lenin never visited Zaporizhzhia.

Historical-Architectural Open-Air Museum Popov Castle (Popov Sadyba)

A site of national value, which is unique in Europe, is the architectural complex "Popov Castles" situated on the former border of Velykyi Lug and Wild Field (now Vasylivka, the regional center of the district).

Major general Vasyl Popov planned to create the alternative to the Vorontsov palace, which is located in Alupka. His estate became a unique combination

нанням різних стилів архітектури, справжнім казковим палацом.
Стараннями місцевих майстрів-будівельників, кріпаків з Полтавщини та Чернігівщини, шведського архітектора Стюнкеля та всесвітньо відомого російського генія архітектури Миколи Бенуа у 1894 році палац-садиба була зведена.
До революції садиба Попова включала у себе двоповерховий палац з п'ятьма баштами, виконаний в мавританському стилі з червоної та жовтої цегли, так званий "Англійський замок", оглядову башту і майданчик, викладений "шаховим полем" плитами з білого та чорного мармуру. Парадні в'їзди до маєтку були організовані крізь ворота східного та північного флігелів, між якими був закладений чудовий парк. Зараз у приміщенні північного флігеля розташовано музей "Садиба Попова".

of different architectural styles and it was turned into a magic palace.
In 1894 a palatial manor-house was built by local craftsmen, serfs from Poltava and Chernihiv regions, the Swedish architect Styunkel and the world-famous Russian architectural genius Nikolay Benois.
Before the revolution the Popov estate included a two-storied palace with five towers, built in the Mauritian style with red and yellow brick, the so-called "English castle", a watchtower and a platform which looked like a chess field and was made of white and black marble. A carriage yard was located between a castle and stables. Stables which partially remained on a shaft are reminiscent of the architecture of the Kremlin in Moscow. The front gate to the estate was planned through the gates of the eastern and northern wings between which the remarkable park was laid. Today the museum "Popov Castle" is located in a northern wing.

Менонітські колонії

В історії Запорізького краю було чимало "великих переселень народів". Останнє – це переселення німців-менонітів, сліди якого і досі видно у місті і області. За часів князя Потьомкіна на 30 тис. десятинах найкращої землі поблизу Олександрівська меноніти заснували 8 колоній: Хортиця (сучасна Верхня Хортиця), Розенталь (Канцерівка), Острів Хортиця, Ейнлаге (Кічкас), Кронсвейде, Нейенбург (Малашевка), Нейєндорф (Широке) і Шенгорст. Ці колонії поклали початок Хортицькому менонітському округу.
На Верхній Хортиці, частині правобережного району Запоріжжя, чудово збереглися менонітська школа (у приміщенні школи №81), замок Вальмана (промисловця, який започаткував сільськогосподарське машинобудування у Запоріжжі), жіноча гімназія, вчительський інститут менонітів та старовинне кладовище.
А у селі Ручаївка Запорізького району є менонітський будинок-музей, зведений у 1896 році Арнольдом Петером. Його нащадок Віктор Дік створив тут музей німецьких колоністів: у будинку первісна обстановка, меблі, знаряддя праці, предмети побуту німецьких поселенців XIX-XX ст. На горищі розташована коптильня, де господарі виробляють ковбаски. У ході

Menonnite colonies

There were many great transmigration of peoples in the history of Zaporizhzhia region. The most recent one is the resettlement of German Mennonites, whose traces can still be found in the city and the district. At the time of prince Potyomkin, Mennonites founded eight colonies on 30 thousand hectares of the best lands near Oleksandrivsk: Khortytsya (today it is Verhnya Khortitsya), Rosenthal (Kantserivka), Khortytsya Island, Eynlage (Kichkas), Kronsveyda, Neyenburg (Malashevka), Neyendorf (Shyroke) and Shengorst. These colonies formed the Mennonite district of Khortytsya.
In Verhnja Khortytsya, the part of the right bank district of Zaporizhzhya, there stood a Mennonite school (in the building that now houses school No. 81), the castle of Valman (an industrialist who was the founder agricultural engineering in Zaporizhzhia), a women's gymnasium, a Mennonite teachers' institute and an ancient cemetery, all of which remain in wonderful condition.
There is also a Mennonite house museum which was established in 1896 by Arnold Peter in Ruchaivka village in the Zaporizhzhia region. His descendant Victor Dik has established a museum of German colonists in this place. The house has authentic furniture, instruments of labour, household items of German settlers dated from the 19th and 20th centuries. There is a

Музей на даху менонітського подвір'я, с. Ручаївка
Museum on the roof of Mennonite courtyard, village Ruchaivka

Будинок Якова Лещинського, 1902
House of Yakov Leshchinskyi, 1902

екскурсії відвідувачам пропонують дегустацію німецького пива, домашнього хліба і запечених у печі страв.

Старий Олександрівськ

Запоріжжя починалося із невеликої Олександрівської фортеці, яку спорудили в кінці XVIII ст. на Дніпровській лінії укріплень. Власне, повітовим містом Олександрівськ став у 1806 році – невеликим, але досить розвиненим як на той час.

Сьогодні свідків тієї епохи в місті лишилося небагато. Штурми та бомбардування Великої Вітчизняної майже знищили обличчя старого Олександрівська. Найцікавіше з того, що лишилося для потомків, – комплекс будівель на вулицях Артема, Чекістів, Горького, Жукова.

Автором будівель земської лікарні, будинку Лещинського та земської управи є російський архітектор Яків Делант. Лікарня його роботи і сьогодні виконує свою роль (тут розміщено один з корпусів Обласної дитячої лікарні), але, нажаль, майже повністю втратила первинний зовнішній вигляд. Та все ж її неповторну архітектурну канву у стилі модерн простежити можна і тепер.

На вулиці Горького лишився будинок Шенделя, на вулиці Чекістів – будівля синагоги і будинок Якова Лещинського 1901 року, прибутковий будинок М. Біленького 1909 року.

Цікаві приклади модерну XIX ст. і сталінського ампіру минулого століття у Запоріжжі – III корпус Запорізького національного університету (колишній будинок жіночої гімназії Олександрівська), I корпус ЗНУ і головний корпус Національного технічного університету (будинок Олександрівського механіко-технічного училища). Останні зазнали втручань і переробок, а от жіноча гімназія постає перед глядачем майже незмінною. Поряд із сучасними вишами розташований перший сад Олександрівська.

Окраса старого міста – триповерхова будівля Земської управи роботи того ж Деланта – з'явилася у місті у 1915 році. Колись це була найкрасивіша та найвитонченіша будівля Олександрівська: фасад будинку прикрашений ліпниною, напівколонами іонічного ордеру, великими

Площа ім. Маяковського в м. Запоріжжя
Maiakovskogo Square in the city of Zaporizhzhia

fumitory in the garret, where the owners make small sausages. During the excursion the visitors are offered to taste German beer, home-made bread and brick oven dishes.

Old Oleksandrivsk

Zaporizhzhya begins its history with the small Oleksandrovsk castle built at the end of 18th century on the Dnipropetrovsk fortified barrier. Oleksandrovsk became district centere in 1806. It was small but developed at that time.

Today you can hardly find any remnants of that time period of the city. Assaults and bombings during the Great Patriotic War have almost destroyed the image of old Oleksandrivsk. The most interesting thing left is the complex of buildings on Artema St., Chekistiv St., Gorkogo St., and Zhukov St.

Russian architect Yakiv Delant was the creator of the construction of county hospitals, Leshchinskyi's house and county council. The hospital made by him is still in use (one of the regional children's hospital buildings), but unfortunately it has almost lost its authentic image. But all in all its architectural outline in modernist style can still be observed.

Shendel's house can be found on Gorkogo St., the synagogue building on Chekistiv str. Yakiv Leshchinskyi's house was built here in 1901, and M. Bilenkii's profitable house was built in 1909.

Interesting examples of the modernist style of the 19th century and Stalinist Empire style of the past century in Zaporizhzhya are building III of Zaporizhzhia National University (former building of Oleksandrivsk women gymnasium), building I of ZNU and the main building of National Technical University (the building of Oleksandrivsk technical school). The last ones have been rebuilt but the women's gymnasium keeps its authentic image. The first garden in Oleksandrivsk is situated near the modern universities.

The glory of the old town is the three-story building of city council built by Delant in 1915. Once it was the most beautiful and most sophisticated building in Oleksandrivsk: the building facade is decorated with stucco, Ionic order semi-columns, large windows, balconies, a dome, and there are spacious

вікнами, балконом, зверху височіє купол, а всередині – просторі зали і гвинтові сходи. З 1948 року тут розмістився краєзнавчий музей. До цього в різні часи в будинку працювали Яків Новицький, Леонід Брежнєв, з балкону виступав із промовою Нестор Махно.

rooms and spiral staircases inside. Since 1948, it has housed the museum. At different times Jakiv Novytsky and Leonid Brezhnev worked in the house and Nestor Makhno made a speech from the balcony.

Шосте селище (соцміство)

Наступною архітектурною віхою Запоріжжя стало так зване соцміство, місто майбутнього, або Шосте селище. Комплекс будівель, розташованих неподалік від Дніпра, на лівому його березі, виникло у 30-х роках XX сторіччя, разом із ДніпроГЕСом.

Соцміство будувалося як ядро нового Запоріжжя, родзинкою його було те, що в його будівлях відсутнє було поняття "окрема ділянка", "окреме володіння" – усе, від фабрик-кухонь до житлових будинків, було суспільним, общинним.

Будинки не вищі за 4 поверхи, башти, квартали і споруди "міста майбутнього" розробляли Н. Д. Коллі, В. А. Веснін, Г. М. Орлов, В. Г. Лавров. Стиль їх також був новаторський – радянський авангардизм, а пізніше і сталінський ампір.

Сьогодні архітектурний задум авторів соцміста можна оцінити хіба що у провулку Дружньому: тут добре видно будинки-пропілеї, круглий будинок. Незмінним з того часу лишився будинок лікарні №3 по пр. Металургів.

Майже весь нинішній проспект Металургів і проспект Леніна (до речі, найдовший у Європі) від площі Маяковського до площі Леніна – одна велика архітектурна пам'ятка. Зведені пізніше будинки архітекторів Вегмана, Козлінера і Гершовича – чудовий і своєрідний приклад краси сталінського ампіру. Ліпнини, напівколони, стилізовані знаки радянської влади видно на будинках, що оточують проспект, на будівлі філармонії ім. М. І. Глінки.

На розі пр. Леніна і Металургів чудово видно семиповерхову вежу тих часів. Ще одна вежа з наметом і шпилем увінчала кутовий будинок на перетині пр. Леніна і вул. Верхня. Будинки у самому кінці проспекту чудово ілюструють ідеалістичні радянські ідеї. Такої архітектури у колишньому Союзі лишилося надзвично мало.

Shoste selishe (Sotsmisto)

Another architectural landmark of Zaporizhzhia is the so-called sotsmisto, city of the future, or Shoste selishche. The complex of buildings located on the left bank of the Dnipro river, near the shore, appeared in the 1930s with the Dniproges.

Sotsmisto was built as the soul of new Zaporizhzhia. The absence of concepts such as a "separate area" and "privacy" was its highlight. Everything from kitchens to dwellings was commonly owned.

Houses no higher than four floors, towers, blocks and buildings of "City of the future" were designed by N. D. Kolli, V. A. Vesnin, G. M. Orlov, and V. G. Lavrov. The innovative style was created in the Soviet avant-garde and Stalinist Empire styles.

Today you can find the architectural design of sotsmisto only in Druzhnii St., where propylaeum buildings and the round house are located. The building of the hospital No. 3 on Metalurgiv Ave has not been changed since that time.

Almost the whole of Metalurgiv Ave and Lenin Ave (the longest in Europe) from Mayakovskogo square to Lenin square is a great architectural monument. Latter buildings by architects Vegman, Kozliner and Hershovych are great examples of the beauty of Stalinist Empire. You can notice stucco, semi-columns, and stylized characters of the Soviet Union on buildings that surround the avenue, and on the M.I. Hlinka Philharmonic Hall.

At the corner of Lenin Ave and Metalurgiv the seven-story tower from that time is perfectly visible. Another tower with a tent and a spire crowned the corner building at the intersection of Lenin Ave and Verhnya St. Buildings in the end of Lenin Ave depict Soviet ideals. Today you can hardly find such buildings in former Soviet Union countries.

Будинки соцміста
Houses in Sotsmisto

Будинки соцміста
Houses in Sotsmisto

Гуляйпільський краєзнавчий музей
Guliaipilskyi Museum of local lore

Пам'ятник Володимиру Висоцькому
Monument to Vladimir Vysotsky

Гуляйполе

Столиця славної махновської вольниці – Гуляйполе – розташоване в долині річки Гайчур, що з тюркської означає "гай" – вільний, "чул" – степ. Це всього 99 кілометрів від Запоріжжя та на кордоні із Дніпропетровською і Донецькою областями.

Засноване у 1785 році як військова слобода, Гуляйполе увійшло у світову історію революційними подвигами свого видатного уродженця – Нестора Івановича Махна.

Серце історії міста – у краєзнавчому музеї, що працює з 1960 року. У ньому представлені 9 розділів і більше 17 тисяч експонатів, які ілюструють нелегкий і запальний життєвий шлях Махна та його малої батьківщини.

Під час екскурсії містом можна оглянути центр Гуляйполя, який зберіг історію подій революційного повстанського руху на півдні України, відвідати поховання родини Махнів і роздивитися їх родовий будинок, де встановлено пам'ятник буремному Нестору Івановичу. До речі, сам він похований у Франції.

Доторкнутися до історії махновщини сюди з'їжджаються туристи з усієї України, Європи, Америки. Кілька років поспіль тут проводився епатажний музичний фестиваль "День Незалежності з Махном".

Звичайно, Гуляйполе – батьківщина і багатьох інших видатних діячів у сферах культури, науки, мистецтв. Скажімо, знаменитий радянський фільм "Весілля в Малинівці" був знятий за книгою і оперетою письменника і драматурга – гуляйпільця Леоніда Юхвіда.

Пам'ятник Володимиру Висоцькому

Перший в Україні пам'ятник видатному співаку, автору та актору, людині-легенді Володимиру Висоцькому було відкрито у Мелітополі у вересні 2000 року. Його автор – заслужений скульптор України, дніпропетровець Костянтин Чеканов. Розташований монумент біля торгового будинку приватного підприємця – ініціатора і куратора його встановлення.

Володимир Висоцький виступав у Мелітополі всього один раз – у квітні 1978 року. Разом із маріупольським таких монументів у країні два.

Huliaipole

Huliaipole, the capital of the famous Makhno free state, is situated in the valley of the river Haichur, which in Turkish means "free" ("hai") and "steppe" ("chur"). It borders both the Dnepropetrovsk and Donetsk regions and is only 99 km away from Zaporizhzhia.

Founded in 1785 as a military settlement, Huliaipole has made it into world history textbooks with the revolutionary exploits of its famous native: Nestor Ivanovich Makhno. The soul of the city's history is the museum of local lore, which was opened in 1960. Inside there are nine sections and more than 17,000 exhibits that illustrate the rough and dashing Makhno's life journey as well as that of his modest motherland.

During the city tour you can view the center of Huliaipole, which retains the history of the revolutionary insurrectionary movement of southern Ukraine. You can visit the burial place of the Makhno family and inspect their family manor, where the monument to insurgent Nestor Ivanovich is placed. He himself is buried in France.

Tourists from all around Ukraine, Europe and America come here to touch the history of Makhno movement. The bodacious music festival "Independance Day with Makhno" was conducted here for several years in a row.

Of course, Huliaipole is the birthplace of many other famous figures in spheres of culture, science and the arts. The famous soviet film "Wedding in Malynovka", for example, was based on the book and operetta by writer and playwright Leonid Yukhvid, also born in Huliaipole.

The monument to Vladimir Vysotsky

For the first time in Ukraine a monument to famous singer, author and actor, human-legend Vladimir Vysotsky was opened in Melitopol in September 2000. Its author is the honoured sculptor of Ukraine from Dnepropetrovsk Konstantin Chekanov. The monument is installed near the shopping center owned by a private entrepreneur, who initiated and supervised the monument's construction.

Vladimir Vysotsky appeared in Melitopol only once in April 1978. There are two such monuments in the country, including the one in Mariupol.

Культура і духовність

Culture and spirituality

КУЛЬТУРНІ ТРАДИЦІЇ І НАРОДНА ТВОРЧІСТЬ
CULTURAL TRADITIONS AND FOLKLORE

Значний внесок у золотий фонд української національної культури зробив Запорізький край, земля якого багата народними талантами. І сьогодні мешканці краю відроджують народні звичаї, традиції та обряди, старовинні пісні, пам'ять про які зберігає чи не кожне село в області.

Найвідомішими збирачами фольклору стали Д. Яворницький, Я. Новицький та В. Чабаненко. Дмитру Яворницькому та Якову Новицькому пощастило свого часу переписувати козацькі пісні та легенди від старих дідів-запорожців. Останньому під час етнографічних подорожей до місць розташування усіх Січей вдалося зібрати унікальну колекцію козацьких ікон, люльок, картин, яку він передав до музею (тепер вона зберігається у Дніпропетровському історичному музеї ім. Д. І. Яворницького).

Участь у нині існуючих фольклорних колективах, яких нараховується більше 100, приймають приблизно 1500 осіб.

Zaporizhzhia region, a land rich in folk talents, has made a great contribution into gold reserves of the Ukrainian ethnic culture. Even today the Zaporizhzhia citizens are regenerating folk customs, traditions and rituals, ancient songs, which are preserved almost in every village in the region. The best known folklore collectors were D. Yavornytsky, Ya. Novitsky and V. Chabanenko. Dmytro Yavornytsky and Yakiv Novytsky were lucky in those days to transcribe Cossacks' songs and legends from the old Zaporizhzhia Cossacks. During the ethnographic trips to the locations of all the Siches, the latter collected the unique collection of Cossacks' icons, pipes, paintings that he handed over to the museum (now it is kept in the Dnipropetrovsk history museum named after D. I. Yavornytsky).

There are more than 100 existing folkloric groups with the participation of about 1500 persons in their work.

Ансамбль танцю "Вербиченька"
Dance ensemble "Verbychenka"

Візитною карткою народного співочого мистецтва є 1 зразковий і 19 народних фольклорних колективів, які діють в області. Всі вони неодноразово брали участь у фольклорних фестивалях в Україні та поза її межами.

Не менш численною є армія майстрів декоративно-ужиткового мистецтва, які продовжують народні традиції. В Запорізькій області працюють більше 1 600 майстрів, 242 самодіяльних художників, 66 гуртків, студій та аматорських об'єднань. В області діє місцевий осередок Національної Спілки майстрів народного мистецтва України, творчі об'єднання "Цвіт калини", "Стежина", "Самоцвіти Запоріжжя", "Мальва", "Колорит", "Макош" (Запоріжжя), "Надія" (Мелітополь), "Сузір'я" (Приазовський район), "Приморські візерунки" (Приморськ), Малобілозерська естетична гімназія – інтернат "Дивосвіт".

Найпоширенішими напрямами ужиткового мистецтва стала вишивка, килимарство, різьба по дереву, лозоплетіння, в'язання гачком та спицями, гончарство. Багато майстрів займаються також писанкарством, розписом, виробами з бісеру. Роботи можна побачити на виставках, що проходять не тільки в області чи Україні, а й закордоном.

Знаними майстринями-вишивальницями стали Валентина Харлова, Роза Кутасевич, Таїсія Мазур, Надія Денисюк, Світлана Ігнатченко. Галина Павлів стала відомою завдяки розпису етнографічних іграшок, Лілія Куденко – підлаковому розпису.

Захоплюють плавні лінії гончарних виробів, зроблених Ларисою Жолудь, Віктором Нагурним, Олександром Вільчинським.

Найкращими різьбярами стали Феодосій Сполітак, Віталій Бабенко, Василь Мендюк.

Незвичними здаються солом'яні вироби Тетяни Павленко, викладені насінням писанки Наталії Бабенко, витинанки Ірини Кузьменко.

Не полишають байдужими роботи, сплетені з лози Ігорем Бірюком, або зроблені з природних матеріалів, як у Рити Сидоренко, Ірини Юдочкіної та багатьох інших.

Багато уваги в області приділяють і відродженню національних громад і їх культури. На сьогодні в регіоні нараховується 82 такі громади. У Бердянську, Мелітополі та Запоріжжі створені асоціації

The landmark of the folk singing art is 1 model and 19 folkloric groups that function in the region. All of them were repeated participants of folk festivals both in Ukraine and abroad.

The army of applied arts masters that continue the folklore traditions is also pretty vast. More than 1600 masters, 242 amateur artists, 66 clubs, workshops and amateur circles work in the Zaporizhzhia region.

The region has a local center of National union of Ukrainian folkloric art masters, creative unions such as "Tsvit kalyny", "Stezhyna", "Samotsvity Zaporizhzhia ", "Malva", "Koloryt", "Makosh" (Zaporizhzhia), "Nadiia" (Melitopol), "Suziria" (Pryazovsk area), "Prymorsk vizerunky" (Prymorsk), Malobilozerska aesthetic gymnasium – boarding school "Dyvosvit"

The most widespread styles of applied arts are embroidery, carpet making, wood carving, wicker plaiting, crochet work, knitting and pottery. A lot of masters also paint pysankas, ornament, beads. Their work can be seen at the exhibitions that are held not only in the region or in Ukraine but also abroad.

Valentyna Kharlova, Roza Kutasevych, Taisia Mazur, Nadia Denysiuk, Svitlana Ihnatchenko became well-known experts of needlework. Halyna Pavliv gained fame thanks to her painting of ethnographic toys, and Liliia Kudenko – thanks to painting on pressed sawdust.

Smooth lines of pottery of Larysa Zholud, Viktor Nahurnyi, Oleksandr Vilchynskyi are truly spectacular.

The best carvers are Feodosii Spolitak, Vitalii Babenko, Vasyl Mendiuk.

Straw goods of Tetiana Pavlenko, pysanki made of seeds by Nataliia Babenko, paper decorations of Iryna Kuzmenko look very unusual.

One just cannot remains indifferent seeing the goods of Ihor Biriuk that are plaited from the wicker, or goods of Ryta Sydorenko, Iryna Yudochkina and of many others that are made from natural materials.

Much attention is also paid to the revival of ethnic communities and their culture in the region. Today there are 82 of such communities in the region. The associations of ethnic-cultural communities are

Музичний колектив "Криниченька"
Musical band "Krynychenka"

Заслужений майстер України О. Вільчинський за роботою
Honored foreman of Ukraine O. Vilchinsky at work

Фесак Юрій з роботами
Yuri Fesak with his works

національно-культурних товариств.

В Запорізькій області діє Програма підтримки розвитку культур нацменшин на 2008-2012 роки. На офіційному рівні підтримали татарське народне свято "Сабантуй", фестиваль мистецтв національних культур "Приазовський інтер-фолк", фестиваль мистецтв кавказьких народів "Співдружність" та ін.

З метою збереження, відродження та популяризації народного мистецтва з 2010 року започатковано проведення **Міжнародного козацького фестивалю "Покрова на Хортиці"**, що проходить на території історико-культурного комплексу "Запорізька Січ" Національного заповідника "Хортиця". Ознайомитися з елементами давніх традицій можна у фольклорно-етнографічному кінному театрі "Запорізькі козаки", який почав працювати ще з початку 90-х років. Це одна з візитівок Запоріжжя. Породисті коні, яскраві національні костюми, середньовічна зброя створюють ілюзію історичної реальності. Кожен виступ Кінного Театру залишає незабутні враження.

Раз у два роки у Запорізькій області проводять Всеукраїнській фестиваль "Ми – українські", метою якого є відродження культурних традицій різних національностей.

created in Berdiansk, Melitopol and Zaporizhzhia

The program of the ethnic minorities culture development supporting has been functioning for the period of 2008-2012 in Zaporizhzhia region.

In order to preserve, to revive and popularize folk art, the celebration of **International Cossack festival "Pokrova na Khortytsi"** has been initiated since 2010. It is held on the territory of historical-cultural complex "Zaporizka Sich" of National Sanctuary "Khortytsa".

One can find out more about the elements of ancient traditions at folk-ethnographic "Zaporizhzhia Cossacks" Horse Theatre, that has started working since the beginning of the 90s. This is one of Zaporizhzhia landmarks. Purebred horses, vivid ethnic costumes, medieval weapon create an illusion of historical reality. Every performance of the Horse theatre leaves lasting impression.

Every two years the Zaporizhzhia region holds the All-Ukrainian festival "We are the Ukrainians", whose goal is always to revive cultural traditions of different ethnic groups.

Виступи Кінного театру "Запорізькі козаки"
Performance of Equitheatre "Zaporizian Cossacks"

КУЛЬТУРНЕ ЖИТТЯ
CULTURAL LIFE

Культурне життя Запорізького краю різноманітне і насичене подіями. Духовні цінності зберігають різні культурні установи: 5 театрів, філармонія, 2 вищих навчальних заклади I-II рівнів акредитації, 66 шкіл естетичного виховання, 16 кінотеатрів, 510 бібліотек, 412 установ культури клубного типу. За культурний розвиток і дозвілля жителів області відповідають 5 тисяч працівників культури та мистецтва, 90 з яких мають почесні звання України: народний та заслужений артист, заслужений діяч мистецтв, заслужений працівник культури, заслужений художник, заслужений майстер народної творчості.

Основу культурної інфраструктури області завжди становили бібліотеки. Для читачів відкриті двері понад тисячі цих храмів літератури. Сьогодні бібліотеки Запоріжжя – це інформаційні заклади, яким притаманна динаміка розвитку, справжні центри інтелектуального та духовного життя. Вони активно запроваджують у свою діяльність нові методи праці та технології. Наприклад, в **обласній бібліотеці ім. О. Горького** постійно проходять виставки, "круглі столи", виступи представників різних національностей і народів.

Долучитися до культурно-історичної спадщини мешканці області мають змогу і в музеях. У регіоні діють 24 музейні заклади державного підпорядкування. Щороку їх відвідують понад 600 тис. осіб.

У деяких музеях застосовують незвичні форми роботи. Наприклад, у Бердянському, Гуляйпільському, Пологівському краєзнавчих музеях деякі заходи проходять з елементами театралізації.

Гордістю області є **Запорізький обласний краєзнавчий музей**, який був заснований у 1921 році. Його першим завідувачем був відомий етнограф, краєзнавець і фольклорист Яків Новицькій. Нині музеєм завідує доктор історичних наук, професор Шаповалов Георгій Іванович.

Колекція цієї наукової установи нараховує вже 108 тисяч предметів основного фонду. Серед експонатів – пам'ятки середньовіччя, бронзової доби та скіфського часу. На базі обласного музею

Cultural life of Zaporizhzhia region is diverse and eventful. Spiritual values preserve various cultural institutions, for instance, 5 theaters, philharmonic society, 2 higher educational establishments of I and II levels of accreditation, 66 schools of aesthetic education, 16 cinemas, 510 libraries, 412 institutions of cultural clubs.

5,000 workers of culture and art are responsible for cultural development and activities, 90 of them are rewarded such honor titles of Ukraine as People's Artist , Honored Artist, Honored Art Worker, Honored Worker of Culture, Honored Painter, Honored Master of Folk Art.

Libraries have always been the basis of cultural infrastructure of the region. The readers can open the door of more than a thousand of these temples of literature. Nowadays the libraries of Zaporizhzhia are information institutions, that are characterized by the dynamics of development. These are the real centers of intellectual and spiritual life. They actively use new methods and technologies of work. For example, the **Regional Library named after. A. Gorky** continuously holds exhibitions, round tables, performances of representatives of different nationalities.

The inhabitants of the region can enjoy the cultural and historical community values in museums. There are 24 museums under the state jurisdiction in the region. Each year they attract more than 600 thousand people.

Some museums use unusual types of work. For example, the museums of Berdyansk, Hulyaypole and Pology organize some exhibitions with theatrical elements.

The inhabitants of the region are really proud of **Zaporizhzhia Regional History and Science Museum**, which was founded in 1921. The famous ethnographer and folklorist Jacob Novitsky was the first it's head. Today, the museum is headed by the doctor of histirical science. professor George I. Shapovalov. Collection of the scientific institution has already 108 thousand items of the main asset. Among the exhibits there are monuments of the Middle Ages, Bronze

Запорізька обласна універсальна наукова бібліотека імені О.М. Горького
Zaporizhzhia Regional Universal Scientific Library named after O.M. Gorky

В читальному залі бібліотеки
In the reading-room of the library

відбуваються виставки, проводяться екскурсії. За останні три роки в музеї експонувалося біля 40 нових виставок. За кількістю і значенням колекцій, науковим і художнім рівнем оформлення експозицій Запорізький обласний краєзнавчий музей сьогодні є одним із провідних музеїв регіону й України.

Age and Scythian time. The regional museum holds exhibitions, excursions and so on. Over the past three years the museum exposed about 40 new shows. Zaporizhzhia Regional History and science Museum is one of the leading museums of the region and Ukraine in number and value of collections, scientific and artistic design of exhibits.

Будівля Земської управи, 1915 (зараз Запорізький обласний краєзнавчий музей)
Building of Country authority, 1915 (at present Zaporizhzhia regional local history museum)

Запорізький обласний краєзнавчий музей
Zaporizhzhia Regional Museum of local lore

Легендарна тачанка повстанців Махна, Гуляйпільський краєзнавчий музей
Legendary tachanka (machine-gun carrier) of Makhno's rebels, Guliaipilskyi Museum of local lore

МУЗИКА І ТЕАТР
MUSIC AND THEATER

Особливістю регіону є багата музична спадщина. У багатьох селах збереглися старовинні пісні, народно-календарні обряди. Майже півтори тисячі мешканців Запорізької області задіяні у фольклорних колективах, в яких вивчають народні традиції та втілюють їх у життя. Музичною гордістю регіону є козацькі пісні, які можна почути у виконанні вокально-хорових ансамблів.

Найвідомішими музичними колективами Запорізької області є козацький ансамбль пісні і танцю "Запорожці", хори "Червона калина, (м. Енергодар), "Вольниця" (Гуляйпільський р-н), "Криниченька" (Чернігівський р-н), "Таврія" (Оріхівський р-н), "Гетьман" (Куйбишевський р-н), "Берегиня" (Якимівський р-н), "Вербиченька" (Бердянський р-н); вокальні ансамблі "Мрія" (Куйбишевський р-н), "Журавка" (Оріхівський р-н), "Калинонька" (Мелітопольський р-н).

В області постійно відбуваються музичні фестивалі та конкурси: обласний фестиваль народного мистецтва "Вольниця", обласні конкурси хорових колективів та вокальних ансамблів, музично-літературний фестиваль "День Незалежності з Нестором Махно", джазовий фестиваль "Запорізький джем", Міжнародний козацький фестиваль "Покрова на Хортиці", фестиваль молодіжного естрадного мистецтва "Зорепад", Всеукраїнський фестиваль сучасної пісні та популярної музики "Червона рута" та ін.

Багато уваги приділяється вихованню підлітків та молоді. Велику роль у цьому відіграють багаточисельні культурно-просвітні установи. На хорових відділеннях в естетичних школах займаються близько 1 300 учнів, в музичних училищах хоровому співу навчаються близько 100 студентів. У вищих навчальних закладах I-II рівнів акредитації працюють студентські хорові колективи: студентський хор "Запоріжжя" Запорізького музичного училища ім. П. Майбороди та хоровий колектив "Світанок" Мелітопольського училища культури.

Запорізька обласна філармонія продовжує кращі музичні традиції. Тематичні концерти "Класика

Rich musical heritage is the main peculiar feature of the region. Many villages preserved ancient songs, folk calendar customs. Nearly fifteen hundred inhabitants of Zaporizhzhia region are involved in folk groups, that study the traditions and realize them in life. The musical proud of the region are Cossack songs performed by vocal and choral ensembles.

The most famous musical groups of Zaporizhzhia region are the Cossack ensemble of song and dance "Cossacks," "Red Cranberry choirs, (Energodar),"Libertines" (Hulyaypilskyy region)," Krynychenka "(Chernihiv region)," Taurus "(Orikhiv region), "Hetman" (Kuibyshev region), "Bereginya" (Yakymivskyy region), "Verbychenka" (Berdyansk region), the vocal ensemble "Mechta" (Kuibyshev region), "Zhuravka" (Orikhiv region)," Kalynonka" (Melitopol region).

Musical festivals and competitions are always held in the region, for instance, Regional festival of folk art "Libertines", regional competitions of choirs and vocal ensembles, musical and literary festival "Independence Day with Nestor Makhno", jazz festival "Zaporizhzhia jam", The International Festival of Cossack "Protection of Khortitsa", festival of youth pop art "Shooting Stars", All-Ukrainian festival of contemporary music and popular music "Red Rue" and others.

Much attention is paid to the juvenile and youth education. Numerous cultural and educational institutions play an important role. Nearly 1,300 pupils study at the choral departments of the aesthetic schools, nearly 100 pupils are taught choral singing at music schools. In higher educational establishments of I and II levels of accreditation such student choir groups as student choir "Zaporizhzhia" of Zaporizhian Music School named after P.Maiboroda and choir "Svitanok" of the Melitopol culture college has begun functioning.

Zaporizhzhia Regional Philharmonic continues the best musical traditions. Such thematic concerts

Фестиваль мистецтв національних культур "Джерела рідного краю", м. Бердянськ
Arts festival of national cultures "Sources of native land", town Berdyansk

Міжнародний козацький фестиваль "Покрова на Хортиці"
International Cossacks' festival "Pokrova" (Holy Protection) on Khortytsya Island

Концертний зал ім. М. Глінки обласної філармонії
Glinka Concert Hall of Regional Philharmonic Society

і сучасність", "Зарубіжні гастролери", "Золоті сторінки класики", програми для юнацтва завжди збирають велику кількість поціновувачів музики. Кожного концертного сезону створюються нові цікаві програми, в яких органічно синтезуються різні жанри мистецтва. Симфонічні та камерні концерти, сольні концерти артистів філармонії, музичні лекторії, літературні вітальні, гастролі зарубіжних виконавців, обласні, всеукраїнські та міжнародні фестивалі, конкурси, творчі зустрічі, заходи до професійних та календарних свят – це творчий доробок працівників та артистів філармонії. При філармонії вже понад 20 років працює козацький ансамбль пісні і танцю "Запорожці", який по праву вважається візитівкою Запорізького краю.

Академічний обласний український музично-драматичний театр ім. В. Г. Магара – ще одна культурна перлина регіону. Свої епічні проекти, серед яких героїко-драматургічне видовище "Тарас Бульба" та героїчна легенда "Мамай", в театрі ставлять просто неба.

Обласний театр ляльок на своїй базі проводить Всеукраїнський фестиваль театрів ляльок "Лялькова веселка". Крім того, художній заклад бере

as "Classics and Contemporary", "Foreign tour", "Golden pages of Classics", programs for youth will always collect a lot of admires of music. New interesting programs of each concert season fundamentally synthesize various genres of art. Symphonic and chamber concerts, recitals of philharmonic artists, music lectures, literary complimentary, tours of foreign artists, regional, national and international festivals, competitions, professional meetings, activities of professional and calendar events are the creative achievements of workers and artists of Philharmonic Society. The Cossack ensemble of song and dance "Cossacks" functions at the Philharmonic for more than 20 years and is considered to be the calling card of Zaporizhzhia region.

Regional Academic Ukrainian Music and Drama Theater named after V.G.Magara is another cultural jewel of the region. Its epic projects, including the heroic and dramatic shows "Taras Bulba" and heroic legend "Mamai", are performed in the open air.

Regional Puppet Theater holds Ukrainian Festival of Puppet Theater "Puppet rainbow". In addition, this art school participates in many festivals, for instance,

Запорізький академічний обласний український музично-драматичний театр ім. В. Г. Магара
V. Magar Music and Drama Theatre, Zaporizhzhia

Вистава "Тарас Бульба" просто неба на о. Хортиця
Outdoor performance "Taras Bulba" on Khortytsya Island

участь у багатьох театральних фестивалях, серед яких – "Ессен – культурна столиця Європи-2010" у Німеччині, "Лялькові зустрічі" у Донецьку.
Обласний театр юного глядача у своїх стінах приймає фестиваль дитячих аматорських театральних колективів і бере активну участь у інших театральних фестивалях.
Авангардний погляд на театральне мистецтво представляє на суд глядачів **Запорізький муніципальний театр-лабораторія "Vie".** Утворений у 1991 році, він продовжує експерименти в області акторської гри та режисури.
Плідна співпраця театрів з провідними режисерами та художниками України з року в рік підвищує рівень постановочної роботи, створення креативної сценографії, втілення цікавого драматургічного матеріалу.
За підсумками минулого театрального сезону в Запоріжжі на високому організаційно-творчому рівні пройшли такі театральні фестивалі, як Міжнародний театральний фестиваль "Данапріс – 2010", Всеукраїнський фестиваль театрів ляльок "Лялькова веселка – 2010", фестиваль-конкурс на здобуття вищої театральної нагороди Придніпров'я "Січеславна – 2011". Також протягом року обласні театри брали участь у театральних фестивалях, що відбулися у Донецькій, Львівській областях, АР Крим. На цих заходах продемонстрований високий рівень виконавської майстерності, а кращі з кращих були відзначені нагородами.

"Essen is the European Capital of Culture 2010" in Germany, "Puppet meeting" in Donetsk.

Regional Theatre for Young Spectators holds the festival of children's and amateur's theatrical groups and takes an active part in other theatric festivals.
An avanguard look on theatre **Zaporizhzhia Municipal Theatre-Laboratory VIE** shows to its spectators. It continues to experiment with author acting and directing, since its creation in 1991.

From year to year the mutual work of the theatres with famous directors and artists of Ukraine improves the level of stage work, creation of set design and incarnation of interesting scenario material.

Summing up the last theatrical season in Zaporizhzhia, there were held such festivals as the Danapris International Theatre Festival 2010, All-Ukrainian puppet theatre festival "Lialkova veselka (puppet rainbow) – 2010" and festival competition for the highest theatrical reward of Prydniprovie "Sicheslavna – 2011" on a high organization and creative level. Also the theatres were taking part in theatric festivals that were held in Donetsk, Lviv regions and in AR Crimea during the year. High level of acting skills were demonstrated and the best of the best ones were honored with the rewards.

Запорізький обласний театр ляльок
Regional Puppet Theatre, Zaporizhzhia

Всеукраїнський фестиваль театрів ляльок "Лялькова веселка"
All-Ukrainian festival of puppet theatres "Lalkova veselka"

Вистава "Нестор Махно" в Запорізькому обласному музично-драматичному театрі
Performance "Nestor Makhno" in Academic Regional Music and Drama Theatre, Zaporizhzhia

Вистава в Запорізькому обласному театрі юного глядача
Performance in the Regional Young Spectator's Theatre, Zaporizhzhia

Вистава "John Lennon – Foreve" в театрі-лабораторії Vie
Performance "John Lennon – Forever" in the Theatre-laboratory VIE

Виставка-продаж картин в м. Запоріжжя
Paintings exhibition and sale in the city of Zaporizhzhia

ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО
THE FINE ARTS

Запорізька мистецька школа досить молода, вона розпочинає свою історію з початку XX століття. Однак на сьогодні вона відіграє важливу роль у загальноукраїнському мистецькому процесі.

Особливості регіонального образотворчого мистецтва почали формуватися в буремні роки громадянської війни. В цей непростий час, який нагадував киплячий казан, сформувалося мистецьке середовище, яке і дало паростки місцевої культурної школи.

Багато вихованців Запорізької землі стали відомими київськими і московськими художниками. Серед них – С. Григор'єв, Г. Хомаза, П Сабадиш, М. Младова, П. Мальцев, Г. Гладишев. Інші творили у Запоріжжі – В. Гончаренко, М. Крюков, В. Ступін.

Створенню Запорізької обласної національної спілки художників України (ЗОНСХУ) у 1962 році передувала діяльність Товариства художників, яке працювало у місті Запоріжжя з 1948 року. Навколо спілки з початку її створення згуртувалися мистецькі сили регіону, такі художники як Г. Колосовський, М. Крюков, П. Коломенський, В. Коробов, П. Вольський, П. Логвинов, П. Редін, Є. Чуйков, Ф. Шевченко, С. Шинкаренко.

Створення запорізького відділення спілки художників співпало з хвилею культурного відродження, яке відчувалося і в літературі, музиці, театрі. Однак через деякий час шістдесятники почали задихатися під тиском офіціальної влади. Зміст мистецтва диктувала ідеологія, і головним стилем на багато років став так званий "соцреалізм". Однак митці шукали свої шляхи, спиралися на досвід попередників.

У 60-ті роки знов актуальними стали прийоми монументальної школи художника М. Бойчука, сформовані у 20-х роках XX століття. Цей слід відчувається в роботах І. Василенка, Г. Соколенка, А. Скрипки, Л. Орленка та А. Заярченка. Художники активно освоювали древню техніку вітражу, мозаїки, розпису і переосмислювали її при створенні сучасних робіт.

Безкраї запорізькі степи надихнули не одне покоління пейзажистів, багато з яких у свій час згуртувалися навколо художника Г. Колосовського.

Виставка запорізького художника Олександра Глухова
Exhibition of Zaporizhzhian artist Oleksandr Glukhov

Zaporizhzhia art school is quite young; it has begun its history since the early twentieth century. However, today it plays an important role in the Ukrainian artistic process.

The specific features of regional fine art began to form in tempestuous years of the civil war. At that difficult moment that resembled a boiling copper, an artistic environment was formed and gave sprouts of local cultural school.

A lot of Zaporizhzhia alumnus became well-known artists of Kiev and Moscow. Among them there are: S. Grigoriev, G. Homaza, P. Sabadysh, M. Mladova, P. Maltsev, G. Gladyshev. Others, such as V. Goncharenko, M. Kryukov, V. Stupin, worked in Zaporizhzhia.

Before the creation of Zaporizhzhia Regional National Union of Ukrainian Artists (ZRNUUA) in 1962, the Society of Artists' activity that had worked in Kiev since 1948 was created. The Union was surrounded by the regional artistic force, among them were the artists: G. Kolosovskyy, M. Kryukov, P. Kolomneskyy, Vladimir Korobov, P. Volski, P. Logvinov, P. Redin, E. Chuikov, F. Shevchenko, S. Shynkarenko.

So in the 60's creation of The Union of Artists' Zaporizhzhia department that coincided with a wave of cultural renascence and was felt in literature, music and theater. But after a while the public of the sixties began to suffocate under the pressure of official government. The art's content was dictated by ideology and the main theme for many years was the so-called "socialism-realism". However, the artists were seeking for their own ways, relied on the predecessors' experience.

Formed in 20-ies the techniques of artist M. Boychuk' monumental school again became relevant. This mark is felt in the works of I. Vasilenko, G. Sokolenko, A. Skripka, L. Orlenko and A. Zayarchenko. The artists actively assimilated the ancient technique of stained glass window, mosaics, murals and reinterpreted it during the creation of contemporary works.

Zaporizhzhia endless steppes inspired many generations of landscape painters, many of them gathered

У 70-х роках заявили про себе прихильники графіки, причому їх творчість не лише відтворювала загальноукраїнські тенденції, а й передавала місцевий колорит. Досі пам'ятають видатних графіків С. Бондаренка, В. Герценок, Г. Добриніна, Л. Точиліна, Г. Нестеренка, В. Форостецького.

У Запорізькій області сформувалася і досить потужна школа скульпторів, найяскравішими з яких стали В. В'ялий, А. Дикий, В. Дубінін, Ф. Зайцев, В. Кропивін, Е. Низова та інші.

Останні два десятиліття обличчям місцевого образотворчого мистецтва стали митці, які прийшли у ЗОНСХУ у 80-х роках. Головними рисами їх діяльності стала орієнтованість на зразки європейської культури, творча свобода, використання народних та національних традицій.

Найбільший слід залишили художники М. Колядко, Н. Коробова, В. Заруба, В. Форостецький-син, Б. Чудновський, С. Нежуга, В. Гресик, М. Іолоп, М. Лемешко, Г. Сапегіна, А. Тарабанов, А. Грабчилев.

В області працюють два художні музеї – Запорізький художній музей та Бердянський художній музей ім. І. Бродського.

Запорізький художній музей не зважаючи на свій молодий рік (він був заснований у 1971 році) заслужив повагу спеціалістів і поціновувачів мистецтва за свої багаті зібрання і завдяки активній діяльності співробітників. У музеї зібрано унікальну колекцію ікон, графіки, скульптури, декоративно-ужиткового мистецтва. За 3 останні роки в музеї проведено 41 стаціонарну і 605 пересувних виставок. Його відвідало близько 300 тис. осіб. Запорожці мали можливість познайомитися також з виставками провідних музеїв світу: Ермітажу, Третьяковської галереї, музею образотворчого мистецтва ім. А.С. Пушкіна, музеїв Києва, Прибалтики, Середньої Азії, Кавказу, Франції, США. Тут однією з перших в Україні у 2010 році відкрито віртуальну філію Державного Російського музею м. Санкт-Петербурга.

Бердянський художній музей ім. І. Бродського був створений у 1930 році завдяки художнику Ісааку Бродському і його учню П. Бєлоусову, які подарували рідному місту 30 своїх робіт. Нині колекція музею нараховує до 4 000 пам'яток образотворчого мистецтва.

around the artist G. Kolosovskoho.

The adherents of the graphics asserted themselves in the 70's, and their work did not only reflect the general trends, but also conveyed the local coloring. People still remember the famous graphic artists such as S. Bondarenko, V. Hertsenok, G. Dobrynin, L. Tochylin, G. Nesterenko, V. Forostetskyy.

Quite great school of sculptors has been formed in Zaporizhzhia region; the most famous were B. Vialyy, A. Dykyy, V. Dubinin, F. Zaitsev, V. Kropyvin, E. Nysova.

For the last two decades the representatives of local fine art were the artists who came to the ZRNUUA in the 80's. The main features of their activity were the focus on the European culture's samples, creative freedom, folk and ethnic traditions usage.

The region possesses two art museums: the Zaporizhzhia Art Museum and Berdiansk Art Museum of Brodsky.

Zaporizhia Art Museum despite its low age (it was founded in 1971) earned the respect of experts and the virtuosity for its rich collection and employees' vigorous activity. The museum contains a unique collection of icons, graphics, sculptures and decorative art. Over the last 3 years the museum held 41 fixed and 605 mobile exhibitions. It was visited by nearly 300 million people. Citizens of Zaporizhzhia could visit the exhibitions of the world's leading museums: the Hermitage, the Tretyakov Gallery, the Museum of Fine Arts named after A.S. Pushkin, Museum of Kyiv, Baltics, Central Asia, Caucasus, France, the United States. Here in 2010 was opened one of the first in Ukraine virtual branches of the State Russian Museum of St. Petersburg.

Berdyansk Art Museum named after I. Brodsky was created in 1930 with the help of the artist Isaac Brodsky and his student P. Belousov, who gave their native city 30 of their works. Currently the museum collection contains 4,000 monuments to fine art.

Запорізький обласний художній музей
Regional Art Museum, Zaporizhzhia

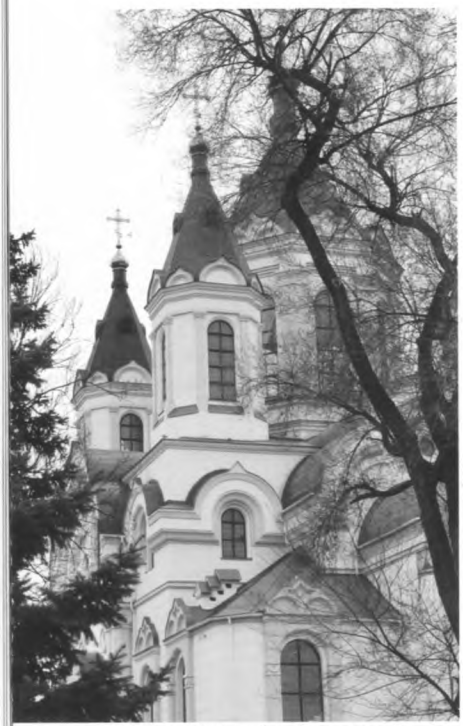

Виставка робіт Марії Примаченко в Запорізькому обласному художньому музеї
Exhibition of Mariia Prymachenko's works in Regional Art Museum, Zaporizhzhia

ДУХОВНІСТЬ І ХРАМОВА КУЛЬТУРА
SPIRITUALITY AND TEMPLE CULTURE

Монастир Святого Сави Освяченого
Monastery of St. Sava Consecrated

Свято-Покровський кафедральний собор, м. Запоріжжя
Sviato-Pokrovskyi Cathedral, Zaporizhzhia

На храмову культуру і духовність Запорізької області значною мірою вплинула багатонаціональність регіону. На 1 січня 2012 року в області діяли 43 релігійних напрями і течії. В якості юридичних осіб зареєструвалися 979 релігійних організацій. Наряду з ними діють ще 48 подібних організацій, які поки не мають відповідного юридичного статуту. На Запоріжжі нараховується чотири єпархіальні управління: УПЦ (Українська Православна Церква Московського Патріархату) – Запорізька та Бердянська єпархія, УПЦ КП (Українська Православна Церква Київського Патріархату), РПЦЗ (Російська Православна Церква За кордоном). Діють по одному обласному управлінню Всеукраїнського союзу об'єднань євангельських християн баптистів та християнської євангельської церкви, чотири обласних об'єднання – євангельських християн-баптистів, християн віри євангельської, менонітів та іудеїв та одне управління української християнської євангельської церкви.

В області налічується шість монастирів – чотири монастирі УПЦ (два чоловічих і два жіночих), один чоловічий монастир Римської Католицької Церкви і один жіночий – Російської Православної Церкви За кордоном. Ці духовні установи призначені не тільки для монахів. Так, з 1994 року в Мелітопольському чоловічому монастирі Святого Савви Освяченого працює центр реабілітації алкоголіків і наркоманів. Найбільш розповсюдженим в Запорізькій області є православ'я, яке складає 51,1% від загальної кількості релігійних організацій. На другому місці за чисельністю релігійних організацій знаходяться протестантські – 39% від загальної чисельності релігійних організацій.

До релігійних організацій національних меншин, які діють в Запорізькій області, можна віднести громади іудеїв, мусульман, менонітів, німецьку євангелічно-лютеранську церкву, вірменську апостольську церкву, апостольську ассірійську церкву, українських язичників. На їх частку разом з нетрадиційними та новітніми релігіями припадає 9,8% від загальної кількості релігійних організацій.

The temple culture and the spirituality of Zaporizhzhia region was profoundly influenced by multinationality of the region. On January 1, 2012 contained 43 acting religious trends and currents. 979 religious organizations were registered as legal bodies. Along with them 48 such acting organizations still do not have proper legal statute.

Zaporizhzhia has four diocesan administrations: Orthodox Church (Ukrainian Orthodox Church of Moscow Patriarchate) – Zaporizhzhia and Berdyansk diocese, The Ukrainian Orthodox Church of Kiev Patriarchate, Russian Orthodox Church Abroad. There are by ones regional management of Ukrainian Union of Evangelical Christian Baptists and the Christian Evangelical Church, the four regional associations – Evangelical Christian Baptists (ECB) Evangelical Christians (CEF), Mennonites and Jews and one of the Ukrainian Christian Evangelical Church.

The region has six monasteries – four monasteries of the Ukrainian Orthodox Church (two male and two female), one monastery of the Roman Catholic Church and one female of the Russian Orthodox Church Abroad. These religious institutions are not just for monks. Thus, since 1994 Melitopol Monastery of Saint Savva Consecrated has a rehabilitation center for alcoholics and drug addicts.

The most popular in the Zaporizhzhia region is Orthodoxy, that makes up 51.1% of the total number of religious organizations. The second largest religious organizations are Protestant – 39% of the total number of religious organizations.

Among the national minority religious organizations in Zaporizhzya region we can list the communities of Jews, Muslims, Mennonites, German Evangelical Lutheran Church, Armenian Apostolic Church, Apostolic Assyrian Church, Ukrainian pagans. Together with non-traditional and modern religions they make up about 9.8% of the total number of religious organizations.

Religious organizations of the region are actively involved in charity humanitarian activities.

ЛІТЕРАТУРНЕ ЗАПОРІЖЖЯ
LITERARY HERITAGE OF ZAPORIZHZHIA

Історія запорізької літератури надзвичайно цікава своєю різноманітністю. Першим визначним письменником м. Запоріжжя був прозаїк Микола Гайдабура, чиє ім'я носить обласне літературне об'єднання при Спілці письменників. Після війни на запорізькій землі творили Володимир Омельченко, Василь Лисняк (його ім'ям названа обласна літературна премія), Ольга Джигурда, Павло Омел'яненко, Петро Симоненко, Василь Діденко, Борис Бездольний, Василь Маремпольський, Віктор Черевков, Микола Гомон.

Більше 30 років обласною організацією Спілки керував Петро Ребро – знаний поет і гуморист, автор відомих "Козацьких жартів", головний редактор серії документальних книг "Реабілітовані історією" із біографіями наших земляків, знищених під час репресій. В його доробку – більше ста книг, заснування альманахів "Хортиця", "Веселий курінь", "Весела Січ", літературно-мистецького свята "Поетичний травень", яке буяє в Запоріжжі вже більше 40 років!

Дуже визначні постаті 60-х – поети Микола Лиходід, Олександр Стешенко, Анатолій Рекубрацький і Михайло Ласков.

Для покоління 70-х є характерним гумористично-сатиричний напрямок творчої діяльності. Це Володимир Чубенко, Володимир Юдін, Микола Білокопитов, Пилип Юрик та ін. Але розвивалася й запорізька школа прози (Костянтин Сушко, Юрій Вілінов) і ліричної поезії (Геннадій Літневський, Олексій Цвєтков, Володимир Власенко, Олексій Мурач, Марк Шевельов, Борис Ткаля, Віталій Ісаєнко). Доля у багатьох поетів склалася непросто, а часто – трагічно, бо вони належали до так званого "дисидентського" руху. Тільки Олексію Цвєткову вдалося стати визнаним у світі, а Григорію Лютому – відомим українським поетом, керівником обласного відділення НСПУ.

Григорій Лютий видав більше десяти поетичних книг, написав багато пісень (деякі з них, наприклад "Пісня гуляйпільських весіль", стали народними, без них не проходить жодне весілля в мах-

The history of Zaporizhzhia literature is extremely interesting in its diversity. Mykola Gaydabura was the first outstanding writer, novelist of Zaporizhzhia. The regional literary association of Ukrainian Writers' Union was named after him. After the war, Volodymyr Omelchenko, Vasil Lysnyak (Regional Literary Award is named after him), Olga Dzhigurda Pavel Omelyanenko, Petro Symonenko, Vasil Didenko, Boris Bezdolny, Vasil Marempolsky, Victor Cherevkov, Mykola Gaumont worked in the city.

For more than 30 years the regional branch of the Writers' Union was headed by Peter Rebro, the well-known poet and author of humorous stories, famous "Cossacks' jokes," editor-in-chief of documentary books series "Rehabilitated by History" dedicated to the biographies of Ukrainian citizens killed during the repression. He has written hundred books, established the festival of literature and arts "Poetry in May," founded the almanacs "Khortytsya" and "Vesela Sich". Results of his work include more than a hundred of books, foundation of almanacs "Khortytsia", "Veselyi kurin", "Vesela Sich", belles-lettres festival "Poetychnyi traven", which has been flourishing in Zaporizhzhia already for more than 40 years!

Among the prominent figures of 60s are poets Mykola Likhodid, Olexaner Steshenko, Anatoly Rekubratsky and Mikhail Laskov.

The the authors of the 70s are characterized by humor and satire. Those are Volodymyr Chubenko, Volodymyr Yudin, Mykola Belokopytov, Pilip Yurik and others. The Zaporizhzhia school of prose (Constantine Sushko, Yuri Vilinov) and poetry (Gennady Litnevsky, Olexiy Tsvetkov, Volodymyr Vlasenko, Olexiy Muracha, Mark Shevelev, Boris Tkalya, Vitaly Isaenko) also developed. The fate of many poets, was not that easy, and often tragic, because they belonged to the so-called "dissident" movement. Only Alexei Tsvetkov gained international recognition, and Grigory Lutiy became a famous Ukrainian poet, the leader of regional branch of Writers' Association.

Hryhorii Liutyi has published more than ten poetic books, has written a lot of songs (some of them, for

Виставкова зала Запорізької обласної універсальної наукової бібліотеки ім. О. М.Горького
Exhibition Hall of Zaporizhzhia Regional Universal Scientific Library named after O. M. Gorky

новському краї). А за славетний роман у віршах "Мама Марія" поет одержав міжнародну премію ім. Григорія Сковороди. У 1991 році Григорій Лютий започаткував журнал "Хортиця". Цей журнал і зараз знайомить читачів не тільки з літераторами Запорізького краю і всієї України, але й з авторами Росії, Італії, Греції, Болгарії тощо.

У 80-ті роки яскраво проявився поет Павло Баулін, який очолював літоб'єднання і проводив конкурс "Поэтический чемпионат". Вихованцями об'єднання стали Лариса Коваль, Вікторія Сироватко, Людмила Давиденко, Анна Лупінос, Ярослава Невмивако, Анна Голуб, Павло Вольвач, Марина Брацило, Микола Роман, Віра Коваль, Маргарита Мислякова, Тетяна Патенко, Яна Яковенко.

Але в ті ж 80-ті і 90-ті діяли й інші літературні гуртки і студії. Це студія Федора Приварникова, асоціація "ДОМ" Григорія Гайсинського – їх вихованцями були зараз відома російська співачка і автор пісенних текстів Любаша (Тетяна Залужна), Євген Спежаков, Олександра Зирянова (Крезі), Ольга Лебединська (Рена Одуванчик). У цей же час при газеті "Верже" існувала літературна вітальня "ПриВЕРЖенці", яку очолювала Олена Алейник. Там почала свої кроки у літературу поетеса Тетяна Мозоленко і відомий пітерський бард Олексій Недвига. 1996 року Світлана Скорик разом з Інгою Рубцовою створила творчу асоціацію "Кольцо" як обласне відділення Всеукраїнського культурно-просвітницького товариства "Русское собрание" і започаткувала видання міжнародних літературних альманахів "Провинция" і "От сердца к сердцу", які в значній мірі посприяли близькому знайомству студій різних міст і областей України між собою, виникненню єдиного літературного процесу замість розгубленості й хаосу 90-х років, створенню нової творчої Спілки – Конгресу літераторів України і започаткуванню альманахів в інших областях. "Кольцо" відвідували Володимир Антіпін, Катерина Бєляєва, Анна Шугай, Світлана Скляр, Родіон Северський, Олександр Бродецький, Любов Миленька, Ігор Гордієнко і др.

2005-го року, по розпаду "Кольца", Світлана Скорик створила Запорізький осередок Міжрегіональної Спілки письменників України при Міжнародній

instance, "Pisnia guliaipilskykh vesil", have become folk ones, there is no wedding without them in Makhno's land). The poet got an international prize named after Hryhorii Skovoroda for his famous novel in verse "Mother Mariia". In 1991 Hryhorii Liutyi founded a magazine "Khortytsia" (together with "MOTOR SICH" JSC headed by Viacheslav Bohuslaiev). Nowadays this magazine introduces to readers not only writers of Zaporizhzhia land and the whole Ukraine, but also authors from Russia, Italy, Greece, and Bulgaria etcetera.

In the 80s the poet Pavlo Baulin appeared, he headed the literary group and held the competition "Poetry Championship". Larisa Koval', Victoria Syrovatko, Ludmila Davydenko, Anna Lupinos, Jaroslav Nevmyvako, Anna Holub, Pavlo Volvach, Marina Bratsilo, Mykola Roman, Vira Koval, Margarita Mislyakova, Tatiana Patenko, Yana Yakovenko. became alumni of the association were educated in the literary group.

But in the same 80s and 90s other literary clubs and studios appeared. Among them were Fedor Privarnikov's studio, Gregory Haissinsky's association "DOM". Their pupils are now well-known Russian singer and songwriters Lyubasha (Tatiana Zaluzhna), Eugene Spezhakov, Olexander Zyryanov (Crezy), Olga Lebedinska (Rena Dandelion). At the same time there was a literary salon "PriVERGEnets" headed by Elena Aleinik, it worked under the aegis of the newspaper "Verge". There Tatyana Mozolenko and famous bard of St. Petersburg Olexiy Nedviga made their first steps in literature. In 1996 Svetlana Skoryk and Inga Rubtsova founded the association "Kol'tso", the regional branch of the Ukrainian Society of Culture and Education "Russkoe Sobranie". They started printing international literary anthologies "Province" and "From Heart to Heart", which contributed to familiarizing different cities and regions of Ukraine with creative and literary traditions, and facilitated the establishment of unified literary process, instead of confusion and chaos of the 90s. They also created a new Union – Congress of Ukrainian Writers, and the established almanacs in other areas. Vladimir Antipin, Catherina Belyaeva, Anna Shugai, Svitlana Sklar, Rodion Seversky, Olexander Brodetsky, Lubov Milenka, Igor Gordienko and others visited "Kol'tso" circle .

In 2005, after the collapse of "Kol'tso", Svitlana Skoryk created a center of Zaporizhzhia branch of the

Запорізька обласна універсальна наукова бібліотека ім. О. М. Горького
Zaporizhzhia Regional Universal Scientific Library named after O. M. Gorky

Спілці письменницьких спілок (спадкоємиці Спілки Письменників СРСР), а 2007 року – Запорізьке обласне відділення Конгресу літераторів України, до складу яких увійшли Наталія Кузьменко, Володимир Філь, Алла Сєрова, Лев Сіднєв, Андрій Ковтун, Тетяна Окунева, Євген Гринберг, Юрій Базилєв, Олег Келлер, Михайло Перченко, Олена Сумська, Ігор Литвиненко, Віталій Шевченко, Раїса Пепескул та ін. Це осередок професійної письменницької організації, в якій нема мовно-ідеологічних обмежень. В 2010 р. вийшла їх колективна збірка "Открытие", куди включено й поетів "загубленого покоління" 70–90-х років. При запорізькому відділенні КЛУ працює літературна студія для авторів міста й області, діє сайт Школа поезії "Стихира" для професійних поетів і молодих обдарованих авторів різних країн.

З 90-х років в Запоріжжі існує літературне об'єднання "Пошук" ім. Миколи Лиходіда, яке організував і яким потім керував 20 років Володимир Солодовніков. Воно – найбільше за численністю в Запоріжжі, підтримує зв'язки з літераторами Василівки, Бердянська, Дніпрорудного, разом із Національною спілкою письменників України пбере активну участь в проведенні літературних фестивалів молоді "Квітневі дзвони" та "Джерельце". Вийшли три колективні збірки та три серії літературної касети "Час пошуку" (кожна касета включає книжечки 6 авторів, членів "Пошуку"). Зараз літоб'єднання очолює Лорина Тесленко. Активні члени "Пошуку" – Віра Пашкова, Людмила Корінь,Тетяна Осінь, Ян Богуславський, Андрій Вахлаєв-Висоцький та ін. Також членами літоб'єднання є поети, яких доля замурувала у чотирьох стінах – Віра Щербіна (четверта книжка якої "Моя ранимая тетрадь" вийшла у 2011 році), Олександр Калашник (збірка якого готується до видання на літературній касеті).

В той же період виник "Клуб 99" при філологічному факультеті ЗНУ. У 2006 р. з'явився гурток "Водоворот" Влада Кльона. У селах і містечках теж творили цікаві поети: у с. Біленькому – Сергій Редька, у с. Червоне Поле – Тетяна Сугалова-Катрич, у м. Пологи – Володимир Тищенко, у с. Камишуваха – Михайло Буряк, у м. Гуляй Поле – Любов Геньба.

Ukrainian Writers' Union (which continued the work of International of Writers' Union of the USSR). In 2007 Zaporizhzhia regional branch of the Congress of Writers of Ukraine was created, it included Natalia Kuzmenko Vladimir Fil, Alla Serova, Lev Sidnev, Andriy Kovtun, Tatiana Okuneva, Eugene Grinberg, Yury Bazylev, Oleg Keller, Mickail Perchenko, Elena Sumska, Igor Litvinenko, Vitaly Shevchenko, Raisa Pepeskul and others. It was the branch of writers' organization that had no cultural and ideological constraints. In 2010 their collection "Discovery" was published, it included the poets of the "lost generation" of 70-90s. Zaporizhzhia branch of Writers' Union supervises the literary studio for the authors from the city and Zaporizhzhia region, and the site of poetry school "Stanza" for professional poets and talented young writers from different countries.

Since 1990th in Zaporizhzhia there has been existing a literary institution "Poshuk" named after Mykola Lykhodid, which was organized by Volodymyr Solodovnikov, who subsequently had been directing it for 20 years. It is the greatest one in Zaporizhzhia by quantity, and maintains contacts with writers of Vasylivka, Berdiansk, Dniprorudnyi. Together with National Association of Writers of Ukraine it actively participates in holding of youth literary festivals "Kvitnevi dzvony" and "Dzhereltse". Thee joint collections and three series of literary cassette "Chas poshuku" were issued (each cassette includes books of 6 authors, members of "Pushuk"). At present time the literary institution is headed by Loryna Teslenko. Active members of "Poshuk" are Vira Pashkova, Liudmyla Korin, Tetiana Osin, Yan Bohuslavskyi, Andrii Vakhlaiev-Vysotskyi and others. Among members of the literary institution there are poets, who were mured by their destiny within four walls – Vira Shcherbina (whose fourth book "My vulnerable notebook" was published in 2011), Oleksandr Kalashnik (whose collection is being prepared for publishing in the literary cassette). Since 90s literary association "Poshuk" named after M. Likhodid exists in the city. It was established by Vladimir Solodovnikov, among its members are Lorina Teslenko, Vera Pashkova, Tatyana Osin', Yan Boguslavsky, Andriy Vakhlaev-Vysotsky and others. At the Department of Philology in Zaporizhzhia National University "Club 99" and Vlad klion's circle "Whirlpool"

Заповідник-музей "Садиба Попова" у Василівці приймає поетів Запоріжжя, Дніпрорудного, Енергодара
Preserve-Museum "Popov's estate" in Vasulivka meets the poets of Zaporizhzhia, Dniprorudnyi, Energodar

Виступ запорізьких письменників у школі
Speeches of writers of Zaporizhzhia at a school

Першу сторінку в літературному житті Мелітопольщини у 10-х рр.XX ст. відкрив поет Дем'ян Семьонов, про якого в статті "О писателях-самоучках" писав Максим Горький. У 1918–1920 рр. тут працював поет Микола Нагнибіда. У 1930-х роках організували перші літературні гуртки Олександр Рогоза, Євген Дирін і Аркадій Тильний. Війна застала в Мелітополі народну поетесу Буковини Домку Ботушанську, і це місто стало її другою батьківщиною. Улюблений жанр її поезій – колядки, вірші – зберігали народнопоетичні традиції. У 1955 р. Павло Ловецький організував літературне об'єднання "Таврія", де почали свою творчу працю Ванда Мазуркевич, Олександр Фесюк, Віктор Орлов, Віктор Харін, Борис Кочерга, Сергій Авдеєнко, Світлана Аніщенко та інші. Вийшли в світ 7 колективних збірок творів, хрестоматія "Літературний світовид Мелітопольщини". У Мелітополі працює прозаїк, член НСПУ, Михайло Рибка. Світлана Непомняща, голова літоб'єднання, організувала випуск газети "Літературний Мелітополь".

Але починалося літературне життя Запорізького краю у Бердянську. Започаткували місцеву літературу ще в 90-ті роки XIX сторіччя двоюрідні брати Зинковські, Трохим і Костянтин. 1932 року письменник Дем'ян Семьонов організував літоб'єднання для молоді, продовжив його справу Олексій Огульчанський. Літоб'єднання проіснувало до 1941 року. Відродив його у 1960-му Михайло Кривошей (тоді воно і було названо "Парус"). Тут учились майстерності Віктор Ликов, Микола Архангельський, Любов Прокопович, Віктор Батура, видатна бердянська поетеса кінця 90-х Людмила Десятникова (Мариніч), чиї вірші публікувалися в Москві, Парижі, Цюріху. Саме Л. Десятникова ініціювала створення асоціації "Кольцо" в Запоріжжі – вона була взірцем для його фундаторів. Як і у Запоріжжі, в Бердянську теж виник осередок "Русского собрания", очолила його Олена Матвієнко. Участь у його роботі приймали Ірина Аннінська, Володимир Шаповалов, Георгій Щебланов та ін. Вийшло дві колективні збірки "Паруса" і одна – "Русского собрания".

Як бачимо, на запорізькій землі творчість вирує – яскрава, багатогранна, різна, волелюбна.

appeared in 2006. Poets Sergiy Redka from Belenkoye, Tatiana Sugalova-Katrich from Chervone Pole, Vladimir Tishchenko from Polohy, Michael Buriak from Kamishuvaha, and Lyubov Genba from Gulyay Pole created their masterpieces.

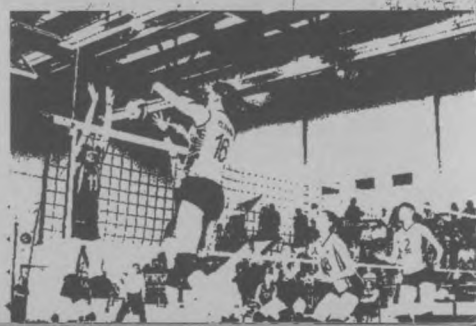
In Melitopol literary tradition was established in the writings by the poet Demian Semenov in 10s of the twentieth century. Maxim Gorky wrote about him in the article "On the Self-Educated Writers". In 1918-1920 the poet Nikolai Nagnibeda worked here. In 1930 the first literary circles were created by Alexander Rogoza, Eugene Dirin and Arkady Tilny. The popular poet from Bukovina, Domka Botushanskaya, was in Melitopol when the war started. The city became her second home. Her favourite genres were Christmas carols, they preserved national poetic traditions. In 1955, Paul Lovetsky organized a literary society "Tavria", where Wanda Mazurkiewicz, Alexander Fesyuk, Victor Orlov, Victor Kharin, Boris Kocherga, Sergiy Avdeenko, Svetlana Anishchenko and others started writing. Seven collections of and a reader "Literary Svetovid of Melitopol Region" were published.

However, the literary life of Zaporizhzhia region began in Berdyansk. Back in the 90s of the XIX century Trokhim and Konstantin Zinkovski established the local literary tradition. Writer Damian Semenov created a literary group for the youth in 1932, his work was continued by Oleksiy Ogulchansky. The literary group worked till 1941. Michael Krivoshei revived it in 1960, (at that time it was called "Parus"). Here many poets and writers were educated: Viktor Lykov, Nicholay Arkhangelsky, Lubov Prokopovich, Victor Batura, prominent poet of the late 90's Ludmila Desyatnikov (Marinich) from Berdyansk, whose poems were published in Moscow, Paris and Zurich. It was Desyatnikova who initiated the creation of a "Kol'tso" Association in Zaporizhzhia, she was a role model for its founders. The center of "Russian Sobranie," appeared in Berdyansk as well as in Zaporizhzhia, it was headed by Elena Matvienko. Irina Anninska, Vladimir Shapovalov, Georgiy Scheblanov and others participated in its work. Two collections of "Parus" and one "Russian Sobranie" collection were published.

As we can see, a bright, diverse, varied, and freedom-loving, creative work and literary tradition originates in Zaporizhzhia .

Спорт

Sports

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА І СПОРТ
PHYSICAL CULTURE AND SPORTS

Спортивний комплекс ВАТ Запоріжсталь
Sport complex of OJSC Zaporizhstal steel mill

В Запорізькому краї спорт люблять і цінують... Елементи демократичності, масовості і закоханості в азарт спортивної боротьби були збережені протягом століття, реалізуючись у підвищеному прагненні молоді до фізичної гармонії, в азарті багаточисельної аудиторії вболівальників, у перемогах професійних команд і спортсменів, у дусі Олімпізму.

Незламний спортивний дух запорізьких атлетів є логічним і обгрунтованим. Так склалося історично, що розбудова індустріального регіону зумовила розвиток морально стійкого і міцного характеру його населення. Завдяки цьому Запоріжжя – колиска козацтва, – яка дала світуі неабияку кількість чемпіонів і виховала масу талановитих спортсменів національного і світового рівня.

Досягнення запоріжців

Одними з перших свої імена в золоту книгу спортивної слави вписав Яків Пункін (уродженець м. Запоріжжя) – перший чемпіон XV Олімпійських ігор (Гельсінки, 1952 рік) з греко-римської боротьби.

На 18 и 19 Олімпійських іграх Радянський Союз і Запорізьку область прославив наш Леонід Іванович Жаботинський, який став Чемпіоном Олімпійських Ігор у Токіо 1964 року та Мехіко 1968 року у змаганнях з важкої атлетики. За час виступів на помості він встановив 21 світовий рекорд. Сьогодні Леонід Жаботинський є почесним громадянином Запоріжжя.

Всього з 1952 року участь у чотирнадцяти літніх Олімпійських іграх та однійї зимовоій Олімпіаді взяли 108 спортсменів Запорізької області. Переможцями та призерами стали 23 спортсмена. Ними завойовані високі нагороди – 8 золотих, 6 срібних, 9 бронзових медалей.

Спорт не втратив свої позиції навіть під час кризи 90-х років і відбудови молодої Української держави.

Спортивні змагання в Запорізькому національному університеті
Sport competitions at Zaporizhzhia National University

Sports are very popular in Zaporizhzhia region. Elements of democracy, mass and passion for sporting struggle have been preserved throughout the centuries. These elements have been realized in the high aspirations of youth for physical harmony, the excitement of numerous fans and the victories of professional teams and athletes in the spirit of the Olympics.

The adamant sporting spirit of Zaporizhzhia athletes is logical and reasonable, because the history of growing industry in the region has led to the development of moral sustainability and the strong character of its population. Because of this, Zaporizhzhia, the cradle of Cossacks, has presented to the world a fair number of talented athletes of national and international level.

Zaporizhzhia achievements

One of the first names in the golden book of sports fame was the name of Jacob Punkin (born in Zaporizhzhia) who was the first champion of the Olympic Games XV (Helsinki, 1952) in Greco-Roman wrestling.

At the 18th and 19th Olympic Games, the Soviet Union and Zaporizhzhia region were glorified by our Leonid Zhabotinsky, who became an Olympic champion in Tokyo in1964 and Mexico in 1968 in the weightlifting competition. During his performance on the platform he set the 21st world record. Today Leonid Zhabotinsky is an honorary citizen of Zaporizhzhia.

Since 1952, 108 athletes participated in 14 Summer Olympic Games and one Winter Olympics. 23 athletes came home as winners. They were awarded with 8 gold medals, 6 silver and 9 bronze medals.

Sport didn't lose its position even during the crisis of the 1990s and the subsequent rebuilding of the young Ukrainian state.

На XXVI Олімпійських іграх в Атланті (1996 рік) запорізький спорт був представлений у збірних командах України 22 посланцями.
На XXVII Олімпійських іграх у Сіднеї (2000 рік) у складі національної команди України брали участь вже 25 запоріжців з 10 видів спорту, які підтвердили традиції спортивного лідерства. Срібними призерами стали Денис Силантьєв з плавання і Роман Зозуля зі спортивної гімнастики. Бронзові медалісти Олімпіади – Володимир Сидоренко з боксу, Олена Жупіна і Ганна Сорокіна з синхронних стрибків у воду.
Саме у лютому 2002 року в історію запорізького спорту була вписана нова сторінка: наш земляк уперше брав участь у зимовій Олімпіаді. Першопрохідцем був бобслеїст Олександр Стрельцов.
В Олімпійських Іграх-2004 у складі збірних команд України з 7 видів спорту брали участь 24 запорізькі спортсмени. Збірна команди України з гандболу завоювала третє місце на Олімпійських Іграх. До бронзового складу увійшли 9 ганболісток запорізької команди "Мотор". Вікторія Стьопіна здобула бронзову медаль у змаганнях з легкої атлетики – у стрибках у висоту.
На Олімпійських іграх 2000 року в Сіднеї область посіла II місце, 2004 року в Афінах – V місце серед областей по кількості завойованих медалей для збірної команди України.
У 2008 році в Пекіні на XXIX Олімпійських Іграх бронзову медаль здобув Армен Варданян.
У період з 14 по 26 серпня 2010 року в Сінгапурі проходили I Юнацькі Олімпійські ігри. В скарбниці Запорізької області – 2 золоті нагороди, 3 срібні і 3 бронзові – це дуже вдалий виступ.
Не залишаються поза увагою спортсмени – інваліди, які є постійними учасниками Чемпіонатів Світу та Європи, Паралімпійських та Дефлімпійських Ігор. Вони завжди знаходяться на найвищих щаблях табелю про ранги в міжнародних змаганнях, а це свідчить про віддану та наполегливу роботу з розбудови паралімпізму в області.
Візитівкою краю залишається футбольна команда "Металлург". Команда є постійним учасником Вищої та Прем'єр ліги Чемпіонату України з футболу, у 2002 та 2006 роках брала участь у розіграшу Кубку УЄФА.

At the XXVI Olympic Games in Atlanta (1996) 22 representatives of Zaporizhzhia participated in national teams of Ukraine.
25 sportsmen from Zaporizhzhia as a part of the Ukrainian national team participated in 10 different sporting events at the XXVII Olympic Games in Sydney (2000). They confirmed the tradition of sports leadership.
The swimmer Denis Sylantyev and the gymnast Roman Zozulya won silver medals. Bronze Olympic medalists were the boxer Vladimir Sidorenko and synchronized divers Elena Zhupina and Anna Sorokina.
In February 2002 a new page of history of Zaporizhzhia sport was inscribed when our fellow-townsman bobsledder Alexander Streltsov participated in the Winter Olympics for the first time.
24 Zaporizhzhia athletes of the Ukraine national teams of seven sporting events participated in the Olympic Games in 2004. The handball national team of Ukraine won the third place in the Olympic Games. 9 handball players of Zaporizhzhia team "Motor" were the bronze winners. Victoria St'opina won a bronze medal in the high jumping competition.

Out of the number of medals won among all the Ukrainian athletes and teams, the Zaporizhzhia region took the second place at the Olympic Games in Sydney (2000) and the fifth place in Athens (2004).
In 2008 Armen Vardanyan won a bronze medal in the XXIX Olympic Games.
From August, 14th to 26th, 2010, the first Youth Olympic Games took place in Singapore. There are 2 gold awards, 3 silver and 3 bronze awards in the treasury of Zaporizhzhia region. A very successful job!
It should be noted that disabled athletes are permanent members of the World and European Championships as well as of the Paralympic and Deaflympic Games.
They are always on the top of rankings in international competitions and this shows the dedicative and hard work of paralympics in the region.
The visiting card of the region is the football team "Metallurg". The team is a permanent member of the Supreme and Premier League of football championship in Ukraine and in 2002 and 2006 it participated in tournament matches for the UEFA Cup.

Збірна ЗНУ на балі аеробіки
University team at the aerobics ball

Спортивні змагання в Запорізькому національному університеті
Sport competitions at Zaporizhzhia National University

2012 – рік спорту та здорового способу життя в Україні
2012 – a year of sports and healthy way of living in Ukraine

Кількість представників Запорізької області у 2011 році, які входять до складу збірних команд України з олімпійських видів спорту налічує 197 спортсменів, з неолімпійських видів спорту 97 спортсменів.

Спортивна інфраструктура

В області функціонують 31 стадіон, 15 плавальних басейнів, 712 спортивних залів, 1 льодова арена, 5 кінноспортивних баз, 2397 спортивних майданчиків, 8 водноспортивних баз. Запорізька область має 3 бази Олімпійської підготовки: спортивний комплекс "Мотор-Січ", Палац спорту "Юність", спортивно-фізкультурний комплекс Запорізької державної інженерної академії.
Фізкультурно-оздоровча робота проводиться на 37 майданчиках з гімнастичним та тренажерним обладнанням, 134 спортивному майданчику для ігрових видів спорту та 44 футбольних полях, що знаходяться в зоні відпочинку населення області. Набирає темпів створення центрів фізичного здоров'я "Спорт для всіх".
У Запорізькій області з 2004 по 2011 рік збудовано 37 майданчиків з синтетичним покриттям та 20 тренажерних майданчиків. Протягом 2011 року Запорізьким обласним центром фізичного здоров'я населення "Спорт для всіх" та регіональними центрами проведено 197 Всеукраїнських та 41 обласних спортивно-масових заходів та 25 заходів у якості співорганізаторів.
Протягом останніх років ведеться підготовка Запорізької області до проведення фінальної частини чемпіонату Європи 2012 з футболу. Чимало зроблено у спортивній, медичній, рекреаційній та туристичній сферах, затверджено обласну програма підготовки та проведення "Євро-2012"
Спортивні досягнення Запорізького краю, його історію розвитку фізичної культури важко переоцінити. Вони є предметом гордості жителів області і джерелом натхнення для молодих спортсменів, які йдуть на штурм нових рекордів.

Змагання "Шкіряний м'яч"
"Leather ball" competitions

There were 197 athletes who represented the Zaporizhzhia region in 2011 and belonged to the Ukrainian national teams of Olympic sports and 97 athletes of non-Olympic sports.

Sports infrastructure

In Zaporizhzhia region there are 31 stadiums, 15 swimming pools, 712 gyms, an ice arena, 5 equestrian centers, 2,397 sports grounds and 8 water-sport centers. The region also has 3 Olympic training bases: Sports Complex "Motor-Sich", Sports Palace "Yunist" and sports and athletic complex of Zaporizhzhia State Engineering Academy.

Physical health work is carried out in 37 areas that house gymnastic and training equipment; there are 134 playgrounds and 44 football fields, located in recreation areas, for people to play sports. The creation of physical health centers "Sport is for everybody" is becoming more popular.

From 2004 to 2011, 37 playgrounds with synthetic coating and 20 trainer sites were built in Zaporizhzhia region. During 2011, 197 national and 41 regional sports events were held, 25 of which were events that were co-organized by Zaporizhzhia regional center for physical health "Sport is for everybody" and other regional centers.

During recent years Zaporizhzhia region has been preparing for the final part of the European Football Championship of 2012. Much has been done in the sports, medical, recreational and tourist areas. The regional program of preparing and hosting the "Euro-2012" has been approved.
The sport achievements of Zaporizhzhia region and its history of physical education cannot be overestimated. They are the object of pride for its citizens and a source of inspiration for young athletes who will set new records one day.

Освіта, наука

Education, Science

ОСВІТА ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ
EDUCATION OF THE ZAPORIZHZHIA REGION

Заняття в Центрі розвитку дитини "Лазурний"
Lesson at the Center for Child Development "Lazurnyi"

Державі взагалі і кожному регіону зокрема потрібні сучасні освічені люди, які утворюють інтелектуальний та духовний потенціал суспільства. Міжнародний досвід свідчить, що освіта не тільки сприяє збереженню культурних цінностей та соціальним змінам, а й сприймається передовим людством як капіталовкладення, що принесе винагороду в майбутньому.

Система освіти охоплює діяльність реально сформованих суспільних інститутів, які здійснюють підготовку молоді до життя на основі отриманих знань в дошкільних дитячих установах, в середніх загальних, професійно-технічних і вищих навчальних закладах.

Дошкільна освіта

У державі, яка будується на демократичних засадах, виховання особистості є справою всього суспільства, що має не тільки визнавати право на щасливе дитинство, а й створювати для цього реальні умови. Тому забезпечення якості і доступності дошкільної освіти є одним з ключових напрямів регіональної освітньої політики в Запорізькій області.

Система дошкільної освіти області включає 530 дошкільних навчальних закладів, з яких функціонує 479 (90%) закладів, де здобувають освіту понад 54 тис. дітей.

В області створено оптимальну мережу дошкільних закладів різних типів та форм власності. Тому, стабільно функціонують 300 (62,6%) дошкільних закладів загального розвитку, 82 (17,1%) навчально-виховних комплексів, 2 (0,4%) центри розвитку дитини, 7 (1,5%) спеціальних, 5 (1%) санаторних та 83 (17,4%) комбінованих закладів. Переважна більшість цих закладів (93,9%) комунальної форми власності.

Показник охоплення суспільним дошкільним навчанням та вихованням дітей 5-річного віку на сьогодні складає – 99,9%. Середній показник у сільській місцевості – 99%, у міських поселеннях

The state in general and each region in particular needs modern educated people who form the intellectual and spiritual potential of society. Moreover, international experience shows that education not only promotes the preservation of cultural values and social changes associated with the implementation of scientific and technological achievements and the upgrading of knowledge, and it is also seen as investments that will bring rewards in the future.

The education system covers activities and social institutions that prepare young people for life based on the knowledge acquired in pre-school institutions and in general secondary, vocational, and higher education.

Preschool Education

In the state, which is based on democratic principles, the training of human individuality is a job of society that has not only to recognize the rights of a happy childhood, but also create real conditions for it. Therefore, quality and accessibility of preschool education is a key component of the regional education policy in the Zaporizhzhia region.

The system of preschool education includes 530 preschools, 479 of which operate (90%) where more than 54 thousand children are taught.

In the region the optimal network of preschool institutions of various types and forms of ownership was created. Therefore, there are 300 (62.6%) pre-school institutions of general development operate stably, 82 (17.1%) educational systems, 2 (0.4%), child development centers, 7 (1.5%) special institutions, 5 (1%) sanatorium and 83 (17.4%) combined institutions. Most of these institutions (93.9%) are of municipal ownership.

The level of coverage of public preschool education and upbringing of children of five years old today is 99.9%. The average level in rural areas is 99%, in urban areas it is 100%. For the last three years this

– 100%. Цей показник за останні 3 роки збільшено на 14%.
З 2007 року кількість місць у дошкільних закладах збільшилась з 42,2 тис. до 48,1 тис. Для забезпечення дошкільнят місцями за 2007-2011 роки відновлено додатково 59 дошкільних закладів різних типів та форм власності, відновлено додатково понад 269 дошкільних груп. У результаті понад 9,6 тис. дітей отримали можливість відвідувати дитячі садочки.
До кінця 2017 року, у рамках стратегічного розвитку Запорізької області, планується відкрити 14 навчально-виховних комплексів, відновити 41 дошкільний навчальний заклад та збудувати 6 нових сучасних закладів.

Загальна середня освіта

До складу мережі загальноосвітніх навчальних закладів області входять 653 заклади освіти, у тому числі функціонують 627 загальноосвітніх навчальних закладів усіх типів і форм власності з загальною кількістю учнів 157906 осіб. З 627 діючих ЗНЗ – 611 денних шкіл комунальної форми власності з контингентом 153999 учнів, із них 344 ЗНЗ знаходяться у сільській місцевості (56,3% від кількості функціонуючих денних шкіл комунальної форми власності), де навчаються 36495 школярів або 24% учнів області.
Діють 35 гімназій, 15 ліцеїв, 6 колегіумів, 28 спеціалізованих шкіл, 111 навчально-виховних комплексів (із них 82 комплекси "дошкільний навчальний заклад-загальноосвітній навчальний заклад").
Здійснено перехід до функціонування старшої школи як профільної з поглибленим вивченням основного для профілю предмета. Профільним навчанням охоплено понад 16 тис. старшокласників. Найбільш популярними напрямами профільного навчання є: природничо-математичний, технологічний, філологічний, суспільно-гуманітарний.
Одним зі шляхів забезпечення рівного доступу до якісної освіти громадян в області є створення територіальних освітніх округів на базі опорних шкіл, що дозволяє більш ефективно використовувати матеріально-технічні, кадрові, фінансові та управлінські ресурси, і, що найголовніше, – забезпечити доступність до якісної освіти. На

figure increased by 14%.
Since 2007 the number of places in preschool institutions has increased from 42.2 thousand to 48.1 thousand. To provide children with additional places 59 preschools of various types and forms of property have been built and more than 269 additional preschool groups have been restored since 2007. As a result, over 9.6 thousand children were able to attend kindergartens.

By the end of 2017, as part of strategic development of the Zaporizhzhia region, it was planned to open 14 educational systems, to restore 41 pre-school educational institutions and to build six new modern facilities.

Secondary education

The structure of network of secondary educational institutions (SEIs) of the region includes 653 educational institutions, taking into account that 627 secondary schools of all types and forms of ownership operate with a total amount of 157,906 pupils. Among 627 active SEI there are 611 day schools of communal ownership with total amount of 153,999 students, including 344 SEI in rural areas (56.3% of the daily functioning schools of communal ownership), which enrolled 36,495 students or 24% of students in the region.
There are 35 gymnasiums, 15 lyceums, six colleges, 28 specialized schools, 111 educational complex (including 82 complexes "pre-school institution-secondary school institution").
Shifting, full-time education and distance education is provided by six evening SEI, which have 3,232 students.
The transition to senior school existence was made; it is one with a function of profile depth study of the basic subject for this profile. Specialized training covers more than 16 thousand senior school students.
The most popular specialties in such schools are: Natural Sciences and Mathematics, Technological, philological, social and humanitarian.
One way to ensure equal access to quality education of citizens in the region are regional educational districts on the basis of supporting schools, allowing more efficient use of logistical, personnel, financial and managerial resources and, what is the most important,

Школа "Інтелект" у с. Кушугум
"Intellect" school in the village of Kushugum

Хортицький національний навчально-реабілітаційний багатопрофільный центр
Khortytsya National Educational and Rehabilitation Multi-discipline Center

Практичне заняття з професії кухар
Practical training of cooking

сьогодні створено понад 30 округів у 5 районах області. Розпочато роботу по їх створенню ще у трьох районах.

Поліпшенню якості та доступності освіти, ефективності управління галуззю не можливе без впровадження інформаційно-комп'ютерних технологій. Загальноосвітні навчальні заклади забезпечені навчально-комп'ютерними комплексами на 96,7%, які всі підключенні до мережі Інтернет.

У Запорізький області вперше в Україні було створено єдину інформаційну освітню мережу. У рамках реалізації регіонального проекту "Єдиний інформаційний освітній простір області" розроблено Інтернет-портал "Запорізька обласна освітня мережа". Послуговуючись спеціальною програмою, яку встановлено у всіх школах, можна складати навчальні робочі плани, вести базу даних кадрового складу, розкладу занять, списків учнів та батьків, відстежити навантаження вчителів.

to provide access to quality education. Currently more than 30 districts in five regions were created. The creation of these districts in three areas has already begun.

The century in which we live in today is a century of dominance of information and scientific knowledge. Therefore, improving the quality and accessibility of education and the performance management industry is impossible without the implementation of information and computer technology. 96.7% of secondary schools are provided with computer-training systems, which are all connected to the Internet.

In the Zaporizhzhia region, for the first time in Ukraine, a united educational information network was created. In terms of the regional project "One informative educational space area" the Internet portal was designed and was called "Zaporizhzhia regional educational network." Using a special program that was installed in all schools it is possible to make work plans, maintain a database of personnel, base of schedule, lists of students and parents, and to track the workload of teachers.

Професійно-технічна освіта

Розвиток системи ПТО Запорізького краю тісно пов'язаний з процесом становлення цілісної системи ПТО України та економічними особливостями розвитку краю, його гігантських промислових та металургійних комплексів, будівництва, сільського господарства, транспорту.

В області функціонують 47 державних професійно-технічних навчальних закладів, що складає 5% від загального числа по Україні. Навчальні заклади надають професійну освіту за всіма галузевими напрямами економіки Запорізького регіону.

Найбільш запитаними на регіональному ринку праці є професії машинобудівного, будівельного, металургійного профілю та сфери послуг (загальна зайнятість – 100%).

Мережа професійно-технічних навчальних закладів є оптимальною за географічним розташуванням, що забезпечує сприятливі умови для отримання спектру робітничих професій учнівською молоддю, перепідготовку та підвищення кваліфікації незайнятого та працюючого населення.

Vocational and Technical Education

The development of vocational and technical education (VTE) in the Zaporizhzhyan region is closely related to the process of the introduction of an integrated system of VTE in Ukraine and economic characteristics of the region, its huge industrial and metallurgical complexes, construction industry, agriculture and transport.

In the region there are 47 state vocational education institutions, representing 5% of the total amount in Ukraine. Institutions are providing vocational training for all industrial areas of economy of the Zaporizhzhia region.

The most requested professions in the regional labor market are in such spheres as mechanical engineering, construction industry, metallurgy and the service sector (total employment is 100%).

The network of VTE institutions is made optimal by a geographic location that provides favorable conditions for a range getting professions by youth, retraining and upgrading of the unemployed and the working population.

Запорізький професійний ліцей водного транспорту
Zaporizhzhia Occupational Lyceum of Water Transport

Вища освіта

В Україні, як і в інших розвинутих країнах, вища освіта визнана однією з головних складових загальнолюдських цінностей. Особливості розвитку сучасної цивілізації, зростання ролі особистості, демократизація суспільства, інтелектуалізація праці і швидкий розвиток сучасних інноваційних технологій потребують створення умов, за яких проблема вищої освіти на державному і регіональному рівнях були б у центрі політичного бачення й прийняття адекватних рішень, відповідали б вимогам ринкової економіки, формуванню сучасного ринку праці. Тому вища освіта залишається одним з вагоміших факторів економічної стабілізації регіону.

В області функціонують 26 самостійних вищих навчальних закладів, серед яких 16 закладів I–II та 10 – III–IV рівнів акредитації. В них навчається 94,0 тис. студентів (на денних відділеннях – 52,3 тис.), у т.ч. у закладах I–II рівнів акредитації – 10,7 тис. (8,6 тис.), III–IV рівнів акредитації – 83,3 тис. студентів (43,7 тис.).

Підготовку педагогічних кадрів здійснюють 4 вищі навчальні заклади, з яких три III-IV рівнів акредитації (Бердянський і Мелітопольський державні педагогічні університети і Державний вищий навчальний заклад "Запорізький національний університет" Міністерства освіти і науки України), а також Запорізький педагогічний коледж. Два вищих навчальних заклади підвищують кваліфікацію фахівців у галузі медицини та педагогіки (Комунальний заклад "Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти" Запорізької обласної ради і Запорізька медична академія післядипломної освіти). Два вищих навчальних заклади мають статус національного: Запорізький національний університет і Запорізький національний технічний університет.

Навчальний процес у вищих навчальних закладах I-IV рівнів акредитації забезпечують понад 6,6 тис. педагогічних і науково-педагогічних працівників, з них понад 1,1 тис. – у ВНЗ I-II рівнів акредитації, понад 5,5 тис. – у ВНЗ III-IV рівнів акредитації. З числа педагогічних і науково-педагогічних працівників мають науковий ступінь доктора наук – 344 викладачів, кандидата наук – майже 2300; вчене

Higher Education

In Ukraine, as in other developed countries, higher education is recognized as one of the main components of human values. Features of modern civilization development, such as the increasing role of identity, the democratization of society, the intellectualization of labor and rapid development of modern innovative technologies, need conditions under which the problem of higher education at the national and regional levels would be at the center of political vision. This would allow for the adoption of adequate solutions which would meet the requirements of the economy market and the formation of a modern labor market. Therefore, higher education remains to be one of the most significant factors of economic stabilization in the region.

The region includes 26 independent higher education institutions, among which there are 16 of I-II and 10 of III-IV accreditation levels. 94.0 thousand students study there (full-time education claims 52.3 thousand), I and II levels of accreditation have 10.7 thousand (8.6 thousand), and III-IV accreditation have 83.3 thousand students (43.7 thousand).

Teacher training is provided by four universities, three of which have III-IV levels of accreditation (Berdiansk and Melitopol State Pedagogical University and the State University "Zaporizhzhia National University" of Ministry of Education and Science of Ukraine) and the Zaporizhzhia Pedagogical College. Two higher education institutions increase the quality of employee work in the field of medicine and pedagogy (communal establishment "Zaporizhzhia Regional Institute of Postgraduate Education" Zaporizhzhia Regional Council and Zaporizhzhia Medical Academy of Postgraduate Education). Two higher education institutions have national status: Zaporizhzhia National University and Zaporizhzhia National Technical University.

The educational process in higher educational institutions of I-IV accreditation levels is provided by more than 6.6 thousand teachers and teaching staff, including more than 1.1 thousand in universities and institutions with II levels of accreditation, and more than 5.5 thousand in universities and institutions with III-IV accreditation levels. Among teachers and teaching staff, 344 teachers have the degree of Doctor of Science, about 2300 have a PhD, 292 scholars

Головний корпус Запорізького національного технічного університету
Main building of Zaporizhzhia National Technical University

Форум із медіа-психології в ЗНУ
Media-psychology Forum at ZNU

Наукова економічна конференція у ЗНУ
Scientific Economic Conference at ZNU

звання професора – 292 науковця, доцента – майже 1400.

Продовжують розвиватися зв'язки коледжів і технікумів з університетами й академіями як у змістовному, так і в організаційному аспекті. Перший аспект проявляється у розвитку наступності освітніх програм різних рівнів, другий — у розширенні інтеграції навчальних закладів різних рівнів акредитації.

За даними журналу "Деньги" (квітень ц.р.) Запорізький національний університет виявився єдиним із запорізьких вищих навчальних закладів, який увійшов до 20 кращих в Україні у трьох з п'яти номінацій. Це вищий навчальний заклад IV рівня акредитації, справжній центр освіти і науки, осередок збирання і розповсюдження цінностей української культури Придніпровського регіону, один із найвідоміших класичних університетів України.

Класичний приватний університет – єдиний з університетів регіону, котрий підписав Велику Хартію Університетів (Magna Charta Universitatum), в який закладено важливі підвалини автономії університетів, мобільності і взаємовизнання дипломів, двох наріжних каменів Болонського процесу.

Науково-технічний потенціал

Не зважаючи на скорочення фінансування в сфері науки, в області зберігається розвинута мережа наукових організацій та міцний науковий потенціал. У виконанні наукових та науково-технічних робіт беруть участь 31 підприємство та організація області. Чисельність працівників основної діяльності в зазначених організаціях складає 5755 осіб. Кількість спеціалістів, які безпосередньо виконують наукові дослідження, становить майже 2,4 тис осіб (без урахування сумісників), з яких 1661 дослідник та 730 техніків. Питома вага запорізьких науковців у загальній їх чисельності в Україні становить 4,1%. Запорізька область займає восьме місце за кількістю докторів наук та сьоме місце – за кількістю кандидатів наук.

Вчене звання академіка мають 71 особа, або 2,6% загальної кількості докторів та кандидатів наук, члена-кореспондента – 29 (1,0%), професора – 214 (7,7%), доцента – 1212 (43,5%), старшого

Запорізький національний технічний університет
Zaporizhzhia National Technical University

have reached the academic rank of professor, and docent almost 1400.

Links with colleges, technical universities, and academies continue to develop in substantial and in organizational aspects. The first aspect is manifested in the development of educational programs at various levels, the second in expanding the integration of schools of different levels of accreditation.

According to the magazine "Den'gi" (of April this year), Zaporizhzhya National University was the only higher education institution in the region which entered the top 20 in Ukraine in three of the five nominations. This university has a IV level of accreditation; it is the true center of education and science, cell of collection and distribution of values of Ukrainian culture of the Dnipro region, one of the most traditional universities in Ukraine.

The Classic Private University is the only university in the region to sign the Magna Charta Universitatum, where important foundations of university autonomy (mobility and mutual recognition of diplomas, two cornerstones of the Bologna process) were pledged.

Scientific and technical potential

Despite the reduction of funding in the scientific sphere, a well-developed network of scientific organizations and strong research capabilities are saved in the region. 31 establishments and organizations take part in carrying out scientific and technical work. Number of employees in the core activities of these organizations is 5,755 people. The number of professionals who directly serve the research is about 2.4 thousand people (excluding part-time), among them there are 1661 explorers and 730 technicians. 4.1% of the total number of Ukrainian scientists are people from Zaporozhye. The Zaporozhye region has the eighth place in the amount of doctors and seventh place in the number of candidates.

The title "academician" is possessed by 71 people, or 2.6% total amount of doctors and candidates of sciences; corresponding members are at 29 (1.0%), Professors at 214 (7.7%), Associate Professors at 1212 (43.5%), and Senior Scientists at 80 (2.9%).

Over 84% of specialists with academic degrees work in higher education, 3.1% in research institutes, 2.2%

наукового співробітника – 80 (2,9%).
Понад 84% фахівців з науковими ступенями працюють у вищих навчальних закладах, 3,1% – у науково-дослідних інститутах, 2,2% – на промислових підприємствах, 10,4% – у конструкторських бюро, дослідних станціях та інших організаціях.
Запорізьким науковцям належить 5,1% загальноукраїнського обсягу наукових та науково-технічних робіт, виконаних власними силами організацій. Серед регіонів України за цим показником область поступається лише м. Києву (42,2%), Харківській (17,9%), Дніпропетровській (7,9%) та Донецькій (5,9%) областям.
Запорізька область є лідером з рейтингового показника розвитку регіонів України з питомої ваги освоєних та впроваджених наукових та науково-технічних розробок у загальній кількості виконаних наукових робіт. Зокрема було впроваджено 79,6% загальної кількості виконаних робіт або 907 одиниць, серед них 280 – зі створення нових видів виробів, 261 – технологій, 34 – методів, теорій, 15 – матеріалів, 6 – сортів рослин та порід тварин.
Досягнення наукових організацій та підприємств області визнаються як в Україні, так і за її межами. Науковцями Запорізького національного технічного університету разом з ВАТ "Мотор-Січ" та ЗМКБ "Прогрес" проведена наукова робота "Розробка та впровадження інтегрованих комплексних технологій для виробництва наукоємних виробів машинобудування (авіаційних двигунів нового покоління)", за яку присуджено Державну премію України в галузі науки і техніки.
Достойно продовжують славні традиції своїх попередників і високо несуть прапор української науки на теренах Запоріжжя науковці Науково-технічного центру панорамних і акустичних систем НАН України – унікальної наукової організації, спеціалізованої на вирішенні фундаментальних і прикладних проблем, розвитку методів і створення гідроакустичних та електронних засобів дослідження Світового океану – єдиної на Запоріжжі установи Національної академії наук України.

in the industrial sphere, 10.4% in design offices, research stations and other organizations.
The volume of scientific and technical work performed in 2010 was 522.5 mln., which is 5.7% more than the previous year. On its own scientific organizations the work was performed for 506.8 mln. In comparison it was 470.6 mln. in 2009, and 459.3 mln. in 2008
Zaporizhzhia scientists have 5.1% of the total volume of scientific and technical projects performed by their own organizations. Among Ukraine's regions, this indicator is higher only in the Kyiv (42.2%), Kharkiv (17.9%), Dnipropetrovsk (7.9%) and Donetsk (5.9%) regions.
The Zaporizhzhia region is the leader of the ranking index of the regions of Ukraine with the share of developed and implemented scientific and technical developments in the total number of scientific papers. In particular 79.6% of the works or 907 units were implemented, including 280 to create new products, 261 to improve technology, 34 about methods and theories, 15 about materials, and six about plant varieties and animal breeds.
Achievements of scientific organizations and enterprises of the region are recognized both in Ukraine and abroad. Scientists of Zaporizhzhia National Technical University together with OJSC "Motor Sich" and Zaporizhzhia Machine-Building Design Bureau "Progress" made the scientific work entitled "Design and implementation of complex integrated technologies for the production of knowledge-intensive engineering products (aircraft engines of new generation)," which was awarded the State Prize of Ukraine in Science and technology.
Scientists of Scientific and Technical Center of panoramic and acoustic systems of the National Academy of Sciences of Ukraine (a unique research organization specialized in solving fundamental and applied problems of methods and the creation of sonar and electronic study of the oceans, the only institution in Odessa National Academy of Sciences of Ukraine) truly continue the glorious traditions of their predecessors and hold high the flag of Ukrainian science in the territory of Zaporizhzhia.

Круглий стіл за участю Консула Польщі в ЗНУ
Round table with participation of the Poland consul at ZNU

Відеомост з Дю Мен в ЗНУ
Video Bridge with Du Men at ZNU

УКРАЇНСЬКИЙ ІНСТИТУТ ТРАНСФОРМАТОРОБУДУВАННЯ

UKRAINIAN TRANSFORMER INSTITUTE

Україна, 69069, м. Запоріжжя, Дніпропетровське шосе, 11
тел./факс: +38 (061) 284-52-01, 284-54-55
e-mail: postmaster@vit.zp.ua
http://www.vit.zp.ua

Ukraine, 69069, Zaporizhzhia, Dnipropetrovske Shose, 11
tel./fax: +38 (061) 284-52-01, 284-54-55
e-mail: postmaster@vit.zp.ua
http://www.vit.zp.ua

ПАТ "ВІТ". Великий високовольтний зал
PJSC "VIT". Large high-voltage laboratory

Український науково-дослідний проектно-конструкторський та технологічний інститут трансформаторобудування засновано у 1959 році, а через чотири роки йому було присвоєно статус Всесоюзного інституту трансформаторобудування ("ВІТ").
Проведені інститутом у 70-80-ті роки дослідження, дозволили радикально змінити конструкцію трансформаторів, вдосконалити технологію обмоткового виробництва, а також процеси сушіння обмоток, збирання, транспортування і монтажу трансформаторного обладнання.
У ці роки були спроектовані і передані у виробництво перші однофазні і трифазні трансформатори великої потужності на напругу 500 кВ.
Введення у дію у 1975 році найбільшого у Європі високовольтного залу створило умови для проведення досліджень з ізоляції трансформаторного обладнання ультрависоких класів напруги змінного та постійного струму. Інститут почав комплексні розробки трансформаторного обладнання для ЛЕП постійного струму напругою до ±750 кВ і змінного струму напругою 750 і 1150 кВ.
Сьогодні ПАТ "ВІТ" – це унікальний комплекс, продукція та послуги якого відомі виробникам та користувачам електротехнічного обладнання всього світу.

Основні напрямки науково-технічної діяльності інституту:

- проведення наукових досліджень;
- розробка нових електротехнічних виробів на всі класи напруги;
- програмно-методичне забезпечення для розрахунків трансформаторно-реакторного обладнання;
- проектування та виготовлення дослідно-промислових зразків та невеликих серій силового трансформаторно-реакторного обладнання;

Ukrainian Research, Design and Technological Transformer Institute was founded in 1959, and four years later it was conferred status of the All-Union Transformer Institute ("VIT").
Investigations carried out in 70-80-s allowed to radically alter design of transformers, improve technological process of windings production, as well as processes of drying the windings, assembly, transportation and mounting of transformer equipment.
The first single- and three-phase large power transformers for 500 kV have been developed and transferred to production during this period of time.
In the year 1975 the largest in Europe high-voltage laboratory was put into effect, which created conditions for studying insulation of AC and DC UHV transformer equipment. The institute started complex developments of the transformer equipment for DC transmission lines for voltage of up to ±750 kV and for AC ones for voltages of 750 and 1150 kV.
Today the institute is a unique complex, which products and services are well known to manufactures and users of electrical equipment all over the world.

The main fields of scientific and engineering activity of the institute are as follows:

- carrying out of scientific researches;
- development of electrical products for all voltage classes;
- software for calculation of transformer and reactor equipment;
- development and manufacture of prototype and production models and small series of power transformer and reactor equipment, special transformers and technological equipment;
- testing and certification of transformer equipment and high-voltage apparatus.

нання, спеціальних трансформаторів та технологічного обладнання;
• випробування та сертифікація трансформаторного обладнання та високовольтної апаратури.

ПАТ "ВІТ" співпрацює з багатьма компаніями світу по освоєнню ними виробництва трансформаторно-реакторного обладнання нових потужностей і класів напруги. За останній час інститутом були розроблені, а ВАТ "Холдингова компанія "ЕЛЕКТРОЗАВОД", до структури якої сьогодні входить інститут, виготовлені: нова серія дво- і триобмоткових трансформаторів класу напруги 110 кВ з поліпшеними технічними параметрами; трансформатор потужністю 630 МВА напругою 500 кВ; автотрансформатори потужністю 417 МВА напругою 750/500 кВ і 167 МВА напругою 500/330 кВ. За результатами науково-технічного співробітництва з ПАТ "ВІТ" компанія Hyundai виготовляє трансформатори та шунтуючі реактори 765 кВ, а компанія ТВЕА – шунтуючі реактори 800 кВ та 1000 кВ. Для компанії AREVA-ALSTOM проведені випробування вентильного блоку для передачі постійного струму ±800 кВ.

Серед користувачів програмного забезпечення, яке розроблене спеціалістами інституту, відомі в світі виробники електротехнічного обладнання: Siemens (Німеччина), ALSTOM (Франція), Hyundai (Корея), ТВЕА (Китай), МТМ (Малайзія), Wilson (Австралія), BBL (Індія), PTC (США), IEM (Мексика) та інші.

Майбутнє інституту керівництво і спеціалісти пов'язують з завершенням реконструкції експериментально-лабораторної бази, підвищенням якості та конкурентоспроможності нових розробок електротехнічного обладнання.

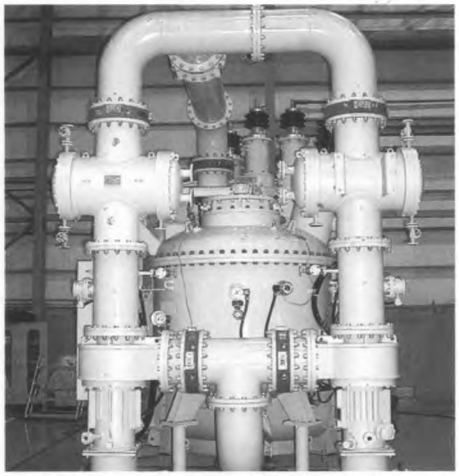
PJSC "VIT" cooperates with many world companies to assist them in mastering the manufacture of transformer and reactor equipment of new capacities and voltage classes. Within recent period of time the Institute has developed and JSC Holding company "ELEKTROZAVOD", which today incorporates the Institute, manufactured: new series of two – and three-winding transformers for voltage class of 110kV with improved technical parameters; transformer for capacity of 630MVA and voltage of 500kV; autotransformers for capacity of 417MVA, voltage of 750/500kV and for 167MVA, voltage of 500/330kV. Based on the results of scientific and technical cooperation with PJSC "VIT" Hyundai company manufactures transformers and shunt reactors for 765kV, and TBEA company – shunt reactors for 800kV and 1000kV. Tests of a valve unit for ±800kV direct current transmission were conducted for AREVA-ALSTOM company.

Among users of the software, which was developed by specialists of the Institute, there are such world manufacturers of electric equipment: Siemens (Germany), ALSTOM (France), Hyundai (the Republic of Korea), TBEA (China), MTM (Malaysia), Wilson (Australia), BBL (India), PTC (USA), IEM (Mexico), etc.

Top management and specialists associate the future of the Institute with completion of reconstruction of the laboratory-experimental base, improvement of quality and competitiveness of new developments of electrical equipment.

ВАТ "Холдингова компанія "ЕЛЕКТРОЗАВОД", Росія. Автотрансформатор потужністю 417 МВА, 750 кВ
JSC Holding Company "ELEKTROZAVOD", Russia. 417 MVA, 750kV autotransformer

Силовий трансформатор 20 МВА, 154 кВ з елегазовим заповненням
20MVA, 154kV SF6-filled power transformer

ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ZAPORIZHZHIA NATIONAL UNIVERSITY

Третій корпус Запорізького національного університету
Third building of Zaporizhzhia National University

ФСУ вручення дипломів
FSU, graduation day

Запорізький національний університет – державний вищий навчальний заклад IV рівня акредитації, заснований у 1930 році. Шлях, який пройшов університет, був непростим, але водночас це був період становлення і пошуку, динамічного поступу і зростання. Сьогодні ЗНУ – відомий і престижний вищий навчальний заклад України, який продовжує найкращі освітні традиції, тісно пов'язані зі славетним минулим запорізького краю, його багатою історією.

До структури університету входить 13 факультетів, а також Кримський, Криворізький, Нікопольський факультети та Економіко-гуманітарний факультет у м. Мелітополі, Економіко-правничий і Торговий коледжі, Центр післядипломної освіти, Центр вивчення іноземних мов, Центр бізнес-освіти, Українo-швейцарський центр "Англійська для малюків". Підготовка фахівців вищої кваліфікації здійснюється в аспірантурі за 46 спеціальностями та в докторантурі за 13 спеціальностями, працює 4 спеціалізовані вчені ради із захисту кандидатських дисертацій.

Завдяки тісним зв'язкам з Національною академією наук, в університеті функціонують Запорізьке відділення Інституту Української археографії та джерелознавства імені М. С. Грушевського НАН України, Відділення Інституту історії України НАНУ, Південно-український історико-дериватологічний центр Інституту української мови НАНУ.

Наукові здобутки співробітників ЗНУ визнані як на міжнародному, так і на всеукраїнському рівні. Лише у 2011 році грантів і нагород удостоєні близько 60 студентів і викладачів. У ЗНУ активно функціонує 11 науково-дослідних лабораторій, навчально-наукова лабораторія енергоефективності та енергозбереження. Успішно діє Наукове товариство студентів та аспірантів, 86 гуртків і наукових груп.

ЗНУ має потужну матеріально-технічну базу: 8 навчальних корпусів, сучасний спортивний комплекс і 2 спортзали, 4 гуртожитки, Наукову бібліотеку, 14 комп'ютерних класів, понад 1250 комп'ютерів, об'єднаних у корпоративну мережу та підключених

Zaporizhzhia National University, the state university of the 4th accreditation level, was founded in 1930. The university followed a difficult path of development, but those were the years of its establishment, search, dynamic progress, and growth. Today ZNU is a well-known and prestigious Ukrainian higher education establishment; it preserves and continues the best educational traditions that are closely related to the glorious past of Zaporizhzhia region and its rich history.

Zaporizhzhia National University includes 13 faculties. It incorporates Crimean faculty of physical culture, sports and tourism; Educational and consulting center in Kryvyj Rig; Nikopol Institute and Faculty of Economics and Humanities in Melitopol; College of Economics and Law; Trade College; Graduate School; Foreign Languages Intensive Study Center; Business Education Center; Ukrainian-Swiss Center "English for Kids". Graduate School prepares highly qualified specialists depending on the area of specialization: 42 PhD programs and 12 doctoral programs. It has 4 specialized Doctoral Dissertation Defense Boards.

Collaboration with the National Academy of Sciences enabled to establish Zaporizhzhia Branch of branch of the M. S. Hrushevsky Institute for the Study of Ukrainian Written Sources, branch of the Institute of History of Ukraine, South-Ukrainian Language History and Derivation Studies Center of the Institute of Ukrainian language.

Students of ZNU are honored for academic excellence and academic staff of ZNU are recognized in Ukraine and internationally as authorities in their field. In 2011, about 60 students and academic staff members received grants and awards. There are 11 student research laboratories and Energy Efficiency Laboratory in ZNU. Scientific association of students and post-graduate students, 86 scientific groups and research centers function in ZNU.

8 buildings, a modern sports complex and two gyms, four dormitories, a library (more than 1 million editions), digital library, 14 computer classes, more than 1250 computers connected to the university network

до Інтернету, видавництво, прес-центр, редакція Обласної академічної газети "Запорізький університет", радіо "Університет", локальна телевізійна мережа "Юніверс-ТБ", 2 оздоровчих пункти, санаторій-профілакторій із сучасним медичним обладнанням, бази відпочинку "Славутич".

За досягнення в галузі навчання та виховання студентів у 2000 році Запорізький державний університет нагороджений Почесною Грамотою Кабінету Міністрів України; у 2006 році ЗНУ нагороджений Почесною грамотою Верховної Ради України. За результатами виставки "Освіта та кар'єра-2011" ЗНУ отримав почесне звання "Лідер національної освіти" та став переможцем у номінації "Розвиток студентської науково-дослідної роботи".

За даними багаточисельних рейтингів ЗНУ традиційно входить у перелік 25 найкращих вишів України.

ЗНУ підтримує партнерські зв'язки з 50 навчальними закладами й організаціями 25-ти країн світу: Німеччини, Франції, Польщі, Японії, Канади, США та ін. В університеті діє 6 програм європейської магістратури, з них 3 програми подвійного диплома й 1 – дистанційного навчання. У рамках двосторонніх угод ЗНУ організовує літні школи з українознавства, економічної географії, ґрунтознавства тощо. Близько 200 студентів і 100 викладачів щороку беруть участь у програмах академічних обмінів, виробничих і лінгвокультурологічних практиках, наукових стажуваннях за кордоном.

При університеті засновано 11 структурних підрозділів за участі міжнародних організацій, у тому числі навчально-лікувальна лабораторія для дітей з особливими потребами (партнер – Університет Магдебург-Стендаль), Українсько-швейцарський центр раннього розвитку дитини. ЗНУ є членом багатьох міжнародних освітніх і наукових організацій, зокрема, Білорусько-російсько-українського прикордонного університетського консорціуму, Євразійської Асоціації Університетів, Європейської Асоціації міжнародної освіти.

Україна, 69600, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 66
тел.: +38 (061) 228-75-00, 764-45-46
e-mail: sekr@znu.edu.ua
http://www.znu.edu.ua

and the Internet, university publishing house, press-center, editorial office of the regional academic newspaper "Zaporizhzhia University", radio station "Universe", local television network "Universe-TV", 2 health health centers with modern medical equipment, "Slavutych" recreation center on the Azov Sea coast.

In 2000 Zaporizhzhia National University was awarded the Certificate of Recognition by the Cabinet of Ministers of Ukraine for the excellence in education and academic performance. In 2006 Zaporizhzhia National University was awarded the Certificate of Recognition by the Supreme Rada of Ukraine. As a result of the exhibition "Education and Career-2011" ZNU received the honorary title of "Leader of National Education" and won the award for "The development of student research."

ZNU rank among the 25 leading Ukrainian universities according to the results of educational establishments evaluation and polls.

ZNU collaborates with 50 educational establishments and academic organizations in 25 countries around the world: Germany, France, Poland, Japan, Canada, the USA and others. The university has 6 European Masters programs, including 3 dual degree programs and a distance education Masters course. In the framework of bilateral agreements ZNU organizes summer schools in Ukrainian language, economic geography, soil studies. Annually about 200 students and 100 academic staff members participate in academic exchange programs, production, cultural, and linguistic workshops, and academic training abroad. Collaboration with the international organizations resulted in establishment of 11 ZNU subdivisions: Medical Laboratory for Special Needs Children (partner – University of Magdeburg-Stendal), Ukrainian-Swiss Center of Early Child Development. ZNU takes part in the activity of numerous international educational and scientific organizations: Belarusian-Russian-Ukrainian University Consortium, Eurasian Association of Universities, European Association for International Education.

Ukraine, 69600, Zaporizhzhia, Zhukovsky St., 66
tel./fax: +38 (061) 228-75-00, 764-45-46
e-mail: sekr@znu.edu.ua
http://www.znu.edu.ua

Конференція на факультеті іноземної філології
Conference at the faculty of foreign philology

Шевченківські дні
Shevchenko's Days

Студенти історичного факультету на практиці
Students of the faculty of history at the practice

ЗАПОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ZAPOROZHYE STATE MEDICAL UNIVERSITY

1903 р. – Вищі жіночі педагогічні курси, м. Одеса
1921 р. – Одеський хіміко-фармацевтичний інститут
1959 р. – Запорізький фармацевтичний інститут
1968 р. – Запорізький медичний інститут
1994 р. – Запорізький державний медичний університет

Запорізький державний медичний університет з найвищим IV рівнем акредитації і правом автономії – у п'ятірці найкращих вищих медичних навчальних закладів країни за кількістю студентів і якісним складом викладачів.

ЗДМУ здійснює підготовку спеціалістів і магістрів медичного профілю з лікувальної справи, педіатрії, стоматології, лабораторної діагностики, а також – фармацевтичного профілю з фармації і технології парфумерно-косметичних засобів. На післядипломному етапі університет готує спеціалістів вищої кваліфікації в інтернатурі й аспірантурі з 28 спеціальностей, у докторантурі з 12 спеціальностей, а також на курсах підвищення кваліфікації лікарів, провізорів і фармацевтів. У структурі університету 7 факультетів, 56 кафедр, медичний коледж і науково-навчальний медичний Центр "Університетська клініка".

ЗДМУ – лідер за розвиненою матеріально-технічною базою, інфраструктурою наукових лабораторій і комп'ютерних класів, дистанційним навчанням і телемедициною.

Університет плідно співпрацює з багатьма НДІ Національної Академії медичних наук України та підтримує зв'язки у галузі освіти з університетами Великої Британії, Росії, Індії, Польщі, Чехії, Кипру. У багатьох країнах користуються створеними у ЗДМУ ліками: "Тіатриазолін", "Тіоцетам", "Індотрил", "Аміотрил" та інші. В університеті, разом з ВАТ "Мотор-Січ", створені найкращі штучні кульшові та колінні суглоби, які імплантують населенню нашої країни. Вченими ЗДМУ виконана перша в Україні трансплантація серця і печінки, регулярно проводяться трансплантації нирок.

Україна, 69035, м. Запоріжжя,
пр-кт Маяковського, 26
тел./факс: +38 (061) 224-64-69, 233-60-07
e-mail: zsmu@zsmu.zp.ua

1903 – Higher Women Courses in Odessa
1921 – Odessa Chemical-Pharmaceutical Institute
1959 – Zaporozhye Pharmaceutical Institute
1968 – Zaporozhye Medical Institute
1994 – Zaporozhye State Medical University

Zaporozhye State Medical University is a self-governing higher educational institution of the IV-th (the top) level of accreditation. It is among the five best medical universities of the country by the number of students and highly-qualified teaching stuff.

The training of medical specialists and masters is carried out in the following specialties: General Medicine, Pediatrics, Dentistry and Laboratory Diagnostics. The training of pharmaceutical specialists and masters is carried out in such specialties as Pharmacy, and Technology of Perfume-Cosmetic Preparations. Post-diploma education includes training in the internship, clinical studies, postgraduate courses in 28 medical specialties, doctorate studies in 12 specialties and refresher courses for doctors and pharmacists. There are 7 faculties, 56 departments, medical college and scientific educational centre "University Clinic" in the structure of the University.

ZSMU is the leader in the technical-material supply, infrastructure of scientific laboratories and computer classes, distance learning and telemedicine.

The University has fruitful collaboration with many research institutes of the National Academy of Medical Sciences of Ukraine as well as with the universities of Great Britain, Russia, India, Poland, Czech Republic and Cyprus.

Such medicines as "Tiatriazolin", "Tiozetam", "Indotril", "Amiotril", etc., produced in ZSMU, has become widespread in many countries. The University in collaboration with JSC "Motor Sich" produced the best hip and knee joints which are successfully implanted in Ukraine. For the first time in Ukraine the scientists of ZSMU performed transplantation of heart and liver. The transplantation of kidneys is performed regularly.

Ukraine, 69035, Zaporizhzhia,
Mayakovskiy Ave., 26
tel./fax: +38 (061) 224-64-69, 233-60-07
e-mail: zsmu@zsmu.zp.ua

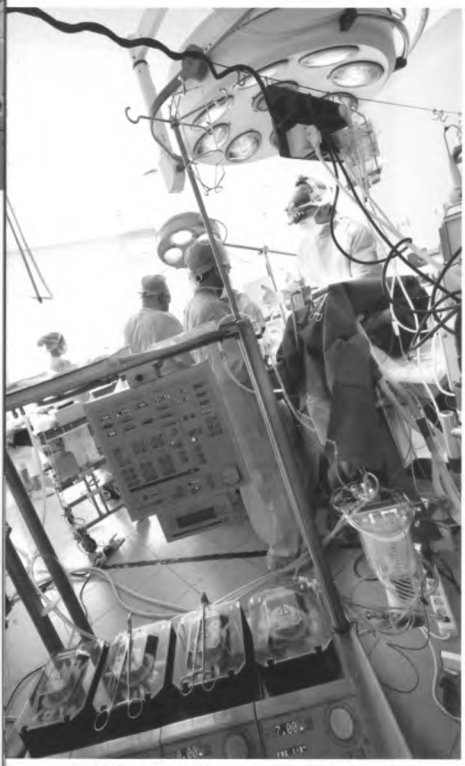

Медицина, охорона здоров'я

Medicine, Health care

ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я
SYSTEM OF HEALTHCARE

У Запорізькій обласній клінічній лікарні
In the Regional Clinical Hospital, Zaporizhzhia

Система охорони здоров'я відіграє виняткову роль у забезпеченні належного рівня життя людини. На сьогодні основні завдання цієї галузі у Запорізькій області полягають в пошуку шляхів ефективного функціонування, комплексному підході до удосконалення організації і управління галуззю, підготовці і збереженні медичних кадрів, оптимізації інфраструктури і ресурсного забезпечення.

На доручення Президента України Віктора Федоровича Януковича у 2012 році системі охорони здоров'я в Запорізькій області буде надано статусу пріоритетного напрямку розвитку. "Регіон з таким екологічним навантаженням просто зобов`язаний мати дуже сильну медицину", – сказав В. Янукович.

За роки незалежності України охорона здоров'я Запорізького краю досягла помітних здобутків. Провідну роль в забезпеченні якості та доступності медичної допомоги, ефективному функціонуванні галузі відіграють кадрові ресурси охорони здоров'я. Укомплектованість штатних посад фізичними особами лікарів складає в середньому 71,3%. У 643 лікувально-профілактичних установах працюють близько 8 тис. лікарів та 17 тис. середнього медичного персоналу. Серед них – 62 заслужених лікаря України, 10 заслужених працівників охорони здоров'я, 7 заслужених діячів науки і техніки.

Підготовкою медичних фахівців займаються у 5 медичних навчальних закладах: Запорізькому державному медичному університеті, Запорізькій медичній академії післядипломної освіти, Запорізькому, Бердянському і Мелітопольському медичних коледжах. Серед викладацького складу є член-кореспондент НАН України, 33 доктора медичних наук, 469 кандидатів медичних наук, у тому числі – 649 професорів і 187 доцентів.

В області створені і успішно функціонують практично всі спеціалізовані центри, які діють на базі центральних інститутів України: діагностики та лікування розсіяного склерозу; діагностики та

The system of healthcare plays a significant role in providing an adequate living standard of a person. Today the priorities of this sphere in Zaporizhzhia region are the following: searching the ways of effective functioning, complex approach to organization and management improvement, personnel training and retaining, infrastructure and supply optimization. According to the order of the President of Ukraine Viktor Fedorovych Yanukovych the system of healthcare in Zaporizhzhia region will get the status of the sphere the development of which is of highest importance in 2012. "In a region with such environmental stress a very strong healthcare system is a must." – said V. Yanukovych.

During the years of independence of Ukraine healthcare system in Zaporizhzhia region has gained remarkable accomplishments. It is human resources that play the significant role in securing quality and availability of medical services and effective functioning of the sphere. The doctors staffing level amounts in average to 71,3%. About 8 thousand of doctors and 17 thousand of nursing staff work in 643 medical facilities. Among them there are 62 Honoured Doctors of Ukraine, 10 Honoured employees of healthcare system, 7 Honoured men of sciences and engineering.

Residency medical personnel training is conducted in 5 medical schools: Zaporizhzhia state medical university, Zaporizhzhia medical academy of postgraduate education, medical colleges of Zaporizhzhia, Berdyansk and Melitopol. Among the teaching staff there are the corresponding member of the National Academy of Sciences of Ukraine, 33 Doctors of Medical Science, 469 Candidates of Medical Science, including 649 professors and 187 associate professors.

Specialized centres working on the basis of the central institutes of Ukraine were created in the region. Almost all of them are effectively functioning. Among them there is the centre of diagnosing and treatment of multiocular sclerosis, the centre of diagnosing and treatment of Parkinson disease, the centre of rheumatology and immunobiological therapy, the child centre

лікування хвороби Паркінсона; ревматології та імунобіологічної терапії; дитячої кардіохірургії; профілактики та лікування інсультів; гастроентерології; ортопедії; артрології і спортивної травми; мікрохірургії ока та вуха і сурдології; клінічної імунології та алергології.

Перша в Україні пересадка серця була виконана в **Запорізькому Центрі мультиорганної трансплантації** з відділенням гемодіалізу на базі КУ "Запорізька обласна клінічна лікарня (директор – О.С.Ніконенко, ректор Запорізької медичної академії післядипломної освіти, член-кореспондент НАН України, професор) у 2003 році, друга – у 2007 р., а третя – в травні 2011 р. Запорізькі трансплантологи першими в Україні виконали також ортотопічну трансплантацію печінки (1994 рік). Всього в Запорізькому центрі вже проведено 9 таких операцій. Фахівці Центру за сучасними технологіями виконали також понад 600 операцій з пересадки нирок, у тому числі дітям.

Запорізькі ортопеди першими в Україні шість років тому почали робити операції з ендопротезування колінного та тазостегнових суглобів вітчизняним ендопротезом "Мотор Січ". Фахівці обласної служби мікрохірургії кисті і регіонального **Центру ендопротезування суглобів**, що функціонує на базі Запорізької міської багатопрофільної клінічної лікарні № 9, виконують ендопротезування тазостегнових, колінних і плечових суглобів. У відділенні ортопедії, артрології та спортивної травми КУ "Запорізька обласна клінічна лікарня" вже три роки успішно застосовується новітній метод лікування переломів кісток блокуючою системою та артроскопічні втручання на суглобах. Нещодавно тут пройшла рідкісна операція – артроскопія кульшового суглобу. Унікальність цього методу полягає в малоінвазивній технології, що дозволяє без розрізів та травм максимально ефективно провести діагностику та лікування пацієнта. Раніше такі операції проводилися лише у Києві, а зараз – і у Запоріжжі.

У 2010 році в **КУ "Запорізька обласна клінічна лікарня"** (ЗОКЛ) вперше в Україні впроваджені новітні методики діагностики та оперативного лікування: аллотрансплантація тканин паращитовидних залоз та надниркової залози; стенту-

of cardiosurgery, the centre of stroke prevention and care, the centre of gastroenterology, the centre of orthopedics, the centre of arthrology and athletic injuries, the centre of eye and ear microsurgery and audiology, the centre of clinical immunology and allergology.

The first heart transplantation done in Ukraine was performed in **Zaporizhzhia Centre of multi-organ transplantation** with the department of hemodialysis based on the clinical institution "Zaporizhzhia regional clinical hospital" (the director is O.S. Nikonenko, the head of Zaporizhzhia medical academy of postgraduate education, corresponding member of the National Academy of Sciences of Ukraine, professor) in 2003. The second one was done in 2007 and the third one was performed in May 2011. Zaporizhzhia transplantologists were also the first ones in Ukraine to perform orthotopic liver transplantation (1994). Zaporizhzhia Centre has already carried out 9 operations of such kind. Using modern technologies, the Centre specialists have conducted more than 600 kidney transplantations, including the ones performed on children.

Zaporizhzhian orthopedists were the first in Ukraine to perform endoprothesis replacement of knee and hip joints with the endoprothesis "Motor Sich" produced in this country. Specialists of the regional department of hand microsurgery and the regional **Centre of joint endoprothesis replacement**, which works on the basis of the Zaporizhzhia city multi-field clinic №9, perform endoprothesis replacement of hip, knee and shoulder joints. For three years the modern method of bone fracture treatment with the help of the blocking system as well as joint keyhole surgeries has been successfully implemented in the department of orthopedics, arthrology and athletic injuries of the clinical institution "Zaporizhzhia regional clinical hospital". Recently the rare operation of hip joint arthroscopy has been performed here. This method is unique because of its minimally invasive technology, which allows patient's diagnosing and treatment to be carried out as effectively as possible without cuts or injuries. In the past such operations were performed only in Kyiv, and now they are carried out in Zaporizhzhia as well.

In 2010 the clinical institution **"Zaporizhzhia regional clinical hospital"** was the first in Ukraine to implement modern methods of diagnosing and operative

У Запорізькій обласній клінічній лікарні
In the Regional Clinical Hospital, Zaporizhzhia

У Запорізькій обласній клінічній лікарні
In the Regional Clinical Hospital, Zaporizhzhia

вання сонних, хребетних та стегнових артерій; естетична мініінвазивна флебектомія; хірургічне лікування первинної відкритокутової глаукоми; оперативне лікування екстракраніальних стенозів в первиннній та вторинній профілактиці ішемічних інсультів; лапароскопічне лікування лейоміом матки та ендометріозу внутрішніх жіночих статевих органів, завдяки якому у значної кількості пацієнток відновилася фертільна функція. Лазерна вапоризація міжхребцевих дисків значно зменшила доопераційний та післяопераційний періоди лікування пацієнтів у нейрохірургічному відділенні ЗОКЛ. Крім того, у цьому відділенні проводиться видалення пухлин головного мозку усіх локалізацій, за винятком гіпофізарної патології та пухлин 3-го шлуночка; передня стабілізація травматичних уражень шийного відділу хребта; стабілізуючі втручання при переломах та спонділодезах на поперековому та грудному відділах хребта; ендоскопічні та мікрохірургічні операції при інсультних та травматичних гематомах; багаторівнева вертебропластика хребта та інше.

На новий рівень підняли онкологічну допомогу сучасні ефективні та малотравматичні технології протипухлинного лікування, які першими в Україні впровадили фахівці **КУ "Запорізький обласний клінічний онкологічний диспансер"**. Для лікування злоякісних новоутворень тут з 2006 року застосовуються найсучасніші методи лікування: радіочастотна термоабляція і гіпертермія (в основі методів – знищення пухлин за допомогою температури вище 100°С), а також діагностики завдяки відкриттю сучасної імуногістохімічної лабораторії діагностики пухлин.

За новітніми методиками надається спеціалізована медична допомога дітям з гематологічною, онкогематологічною патологією в гематологічному відділені **КУ "Запорізька обласна дитяча клінічна лікарня"**. Істотно допомагає вирішувати проблему з застосуванням сучасних методів комплексного лікування онкогематологічних хворих дітей сепаратор клітин крові, придбаний за кошти обласного бюджету, та безкоштовне забезпечення медичними препаратами за рахунок коштів, передбачених на виконання державної та регіональної програм "Дитяча онкологія". Про-

therapy: allotransplantation tissues of parathyroid and adrenal glands; stenting of carotid, spinal, femoral arteries; esthetic minimally invasive phlebectomy; surgical treatment of primary open angle glaucoma, operative therapy of extracranial stenoses within primary and secondary prevention of ischemic strokes, laparoscopic treatment of metra leiomyoma and endometriosis of internal female genital organs, thereby renewing the fertile function of considerable number of female patients. Laser vaporization of intervertebral discs has significantly reduced pre- and post-surgical periods of patients' treatment in the department of neurosurgery of "Zaporizhzhia regional clinical hospital". Moreover the department conducts brain oncotomy in all tumor locations except for hypophyseal pathology and diacele tumors; frontal stabilization of the traumatic injuries of cervical spine, stabilizing operations on fractures and spondylosyndesis on lumbar and thoracic spines, endoscopic operations and microsurgeries on stroke and traumatic hematomas, multilevel spine vertebroplasty, etc.

Specialists of the clinical institution **"Zaporizhzhia regional clinical cancer centre"** were the first in Ukraine to implement modern effective and minimally traumatic technologies of tumor treatment, which have raised cancer care facilities to a new level. The cutting edge cancer treatment methods have been applied here since 2006: radio-frequency thermoablation and hyperthermia (these methods suggest oncotomy being done under the temperature of more than 100°C) as well as diagnosing due to the opening of modern immunohistochemical tumor diagnosing laboratory.

The hematological department of the clinical institution **"Zaporizhzhya regional children's hospital"** provides specialized medical care for children with hematological and oncohematological abnormalities according to the modern treatment technologies. Blood cell separator, which was purchased at the expense of the regional budget, as well as free-of-charge medical supplies, financed by the state and regional programmes "Children's oncology", tremendously assist to solve the problem of exercising the modern methods of integrated treatment of children with oncohematological abnormalities. Over the past years the infrastructure of the department has significantly improved. The treatment efficiency rates of children with

тягом останніх років значно зміцнилась матеріально-технічна база цього відділення. Сьогодні ефективність лікування дітей з лейкозами складає 70%. Колишні пацієнти відділення вчаться у вищих навчальних закладах, ведуть повноцінний спосіб життя.

У офтальмологічному відділенні КУ "Запорізька обласна дитяча клінічна лікарня" впроваджені: авторефрактометрія для діагностики рефракційних порушень у дітей (ефективність впровадження – 95%) та В-сканування в діагностиці ретинопатії недоношених (ефективність впровадження – 98%).

Пріоритетними напрямками роботи управління охорони здоров'я Запорізької облдержадміністрації є охорона материнства та дитинства, оздоровлення ветеранів.

Проблемам, пов'язаним зі смертністю новонароджених, приділяється особлива увага. За І півріччя 2011 року показник малюкової, в тому числі неонатальної, смертності зменшився на 9,13% порівняно з аналогічним періодом попереднього року. Головним завданням для регіону є створення обласного перинатального центру як закладу III рівня надання акушерської та неонатологічної допомоги.

Провідна роль по покращенню здоров'я матерів та дітей належить **КУ "Обласний медичний центр репродукції людини"**. Спеціалісти Центру надають на сучасному рівні консультативну, діагностичну, лікувальну, включаючи оперативні втручання, допомогу з питань планування сім'ї і сімейно-шлюбних відносин, збереження та зміцнення репродуктивного здоров'я дітей, молоді, інших категорій населення репродуктивного віку, а також профілактики і лікування безпліддя тощо. Лікарі подарували щастя батьківства тисячам раніше безплідних родин. Дбають як про жіноче, так і про чоловіче репродуктивне здоров'я.

У 2011 році в межах обласної програми "Назустріч людям" в обласному бюджеті передбачено майже 2,5 млн.грн. на проведення слухопротезування, ендопротезування, імплантації штучних кришталиків ока та іншої медичної допомоги ветеранам війни.

Запорізька область – єдина в Україні, де на рівні

leukemia today come up to 70%. The former patients of the department get higher education and live their lives to the full. The ophthalmological department of the clinical institution "Zaporizhzhia regional children's hospital" has implemented autorefractometry for the diagnosis of children's refractive disorder (efficiency rate is 95%) as well as B-scanning for diagnosing the retinopathy of premature newborns (efficiency rate is 98%).

A department of the clinical institution mentioned above is Zaporizhzhia regional centre of medical and social rehabilitation of children with organic central nervous system damages. It has highly skilled personnel as well as brand-new material and technical equipment. This allows successful realisation of social rehabilitation of disabled children at an early age (0-7 years). It is also planned to create a modern specialized rehabilitation centre of early disease detection and treatment of the disabled children.

Top-priority areas of the work, conducted by Zaporizhzhia public health care administration, are maternity and child welfare and veteran health improvement.

Problems which are connected with neomortality rate are given special attention. For the first 6 months of 2011 the baby death rate, including neonatal mortality, has decreased by 9,13% compared to the corresponding period of the last year. The main goal of our region is the creation of regional perinatal centre which will be the centre of obstetrical and neonatal care with 3rd level of accreditation.

The leading role in introducing of these projects belongs to **Regional Medical Center of Reproduction**. Clinic's specialists offer modern consultative, diagnostic, medical help, including operative measures, help concerning issues of family planning, conjugal relations, saving and improving of reproductive health of children, youth and other people of reproductive age, preventive measures and treatment of fertility. The doctors have given the happiness of parenthood to thousand formerly sterile families. Both female and male reproductive health is treated.

There is a Regional Center of Children's cardio surgery in Regional Hospital, where children's congenital heart disorder and great vessel diseases surgeries are being done. In 2011 as part of regional program Towards People in regional budget there are funds for

У Запорізькому обласному медичному центрі репродукції людини
In the Human Reproduction Medical Center, Zaporizhzhia

У Запорізькому обласному медичному центрі репродукції людини
In the Human Reproduction Medical Center, Zaporizhzhia

усього регіону вирішено питання щодо надання хворим на туберкульоз комплексної соціальної допомоги.

У лікувально-профілактичних закладах забезпечено проведення комплексу заходів щодо неухильного дотримання вимог Стандарту інфекційного контролю за туберкульозом, контроль за цим розділом роботи здійснюється щокварталу. Питання створення єдиного в області відділення для лікування хворих на хіміорезистентний туберкульоз знаходиться в стадії обговорення.

За останні 3 роки захворюваність на туберкульоз зменшилась на 8,1% і у 2011 році на 2% менше за середньодержавний показник 2010 року (67,2%).

Завдяки реалізації соціальних програм, в області показник перерваного лікування туберкульозу зменшився з 30% у 2006 році до 5,8% у 2011 році. Завдяки розширенню антиретровірусної терапії, захворюваність ко-інфекцією туберкульоз/ВІЛ зменшилась на 18%. Показник смертності хворих на СНІД, у порівнянні з 2010 роком, знизився на 8,1%, при ко-інфекції туберкульоз/ВІЛ – на 17%. Станом на 01.04.2012 р. забезпечено 100% охоплення антиретровірусною терапією хворих на ВІЛ/СНІД, зазначену терапію отримують всього 826 осіб, в тому числі 770 дорослих та 53 дитини.

Реформування галузі

Продовжується процес реформування, що в кінцевому результаті матиме позитивний вплив на здоров'я населення, сприятиме підвищенню ефективності та доступності медичної допомоги. Окремим питанням є розмежування первинного, вторинного та третинного рівнів надання медичної допомоги, зокрема шляхом створення центрів первинної медико-санітарної допомоги (ПМСД), "госпітальних округів". Особлива увага приділяється покращенню доступності, якості та своєчасності медичної допомоги.

Діяльність установ охорони здоров'я, керівників органів виконавчої влади і місцевого самоврядування впродовж 2011 року була направлена в першу чергу на структурну модернізацію первинного рівня надання медичної допомоги. В структурі центральних районних лікарень (Ми-

hearing aid, endoprosthesis replacement, implantation of artificial lens and other medical treatment for war veterans.

Zaporizhzhia region is the only region in Ukraine where on the regional level the problem concerning medical treatment of consumptives is solved.

Medical and preventive centres secure the implementation of the complex of measures concerning the absolute observance of the tuberculosis infection control standard and the monitoring of this activity is realized quarterly. The issues concerning the creation of the only regional resistant tuberculosis centre are still being discussed.

During last 3 years the rate of tuberculosis morbidity has decreased by 8.1% and in 2011 by 2% less than average rate within Ukraine in 2010 (67,2%).

Due to the implementation of social programs the tuberculosis treatment discontinued rate in the region decreased by 30% in 2006 and by 5,8% in 2011.

Due to the antiretroviral therapy development the rate of co-infection tuberculosis/HIV morbidity has decreased by 18%. The death-rate of AIDS infected in comparison with 2010 has decreased by 8,1%, with co-infections tuberculosis/HIV by 17%. As of 01.04.2012 100% of HIV/AIDS infected are provided with antiretroviral therapy; there are 826 persons, including 770 adults and 53 children.

Sector Reforms

The process, which as a result will have positive influence on the population's health and improvement of the efficiency and accessibility of medical help, is going on. The special issue is the differentiation of primary, secondary and tertiary levels of health care service, in particular by creation of primary health care centres and hospital districts. The special attention is paid to the improvement of accessibility, quality and timeliness of medical care. The improvement of material and technical fitting out and improvement of efficiency and quality of emergency medical response are also very important points of the programme.

The activity of the health care institutions, of the heads of executive and local authorities during 2011 was aimed at structural modernization of primary level of health care service.

Since 1st January the primary health care institutions

хайлівського, Василівського, Запорізького, Оріхівського, Бердянського районів) вже функціонує 5 центрів первинної медико-санітарної допомоги. Робота у даному напрямі активно продовжується і завершення її заплановане до кінця 2012 року.
З 1 січня 2011 року здійснюється фінансування установ первинної ланки медико-санітарної допомоги з районного бюджету і у ряді районів здійснена передача майнових комплексів сільських установ первинної медичної допомоги в загальну комунальну власність територіальних громад районів.
Оптимізація мережі долікарських установ проводиться шляхом реорганізації ФАПів, які обслуговують більше 1 тис. населення в амбулаторії загальної практики/сімейної медицини. Впродовж 2011 року відкрито 11 закладів сімейної медицини, їх загальна чисельність тепер складає 118 з 304 дільницями.
Закон України "Про внесення змін до Основ законодавства України про охорону здоров'я щодо удосконалення надання медичної допомоги" від 07.07.2011 № 3611-VI, який вступив у дію з початку поточного року, передбачає, що до 2020 року всю первинну медичну допомогу в Україні необхідно перевести на засади сімейної медицини. Тобто до 31 грудня 2019 року первинну медичну допомогу надаватимуть як сімейні лікарі, так і дільничні терапевти та педіатри. А вже з 1 січня 2020 року відповідно до цього Закону первинна допомога надаватиметься виключно сімейними лікарями.
У 2012 році належить завершити модернізацію первинного рівня надання медичної допомоги, розпочати роботу щодо створення ефективної системи надання екстреної медичної допомоги населенню області. Система передбачає об'єднання всіх ресурсів (медичних, кадрових, наукових, технічних), причетних до надання екстреної медичної допомоги під єдиним центром управління на всій території держави. Пріоритетними завданнями на сьогодні є забезпечення достатньою кількістю санітарних автомобілів, у т.ч. реанімобілів, оснащення їх GPS-навігацією в рамках формування єдиного медичного простору.

has been financing from district budget and in several districts the village institutions' property complexes of medical care were given to the community property of district municipalities.
The primary medical care centers are being actively built.
Till the end of last year there were 5 centers in the structure of central district hospitals (Mykhailivka, Vasylivka, Zaporizhzhia, Orikhiv, Berdyansk districts). The work in this sphere is going on and it is planned to finish it till the end of 2012.

The optimization of before-doctor institutions network is conducted by realignment of FAPs, which provide service to more than 1 thousand people in general/family practice outpatient department. During 2011 11 institutions of family practice were opened; today there are 118 such institutions with 304 divisions.

The law of Ukraine "About the changes to the Basics of the Law of Ukraine of Health Protection concerning the improvement of medical care" dd. 07.0.72011 No. 3611-VI, which came into force at the beginning of current year. It provides that all primary medical care in Ukraine is to be modified into the family practice. That is to say till 31st December 2019 the primary medical care will be provided both by family doctors and by primary care and children's doctors. So according to this Law on 1st January 2020 the primary medical care will be provided only by family doctors.

In 2012 the modernization of the primary level of medical care delivery is to be completed, creating of the efficient medical care provision system for the people of the region is to be started. The system provides the combining of all the resources (medical, human, scientific and technical) which deal with emergency care as part of the joint management center within the whole country.
The priority targets for today are the following: securing the needed quantity of medical vehicles including ambulance vehicle, equipping them with GPS system within the framework of unique medical field creation.

У Запорізькій обласній клінічній лікарні
In the Regional Clinical Hospital, Zaporizhzhia

Головний лікар
Тарас Владиславович Тростніков
Chief Doctor
Taras Vladyslavovych Trostnikov

Колектив запорізького центру "Прозріння"
Personnel of "Prozrinnia" (recovery of sight) Center, Zaporizhzhia

ОФТАЛЬМОЛОГІЧНИЙ ЦЕНТР "ПРОЗРІННЯ"

ЛІКУЄМО ОЧІ У РОСІЙСЬКИХ ОФТАЛЬМОЛОГІВ В ЗАПОРІЖЖІ

OPHTHALMOLOGICAL CENTER "PROZRINNIA"

WE TREAT EYES AT THE RUSSIAN OPHTHALMOLOGISTS' IN ZAPORIZHZHIA

Більше десяти років у Запоріжжі працює офтальмологічний центр "Прозріння" – офіційний представник Міжгалузевого науково-технічного комплексу "Микрохирургия глаза", який заснував офтальмолог зі світовим ім'ям Святослав Федоров. Серед досягнень академіка – перша у СРСР операція по заміні кришталика ока, перша операція з корекції зору, багато інших методів лікування і тисячі вдячних пацієнтів, до яких повернувся зір.

Настанови Святослава Федорова – зробити медичну допомогу доступною – виконують і у запорізькому офтальмологічному центрі "Прозріння". За 10 років роботи тут допомогли більш ніж 10 тисячам пацієнтів, у тому числі понад 300 по програмі високотехнологічної медичної допомоги. Центр надає повний спектр медичних послуг при будь-яких захворюваннях ока у дітей і дорослих. В арсеналі його спеціалістів сучасне діагностичне, хірургічне і терапевтичне обладнання. Діагностику і лікування за найсучаснішими методиками проводять провідні офтальмохірурги Калузької філії МНТК "Микрохирургия глаза" ім. академіка С. Федорова. Високотехнологічні операції з лікування катаракти, відшарування сітківки, гемофтальма, глаукоми, короткозорості, далекозорості, астигматизму проводяться в амбулаторних умовах. Вже через годину після хірургічного втручання пацієнт може самостійно вирушати додому. Причому, при необхідності, операції можуть проводити як у запорізькому відділенні, так і безпосередньо в калузькій клініці.

Спеціалісти центру:

Романенко Сергій Якович – заслужений лікар РФ, кандидат медичних наук, заступник директора Калузької філії МНТК "Микрохирургия глаза", досвід роботи якого 22 роки. Спеціалізація офтальмолога – лікування пацієнтів з катарактою, глаукомою та іншими складними очними патологіями. Про "золоті руки" лікаря Романенко

Ophthalmological Center "Prozrinnia" has been working in Zaporizhzhia for more than ten years, being an official representative of Interbranch scientific and technical complex "Eye Microsurgery", which was founded by the ophthalmologist of international fame Sviatoslav Fedorov. Among achievements of the academician there are the first in the USSR crystal lens replacement surgery, the first vision correction surgery, many other methods of treatment and thousands of grateful patients, who retained their vision. Instructions of Sviatoslav Fedorov – to make medical aid affordable – are also implemented in Zaporizhzhia Ophthalmological Center "Prozrinnia". For 10 years of its work, more than 10 thousand of patents have obtained help here, including more than 300 of them under the program of high technology medical assistance. The center renders a full range of medical services for any eye diseases of children and adults. Its specialists provide for up-to-date diagnostic, surgical and therapeutic facilities. Diagnostics and treatment according to the most recent methods are made by leading ophthalmosurgeons of Kaluga department of Interbranch scientific and technical complex "Eye Microsurgery" named after academician S. Fedorov. High technology surgeries for treatment of cataract, detachment of the retina, hemophthalmia, glaucoma, myopia, hypermetropia, astigmatism are performed in community setting. Already in an hour after surgical interference, the patient may go home by himself. Moreover, if necessary, surgeries may be performed both at Zaporizhzhia department, and directly at Kaluga clinic.

Specialists of the center:

Romanenko Sergii is an honored doctor of the RF, candidate of medical sciences, deputy director of Kaluga department of Interbranch scientific and technical complex "Eye Microsurgery", whose work experience is 22 years. The ophthalmologist's specialty is treatment of patients with cataract, glaucoma and other complicated eye pathologies. "Golden hands" of doctor Romanenko are well-known by patients from the CIS

знають пацієнти з СНД, Германії, Болгарії, Сербії.
Юрій Олександрович Бєлий – професор, доктор медичних наук, заслужений лікар РФ, заслужений діяч науки і техніки Калузької області, академік Лазерної Академії Наук РФ, член-кореспондент Російської Академії Природних Наук, Лауреат академічної премії ім. О. Чижевського в галузі науки та техніки, голова Калузького регіонального товариства офтальмологів.
Попов Сергій Миколайович – лікар вищої категорії, заступник директора Калузької філії МНТК "Микрохирургия глаза" по організаційно-клінічній роботі. На особистому рахунку цього чудового спеціаліста більше 15 тисяч проведених лазерних операцій по корекції короткозорості, далекозорості, астигматизму і близько 10 тисяч – на сітківці ока.
Головний лікар запорізького центру "Прозріння" – Тарас Владиславович Тростніков. Ведучий хірург калузької клініки МНТК "Микрохирургия глаза" веде прийом в Запоріжжі не так давно. Тому багато хто із пацієнтів дивується його молодому віку, адже лікарю тільки 29 років. Але на рахунку хірурга тисячі проведених операцій, за плечима шість років стажу роботи в МНТК "Микрохирургия глаза" і у наявності сертифікат по організації охорони здоров'я.
Тарас Владиславович признається, що не мріяв бути лікарем у дитинстві. У школі йому доводилося носити окуляри, потім лінзи. Майбутній лікар відчув на собі всі "радощі" короткозорості. Коли він став лікарем-офтальмологом і позбавився короткозорості за допомогою лазерної корекції зору, зрозумів, наскільки гарний зір економить час і робить життя більш комфортним.
У Запоріжжі головний лікар веде активну роботу по побудові зразкових відносин між лікарями і пацієнтами, в якому перед усім він бачить людину. А з методами лікування тут і так все гаразд – все ж таки школа всесвітньо відомого академіка Святослава Федорова.

Україна, м. Запоріжжя, вул. Леженка, 7С
тел: +38 (061) 220-31-28, 224-43-63
e-mail: prozrenie.zp@gmail.com
http://prozrenie.zp.ua

countries, Germany, Bulgaria, and Serbia.
Yurii Bielyi is a professor, doctor of medical sciences, an honored doctor of the RF, an honored worker of science and technology of Kaluga region, academician of Laser Academy of Sciences of the RF, an associate member of the Russian Academy of Natural Sciences, laureate of O. Chyzhevskyi academic premium in the domain of science and technology, a head of Kaluga regional association of ophthalmologists.
Popov Sergii is a doctor of the highest category, deputy director of Kaluga department of Interbranch scientific and technical complex "Eye Microsurgery" for organizational and clinic work. The personal achievements of this wonderful specialist account for more than 15 thousand performed laser surgeries for correction of myopia, hypermetropia, astigmatism and about 10 thousand of them performed on the amphiblestrodes.
The head doctor of Zaporizhzhia center "Prozrinnia" is Taras Vladyslavovych Trostnikov.
The leading surgeon of Kaluga clinic of Interbranch scientific and technical complex "Eye Microsurgery" has started to examine his patients not so long ago. That is why many patients are surprised at his young age, as the doctor is only 29 years old. But the doctor has performed thousands of surgeries, under his belt there are six years of work experience at Interbranch scientific and technical complex "Eye Microsurgery", and he holds a certificate for health protection organization.
Taras Vladyslavovych admits that he did not dream to be a doctor in his childhood. At school he had to wear spectacles, and then lens. The future doctor experienced all "sweets" of myopia. When he became a doctor-ophthalmologist and got rid of myopia by means of laser vision correction, he understood, how good vision saved time and made life more comfortable.
In Zaporizhzhia the head doctor carries out an active work in establishment of exemplary relations between doctors and patients, in whom he sees a human being above all things. As for treatment methods – everything is fine here; after all it is a school of world-known academician Sviatoslav Fedorov.

Ukraine, Zaporizhzhia, Lezhenka St. 7C
tel: +38 (061) 220-31-28, 224-43-63
e-mail: prozrenie.zp@gmail.com
http://prozrenie.zp.ua

Колектив ЗОСПК
Personnel of RBTS

Відділ заготівлі крові та її компонентів
Blood banking department

Аналізатор
Analyzer

ЗАПОРІЗЬКА ОБЛАСНА СТАНЦІЯ ПЕРЕЛИВАННЯ КРОВІ
ZAPORIZHZHIA REGIONAL STATION OF TRANSFUSION OF BLOOD

Запорізька обласна станція переливання крові (ОСПК) була створена у 1944 році. У даний час це сучасний центр виробничої та клінічної трансфузіології, що забезпечує високий рівень заготівлі, переробки донорської крові на компоненти та виробництва препаратів плазми крові. За останні роки обидва корпуси ОСПК були реконструйовані та технічно переоснащені. А зусиллями колективу впроваджені новітні методи виробничої трансфузіології. При цьому комп'ютеризовані всі етапи заготівлі, переробки, зберігання і видачі компонентів крові з єдиним ідентифікаційним кодом кожної дози.

Якість гемотрансфузійних середовищ, що випускаються Запорізькою станцією переливання, гарантовано. Завдяки системі контролю, заснованої на положеннях Міжнародних та національних стандартів, у лікувальні установи надходять тільки якісні, безпечні компоненти і препарати донорської крові.

Виробничі завдання, що стоять перед установою, виконує висококваліфікований персонал. Структура ЗОСПК включає 12 відділів та лабораторій, очолюваних лікарями вищої категорії. У колективі працює 199 співробітників, у тому числі 30 лікарів, 49 працівників середнього, 42 – молодшого медичного персоналу, 43 спеціаліста та 35 іншого персоналу.

Ось вже більше 10 років очолює заклад Знаменська Алла Михайлівна – умілий і вимогливий керівник, лікар-трансфузіолог і організатор охорони здоров'я вищої кваліфікаційної категорії. У службі крові вона працює з 1989 року, пройшовши шлях від рядового лікаря відділу виробництва препаратів крові до головного лікаря Запорізької обласної станції переливання крові. Під її патронатом завдяки високопрофесійній, добросовісної роботі колективу ОСПК залишається одним з провідних закладів служби крові України.

Україна 69035, м. Запоріжжя, вул. Правди, 32
тел.: +38 (061) 233-14-27

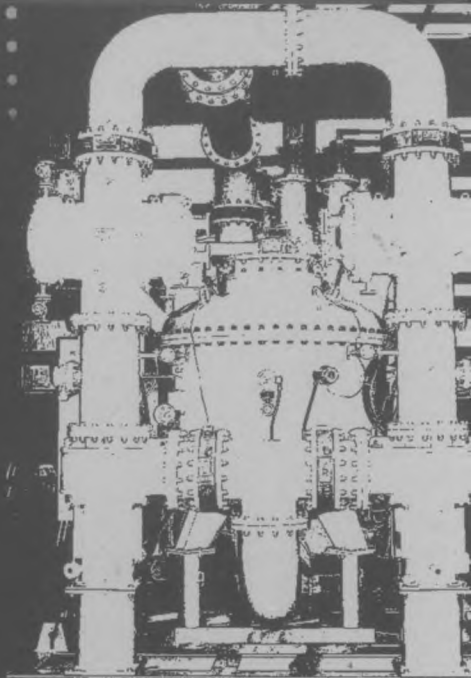
Zaporizhzhia Regional Blood Transfusion Station (RBTS) was established in 1944. Today it is a modern centre of production and clinical transfusiology which provides a high level of blood banking, donated blood processing for components and production of plasma-derived products. In recent years both RBTS buildings have been reconstructed and re-equipped. Modern methods of production transfusiology have been implemented by the personnel efforts, while all stages of banking, processing, storage and distribution of blood components with single ID for every blood unit are computerized.

The quality of blood transfusion products, which are produced by Zaporizhzhia blood bank, is guaranteed. Due to the check system, based on regulations of world and national standards, blood components and donated blood medicines, delivered to medical institutions are safe and of high quality.

Production tasks assigned to the facility, are performed by highly qualified personnel. The structure of RBTS includes 12 branches and laboratories, headed by professional doctors. The personnel numbers 199 employees, including 30 doctors, 49 members of nursing staff, 42 medical attendants, 43 professionals and 35 members of other personnel.

Znamenska Alla Mykhailivna is heading the facility for more than 10 years. She is a skilled and demanding leader, transfusiologist and health care professional of the highest qualification grade. She has been in blood banking since 1989, working her way up from ordinary blood products department doctor to chief medical officer of Zaporizhzhia Regional Blood Transfusion Station. Under her patronage due to highly professional and scrupulous work of the personnel RBTS remains one of the leading blood banks in Ukraine.

Ukraine, 69035, Zaporizhzhia, Pravdy St., 32
tel.: +38 (061) 233-14-27

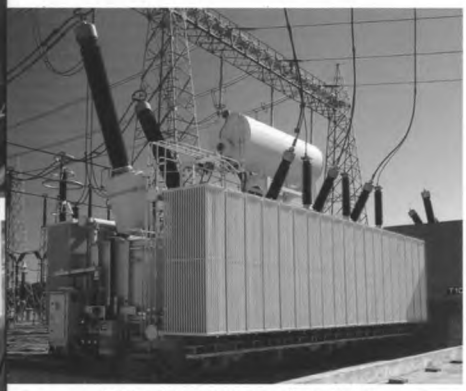

Економіка, промисловість

Economy, Industry

ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК
ECONOMIC DEVELOPMENT

Трансформатор для Аргентини
Transformer for Argentina

Промисловість Запорізької області

Промисловий розвиток регіону розпочався у першій половині XIX століття, коли виникли мануфактури з переробки сільськогосподарської сировини. На зорі соціалізму Запоріжжя стало одним із полігонів, де втілювалися стратегічні плани індустріалізації СРСР. У 1927 р. почалося будівництво ДніпроГЕСу – самої могутньої гідроелектростанції у Європі на той час. Поряд прискореними темпами споруджувався комплекс нових енергоємних підприємств.

Сьогодні Запорізька область є однією з найбільш технологічно розвинених в Україні і входить до складу регіонів країни, які становлять основу її індустріального та аграрного потенціалу. Номенклатура продукції, що виробляється промисловим комплексом регіону, є багатотисячною. Тут діють більш як 160 потужних промислових підприємств, що свідчить про значний науково-технічний та виробничий потенціал. Саме у Запоріжжі вироблені кожна 5-та тонна сталі , кожний 4-ий кВт електроенергії, кожний 2-ий український автомобіль.

З 2009 року спостерігається щорічне зростання валового регіонального продукту регіону. За підсумками 2011 року у порівнянні з 2010 року обсяг промислового виробництва збільшився на 6,3%. Ріст забезпечили видобувна промисловість (на 13,7%), металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів (на 9,9%), машинобудування (на 14,2%).

Електрометалургійний завод "Дніпроспецсталь"
Electrometallurgical works Dneprospetsstal

Металургійний комплекс

Найбільш впливовою галуззю у промисловості області є металургійний комплекс, переважна частка продукції якого експортується (62,2%). Сьогодні перспективні стратегії розвитку металургійних підприємств області спрямовані не тільки на вирішення загальногалузевих проблем (використання застарілих технологій, неефективне використання енергоресурсів, значні обсяги продукції низького

Industry in the Zaporizhzhia region

The industrial development of the region began in the first half of the 19th century, when the manufactories of agricultural raw materials processing first appeared. At the dawn of socialism Zaporizhzhia was one of the firing ranges, where strategic plans of the USSR industrialization were realized. In 1927 the construction of DniproHES, the most powerful hydroelectric power station in Europe at that time, began. The construction of new energy enterprises occurred at rapid rates.

Today the Zaporizhzhia region is one of the most technologically advanced in Ukraine and it is the member of the group of regions that form the base of the national industrial and agricultural potential. The number of products produced by the industrial sector of the region is of many thousands. There are more than 160 big industrial enterprises. This fact shows significant scientific, technical and industrial potential of the region. Zaporizhzhia produces every fifth ton of steel, every fourth kilowatt of electricity, every second Ukrainian car.

Since 2009 an annual growth of total regional product of the region has being increasing. According to the results in 2011 in comparison with 2010, industrial production increased by 6.3%. The growth was provided by extractive industry (by 13.7%), metallurgy and ready metal goods production (by 9.9%), and machinery (by 14.2%).

Metallurgical Complex

The most influential in the regional industry is metallurgical complex, the majority of products is exported (62.2%). Today, prospective strategies of metallurgical enterprises development in the region are directed not only to problems solving (such as the usage of outdate technologies, inefficient usage of energy, significant production volume of low reduction) but also to reach the level of global metal manufacturers.

переробу), а й на досягнення рівня світових металовиробників.

Лідируюче підприємство цієї галузі – ВАТ "Запорізький металургійний комбінат "Запоріжсталь". Це третій за масштабами виробник металопродукції в Україні. Комбінат входить до рейтингу 80 кращих підприємств світу, виробляє майже 11% чавуну і сталі, а також 29,4% листового прокату в Україні. На сьогодні на підприємстві реалізується проект по реконструкції сталеплавильного виробництва з переводом на конверторний спосіб виплавки сталі.

ПАТ "Електрометалургійний завод "Дніпроспецсталь" ім. А.М. Кузьміна" – єдине підприємство в Україні, яке виробляє понад 800 марок сталі і сплавів і більше 1000 різних профілів прокату. На підприємстві ведеться будівництво рукавного фільтру газоочисних споруд для якісної очистки технологічних і організованих викидів у СПЦ-3. Розроблено і впроваджено технологію виплавки, розпорошення компактування та термічної обробки комплексно-легованої нової порошкової марки сталі, впроваджено технологію виплавки сталі Р18 в індукційній печі.

ДП "Запорізький титано-магнієвий комбінат" – єдиний в Україні виробник губчатого титану. Планується проведення реконструкції зі створення виробництва титанових шлаків потужністю 150 тис.т/рік, виробництва магнію потужністю 40 тис.т/рік із установленням передових біополярних електролізерів; виробництва титану губчатого потужністю 40 тис.т/рік; виробництва титанових злитків і сплавів аерокосмічної якості потужністю 13 тис.т/рік.

ПАТ "Запорізький феросплавний завод" – один з найбільших у Європі виробників феросплавів. Частка запорізького виробництва у світовому обсязі становить 5,7%.

The leading enterprise of this sector is JSC "Zaporizhzhia metallurgical industrial complex "Zaporizhstal," the third largest manufacturer of steel products in Ukraine. The complex is in the TOP-80 of the best companies in the world, produces almost 11% of cast iron and steel, and 29.4% of the flat products in Ukraine. Currently, the enterprise is realizing the project of reconstructing the steelmaking industry with the transfer to a converter way of steel melting.

PJSC "Electrometallurgical plant "Dneprospetsstal" named after A.N. Kuzmin is the only enterprise in Ukraine that produces more than 800 steel sorts and alloys and more than 1000 profiles of rolling. The enterprise is building gas-cleaning bag filter structures for high-quality purification technology and organized emissions SPO-3. Smelting and implemented, spray compacting and heat treatment of complex-alloy powder of the new steel grades technologies have been worked out, and steel smelting R18 in induction furnace technology has been introduced.

SE "Zaporizhzhia titanium and magnesium industrial complex" is the only producer of titanium sponge in Ukraine. The titanium slag with a capacity of 150 thousand tons/year, the production of magnesium with a capacity of 40 thousand tons/year with the installation of progressive biopolar electrolyzers, the production of a titanium sponge with a capacity of 40 thousand tons/year, and the production of aerospace quality titanium ingots and alloys with a capacity of 13 thousand tons/year reconstruction is planned.

JSC "Zaporizhzhia Ferroalloy Plant" is one of the largest producers of ferroalloys in Europe. The part of its production in the world is 5,7%.

Електрометалургійний завод "Дніпроспецсталь"
Electrometallurgical works Dneprospetsstal

Машинобудівний комплекс

Регіон є провідним центром вітчизняного авіадвигунобудування, авіамоторобудування, виробництва трансформаторів та іншої високотехнологічної продукції, яка є фірмовим запорізьким знаком, маркою світового класу якості та надійності.

ПАТ "Запорізький автомобілебудівний завод" – єдине в Україні підприємство, що має повний цикл

Machine-building complex

The region is the leading center of national aircraft engine building, automobile construction, transformers production and other hi-tech goods that are the Zaporizhian trademark and the brand of the world quality and credibility class.

ZAZ "Zaporizhia Automobile Building Plant" is the only enterprise in Ukraine that has the whole cycle of

Відвантаження трансформатора для Мексики
Shipment of a transformer for Mexico

виробництва легкових автомобілів, який включає штампування, зварювання, фарбування, обладнання кузова і складання автомобіля. У грудні 2010 року розпочато виробництво автомобіля "FORZA", у 2012 році – серійне виробництво автомобілів "VIDA". Високий рівень технічного забезпечення виробництва став основою для плідної співпраці ПАТ "ЗАЗ" з лідерами світового автомобілебудування: Adam Opel, Daimler AG, GM DAT, ВАЗ, TATA, Chery, KIA.

Динамічно розвивається авіаційна промисловість. АТ "Мотор Січ" – одне з провідних підприємств у світі з розробки, виробництва, ремонту та сервісного обслуговування авіаційних газотурбінних двигунів для літаків і вертольотів КБ Антонова, Яковлєва, Туполєва, Берієва, Камова, Міля, а також промислових газотурбінних установок. А отримання ВАТ "Мотор Січ" сертифікату на літак АН-140 і його модифікацію АН-140-100 відкрило шлях до початку його експлуатації на авіаційних лініях України та за кордоном. Відбувається освоєння нових видів продукції, наприклад, турбохолодильного агрегату АТХ-55/50, електростанції газотурбінної ЕГ-1000 та інше. На спеціалізованій складальній ділянці АТ "Мотор Січ" з 2011 року проводиться модернізація вертольотів Мі-8, Мі-2. Завод також виробляє когенераційні установки та теплоенергетичні комплекси (ТЕК).

ДП "ЗМКБ "Прогрес" – лідер серед конструювання авіаційних двигунів. Веде активну діяльність у галузі створення газотурбінних приводів (ГТП) промислового застосування: для газоперекачувальних агрегатів, електростанцій, бурових установок, морських і річкових судів і т.д. В даний час на підприємстві ведуться проектні та дослідно-конструкторські роботи по проекту "Розробка та серійне виробництво турбореактивного двоконтурного двигуна (ТРДД) АІ-28 для перспективних модифікацій літаків".

ВАТ "Запорізький завод "Перетворювач" є підприємством з повним виробничим циклом: від розробки і виробництва напівпровідникових приладів до створення складних електротехнічних комплексів.

ЗАТ "Запоріжкран" – підприємство з випуску мостових, козлових та кранів спецпризначення, лідер

Запорізький титано-магнієвий комбінат
Zaporizhzhia integrated titanium magnesium plant

passenger cars production that includes press-work, welding, painting, body equipping and car assembling. The production of the car "FORZA" started in December 2010 and "VIDA" cars serial production began in 2012. The high level of production technical supply became the basis for ZAZ fruitful collaboration with the leaders of the world machine-building, such as Adam Opel, Daimler AG, GM DAT, ВАЗ, TATA, Chery, and KIA.

The aircraft industry is developing dynamically. JSC "Motor Sich" is one of the leading enterprises which works out, produces, repairs and maintains service for aviation gas-turbine engines for aircraft and KB Antonov, Yakovlev, Tupolev, Beriyev, Kamov, Milia helicopters, and also for industrial gas-turbine installation in the world. Obtaining the certificate for the airliner An-140 and its modification An-140-100 opened the ways for the beginning of these planes operation on the airlines of Ukraine and abroad. The development of new types of production such as a turborefrigerating unit UTR-55/50, gas-turbine power station TPS-1000 and so on takes place. The modernization of Mi-8, Mi-2 helicopters has been carried out on the specialized assembly site of JSC "Motor Sich" since 2011. The plant also produces cogeneration installations and heat and power systems.

ZMKB "Ivchenko-Progress" is the leader among aircraft engines manufacturers. It is developing the creation of gas-turbine gears for industrial usage: gas compressor units, power stations, drilling installations, sea- and river-craft and so on. Currently projected, experimental and development works are being carried out according to the project "Turbo-jet bypass engine TJBE AI-28 for the airliners future modifications elaboration and serial production".

PLC "Zaporizhzhia plant "Peretvoriuvach" is the enterprise with full production which begins with the elaboration and production of semi-conductors devices to the creation of multiplex electrotechnical systems.

ZAT "Zaporizhkran" is the enterprise that produces overhead, gantry cranes and rotary overhead cranes. It is also the leader in crane production and cranage equipment in Eastern Europe and CIS countries.

у виробництві кранів та кранового обладнання у Східній Європі і країнах СНД.
ПАТ "Запоріжтрансформатор" – один з лідерів світового трансформаторобудування. Номенклатура продукції ПАТ "ЗТР" включає силові масляні трансформатори, електричні реактори та керовані шунтуючі реактори потужністю від 1 МВА до 1 250 МВА на класи напруги від 10 кВ до 1 150 кВ.
ВАТ "Український графіт" – провідний виробник в Україні графітованих електродів для електросталеплавильних, руднотермічних та інших видів електричних печей, товарних вуглецевих мас для електродів Содерберга, футерувальних матеріалів на основі вуглецю для підприємств металургійного, машинобудівного, хімічного та інших комплексів промисловості.
ДП Мелітопольський завод "Гідромаш" – є одним з провідних підприємств машинобудівного комплексу України з виробництва спецтехніки: комунальної та пожежної.

OJSC "Zaporizhtransformator" is one of the world-wide leaders of transformers construction. OJSC "ZTR" products range includes power oil transformers, electrical reactors and shunt reactors with a capacity from 1 megavolt ampere to 1 250 megavolt amperes with the tension classes from 10 kv to 1 150 kv.

OJSC "Ukrainskyi Hrafit" is the leading Ukrainian producer of graphite electrodes for electrical steel, ore-smelting and other types of electric furnaces, tradable carbon masses for Soderberg electrodes, covering materials on the carbon basis for the enterprises of metallurgical, machine-building, chemical and other industry complexes.

GP Melitopol Plant "Hydromash" is one of the leading enterprises of machine-building complexes in Ukraine that produces special equipment for municipal and fire engineering.

Трансформатор для Росії
Transformer for Russia

Хімічна галузь

Запорізька область також має потужну хімічну галузь та галузь виробництв іншої неметалевої мінеральної продукції.
ПАТ "Запоріжкокс" – єдине коксохімічне підприємство, що має повний технологічний цикл переробки продуктів коксування. З 2008-2010 років у рамках програми модернізації енергопостачання

Chemical industry

Zaporizhzhia region also has powerful chemical industry which produces other nonmetallic mineral products.
PJSC "Zaporizhkoks" is the only coke company that has a complete cycle of coke products processing. Since 2008 to 2010, the program of energy modernization put two turbine generators from 6 MW to

Панорама ПАТ "Український графіт"
Panorama of PJSC "Ukrainian graphite"

Підстанція ВАТ "Запоріжжяобленерго"
Substation of
OJSC "Zaporizhzhiaoblenergo"

було введено в експлуатацію два турбогенератора по 6 МВт і 6,5 МВт відповідно. Це дозволило забезпечити виробництво власною електроенергією в обсязі 60% від загального електроспоживання.
ПАТ "АЗМОЛ" – виробляє більше 400 різних продуктів: пластичні мастила; мастильно-охолоджуючі технологічні засоби; моторні, трансмісіонні, захисні масла і масла для холодильних агрегатів; бітумоподібні в'яжучі суміші, що застосовуються для дорожнього будівництва; автохімія; лакофарбові матеріали.
На базі ПрАТ "Завод напівпровідників" створюється вертикально-інтегрована компанія з повним циклом виробництва фотогальванічної продукції: від добування кварцитів до створення сонячних модулів і будівництва сонячних парків. У 2011 році проведена реконструкція виробництва, полікристалічного кремнію потужністю 3900 т на рік.

Електроенергетичний комплекс

Запорізька область має унікальний енергетичний комплекс, що складається з гідро-, тепло- та атомної електростанцій. Область займає перше місце в Україні по виробництву електроенергії, суттєво випереджаючи будь-який інший регіон країни і є для багатьох із них енергетичним "донором".
Електроенергетичний комплекс Запорізької області на сьогодні представлений 3 підприємствами генерації: ВП "Запорізька АЕС" ДП НАЕК "Енергоатом", Запорізькій ТЕС ПАТ "Дніпроенерго", філія Дніпровська ГЕС ПАТ "Укргідроенерго", та 2 підприємствами, що здійснюють транспортування, постачання електроенергії: ВАТ "Запоріжжяобленерго" та Дніпровські електроенергетичні системи.
ВП "Запорізька АЕС" ДП НАЕК "Енергоатом" – найбільша атомна електростанція в Європі і третя за потужністю у світі. На Запорізькій АЕС експлуатуються 6 енергоблоків потужністю 1000 МВт кожний. У 2011 році станція виробила 40,7 млрд. кВт.г що складає 45,1% від виробітку атомних станцій і 21,0% від загального виробітку електроенергії в Україні
На Запорізькій ТЕС ПАТ "Дніпроенерго" електрична та теплова енергія виробляється 7 енергоблоками, з яких 4 потужністю 300 МВт працюють на

6.5 MW respectively into operation. It ensured the electricity production in the amount of 60% of the total power consumption.

PJSC "AZMOL" produces more than 400 different products: greases, lubricating technological means, motor, transmission, protective oils, oils for refrigeration units, and bitumen binding substances, used for road construction, auto-chemistry, paints and varnishes.

Vertically integrated company with a complete cycle of photovoltaic products from mining quartzite to the creation of solar modules and building solar parks is being created on the basis of PJSC "Semiconductor plant". The production of polycrystalline silicon capacity of 3900 tons per year was reconstructed in 2011.

Electricity complex

The Zaporozhye region has a unique power complex, consisting of hydro, thermal and nuclear power plants. The region is ranked the first in Ukraine in electricity production, being significantly ahead of any other regions of the country and being an energy "donor."
The electricity complex of the Zaporizhzhia region today is represented by three enterprises: R "Zaporizhzhia NPP" NNEGC "Energoatom", Zaporizhzhia TPP OJSC "Dniproenergo" Branch Dnieper hydroelectric PJSC "Ukrhydroenergo", Two companies are engaged in transportation and power supply: JSC "Zaporizhya oblenergo" and the Dnieper electricity system.
R "Zaporizhzhia NPP" NNEGC "Energoatom" is the largest nuclear power in Europe and it is the third largest in the world. ZNPP operates six units of 1000 MW each. In 2011 the plant produced 40.7 billion kWh representing 45.1% of the nuclear power plants production and 21.0% of the total electricity production in Ukraine.

In Zaporizhzhia TPP OJSC "Dniproenergo" electrical and thermal energy produces seven power units, 4 300 MW of which are coal-fired and three 800 MW are gas-fired.

вугіллі та 3 потужністю 800 МВт використовують природний газ.
У 2011 році підприємствами генерації області вироблено 49,05 млрд. кВт. год. електроенергії.
Загальна протяжність 23 повітряних ліній електропередач в області напругою 330-750 кВ – 1521,0 км, ПЛ, КЛ напругою 6-150 кВ – 19 602,9 км, при цьому 17,02% підлягає реконструкції або заміні. В області знаходиться в експлуатації 5 підстанцій напругою 330-750 кВ, а також 8 501 підстанцій напругою 6 (10)-150 кВ.

Транспорт та зв'язок

Сприятливе географічне положення, високий рівень розвитку промисловості та велика щільність населення обумовили сталий ріст різних транспортних шляхів – залізничних, автомобільних, водних та авіаційних. Сукупна довжина доріг складає: залізничних – 990 км, автомобільних – 6970 км. Із загальної довжини автомобільних шляхів 399 км – державного значення. Територією області проходить ряд стратегічних трас: Одеса-Мелітополь-Новоазовськ; Харків-Сімферополь-Алушта-Ялта; Бориспіль-Дніпропетровськ-Запоріжжя. Розпочато роботу з будівництва автомобільної дороги в обхід м. Мелітополя від а/д Харків-Сімферополь-Алушта-Ялта до а/д Одеса-Мелітополь-Новоазовськ.
Велике значення в транспортній системі має найбільша суднохідна артерія – ріка Дніпро. Вона з'єднує Запорізьку область не тільки з північними і південними регіонами України і портами Чорного та Азовського морів, але й з 15 європейськими країнами. Бердянський морський порт, який приймає всі види вантажів, є морськими воротами в область. Важливу роль у транспортній системі регіону відіграє аеропорт у м. Запоріжжі, який має статус міжнародного та посідає одне з провідних місць в Україні за інтенсивністю пасажиропотоку. Транспортну галузь представляє міжнародний аеропорт Запоріжжя, Запорізький річковий порт, Бердянський морський торговельний порт, Запорізька дирекція залізничних перевезень Придніпровської залізниці.
За 2011 р. підприємствами транспорту області перевезено 18,8 млн.т вантажів, що на 10,8% більше, ніж за 2010 р. За 2011 р. залізничним тран-

In 2011, enterprises generating electricity in the region produced 49.05 billion kWh in the year.

The total length of 23 overhead power lines in the voltage of 330-750 kV is 1521.0 km, TL, CL voltage 6-150 kV is19 602.9 miles, with 17.02% that has been renovated or replaced. The region five operating substations with voltage 330-750 kV, and 8,501 substations with voltage 6 (10)-150 kV.

Transport and communication

The region's favorable geographical position, the high level of industrial development and high population density has resulted in steady growth of various transportation modes: rail, road, water and air. The total length of transportation paths is 990 km of railway and 6970 miles of roads. 399 km of the total length of highways is of national importance. The territory of the region goes through a series of strategic routes: Odessa-Simferopol-Novoazovsk, Kharkiv-Simferopol-Alushta-Yalta, and Boryspil-Dnipropetrovsk-Zaporizhzhya. The work begins with the road construction around the city of Melitopol, Kharkiv-Simferopol-Alushta-Yalta, and Odessa-Simferopol-Novoazovsk.
The transportation system has great importance. The Dnieper River is the largest navigable waterway. It connects the Zaporizhzhia region not only from the northern and southern regions of Ukraine and the ports of the Black and the Azov seas, but from 15 European countries. The Berdyansk port delivers all the types of cargo and it is maritime gateway of the region. The airport in Odessa plays an important role in the regional and international transportation system and it is one of the leaders in Ukraine in terms of passenger traffic.
The transportation branch is represented by the International Kharkiv Airport, the Zaporizhzhia river port, the Berdyansk sea port, and the Zaporizhzhia railway traffic management of the Dnieper railway. In 2011 transport enterprises carried 18.8 million tons of cargo, which was 10.8% more than in 2010. In 2011 the field of rail shipments of goods was 13.5% more than in 2010. Sending Coke increased to 3.4 times, construction materials – 1.6 times, coal

Запорізький річковий порт
Zaporizhzhia River Port

спортом області відправлено вантажів на 13,5% більше, ніж за 2010 р. Збільшилося відправлення коксу у 3,4 рази, будівельних матеріалів – у 1,6 рази, кам'яного вугілля – на 23,9%, чорних металів – на 9,2%, руди залізної і марганцевої – на 0,3%.
В області розвинуті всі види зв'язку. Регіон має розгалужену телефонну дротову мережу, впроваджено цифрові телефонні станції. Активно розвиваються системи мобільного зв'язку. Глобальна мережа "Інтернет" у режимі "он-лайн" використовується у всіх галузях господарського життя.
За 2011 р. отримано доходів від наданих послуг зв'язку на 1041,6 млн.грн., що у порівняльних цінах на 3,5% більше ніж у 2010 р. Із загальної кількості підприємств 85,5% надають послуги зв'язку населенню. Обсяг реалізації цих послуг склав 471,2 млн.грн., що на 7,9% більше, ніж у 2010 р. Збільшення доходів відбулося за такими видами зв'язку: передачі і прийому телевізійних та радіопрограм, радіозв'язку – на 16,6%, комп'ютерному

– 23.9%, ferrous metals – 9.2%, iron and manganese ore – 0.3%.
All kinds of communication have been developed in the region. The region has an extensive wired telephone network and has introduced digital telephone exchanges. Mobile communication systems are progressing. The global Internet network is used in all the spheres of economy.

In 2011 the income received from services was 1041.6 mln., which is 3.5% more than in 2010. 85.5% of enterprises provide telecommunications services for the population. The volume of these services amounts to 471.2 mln., which is 7.9% more than in 2010. The increase in revenues has occurred in the following types of communication: television and radio programs transmission and reception, radio communication by 16.6%, the computer by 14.0%, mobile by 9.2%, telephone agriculture 3,5%, special medical aid calls by 1.0%, and supervision and

Бердянський морський порт
The Berdyansk port

– на 14,0%, мобільному – на 9,2%, телефонному сільському – на 3,5%, спеціальному і фельдзв'язку – на 1,0%, нагляду та технічному контролю за використанням радіочастот – на 0,8%.

Енергозбереження та енергоефективність

У регіоні виконується Регіональна програма підвищення енергоефективності Запорізької області на 2010-2015 роки. Її реалізація передбачається за рахунок, зокрема, впровадження новітніх технологій виробництва та споживання енергетичних ресурсів, використання теплової енергії сонця та геотермальної енергії, виробництва та використання біопалива, розвитку вітроенергетики. Крім існуючих Запорізької АЕС, Дніпровських ГЕС та Запорізької ТЕС, впроваджуються також проекти альтернативної енергетики. Вже сьогодні у регіоні майже 1,5% виробленої електроенергії дають когенераційні станції.

В області реалізуються проекти будівництва 4 сонячних електростанцій, а також ще 4 вітрових. Орієнтовний обсяг інвестицій за вищезазначеними проектами складає більш ніж 1,5 мільярда дол. США. Перші вітрові генератори в рамках реалізації проекту будівництва ТОВ "Вінд Пауер" ВЕС Ботієвська "ДТЕК Приазовський" будуть запущені вже восени цього року. Також реалізуються проекти будівництва вітрових електростанцій ТОВ "Вінд Пауер" та ТОВ "ЮроКейп Юкрейн І" на територіях Бердянського, Мелітопольського та Приазовського районів. У вересні 2012 року буде запущено останній модуль комплексу сонячних електростанцій ТОВ "Токмак Солар Енерджи" на території Токмацького району загальною потужністю 9 МВт.

Крім того, на території Приморського району впроваджуються проекти будівництва сонячних електростанцій ТОВ "Укргеліос" та ТОВ "Менеджес-Соларпарк Приморськ", опрацьовується питання щодо будівництва ТОВ "Менеджес Україна" сонячної електростанції на території Мелітопольського району. На сьогодні проектна потужність вищезазначених вітрових електро-

technical control over the use of radio frequencies by 0.8%.

Energy saving and efficiency

Regional Energy Efficiency Programme has been performed in the region since 2010 to 2015. Its implementation is being provided due to the introduction of new technologies and energy consumption, the use of the thermal solar energy and geothermal energy production and the use of biofuels and wind energy development. In addition to the existing Zaporizhzhia NPP Dnieper hydroelectric and Zaporizhzhia TPP, alternative energy projects are being developed. CHP stations have already provided about 1.5% of the electricity in the region.

Four solar power stations and four more wind stations have been implemented. The estimated investment for the above projects is more than 1.5 billion USD. The first wind generator in the project construction LLC "Wind Power" Wind Botiyevska "DTEK Azov" are going to be launched this year in autumn. Building projects of wind power plants LLC "Wind Power" and "YuroKeyp Yukreyn" in Berdyansk, Melitopol and the Azov regions are carried out. In September 2012 there will be the last module of solar power plants LLC "Tokmak Solar Energy" in the Tokmak district with total capacity of nine MW.

Besides, building projects on solar power by plants LLC "Ukrhelios" and "Menedzhes Solarpark-Primorsk" are carried out in the Primorsk district. LLC "Menedzhes Ukraine" is going to build solar power plants in the Melitopol District. Currently, the above design capacity of wind power is 1.3 GW and the total wind potential of the Zaporizhzhia region is about 3.2 GW or 20% of the wind potential of Ukraine.

JSC "Motor Sich" is based on the gas turbine power station PAES-2500, more than 3000 of which are already used in 50 countries, has developed the power co-generation energy-efficient plant "Co-generation complex-3" (TEK-3). The plant was built on the plant facility within the limits of the Integrated Ukraine energy efficiency program, allowing it to produce 2.5 MW of electricity and 5.6 Gigacalories

Електрометалургійний завод "Дніпроспецсталь"
Electrometallurgical works Dneprospetsstal

станцій – 1,3 ГВт, а загальний вітровий потенціал Запорізької області складає близько 3,2 ГВт або 20% всього вітрового потенціалу України.

ВАТ "Мотор Січ" на базі газотурбінної електростанції ПАЕС-2500, яких більш ніж 3000 вже використовуються у 50 країнах світу, розробила когенераційну енергозберігаючу установку "Теплоенергетичний комплекс-3" (ТЕК-3), який також було побудовано на території підприємства у рамках Комплексної програми енергоефективності України, дозволяючи виробляти 2,5 МВт електричної енергії та 5,6 Гігакалорій на годину теплової енергії для забезпечення внутрішніх потреб підприємства та сусіднього житлового масиву. Також розроблено більш потужній комплекс ТЕК-6 з використанням установки ЕГ 6000 МС. Крім того, ВАТ "Мотор Січ" встановлює вітрогенератори власного виробництва потужністю 5 кВт на своїх господарських об'єктах та об'єктах соціальної інфраструктури.

Враховуючи специфіку промислового виробництва регіону, одним з найбільш ефективних напрямків підвищення ефективності використання паливно-енергетичних ресурсів є використання вторинних газів виробничого походження та скидного тепла на підприємствах металургійного комплексу області (доменний, коксовий та феросплавний гази, які утворюються під час основних технологічних (виробничих) процесів на ПАТ "ЗМК "Запоріжсталь", ПАТ "Запорізький завод феросплав" та ПАТ "Дніпроспецсталь"). За рахунок використання штучних газів на підприємствах чорної металургії скорочення споживання природного газу за 2011 рік склало 549,084 млн. м^3.

Впроваджений високотехнологічний проект зі встановлення на ВАТ "Запоріжкокс" першого та другого турбогенераторів загальною потужністю 12,0 МВт, які забезпечують підприємство власною електричною енергією на 60% від загального обсягу її споживання. Модернізація системи електрозабезпечення ВАТ "Запоріжкокс" несе комплексний енергозберігаючий і природоохоронний ефект. Виробництво додаткової електричної енергії, яке супроводжується використанням коксових та димових газів, призвело до

per hour of thermal energy for the domestic needs of manufacture and nearby residential area. A powerful set of TEK-6 with installation EG 6000 MS was developed. In addition, JSC "Motor Sich" produce and install wind generators on their economic and social infrastructure facilities.

Given the specificity of the regional industrial production, one of the most effective ways of raising efficiency of usage of fuel and energy resources is the use of secondary gas production origin and waste heat in the manufacturer's region field of metallurgy (blast furnace, coke and ferroalloy gases formed during the main technological production processes by PJSC "ZMK "Zaporizhstal", PJSC "Zaporizhzhia Ferroalloy Plant" and JSC "Dneprospetsstal"). Due to the use of artificial gas on the ferrous plants reduce natural gas consumption in 2011 amounted to 549.084 million m^3.

A high-tech project of installation was implemented in JSC "Zaporizhkoks": the first and second turbine generators with a total capacity of 12.0 MW, providing the company's own electricity by 60% of its total consumption. The upgrading of the energy-saving system of JSC "Zaporizhkoks" yields comprehensive energy saving and environmental benefits. Production of more electricity, which is accompanied by the use of coke and flue gases reduced the emissions of carbon oxides by more than 90%, nitrogen oxides and 40% concentration of solids in three times.

Cogeneration heat-transfer from TPS (thermoelectric power station) to APS (atomic power station) project for the people of two districts in Energodar which was implemented in late 2011, reduces by fives times the annual cost of heating.

Putting into operation Blowing of Coal Fuel Unit in blast furnace № 2-5 at JSC "ZMK "Zaporizhstal" which cost 990 million USD resulted in the reduction of consumption of natural gas (design capacity is more than 330 million m/year), to date savings is 173.5 million m/year or 36.2% of the total plant consumption of natural gas.

In addition, by building the "Energy complex JSC" ZMK "Zaporizhstal" (including a boiler and turbogenerator 35 MW) at the plant introduced the recycling of blast furnace gas with subsequent production of electricity. This has led to the annual production of

зменшення викидів оксидів вуглецю більш ніж на 90%, оксидів азоту до 40% та концентрації твердих речовин у три рази.

Когенераційний проект переведення системи теплозабезпечення споживачів 2-х мікрорайонів м. Енергодар з теплоносія Запорізької ТЕС на теплоносій Запорізької АЕС, який був реалізований наприкінці 2011 року, дозволяє скоротити у 5 разів річні витрати на теплозабезпечення споживачів.

За рахунок введення в експлуатацію установки для видування вугільного палива у доменні печі № 2-5 на ВАТ "ЗМК "Запоріжсталь" вартістю у 990 млн. грн. отримане скорочення споживання природного газу (проектна потужність – більш ніж 330 млн. м/рік), на сьогодні економія складає 173,5 млн. м/рік або 36,2% від загального споживання природного газу комбінатом.

Крім того, за рахунок будівництва "Енергетичного комплексу ВАТ "ЗМК "Запоріжсталь" (котлоагрегат, турбогенератор 35 МВт) на комбінаті впроваджено утилізацію доменного газу з подальшим виробництвом електричної енергії, завдяки чому виробляється щорічно більше 80 млн. кВт годин додаткової електроенергії.

У м. Запоріжжі реалізується проект будівництва когенераційних станцій на котельнях міста за рахунок кредиту Європейського банку реконструкції та розвитку в обсязі майже 12 млн. євро. Проектом передбачається установка на котельнях міста газопоршневих установок сумарною електричною потужністю 14 МВт, тепловою – 17 МВт. Коефіцієнт використання газу у такій установці більш ніж у 2 рази перевищує аналогічний для теплової електростанції. У листопаді 2011 року Асамблеєю Фонду Східноєвропейського партнерства з енергоефективності було прийнято рішення про надання ще 5 млн. євро грантової допомоги у рамках реалізації проекту.

На території Запорізької області також впроваджуються проекти будівництва соломоспалюючих теплогенераторів для забезпечення тепловою енергією об'єктів соціальної сфери, два з них вже працює у Гуляйпільському та один – у Приазовському районах.

Використовуються також інші альтернативні види

more than 80 million kilowatt hours of additional electricity.

In Zaporizhzhia there was a project implemented to build cogeneration plants at municipal boilers with the help of credit from the European Bank for Reconstruction and Development in the amount of almost 12 million euro. The project provides for installation of gas-boiler plants with total electrical capacity of 14 MW, thermal at 17 MW. The ratio of gas usage in such plants is more than two times higher than for thermal power plant. In November 2011 the Assembly of the Eastern European Fund for Energy Efficiency Partnership decided to provide another 5 million euro of grant assistance under the project.

The Zaporizhzhia region also implemented construction projects such as the straw heat generators for

Пологівський олійноекстракційний завод
Pologi oil extraction plant

палива – в Оріхівському районі наприкінці 2011 року побудовані 5 котельних на альтернативному паливі (використовуються пелети). Введені в експлуатацію котельні шкіл, дитячих садів та лікарні. Протягом І кварталу 2012 року будуть впроваджені ще 3 проекти будівництва котельних. Економія природного газу по цих 8 проектах складає до 45%, або більше ніж 500 тис. куб. м природного газу протягом кожного опалювального сезону.

На підприємствах харчової та переробної промисловості, таких як ПАТ "Запорізький олійжиркомбінат", ПАТ "Пологівський олійноекстракційний завод" та ПАТ "Мелітопольський олійноекстракційний завод" виробництво пару за рахунок спалювання близько 80 тис. тонн лушпиння соняшнику дало можливість заощадити у 2011 році 43,980 млн. куб. м природного газу.

В Запорізькій області є ряд інноваційних розробок в енергетичній сфері, одним з яких є інвестиційний проект Конструкторського бюро "Івченко-Прогрес" по розробці і виробництву високотехнологічного газотурбінного двигуна АІ-312. Це може дати можливість щорічно економити понад 1,3 мільярдів кубометрів природного газу на газоперекачувальних агрегатах ГТС України. Сумарний бюджет розробки ВМД АІ-312 та модернізації ГТС України – близько 800,0 млн. дол. США, при цьому період окупності проекту за рахунок скорочення власного споживання природного газу становить менше 2 років. Реалізація проекту дає можливість створити близько 7 тис. робочих місць, отримати 200 млн. грн. надходжень до бюджету, а також зменшити викиди парникових газів на 5 млн. тонн щорічно.

Агропромисловий комплекс

Запорізький край є традиційним аграрним регіоном з багатими чорноземами, тому ця галузь є стратегічною у розвитку області. У регіоні формується основна частина продовольчих ресурсів та майже три чверті роздрібного товарообігу. Це має визначальний вплив на гарантування продовольчої безпеки як регіону, так і держави в цілому. В області виконується Програма забезпечен-

thermal power of the social sphere objects, two of them already working in Hulyaypole and one in the Priazovsk area.

The region also uses alternative fuels. In the Orikhiv area in late 2011 five alternative fuel boilers were built. Boilers were also commissioned in schools, kindergartens and hospitals. During the first quarter of 2012, three more construction boiler projects will be implemented. These eight projects have saved up to 45% of natural gas amounts, or more than 500 thousand cubic meters of natural gas during each heating season.

In the food and processing industries, factories (such as JSC "Zaporizhzhia oliyazhyrkombinat", PJSC "Pology oil extraction plant" and JSC "Melitopol oil extraction plant") produce steam by burning about 80 tons of sunflower husks which allowed 43.980 million cubic meters of natural gas to be saved in 2011.

The Zaporizhzhia region has made a number of innovative developments in the energy sector, one of which is an investment project of the Design Bureau "Ivchenko-Progress" by developing and producing the high technological turbine engine AI-312. This may allow annual savings of more than 1.3 billion cubic meters of natural gas on the gas-compressor units of Ukraine's GTS. The total budget for the development of AI-312 CCD and Ukraine's GTS modernization is about 800.0 million dollars, with the payback period by reducing its self-consumption of natural gas is less than two years. The project is able to create about seven thousand jobsites, get 200 million hryvnas budget incomes and reduce greenhouse gas emissions by five million tons annually.

Agro-industrial complex

The Zaporizhzhia region is a traditional agricultural region with rich black soil, so this industry is strategic in the development of the region. The region formed the main part of food resources and almost three-quarters of retail sales. It has a determining influence on food security as a region and nation as a whole. The region has implemented the program to ensure food security for 2011-2015, which will cooperate in the increasing of agricultural production

ня продовольчої безпеки на 2011-2015 роки, яка сприятиме зростанню агропромислового виробництва і покращенню забезпечення продуктами харчування населення.

У Запорізькій області налічується 679 діючих сільськогосподарських підприємства та 2289 тис. фермерських господарств, які спеціалізуються на вирощуванні зернових, олійних, овочево-баштанних культур, виробництві молока, м'яса та продукції птахівництва.

Обсяг виробництва валової продукції сільського господарства за 2011 рік у всіх категоріях господарств склав 3959,5 млн. грн. (109,9% до показника 2010 року), у т. ч. рослинництва – 2715,8 млн. грн. (117,1%), тваринництва – 1243,7 млн. грн. (97,1%).

За останні роки в області стабілізовано виробництво зернових культур. У структурі посівних площ вони займають від 45 до 50 відсотків. Середньорічне виробництво зернових за 2008-2010 роки складає 2,2 млн. тонн, або більше 1 тонни в розрахунку на одного мешканця області. Потенційно область має можливість збільшити збори зернових до 3,5 млн. тонн.

У зерновому балансі області переважає виробництво озимої пшениці, що обумовлено як загалом сприятливими зональними умовами для вирощування, так і досить високою рентабельністю виробництва.

Зростає зацікавленість сільськогосподарських підприємств у виробництві плодоовочевої продукції. Розширюються площі вирощування овочевих та баштанних культуру на основі краплинного зрошення. Всього площа зрошуваних земель в Запорізькій області складає 240,4 тис. га, з них 28,0 тис. га займають овочеві і баштанні культури.

За обсягами виробництва зерна у 2011 році (2193,4тис. тонн) область займає 11 місце в Україні, соняшнику (1004,2 тис. тонн) – 2, овочів (324,2 тис. тонн) – 12, плодів і ягід (55,1 тис. тонн) – 13. Питома вага сільського господарства області у загальнодержавних обсягах виробництва зернових культур складає 4,4%, соняшнику – 11,5%, овочів – 3,3%, плодів і ягід – 3%.

and improve the food supply of the population.

The Zaporizhzhia region has 679 working agricultural enterprises and 2,289 thousand factory farms that specialize in producing grain, oilseeds, vegetable and melon crops, milk, meat and poultry products.

The volume of gross agricultural output by 2011 in all categories of farms totaled 3959.5 million hryvnas (109.9% of the index in 2010), including crops at 2715.8 million hryvnas (117.1%), and livestock at 1243.7 million hryvnas (97.1%).

In recent years, the region stabilized the production of cereals. They occupy 45 to 50 % of the acres in the region. The average annual grain production for 2008-2010 was 2.2 million tons, or more than one ton per one inhabitant of area. Potentially the region has the opportunity to increase the grain harvest to 3.5 million tons.

The balance of the region is dominated by the production of winter wheat grain, due to the generally favorable zonal conditions for the growing and the relatively high profitability of this type of production.

Agricultural enterprises have a growing interest in the production of fruits and vegetables. Drip irrigation can expand the area that is suitable for growing vegetables and melons. The total area of irrigated land in the Zaporizhzhia region is 240.4 thousand hectares, of which 28.0 hectares are used for vegetables and melons.

According to the volume of grain production in 2011 (2,193.4 thousand tons), this region occupies the 11th place in Ukraine. For sunflower production (1004.2 thousand tons), the region occupies the second places, for vegetables (324.2 thousand tons) 12th, for fruits and berries (55, 1 thousand tons) 13th. The share of this agricultural region compared to the national output of cereals is 4.4%, for sunflowers it is 11.5%, for vegetables it is 3.3%, and for fruits and berries it comes to 3%.

Племінне господарство ТОВ "Агропромислова компанія"
Breeding farm of LLC "Agropromyslova Company"

ЗАПОРОЖСТАЛЬ

ВАТ "Запоріжсталь"

JSC "Zaporizhstal"

Україна, 69008, м. Запоріжжя, Південне шосе, 72
тел./факс: +38 (061) 218-33-01, (0612) 34-40-01
e-mail: office@zaporizhstal.com
http://www.zaporizhstal.com

Ukraine, 69008, Zaporizhzhia, Yuzhnoye Shosse, 72
тел./факс: +38 (061) 218-33-01, (0612) 34-40-01
e-mail: zstal@zaporizhstal.com
http://www.zaporizhstal.com

Відкрите акціонерне товариство "Запорізький металургійний комбінат "Запоріжсталь" – одне з найбільш великих промислових підприємств України, продукція якого добре відома і має попит у споживачів на внутрішньому ринку і у багатьох країнах світу.

Спеціалізація комбінату – високоякісний сталевий г/к рулон, г/к лист, х/к лист, х/к рулон товщиною 0,5-8,0 мм з вуглецевих, низьколегованих, легованих і нержавіючих сталей, а також сталева стрічка і жерсть.

Основними споживачами продукції комбінату є виробники зварних труб, підприємства автомобільного, сільськогосподарського, транспортного машинобудування, виробники побутової техніки та металосервісні центри.

Комбінат займає стійке становище на ринку, рік за роком просуваючись вгору у списку найбільших виробників сталі. Основні зусилля фахівців "Запоріжсталі" спрямовані на освоєння нових ринків і видів продукції, зміцнення позитивного іміджу підприємства, розширення географії поставок. Основа успіху – суворе дотримання і постійне вдосконалення технологічних процесів, висока якість продукції, чітке виконання договірних зобов'язань, орієнтація на потреби ринку і вміле впровадження ринкових механізмів управління.

Міжнародне визнання ВАТ "Запоріжсталь" у діловому світі підтверджено численними призами та сертифікатами.

Запрошуємо Вас до співпраці. Раді будемо бачити Вас серед постійних партнерів комбінату.

Zaporizhstal Integrated Iron & Steel Works JSC is one of the largest industrial enterprises in Ukraine, which products – HRC and CRC (hot rolled coils and cold rolled coils) – are well known and are in demand among customers at the domestic market and in many countries of the world.

The Works produces high quality hot-rolled and cold-rolled carbon, low-alloy, alloy and stainless steel products 0.5 to 8.0 mm thick. Main consumers of the Works' products are welded tube producers, automotive, machine-building, agricultural, transport engineering industries, producers of domestic appliances. The Works holds a stable position in the market moving up the list of major steel producers.

Zaporizhstal JSC is primarily concentrated on development of new markets and mastering of new product types and improvement of its positive image, expansion of Zaporizhstal market share. The foundation of success lies in strict adherence to and consistent perfection of manufacturing processes, high product quality and strict fulfillment of contractual commitments, orientation to the needs of the market and proficient integration of market control mechanisms.

The international acknowledgement of Zaporizhstal in the business world is confirmed by many international awards and certificates.

We invite you to cooperation and will be glad to see you among the Works' permanent partners.

The international acknowledgement of Zaporizhstal in the business world is confirmed by many international awards and certificates.

We invite you to cooperation and will be glad to see you among the Works' permanent partners.

НПКО "ТАТА"

NPKO "TATA"

Україна, 69032, м. Запоріжжя, вул. Макаренка, 13
тел.: +38 (061) 212-56-34, 212-56-35
e-mail: tata@tata.ua
http://www.tata.ua

Ukraine, 69032, Zaporizhzhia, Makarenko St., 13
tel.: +38 (061) 212-56-34, 212-56-35
e-mail: tata@tata.ua
http://www.tata.ua

ГАМОВ
Андрій Миколайович,
генеральний директор

ANDRYI M. GAMOV,
general director

З 1993 року на ринку металургійної сировини успішно працює Наукове промислово-комерційне об'єднання "ТАТА". Компанія займає друге місце за обсягами поставок графітованих електродів (після єдиного в Україні заводу-виробника цієї продукції). Впевненість у надійності та достовірності оцінки якості продукції та забезпечення її конкурентоспроможності на ринку дає Сертифікат якості міжнародного стандарту ISO 9002:1994.

З 2006 року "ТАТА" є офіційним дилером по Україні, Латвії, Литві, Болгарії та Грузії однієї з найбільших державних компаній Китаю – "Anhui Tea Imp. & Exp.Co., Ltd". Спільними зусиллями вдалося повністю адаптувати вуглеграфітову продукцію китайського партнера до умов і вимог українського ринку.

"Anhui Tea Imp. & Exp.Co., Ltd" є також одним з провідних світових виробників чаю. Високоякісний чай, імпортований компанією "ТАТА" з провінції Аньхой, вважається "візитною карткою" Китаю.

Підприємство "ТАТА" з 1999 року також працює на ринку паперової промисловості. Асортимент поставок дуже високий – це обгортковий, парафінований, газетний, офісний, бітумний, пакувальний та інші види паперу. Серед постійних клієнтів великі підприємства України.

Досвід роботи, висока якість продукції, суворе виконання договірних зобов'язань – основа високої конкурентоспроможності "ТАТА". На підприємстві ефективно трудиться команда професіоналів, які працюють з кожним споживачем індивідуально, враховуючи всі побажання замовників. На складі компанії завжди є достатня кількість готової продукції, а доставка "під замовлення" виконується в найкоротші терміни.

Since 1993, the Scientific Industrial and Commercial Association "TATA" has successfully worked in the market of metallurgical raw materials. The company occupies the second place in regards to supplying volumes of graphite electrodes (after a single manufacturer of this product in Ukraine). Confidence in the reliability and authenticity of product, quality assessment, a competitive edge in the market, ensures that the company will meet the Certificate of quality of international standard ISO 9002:1994.

Since 2006 the Association "TATA" is the official dealer in Ukraine, Latvia, Lithuania, Bulgaria and Georgia It is deals with one of the largest state companies in China: "Anhui Tea Imp. & Exp.Co., Ltd". Together, they could fully adapt coal and graphite products of the Chinese partner to the conditions and requirements of the Ukrainian market.

"Anhui Tea Imp. & Exp.Co., Ltd" is also one of the leading world manufacturers of tea. High-quality tea, imported by "TATA" from the province Anhui, is the "trade mark" of China.

Since 1999, the company "TATA" also works in the paper industry. The range of supplies is very great: wrapping, paraffin, newsprint, office, bitumen packaging and other kinds of paper. The big enterprises of Ukraine are among the company's customers.

Work experience, high quality of products, and strict fulfillment of contract obligations are the basis of the high competitiveness of "TATA". The company has a team of efficient professionals who work with each customer individually, taking into account all the wishes of customers. There is also a sufficient quantity of finished products at the company's warehouse, and "made to order" delivery is executed at the earliest possible date.

ПрАТ "Завод напівпровідників"

PJSC "Semiconductor Plant"

activ solar
ЧАО Завод Полупроводников

Україна, 69600, м. Запоріжжя, вул. Теплична, 16
тел.: +38 (061) 214-85-21, 214-85-03
e-mail: info@activsolar.ua

Ukraine, 69600, Zaporizhzhia, Teplychna St., 16
тел.: +38 (061) 214-85-21, 214-85-03
e-mail: info@activsolar.ua

РЕКОВ
Юрій Васильович,
генеральний директор

YURII V. REKOV,
general director

Activ Solar, міжнародна група компаній зі штаб-квартирою у Відні (Австрія), яка спеціалізується на розробці і виробництві сонячних технологій. Основними напрямками діяльності компанії є виробництво кремнієвих продуктів і розвиток масштабних сонячних парків. На сьогоднішній день, Activ Solar побудувала чотири сонячні електростанції в Криму загальною потужністю 227 МВт. ПрАТ "Завод напівпровідників" (Запоріжжя) являється дочірнім підприємством Activ Solar, історія виробництва полікремнію на якому почалась ще з 1964 року. Activ Solar займається плануванням, фінансуванням та реалізацією масштабних проектів сонячної енергетики, об'єднуючи спеціалістів світового класу, стратегічних партнерів та провідні технології.

Впровадження високих технологій

В умовах глобальної зміни клімату потенціал сонячної енергії складно переоцінити. Використання сонячної енергії не тільки значно скорочує викиди парникових газів, але й вносить істотний внесок в глобальну енергетичну безпеку.

Фотоелектричні перетворювачі (ФЕП) на базі полікремнію є найбільш ефективними пристроями для перетворення сонячної енергії в електричну.

Кремній – основний компонент – полікремнію є одним із найбільш поширених елементів у земній корі після кисню. Тим не менш, виробництво кремнію високої чистоти, необхідного для використання в сонячних системах, є досить складним.

Проект модернізації ПрАТ "Завод напівпровідників" з випуску

Activ Solar, headquartered in Vienna (Austria), is a global company focused on the development and manufacture of solar based technologies. The company's main business areas include production of silicon products and development of large-scale photovoltaic installations. To date, Activ Solar built four PV power stations in Crimea, with total capacity 227 MW.

PJSC Semiconductor Plant, based in Zaporozhye, Ukraine, is a subsidiary of Activ Solar with Polysilicon production history dating back to 1964. Activ Solar develops finances and realizes large-scale solar energy projects combining world-class expertise, strategic partnerships with cutting edge technology.

Implementation of modern technologies

Climate change is now widely recognized as the major environmental problem facing the globe and solar energy is one of major solutions. Not only the use of solar energy significantly reduces greenhouse gas emissions, but also contributes to global energy security.

Photovoltaic (PV) cell made of silicon is the most efficient device which converts solar energy into electricity.

Silicon is the basic component of polysilicon and is one of the most common elements in the earth's crust after oxygen. Nevertheless, the production of high purity silicon used in PV installations is very complex process. Modernization of PJSC "Semiconductor Plant" is refurbishment of high purity silicon production and not reconstruction of old technology with use of new equipment. Unique, latest, world-class technologies were used in this project.

"чистого" кремнію – це створення нового високотехнологічного виробництва з використанням нового обладнання, а не відновлення застарілого старого. Це найновітніші світові, по суті, унікальні розробки.
За роки незалежності проектів такого масштабу в Україні практично не було (загальний рівень інвестицій перевищить 10 млрд. грн.), Вже вкладено понад 4,5 млрд. грн. Даний проект є одним з найбільш масштабних, перспективних, а головне – одним з найважливіших для країни з усіх реалізованих інвестиційних проектів.

Реалізація проекту дає можливість Україні увійти в десятку світових лідерів кремнієвого виробництва (зайняти третю позицію в Європі після Німеччини та Норвегії).
На сьогодні виробничі потужності ПрАТ "Завод напівпровідників" складають 2,5 тис. тонн в рік кремнію високого ступеня чистоти в рік з можливістю розширення виробництва до 13 тис. тонн.
ПрАТ "Завод напівпровідників" – одне з найсучасніших підприємств з точки зору впроваджуваних технологій, безпеки виробництва та охорони навколишнього середовища. Високу енергоефективність підприємства вдалося досягти, головним чином, шляхом направлення в «рецикл» практично всіх відходів, які утворюються в процесі виробництва кремнію, тобто розробки технології, що дозволяє мінімізувати відходи.
Модернізація дозволила підняти ПрАТ "Завод напівпровідників" з руїн, створити більше тисячі нових робочих місць.

СІРЕНКО Сергій Іванович,
технічний директор
SERGII I. SIRENKO,
technical director

During the years of independence, Ukraine did not have projects of such kind with overall investment in reconstruction of PJSC "Semiconductor Plant" which exceeds 10 bln. UAH. So far, the company has already invested more than 4.5 billion UAH. This project is one of the most ambitious, promising and the most important one among implemented investment projects for the country. Implementation of the project gives the opportunity for Ukraine to enter into world's TOP-10 countries which produce high-purity silicon and to take the third place in Europe after Germany and Norway.

Today, Semiconductor plant has annual production capacity of 2.5 thousand tons of high-purity polysilicon with an option to scale up the capacity of 13 thousand tons.
PJSC "Semiconductor Plant" is one of the most modern enterprises in terms of implemented technologies, production safety and environmental protection. High energy efficiency of enterprise has been achieved mainly by means of recycling of almost all waste products generated during the production of silicon and also by the development of technology, which allows minimizing wastes.
The modernization allowed raising PJSC "Semiconductor Plant" from the ruins and creating more than a thousand new jobs.

Холдинг "Віза"

Holding company "Visa"

Україна, м. Запоріжжя, пр. Леніна, 24
тел.: +38 (0612) 61-29-00, 61-12-52
e-mail: info@vizaholding.com.ua
http://vizaholding.com.ua

Ukraine, Zaporozhzhia, Lenin Ave., 24
tel.: +38 (0612) 61-29-00, 61-12-52
e-mail: info@vizaholding.com.ua
http://vizaholding.com.ua

ЗАВГОРОДНІЙ
Василь Іванович,
засновник

VASYL I. ZAVGORODNIY,
founder

Початок холдингу "Віза" було покладено в 1990 році утворенням першої з компаній – виробничо-комерційної фірми "Полімер". Сьогодні це багатопрофільне виробниче підприємство, орієнтоване на випуск товарів народного споживання, – одне з провідних в Запорізькому регіоні.
Підприємство спеціалізується на виготовленні щитового устаткування на базі провідних електротехнічних компаній світу, з'єднувальних джгутів двигунів, систем контролю і управління на транспорті і машинобудуванні.
Основний цех ПП ПКФ "Полімер" – це цех пластмас. Тут ведеться сучасне, екологічно чисте виробництво більше 20 найменувань виробів. Другий за величиною цех підприємства – хімічний. Він випускає суміші фосфатируючі, інгібітори і інгібовані суміші, унікальні для України види продукції.
У планах компанії – розширення та модернізація виробничих фондів, що націлене на збільшення обсягів утилізації вторсировини і на досягнення сучасних екологічних європейських стандартів виробництва продукції з полімерів і пластмас.
В активі холдингу ще кілька напрямків діяльності, що доповнюють один одного і підсилюють ефект економічної діяльності. Це і поставки нафтопродуктів, і торгівля металопрокатом, і операції з відходами металів і абразивного виробництва, і міжнародні перевезення вантажів.
Секрет успішного розвитку холдингу простий. "Грамотне управління компаніями, використання досвіду іноземних партнерів, екологічно чисте виробництво, випуск високоякісної продукції, пошук нових перспективних технологій і один координуючий центр – це і є наша стратегічна довгострокова програма розвитку", – говорить засновник компаній Василь Іванович Завгородній.

The holding company "Visa" was launched in 1990 by the formation of one of the first companies in the region – the industrial and commercial firm "Polymer". Currently, it is a multi-profiled manufacturing company focused on the production of consumer goods and it is one of the leading companies in the Zaporizhzhia region.
Plastic workshop is the main department of the plant "Polymer". It produces more than 20 types of modern, eco-friendly products made of polypropylene, polyethylene, polystyrol, ABC Reprocessed Resin and polyamide plastics made by a pressure casting method with automatic molding machine. The second largest department of the company is the chemical workshop. It produces the complex phosphating inhibitors and inhibited complex products that are unique types in Ukraine. It also produces high-efficient cooling liquid IKT-4A. This product is worked out by the engineers of the plant "Polymer" and it is close to Kutwell-42 or similar chemicals.
The company's plans are to expand and modernize its productive fonds that is aimed to increase the amount of secondary raw materials recycling and to achieve modern European environmental standards for polymers and plastics production.
The holding company has several business lines that enlarge each other and enforce the effect of economic activity. It includes the supply of oil products, the rolled metal products trade, the metals and abrasives waste operation, and the international goods transfer.
The secret of the holding company's success is simple. "Proper company management, using the experience of foreign partners, eco-friendly production, production of high quality products, searching for new long-range technologies and a coordinating center is our strategic long-term plan of development," says the founder of the company Vasily Zavgorodniy.

ДП "Науково-дослідний інститут будівельних конструкцій"
Запорізьке відділення
Research institute of building constructions
Zaporizhian department

Україна, 69076, м. Запоріжжя, вул. Новобудов, 4
тел./факс: +38 (061) 277-13-59, 277-13-68
e-mail: zoniisk@mail.ru; svitgeo@yandex.ru
http://www.niisk.com; www.niisk.at.ua

Ukraine, 69076, Zaporizhzhia, Novobudov St., 4
tel./fax: +38 (061) 277-13-59, 277-13-68
e-mail: zoniisk@mail.ru; svitgeo@yandex.ru
http://www.niisk.com; www.niisk.at.ua

Державний науково-дослідний інститут будівельних конструкцій (ДП НДІБК) – базова організація в Україні з науково-технічних напрямків, які забезпечують надійність та безпеку будівельних об'єктів.
Запорізьке відділення ДП НДІБК – багатопрофільний науковий центр, який був заснований 40 років тому. Інноваційний шлях розвитку є стратегічним пріоритетом у діяльності відділення. Робота науковців характеризується комплексністю – від технічної ідеї до проектування та застосування у будівельній практиці. У відділенні розроблені й розвиваються наукоємні прогресивні технології. Серед наукових розробок виділяються технології ущільнення й закріплення ґрунтів основ будинків, підсилення будівельних конструкцій.
ДП НДІБК є світовим лідером у галузі усунення понаднормативних кренів будинків і споруд. Коригування просторового положення будівельних об'єктів здійснюється за рахунок або їх підйому за допомогою домкратів, або опусканням шляхом вибурювання ґрунту з-під фундаментів. Загалом із застосуванням цих технологій спеціалісти інституту вирівняли понад 70 будинків і споруд.
Обстеження, відновлення та паспортизація 100-150 будівельних об'єктів на рік є суттєвим внеском запорізьких вчених у забезпечення надійної та безпечної експлуатації будівель та споруд в Україні.
Впровадження нової розробки відділення – автоматичної вимірювально-інформаційної системи "Моніторинг" – дозволяє контролювати й аналізувати всі деформаційні процеси, що відбуваються у складній системі "основа – фундаменти – верхня будова". Сьогодні сотні датчиків, виготовлених в інституті, встановлені на будинках у багатьох містах України, в т.ч. – на дзвіниці Софіївського Собору та на стадіоні "Донбас Арена", забезпечують їх безпечну експлуатацію.

State research institute of building constructions (RIBC) – is the base organization of scientific and technical branches in Ukraine, which provide reliability and safety of building facilities.
Zaporizhian department RIBC – is the multisectoral scientific center, which was created 40 years ago. Innovative way of development – is the strategical priority of the department activity. Researchers operations are characterized by complexity – from the technical idea to the designing and usage in building practice. Department has already developed and is still developing science intensive progressive technologies.
RIBC – is the world leader in the branch of elimination of substandard lists of houses and constructions. The adjustment of spatial location of buildings is made due to the lifting by hoistings, or omission by drilling ground under foundations. Generally due to these technologies the institute researchers put in line more than 70 houses and constructions.
Inspection, renovation and passporting 100-150 building facilities per year is a substantial contribution into providing reliable and safe maintenance of buildings and constructions by Zaporizhian researchers.
Introduction of new developing of the department – the automated measuring – informational system – the MONITORING – permits to control, to analyse all deformative processes, which occur in the complicated system – BASE – FOUNDATION – UPPER CONSRTUCTION. Today hundreds of sensors, made in the institute, are fixed on houses in many cities of Ukraine, including Sofievsky Cathedral, Donbas Arena Stadium, which make their safe maintenance.

ТОВ "Мокрянський кам'яний кар'єр №3"

Ltd. "Mokryansky Stone Pit No. 3"

Україна, 69063, м. Запоріжжя, сел. Будівельник
тел.: +38 (050) 949-59-99, (068) 959-98-00, (067) 957-57-75
http://www.mkk3.com.ua

СВИСТУН
Руслан Миколайович,
директор

Ukraine, 69063, Zaporizhzhia, Village Budivelnyk
тел.: +38 (050) 949-59-99, (068) 959-98-00, (067) 957-57-75
http://www.mkk3.com.ua

RUSLAN M. SVISTUN,
director

За 65 років безперервної роботи у Мокрянського кам'яного кар'єру бували різні часи. Однак в останні роки підприємство вийшло на високий рівень виробництва і має перспективи у недалекому майбутньому стати одним з лідерів гірничої галузі України.

ТОВ "Мокрянський кам'яний кар'єр № 3" виробляє камінь бутовий для будівництва та щебінь гранітний кількох фракцій. Поставки здійснюються до Харківської, Луганської, Донецької, Дніпропетровської областей, на південь України і до інших регіонів. Продукція підприємства завжди потрібна дорожньо-будівельним фірмам, домобудівникам не тільки України, а й ближнього зарубіжжя.

Очолює підприємство молодий талановитий керівник – Свистун Руслан Миколайович. Почавши роботу з посади заст. директора з охорони праці, він всього за 3 роки став директором найбільшого кар'єра у Запорізькій області.

За час перебування Руслана Миколайовича на цьому відповідальному посту було зроблено багато важливих речей для поліпшення роботи підприємства. Пройшла повна сертифікація продукції, яка необхідна для виходу на європейський ринок збуту. Почалася модернізація техніки та обладнання, повним ходом йде впровадження новітніх технологій. Тут вже досить тривалий час застосовують тільки висококласні гірські установки провідних світових виробників, які повністю виключають можливість забруднення навколишнього середовища.

У сфері природоохоронної діяльності ТОВ "Мокрянський кам'яний кар'єр № 3" докладає максимум зусиль, ставлячись дуже відповідально до проблем екології. Тут були побудовані власні очисні

Throughout 65 years of continuous service Mokryansky stone pit has transitioned through different periods. In recent years, however, the company has reached a high level of production and has prospects in the near future of becoming a leader of the mining industry in Ukraine.

Ltd. "Mokryansky Stone Pit No. 3" produces quarry stone for building industry and granite fractions of different varieties. Deliveries are shipped to the Kharkiv, Lugansk, Donetsk, and Dnipropetrovsk regions, to the south of Ukraine and to other regions. Road-construction and home-construction companies, not only in Ukraine, but also in neighboring countries, always need the company's production.

The head of the company is a young talented director named Svistun Ruslan Mykolayovich. Having started his work as vice director of labour protection, he became the Director of the greatest stone pit in the Zaporozhye region in just three years.

During Ruslan Mykolayovich's time in this responsible position many important improvements of the enterprise's operation have been accomplished. The enterprise's production has been completely certified, which is necessary to enter the European market. The upgrading of technology and equipment has been carried out, and modern technologies are implemented. Only world-leading manufacturers that are located in high-mountain settings, and completely exclude the possibility of pollution, have been used for quite a long time.

In the field of environmental protection Ltd. "Mokryansky Stone Pit No. 3" delivers its best and treats environmental problems very seriously. Its own treatment facilities were built with and make use of modern developments, and this allows clean water to meet established

споруди з використанням сучасних розробок, які дозволяють очищувати воду до нормативних показників.
На сьогодні підприємство провело значні капітальні ремонти, вдосконалило і налагодило безперебійну роботу аспераційного обладнання дробильних цехів, що сприяло запобіганню забруднення повітряного басейну. Запроваджена високотехнологічна сучасна імпортна техніка, така як, наприклад, бурильна установка "Titon-500", що дозволяє взагалі виключити можливість забруднення навколишнього середовища при проведенні бурових робіт. Процес дрібношпурового буріння вдосконалений за рахунок застосування технічного оснащення – гідравлічного молота на базі екскаватора "Hitachi", що значно скорочує обсяги пилоутворення.
ТОВ "Мокрянський кам'яний кар'єр № 3" побудувало власні очисні споруди за технологією "біоплато", яка розроблена харківським МПСМ "Проектводбуд-21". Процес очистки ґрунтується на природних методах з допомогою вищої рослинності і багатошарової фільтрації. Впровадження цих методів дозволило очищати господарсько-побутові стічні води до нормативних показників і не допускати скидання забруднених стоків у водний об'єкт.
У планах підприємства подальша модернізація виробництва, розширення як спектра продукції, що випускається так і, звичайно ж, ринків збуту. Тому до свого 65-річного ювілею Мокрянський кам'яний кар'єр № 3 під керівництвом Руслана Свистуна підходить, впевнено дивлячись у майбутнє.

quality standards.
As of now the company has carried out complete overhauls by improving and arranging the smooth operation of the aspiration equipment of crushing departments. This has helped to prevent air pollution. The company adopted high-technology modern foreign equipment, such as the drilling installation "Titon-500", in order to exclude the possibility of environmental pollution during drilling operations. The process of small firing drilling has been improved by means of the use of technical equipment – hydraulic hammer on the base of "Hitashi", which significantly reduces the amount of dust.
Ltd "Mokryansky Stone Pit No. 3" has built its own treatment facilities using "bioplato" technology, developed by Kharkov MCMPI "Proektvodbud-21." The process of purification is based on natural methods with the help of highest vegetation and multi-filtration. The implementation of these methods has allowed the factory to clean domestic sewage in order reach to quality standards and to prevent discharge of contaminated wastewater into water bodies.
The enterprise plans further modernization, expansion of a range of products and of course the outlet markets. So "Mokryansky Stone Pit No. 3" under command of Ruslan Svistun approaches its 65-year anniversary looking confidently toward the future.

ТОВ "Електротехмаш"

"Electrotechmash" LTD

Україна, 69091, м. Запоріжжя, вул. Нижньодніпровська 8А
тел./факс: +38 (061) 270-78-17, 717-17-68
e-mail: info@etm.zp.ua
http://www.etm.zp.ua

69091, Ukraine, Zaporizhzhia, Nizhnyodniprovska St., 8A
tel./fax: +38 (061) 270-78-17, 717-17-68
e-mail: info@etm.zp.ua
http://www.etm.zp.ua

ГРИНЧЕНКО
Олександр Семенович,
директор

OLEXANDR S. GRINCHENKO,
director

ТОВ "Електротехмаш" займається дослідженнями і розробками в галузі технічних наук і є одним з лідерів в Україні. Підприємство надає послуги з розробки, виготовлення та впровадження автоматизованих систем управління технологічними процесами практично в усіх галузях промисловості, енергетики, сільського господарства, будівництва та житлово-комунального господарства. Фахівці ТОВ "Електротехмаш" здійснюють повну модернізацію конкретного виробництва, від проектування і виготовлення обладнання, до розробки та налагодження програмного забезпечення та здачі промислового підприємства в експлуатацію.
Основна мета роботи ТОВ "Електротехмаш" – підвищення продуктивності роботи підприємств-клієнтів за рахунок впровадження нових прогресивних технологій управління виробничими процесами.
Чітко усвідомлюючи необхідність збереження і примноження науково-технічного потенціалу України взагалі та Запорізької області зокрема, керівництво ТОВ "Електротехмаш" фокусує свої зусилля саме на цій непростій задачі. Саме тому співробітники підприємства беруть активну участь у багатьох науково-технічних форумах і конференціях, є авторами відповідних публікацій у йілій низці спеціалізованих видань.
Окремим напрямком підприємства є співпраця з іноземними партнерами. ТОВ "Електротехмаш" володіє величезним успішним досвідом спільної діяльності з іноземними виробниками технологічного обладнання. Цей факт, а також накопичений практичний досвід та системний підхід, дозволяє успішно розробляти і впроваджувати найбільш оптимальні рішення для своїх партнерів.

"Elektrotechmash" Ltd is one of the Ukrainian leaders in the spheres of technology research and development.
The company provides design, manufacturing and implementation of automated control systems in almost all sectors of industry, energy, agriculture, building and housing maintenance and utilities.
Specialists of "Elektrotechmash" Ltd streamline the manufacture of particular technologies, beginning with the design and production of facilities and ending with the development and set-up software and the commissioning of industrial enterprises.
The main purpose of "Elektrotechmash" Ltd is maximizing the efficiency of customers' enterprises by means of implementation of new and advanced industrial control technologies.

Realizing the need of maintenance and modernising scientific technological potential for Ukraine and the Zaporizhzhia region in particular, the responsible executives of "Elektrotechmash" Ltd focus their efforts on this very challenge.
That is why the employees of the company participate in many scientific and technical forums and conferences, and are the authors of publications in a number of specialized editions.
Work with foreign partners is another company's profile.
"Elektrotechmash" Ltd has great success in general operations with foreign manufacturers of technical equipment.
This fact, along with lessons learned and systematic approach, allow this company to develop and implement the most optimal solutions for the partners. "Elektrotechmash" Ltd safeguards its reputation with its guarantee of high quality products and services.

ПАТ "Електрометалургійний завод "Дніпроспецсталь"

PJSC "Electrometallurgical Works "Dneprospetsstal"

Україна, 69008, м. Запоріжжя, Південне шосе, 81
тел.: +38 (061) 283-43-09, 213-17-80
e-mail: info@dss.com.ua
http://www.dss-ua.com

Ukraine, 69008, Zaporizhzhia, Yuzhnoe Shosse, 81
tel.: +38 (061) 283-43-09, 213-17-80
e-mail: info@dss.com.ua
http://www.dss-ua.com

ПАТ "Електрометалургійний завод "Дніпроспецсталь" ім. А.Н. Кузьміна" – провідний виробник спеціальних сталей і сплавів.
Підприємство було засноване у 1932 році в Запоріжжі як частина потужного державного металургійного комплексу. Сьогодні Дніпроспецсталь (ДСС) – міжнародна компанія, яка розробляє, виробляє і реалізує продукцію з нержавіючих, інструментальних, швидкорізальних (у тому числі виготовлених методом порошкової металургії), підшипникових, конструкційних легованих і вуглецевих сталей. Продукція ДСС використовується у виробництві деталей машин і механізмів, різального інструменту для подальшої обробки металів і сплавів, безшовних труб і підшипників.
Розташування підприємства в Україні дає компанії географічну перевагу в забезпеченні виходу на найбільші ринки споживання – СНД і ЄС. Продукція Дніпроспецсталі затребувана більш ніж у 60 країнах. Компанія створює велику торговельну мережу на світовому ринку спецсталей, співпрацюючи з партнерами і дистриб'юторами у 15 країнах світу.
Основними стратегічними цілями компанії є:
• Розширення присутності на ринках Європи та Північної Америки;
• Закріплення домінуючої позиції на ринку нержавіючої сталі у СНД;
• Збільшення обсягу продажів металопродукції з нержавіючої, інструментальної та швидкорізальної сталі;
• Збереження позицій на ринку конструкційних сталей;
• Зниження витрат на виробництво продукції.
Продукція зі спецсталей, вироблена на ДСС, охоплює цілий спектр сегментів ринку, що включає машинобудування, суднобудування, авіакосмічну, автомобілебудівну, нафтогазовидобувну галузі.

A leader in production of special steel products, Dneprospetsstal (DSS) is based in Zaporizhzhia, Ukraine, and employs about 6 200 people. Originally founded as a state-run enterprise in 1932, today Dneprospetsstal's activities cover the design, manufacture and distribution of stainless, tool, high-speed (including powder made steel), bearing and alloy structural steel products. DSS' products are used in the manufacture of machinery parts, tools for metal and alloy machining, seamless pipes and bearings. DSS enjoys a unique position as a high added-value producer. The company's location in Ukraine gives it a favorable geographical advantage, placing it in proximity to two of its largest consumer regions: the CIS and the EU. With partners and distributors in more than 15 different countries, DSS casts a wide net over world markets; its products are used and sold in over 60 countries.
Dneprospetsstal aims at retaining leadership in the domestic market and expansion of its presence in the markets of Russia, Europe, America and Asia using existing and new distribution channels. The Company also strives for entering into strategic alliances and finding partners for cooperation in the field of subsequent metal processing.
DSS remains focused on its strategic goals, which include:
• Expand in European and North American markets
• Maintain its dominant position in the CIS stainless steel market
• Increase sales of stainless, tool and high speed steel
• Retain its position in the engineering steel market
• Reduce production costs
DSS sells products across the wide range of industries, from the aerospace sector to the machine building industry, from tool building to oil and gas.

Взуттєва фабрика "Міда"

Zaporozhye shoe factory "MIDA"

MIDA
ЗАПОРОЖСКАЯ ОБУВНАЯ ФАБРИКА

Україна, м. Запоріжжя, вул. Східна, 1
тел./факс: +38 (061) 217-33-53, (0612) 96-70-60
e-mail: mida@ukr.net, info@mida.ua
http://www.mida.zp.ua

Ukraine, Zaporizhzhia, Vostochnaya St., 1
tel./fax: +38 (061) 217-33-53, (0612) 96-70-60
e-mail: mida@ukr.net, info@mida.ua
http://www.mida.zp.ua

ЗУБОВ
Сергій Олександрович,
директор

SERGEY O. ZUBOV,
director

Продукція Запорізької взуттєвої фабрики "Міда" має заслужену репутацію комфортного взуття з гарантованою якістю. Завдяки винятковій надійності, сучасному дизайну, помірній ціні і багатолітній присутності на ринку взуття, українська торгова марка "Міда" отримала визнання і довіру мільйонів споживачів у різних країнах.

На даний момент взуття Запорізької фабрики "Міда" присутнє у кожному регіоні країни. Досить невисока роздрібна ціна продукції, а також її привабливість для будь-якої вікової категорії громадян, гарантує постійний попит з боку покупця. Сучасний дизайн взуття доповнює інші його переваги. Вироби надійні у носінні, бо виготовляються тільки з натуральної шкіри, що поставляється кращими вітчизняними і зарубіжними виробниками. 70% зимового взуття випускається на натуральному хутрі. Взуття призначене для повсякденного носіння і доступне широкому колу споживачів. Не зупиняючись на досягнутому, постійно йде пошук нових технологічних рішень, застосовуються нові натуральні матеріали для обробки взуття, які покращують його зовнішній вигляд.

У цьому році "Міда" відзначає своє двадцятиріччя!

20 років – у рамках ритмічно працюючого підприємства це вік зрілості і розквіту. 20 років "Міда" робить взуття для Вас! Сьогодні взуттєва фабрика "Міда" в числі найбільших виробників взуття в Україні. Дотримання всіх вимог ГОСТ і застосування тільки якісних натуральних матеріалів, сучасне оснащення фабрики і постійний контроль якості на всіх стадіях виробництва – запорука успіху "Міди". Двадцятирічний досвід роботи на взуттєвому ринку, ефективний менеджмент, активна політика просування продукції дозволяють компанії досягати високих результатів.

Згуртована команда – запорука продуктивного ведення та розвитку бізнесу! Секрет успішності взуттєвої фабрики "Міда" полягає в тому, що у своїй повсякденній діяльності "Міда" завжди робить ставку на створення і підтримку довгострокових відносин із замовниками та партнерами. Завдяки цьому "Міда" продовжує розвиватися, досягати нових, більш високих цілей.

Zaporizhzhia shoe factory "MIDA" is included in the number of the largest producers of shoe in Ukraine. Observance of all requirements GOST and application only of quality natural materials, modern equipment of factory and permanent control of quality at all stages of production is a mortgage of success "MIDA". Twenty-year experience at the market of shoe, effective management, active politics of advancement of products allow to the company to arrive at high results.

The joined command is a mortgage of productive conduct and development of business! Secret of success of shoe factory "MIDA" in a construction and development of long-term relationships with customers and partners. Due to it "MIDA" continues to develop, arrive at new, higher aims.

ПАТ "Укрграфіт"

JSC "Ukrgrafit"

Україна, 69600, м. Запоріжжя, вул. Північне шосе, 20
тел./факс: +38 (061) 289-51-10, 289-51-41
e-mail: graphite@ukrgrafit.com.ua
http://www.ukrgrafit.zp.ua

Ukraine, 69600, Zaporizhzhia, Severnoye Shosse, 20
tel./fax : +38 (061) 289-51-10, 289-51-41
e-mail: graphite@ukrgrafit.com.ua
http://www.ukrgrafit.zp.ua

Публічне акціонерне товариство "Український графіт" – провідний виробник в Україні графітованих електродів для електросталеплавильних, руднотермичних та інших видів електричних печей, товарних вуглецевих мас для електродів Содерберга, футерувальних матеріалів на основі вуглецю для підприємств металургійного, машинобудівного, хімічного й іншого комплексів промисловості.
ПАТ "Укрграфіт" – сучасне підприємство з повним циклом виробництва продукції, високим рівнем технології, механізації й автоматизації процесів. Багаторічний виробничий досвід і високий професіоналізм персоналу дозволяє виробляти високоякісні вироби, постійно удосконалюючи технологічні процеси і розширюючи асортимент продукції, що випускається, виходячи з потреб замовників.
Пріоритетними напрямками роботи на ПАТ "Укрграфіт" визначені: забезпечення гарантованого рівня якості продукції, постійне удосконалювання технології і процесів, розвиток підприємства з урахуванням інтересів споживачів, акціонерів, держави і суспільства в цілому. На підприємстві розроблена, впроваджена і сертифікована система менеджменту на відповідність міжнародним стандартам ISO 9001, ISO 14001 та OHSAS 18001.
Стабільність становища ПАТ "Укрграфіт" на ринку визначається спрямованістю політики підприємства на виробництво якісної продукції, що відповідає індивідуальним вимогам конкретного споживача. Підприємство упевнено вийшло і працює на міжнародному ринку.
Ми цінуємо наших партнерів, постачальників і споживачів. Ми відкриті для встановлення нових ділових контактів і реалізації спільних проектів.

Joint-Stock Company "Ukrainsky Grafit" is a leading Ukrainian manufacturer of graphite electrodes for electric steel furnaces, submerged-arc furnaces and other types of electric furnaces, commodity carbon pastes for Soderberg electrodes, carbon-based lining materials for metallurgical, machine-building, chemical industries and others.
JSC "Ukrgrafit" is a modern enterprise with a complete manufacturing cycle, high level of technology, mechanization and automation of processes. Many years' experience and high professionalism of its personnel allows us to manufacture high-quality products, constantly improving manufacturing processes and expanding a range of fabricated products meeting customers' requirements.
Priority directions of JSC "Ukrgrafit" are as follows: ensuring guaranteed quality level of products, constant improvement of technology and processes, development of the enterprise taking into account the interests of consumers, shareholders, the state and the society as a whole. The enterprise has developed, implemented and certificated the system of management for compliance with ISO 9001:2000, ISO 14001:2004 and OHSAS 18001:1999 international standards.
Stable position of JSC "Ukrgrafit" in the market is determined by the policy of the enterprise aimed at manufacturing quality products corresponding to individual requirements of particular consumers. The enterprise has confidently entered international markets. Many years' experience, modern technologies, high product quality, fulfilment of contractual obligations have allowed JSC "Ukrgrafit" to establish strong business relations with its consumers.
We appreciate our partners, suppliers and consumers. We are opened for establishing new business contacts and carrying out joint projects.

ТОВ "Ремшляхбуд"

LLC "Remdorstroi"

Україна, 69050, м. Запоріжжя, вул. Космічна, 123
тел.: +38 (0612) 96-48-56, 96-56-40
e-mail: rds@zp.ukrtel.net
http://www.rds.zp.ua

Ukraine, 69050, Zaporizhzhia, Kosmichna St., 123
tel.: +38 (0612) 96-48-56, 96-56-40
e-mail: rds@zp.ukrtel.net
http://www.rds.zp.ua

КІРКОВ
Олександр Федорович,
директор,
депутат Запорізької обласної ради

ALEXANDER F. KIRKOV,
director,
deputy of Zaporozhye Regional Council

У сучасних умовах транспорт і дороги стають все більш вагомою складовою у житті людей. А розвинена інфраструктура – це найважливіша частина стратегії економічного зростання, один з факторів, що підвищують інвестиційну привабливість Запорізької області.

ТОВ "Ремшляхбуд" – одне з провідних підприємств регіону, що вирішують одвічну проблему доріг. За майже 20 років роботи з невеликої організації із застарілою технікою воно переросло у найбільшу дорожньо-будівельну компанію регіону. Займаючи сьогодні лідируючі позиції у своїй сфері, "Ремшляхбуд" володіє всією необхідною базою для надання послуг найвищої якості за прийнятними цінами і у розумні терміни. Весь спектр дорожніх робіт будь-якого обсягу та рівня складності виконується висококваліфікованими досвідченими фахівцями. Проектування і будівництво доріг з асфальтобетонним покриттям, а також благоустрій зношених магістралей зі зміною покриття здійснюється відповідно до передових стандартів і нормативів.

Але підприємство не зупиняється на досягнутому. Підвищення ефективності спорудження асфальтобетонних покриттів, забезпечення високих транспортно-експлуатаційних показників, подовження термінів їх служби є важливим техніко-економічним завданням підприємства. У зв'язку з цим активно освоюються передові технології та методики. Оновлюється база дорожньо-будівельної техніки, удосконалюється робочий процес, підвищується якість виконуваних робіт.

У автопарку ТОВ "Ремшляхбуд", що постійно розширюється, дорожня техніка представлена сучасними моделями імпортних і вітчизняних машин. За минулий рік підприємство посилило свою матеріально-технічну базу останніми новинками відомих світових виробників: CATERPILLAR, HITACHI, DYNAPAC.

У виробничий комплекс ТОВ "Ремшляхбуд" входить також асфальтобетонний завод. Його продукція по технологічній якості та параметрам експлуатації не тільки повністю відповідає нормативам державних стандартів, а й задовольняє підвищеним вимогам по зсувостійкості і тріщиностійкості, що пред'являються до асфальтобетонних сумішей в європейських країнах. Всі асфальтобетонні суміші виготовляються із застосуванням сучасних адгезійних і полімерних добавок, модифікованого бітуму. Технологія виробництва асфальтової суміші, що застосовується, постійно вдосконалюється, дозволяючи підвищувати якість дорожніх покриттів, їх міцність, термін служби і надійність під високими експлуатаційними навантаженнями.

Сукупність усіх цих чинників дозволила компанії добитися найвищих стандартів якості. ТОВ "Ремшляхбуд" – перша з дорожньо-будівельних організацій Запорізької області, яка отримала сертифікат по системі управління якістю робіт та відповідності вимогам ДСТУ ISO9001-2001 (ISO9001: 2000).

Замовники підприємства – організації різних форм власності м. Запоріжжя, області та інших регіонів Україні – отримують гарантію якості на виконувані дорожньо-будівельні роботи. Тому з повною впевненістю можна сказати, що з ТОВ "Ремшляхбуд" можна реалізувати будь-які ідеї будівництва доріг і не переживати за кінцевий результат. Він, як завжди, буде відмінний!

Nowadays transport as well as road network plays the ever-crucial role in people's lives. A well-developed infrastructure is the most important part of a strategy to achieve economic growth. It is also one of the factors that increases the investment prospects of the Zaporozhye region.

LLC Remdorstroi is one of the leading regional enterprises that deal with the eternal problem of roads. In almost 20 years it turned from a small organization with out-of-date equipment into the largest regional road-construction company. Remdorstroi is well-equipped for rendering the highest quality of services for reasonable prices and in acceptable terms.

Our highly skilled and experienced specialists do all kinds of road work of any scope and difficulty.

The design and construction of roads with bituminous surfacing as well as the improvement of worn-out highways is performed in accordance with the advanced standards of bituminous bed paving.

The enterprise does not rest on its laurels, though. Road-building equipment is updated, work process is upgraded, and work quality is increased.

The vehicle fleet of LLC Remdorstroi is constantly expanded with the road-building machinery of imported and domestic vehicles. Over the past year the enterprise strengthened its material and technical basis with the latest products of leading global producers: CATERPILLAR, HITACHI, DYNAPAC.

The industrial complex of LLC Remdorstroi also includes the asphalt concrete factory, the products of which meet the highest requirements of working quality and operating parameters. All asphalt mixes are made with the application of adhesive and polymer additives as well as mod-bit.

The applied technology of asphalt mix production is being constantly improved, thus improving the quality of the pavement, its durability and security in case of high operational loads.

Altogether these factors aided the company in achieving the highest possible quality standards. LLC Remdorstroi was the first road-building organization in Zaporozhye to receive the certificate of quality control system and compliance with the requirements of DSTU ISO9001-2001 (ISO9001:2000).

Customers of the enterprise, organizations with different types of incorporation, get quality assurance on performed road works. Thus, it may safely be said, that with us you can implement any kind of road-building ideas without worrying about the end product. It will be excellent, as always!

ПП "Магістр"

Private enterprise "Magistr"

Україна, 72355, Запорізька область, Мелітопольський р-н,
с. Семенівка, вул. Північний переїзд, 6
тел.: +38 (06192) 5-15-60, (067) 614-14-67
e-mail: magistrr@inbox.ru
http://magistrgc.com.ua

Ukraine, 72355, Zaporizhzhia region, Melitopol district,
Semenivka, Pivnichniy Pereizd St., 6
tel.: +38 (06192) 5-15-60, (067) 614-14-67
e-mail: magistrr@inbox.ru
http://magistrgc.com.ua

МАЛЮГА
Сергій Іванович,
директор

SERGIY I. MALYUGA,
director

Приватне підприємство "Магістр" було засновано у 1998 році, і вже у 2000 році там почали виготовляти першу продукцію. Очолює його директор Сергій Іванович Малюга.
Підприємство спеціалізується на розробці і виробництві силових гідроциліндрів для тракторів і сільгоспмашин і їх комплектуючих, а також на продажу штоків, труб і ущільнень до гідроциліндрів. При виробництві гідроциліндрів спеціалісти ПП "Магістр" використовують матеріали виробництва Італії, Германії, Румунії та Туреччини.
У розробці оригінальної конструкції гідроциліндра фахівці ПП "Магістр" впровадили найбільш прогресивні технічні рішення, що відповідають сучасним вимогам, які пред'являються до гідровузлів і гідросистем. І сьогодні підприємство постійно працює над поліпшенням конструкції, якості, технологічності, зручності експлуатації та обслуговування своєї продукції.
За цей час у підприємства з'явилося багато клієнтів як в Україні, так і у країнах СНД, які гідно оцінили якість продукту, відкритість до пропозицій та виконання заказів у обумовлені строки.
Застосування оригінальних конструкторських і технологічних рішень, проходження 100% виробів через ВТК і випробування дозволило збільшити термін безвідмовної роботи гідроциліндрів. Уся продукція сертифікована у системі УкрСЕПРО, гідроциліндри виготовляють згідно з ТУ У 29.3-25485464-003.2008. Кожен продукт випускається з паспортом і гарантійним талоном.
Якість, короткі терміни виготовлення і поставки продукції, гнучка цінова політика – це головні пріоритети ПП "Магістр" у відносинах зі споживачами.

Private enterprise "Magistr" was founded in 1998, in 2000 the production began. Director Sergiy Malyuga is the head of the company. The company specializes in designing and manufacturing tractor and agricultural machinery hydraulic cylinders and cylinder components. The enterprise also sells rods, pipes, and seals for hydraulic cylinders. In hydraulic cylinders production specialists of the private enterprise "Magistr" use materials from Italy, Germany, Romania, and Turkey.

In original cylinder design and development the specialists of private enterprise "Magistr" implement the most advanced technical solutions that meet modern requirements for hydroelectric and hydraulic systems. Today the company continues its work to improve design, quality, manufacturability, ease of use and maintenance of its products.
The company has found many customers in Ukraine and CIS, who appreciated the quality of the product, openness to suggestions and ability to execute orders over a specified time period.
The company uses original design and technology solutions, 100% of cylinders undergo tests and inspections, as well as quality control under the company's own quality control system increasing the uptime of hydraulic cylinders. All products are certified by UkrSepro standard, hydraulic cylinders are made in accordance with TU 29.3-25485464-003.2008. Every product has a passport and a warranty card.
Quality, short-term production and delivery, and flexible pricing are the priorities of the private enterprise "Magistr" in relations with its customers.

ВАТ "Мелітопольський завод "АВТОКОЛЬОРЛИТ"

OJSC "Melitopol Plant "AVTOKOLIORLYT"

Україна, 72311, Запорізька обл.,
м. Мелітополь, Каховське шосе, 27
тел.: +38 (0619) 43-00-23, 43-03-60, 43-15-38
e-mail: office@avtotsvetlit.com
http://www.avtotsvetlit.com

Ukraine, 72311, Zaporizhzhia region, Melitopol town,
Kakhovske highway, 27
tel.: +38 (0619) 43-00-23, 43-03-60, 43-15-38
e-mail: office@avtotsvetlit.com
http://www.avtotsvetlit.com

Завод "Автокольорлит" був заснований у 1964 році.
У теперішній час ВАТ "Мелітопольський завод "Автокольорлит" – це спеціалізоване підприємство з виробництва кольорового литва з алюмінієвих і магнієвих сплавів, сталевого литва по виплавлюваних моделях, чавунного литва.
Споживачами продукції заводу є підприємства автомобілебудування, сільськогосподарського машинобудування, залізничного транспорту та комунального господарства.
Виливки з магнієвого сплаву виготовляються на основі системи Mg-Al-Mn-Zn методом лиття під високим тиском. Розважування виливків від 0,1 до 25 кг. Виробнича потужність – 1000 тонн литва в рік
Виливки з алюмінієвих сплавів виготовляються на основі системи Al-Si-Mg; Al-Si-Cu; Al-Cu-Mg-Ni. Для виробництва виливків використовуються машини для лиття під високим та низьким тиском. Розважування литва від 0,2 кг до 20 кг і більше. Виробнича потужність – 1770 тонн литва в рік.
Виливки зі сталі виготовляються методом лиття по виплавлюваних моделях. Розважування литва від 2 г до 3 кг. Виробнича потужність – 450 тонн литва в рік.
Виливки з чавуну виготовляються з високоміцного та сірого чавуну. Розважування виливків від 0,4 кг до 34 кг. Виробнича потужність 4500 тонн литва в рік.
У 2005 році система якості підприємства була сертифікована за міжнародним стандартом ISO 9001:2000.
Завод "Автокольорлит" має 48-річний досвід практичної роботи, висококваліфіковані кадри і сучасне устаткування, що дозволяє виготовляти надійну та якісну продукцію.

The Plant "Avtokoliorlyt" was founded in 1964.
At the present time "Melitopol Plant "AVTOKOLIORLYT" OJSC is a specialized enterprise producing nonferrous castings from aluminum and magnesium alloys, steel castings by means of plycast process, iron castings.
Consumers of the plant's products are automobile manufacturing, agricultural engineering, railway transport and municipal engineering companies.
Magnesium alloy castings are manufactured based upon Mg-Al-Mn-Zn system by means of high-pressure moulding. Weighing of castings from 0,1 to 25 kg. Production facilities – 1000 tonnes of castings per year.
Aluminum alloy castings are manufactured based upon Al-Si-Mg; Al-Si-Cu; Al-Cu-Mg-Ni system. High- and low-pressure moulding machines are used for manufacturing of castings. Weighing of castings from 0,2 kg to 20 kg and over. Production facilities – 1770 tonnes of castings per year.
Steel castings are manufactured by means of plycast process. Weighing of castings from 2 g to 3 kg. Production facilities – 450 tonnes of castings per year.
Iron castings are manufactured from high-duty cast iron and gray cast iron. Weighing of castings from 0,4 kg to 34 kg. Production facilities – 4500 tonnes of castings per year.
In 2005 the enterprise's quality system was certified according to international standard ISO 9001:2000.
The Plant "Avtokoliorlyt" has a 48-years practical work experience, qualified personnel and modern equipment allowing to manufacture reliable and high-quality production.

ТОВ "ФонДорн"

"FonDorn" LLC

Україна, Запорізька область, м. Мелітополь, вул. Фрунзе 70
тел.: +38 (0619) 44-01-83, (067) 564-60-77
e-mail: marmanov@ukr.net

Ukraine, Zaporizhzhia region, Melitopol, Frunze St., 70
tel.: +38 (0619) 44-01-83, (067) 564-60-77
e-mail: marmanov@ukr.net

У сучасному світі питання екології та енергозбереження стоять дуже гостро. Непоновлюваність таких ресурсів, як нафта, газ, вугілля, змушує шукати інші джерела енергії, використання яких не приносить шкоди нашій планеті.

Новаторські ідеї, здатні захистити навколишнє середовище і попутно принести відчутну фінансову вигоду, пропонує ТОВ "ФонДорн". Компанія розробляє комплексні рішення для забезпечення електроенергією та теплоенергією різних груп споживачів – від побутових систем тепло-та електрозабезпечення до промислових проектів. Їх реалізація передбачає обов'язкове використання новітніх енергозберігаючих технологій, починаючи з етапу будівництва. ТОВ "ФонДорн" виконує також роботи з утеплення будівель, що знижує енерговитрати до 50%. А екологічно чисту енергію дозволяють отримати сонячні системи, теплові насоси, вітрогенератори, біогазові станції. Інноваційні схеми їх застосування дозволяють знизити собівартість вироблення 1 кіловата енергії до 10 коп.

Компанією "ФонДорн" встановлені альтернативні джерела енергії на таких об'єктах, як піонерський табір "Зміна" (с-ще Кирилівка), база відпочинку "Ромашка" (с-ще. Кирилівка), пологовий будинок у м. Мелітополь.

ТОВ "ФонДорн" розробляє виробничі рішення екологічного спрямування. Уже здійснено ряд проектів з випуску екологічно чистої продукції (глиняні фасадні панелі, керамічна черепиця, цементно-піщана черепиця, фасування грецького горіха).

Компанія "ФонДорн" завжди відкрита для партнерства. Адже розумне використання ресурсів та енергозбереження – це основа безпеки планети і людей, що живуть на ній.

Ecology and energy saving issues are especially acute in modern world.

Nonregenerability of such resources as oil, gas, and coal enforces searching of other energy sources, using of which does not bring harm to our planet.

Innovative ideas able to protect environment and simultaneously bring essential financial profit are offered by "FonDorn" LLC. The Company develops integrated solutions to provide electrical energy and heat energy to different groups of consumers – from utility heat and electrical supply systems to industrial projects. Their realization provides for obligatory using of most recent energy saving technologies starting from construction stage. "FonDorn" LLC also executes work in making the buildings coldproof, thus reducing energy consumption up to 50%. Solar systems, heat pumps, wind generators, biogas stations allow obtaining environmentally compatible energy. Innovation schemes of their application allow reducing cost value of producing of 1 kWt energy to 10 kop. "FonDorn" installed alternative energy sources at such facilities as pioneer camp "Zmina" (settlement Kyrylivka), recreation facility "Romashka" (settlement Kyrylivka), maternity hospital in Melitopol town.

"FonDorn" LLC develops ecological production solutions. A series of projects concerning output of environmentally compatible products has been realized (loamy facing panels, clay tile, cement and sand tile, walnut prepackaging).

"FonDorn" is always open for partnership. After all, reasonable using of resources and energy saving is a base for safety of the planet and people living on it.

ТОВ "Запорізький асфальтобетонний завод"

Zaporizhzhia asphalt-concrete plant

Україна, 70421, Запорізька область, Запорізький район,
с. Високогірне, вул. Мічуріна, 1А
тел./факс: +38 (061) 226-54-53, 701-05-40
http://www.asfalt.zp.ua

Ukraine, 70421, Zaporizhzhia region, Zaporizhzhia district,
Vysokogirne settlement, Michurina St., 1A
тел./факс: +38 (061) 226-54-53, 701-05-40
http://www.asfalt.zp.ua

ТОВ "Запорізький асфальтобетонний завод" має колосальний досвід роботи у дорожній сфері, адже створений він у 1971 році. Сьогодні завод не тільки виробляє повний спектр асфальтобетонних сумішей, а й самостійно виконує всі види робіт з прокладання та ремонту доріг. Наявність власного парку техніки дозволяє надавати послуги не тільки в Запорізькій області, а й в інших регіонах України. У 2002 році введена в дію нова установка ДС-158 з виробництва асфальтобетонної суміші.

За період 2003-2004 рр. завод виробив для потреб Запоріжжя понад 70000 т асфальтобетонної суміші. Продукція підприємства успішно зарекомендувала себе на багатьох важливих транспортних магістралях, серед яких пр-кт Леніна, вул. Тиражна, вул. Червона. Також виконувалися роботи з укладання дорожніх покриттів на таких серйозних об'єктах, як МЕТРО, ЛВС "Хортиця", А і Р.

У 2006 році Запорізькому асфальтобетонному заводу було присвоєно звання "Лідер галузі" в Національному бізнес-рейтингу за основним видом діяльності КВЕД 23.2 "Нафтопереробка". По сумарному балу за критеріями "Обсяг реалізованої продукції", "Продуктивність праці", "Чистий прибуток" і "Заробітна плата" підприємство зайняло 5-е місце по Запорізькій області та 35-е місце по всій Україні.

Багаторічна надійність і відповідальність у роботі дозволили заводу завоювати повагу як своїх споживачів, так і конкурентів. Слово "репутація" для підприємства наповнене особливим змістом. Усі замовники тут є партнерами по бізнесу, яки, в першу чергу, вимагають до себе порядного ставлення. А Віктор Іванович Свисенко, директор Запорізького асфальтобетонного заводу, твердо переконаний, що успіх підприємства обумовлений успіхом його партнерів.

Zaporizhzhia asphalt-concrete plant has a great work experience in road branch, as it was created in 1971. Today the plant produces not only a full range of asphalt-concrete mixtures, but also independently implements all operations of laying and repairing roads. The possession of technical park permits to give services not only in Zaporizhzhia region, but also in other regions of Ukraine. So in 2002 a new installation DS-158 was introduced, which makes asphalt-concrete mixtures.

In the period from 2003 to 2004 the plant made more than 70000 tons of asphalt-concrete mixture. The production of the enterprise established a reputation on many important transport roads, including Lenin Avenue, Tirazhna street and Chervona street. Operations of laying road covering on such important facilities as METRO, LVF "Khortytsya" were also implemented.

In 2006 Zaporizhzhia asphalt-concrete plant was named a branch leader in the national business-rate for the base kind of activity KVED 23.2 "Oil Refining".

According to the composite score, on such standards as "SOLD PRODUCTS VOLUME", "WORK EFFICIENCY", "NET INCOME", "SALARY" the enterprise has taken the 5-th place in Zaporizhzhia region, and the 35-th place in Ukraine.

Long-standing reliability and responsibility of work allowed the plant to earn respect not only among their customers, but also among the competitors. For the enterprise the word "REPUTATION" is filled with a special sense. All customers are the business partners, who first of all demand respectable attitude. Victor Ivanovich Svisenco the director of Zaporizhzhia asphalt-concrete plant is assured, that the success of the enterprise is the result of its partners' success.

ПАТ "МОТОР-БАНК"

PJSC "MOTOR-BANK"

Україна, 69068 м. Запоріжжя, пр-кт Моторобудівників, 54Б
тел./факс: +38 (061) 720-54-12
e-mail: bank@motor-bank.com.ua
http://www.motor-bank.com.ua

Ukraine, 69068, Zaporizhzhia, Motorbudivnykiv Ave., 54B
tel./fax: +38 (061) 720-54-12
e-mail: bank@motor-bank.com.ua
http://www.motor-bank.com.ua

БОГУСЛАЄВ
Олександр В'ячеславович,
Голова Наглядової Ради

OLEKSANDR V. BOGUSLAIEV,
Chairman of the Supervisory Board

ПАТ "МОТОР-БАНК" був створений у серпні 2007 року. За цей час Банк зарекомендував себе як стабільний та професійний партнер у стосунках із клієнтами та партнерами Банку. Не в останню чергу це було досягнуто за рахунок постійного проведення політики щодо збільшення спектру банківських послуг з обов'язковим поліпшенням технологій бізнес-процесів. Високий рівень капіталізації, ліквідності та прибутковості дозволяють Банку побудувати довгострокові відносини з найбільшими корпоративними клієнтами запорізького регіону та внести свою частку у розвиток індустріально-промислового потенціалу Запоріжжя.

У 2011 році основним напрямком розвитку Банку було кредитування юридичних осіб. За цей час портфель кредитування юридичних осіб збільшився на 66% та досяг 112,8 млн. грн.

Також Банком були запроваджені нові напрями діяльності:

• робота через відкриті кореспондентські рахунки в іноземних банках, що дозволило збільшити обсяги та швидкість проведення конверсійних та інших операцій з валютними цінностями;

• інвестиції у боргові цінні папери юридичних осіб.

Станом на 01.01.2012 загальні активи Банку становили 263,05 млн. грн., зобов'язання – 136,52 млн. грн., власний капітал – 126,53 млн. грн., кредитно-інвестиційний портфель 157,65 млн. грн. Банк зайняв 9 місце за показником прибутковості активів та 45 місце за розміром чистого прибутку серед банків України.

Під керівництвом Голови Наглядової Ради Богуслаєва Олександра В'ячеславовича ПАТ "МОТОР-БАНК" основними напрямками подальшої діяльності є розвиток бізнес мережі та покращення банківських продуктів, з додержанням поточної політики стабільності.

PJSC "MOTOR-BANK" was established in August 2007. Since that time the Bank has proved itself as a steady and professional partner in relationship with the customers and partners of the Bank. This was achieved thanks in no small part to the constant conduct of the policy with regard to expanding the spectrum of banking services and obligatory improvement of business process technologies. High level of capitalization, liquidity and profitability enable the Bank to construct long-term relations with the largest corporate customers of Zaporizhzhia region and make its contribution into the development of industrial potential of Zaporizhzhia.

In 2011 the key line of the Bank development was lending to legal entities. Over this period the lending portfolio increased by 66% and reached UAH 112.8mln.

The Bank has also introduced new business lines:

• operation through correspondent accounts opened in the foreign banks, which allowed increasing the volumes and accelerating the velocity of foreign exchange and other transactions with currency valuables;

• investments in debt securities of legal entities.

As of 01.01.2012 total assets of the Bank made UAH 263.05 mln, liabilities being UAH 136.52 mln, bank stock – UAH 126.53 mln, lending and investment portfolio totaling to UAH 157.65 mln.

The Bank took the 9th place in terms of profitability of assets and the 45th place in terms of net profit among the banks of Ukraine.

Under the management of Mr. Oleksandr Viacheslavovych Boguslaiev, Chairman of the Supervisory Board, PJSC "MOTOR-BANK" considers the basic lines of its further activity to be development of business network and improvement of banking products with compliance to the current stability policy.

Асоціація "Рост-холдинг"

Association "Rost-Holding"

Україна, 70002, Запорізька обл., м. Вільнянськ,
вул. Красноармійська, 5
тел./факс: +38 (06143) 4-12-25
e-mail: office@rostltd.com.ua
http://www.npprost.com

Ukraine, 70002, Zaporizhzhia region, Vilniansk,
Krasnoarmiiska St., 5
tel./fax: +38 (06143) 4-12-25
e-mail: office@rostltd.com.ua
http://www.npprost.com

ТОВ "Науково-виробниче підприємство "Рост" створене у 1996 році. Основний напрямок діяльності підприємства – наукомістке виробництво комплектуючих для залізничного транспорту.

Компанія займається спеціалізованою розробкою та виготовленням головних модулів, деталей та інтер'єрів транспортних засобів. Почавши свою діяльність з розробки та виготовлення окремих деталей інтер'єру, колектив компанії сьогодні створює і виробляє ергономічний дизайн вагонів від підлоги до стелі. При цьому всі елементи інтер'єру вирішені в єдиному конструктивному і дизайнерському стилі згідно вимог та побажань замовника. 50 конструкторів науково-технічного центру асоціації займаються розробками і технічним супроводом замовлень. На основі новаторських рішень конструкторського бюро серійно виробляються більше 7000 найменувань виробів. Це вікна, двері, крісла 1-го, 2-го класів, дивани 3-го класу, склопластикові, дерев'яні, металеві вироби. Вся продукція підприємства має сертифікати відповідності.

Асоціація співпрацює не тільки з українськими підприємствами, а й з компаніями з Росії, Казахстану, Узбекистану, Білорусі та Грузії. За величезний вклад в економіку країни і, зокрема, у транспортну галузь, підприємство удостоєне безлічі дипломів, грамот і нагород. Досягти таких результатів вдалося завдяки засновнику і керівнику Асоціації Паронової Любові Антонівни, яка стала єдиною жінкою-керівником зі званням "Почесного машинобудівника України".

Сьогодні Асоціація "Рост-холдинг" – один з визнаних лідерів галузі. Передові технології, а також сучасне обладнання, потужний науково-технічний потенціал – фундамент нинішнього успіху і запорука видатних звершень у майбутньому.

"Research and Development Enterprise "Rost" LLC was founded in 1996. The main business line of the company is high technology production of components for railway transport.

The company is engaged in specialized development and manufacturing of main modules, details and interiors of vehicles. Having started its activity from development and manufacturing of individual interior details, nowadays the company's staff creates and manufactures an ergonomic design of wagons from floor to ceiling. In this respect, all interior elements are made in a unified constructional and design style according to customer's requirements and wishes. 50 designers of the Research and Development Center of association deal with developments and technical support of orders. Based upon the design bureau's innovations, more than 7000 item names are mass produced. These are windows, doors, chairs of the 1st, 2nd, classes, sofas of the 3d class, fiberglass, wooden, metal products. All company's products have certificates of conformity. The association cooperates not only with Ukrainian enterprises, but also with companies from Russia, Kazakhstan, Uzbekistan, Belorussia and Georgia.

The company is awarded with a great number of diplomas, merit certificates and awards for a great contribution into the country's economy and, in particular, into transport industry. These results were achieved due to the founder and head of the Association Paronova Liubov Antonivna, who has become the only women-head with a title of "Honorable mechanical engineer of Ukraine".

Nowadays the Association "Rost-Holding" is one of recognized leaders of the branch. High technologies, as well as up-to-date equipment, high scientific and technological potential are a foundation of present success and a passport to prominent performances in future.

ТОВ ПК "Технолит"

"Tekhnolyt" PC LLC

Україна, 69015, м. Запоріжжя, вул. Кияшко, 16А
тел.: +38 (061) 289-33-24, 289-33-26
e-mail: litt2007@rambler.ru
http://pokovka.zp.ua

Ukraine, 69015, Zaporizhzhia, Kyiashko St., 16A
tel.: +38 (061) 289-33-24, 289-33-26
e-mail: litt2007@rambler.ru
http://pokovka.zp.ua

ТОВ ПК "Технолит" працює у ковальській і металургійній справі та металообробці вже понад 10 років. Очолює підприємство директор Михайло Олександрович Дорофєєв – великий професіонал у своїй сфері. На сьогоднішній день компанія виготовляє поковки і штампування європейської якості, має повний цикл виробництва – нарізку заготовки, поковку, штампування. На останніх стадіях виробничого процесу застосовуються термо- й металообробка. Майстри можуть кувати вироби з масою як менше 10 кг, так і більше 1500 кг. Для цього компанія "Технолит" володіє всім необхідним сучасним обладнанням. У виробництві застосовуються тільки сертифіковані сталі, якість яких підтверджена документально. За допомогою сучасних технологій компанія виробляє продукцію відмінної якості. Тому ПК "Технолит" удостоїлася звання лауреата загальнонаціонального конкурсу "Вища проба".

Окреме значення у діяльності компанії має виготовлення декоративних кованих творів – художня ковка. Вироби, якісно виконані ковалем – майстром своєї справи, завжди відрізняються довговічністю, міцністю і стильним зовнішнім виглядом.

ВАТ ПК "Технолит" співпрацює з великими підприємствами в Україні, а також у країнах СНД. Є у промислової компанії партнери і в Європі – Фінляндії, Литві, Польщі, Чехії, Словаччині, Болгарії, Румунії, Латвії, Естонії та Угорщині.

Мобільно реагуючи на зміни на ринку, підприємство завжди проявляє гнучкість по відношенню до клієнтів. Головну конкурентну перевагу ПК "Технолит" її керівництво бачить у високому рівні сервісу і довірчих відносинах із замовниками. А бездоганна якість виконання робіт – це тільки незаперечна умова для тривалої співпраці.

"Tekhnolyt" PC LLC has already been working in blacksmithing and metallurgical business and metalworking for more than 10 years. The company's head is a director Mykhailo Oleksandrovych Dorofeiev, a great professional in his branch.

Nowadays the company manufactures forgings and die formings of European quality, it has a complete production cycle – blank cutting, forging, die forming. Thermal processing and metalworking are used at final stages of production process. Masters may forge products with mass both less than 10 kg, and more than 1500 kg. For this purpose the company "Tekhnolyt" has all required up-to-date equipment. The manufacturing process uses only certified steels, which quality is evidenced by documents. By means of modern technologies the company manufactures products of excellent quality. That is why "Tekhnolyt" PC was given a title of a laureate of all-national contest "The purest tint".

Especially important in the company's activity is manufacturing of decorative forged pieces of work – artistic forging. Products manufactured by a blacksmith, being a master of his craft, with high quality are always distinguished by endurance, strength and stylish appearance.

"Tekhnolyt" PC LLC cooperates with large enterprises of Ukraine, as well as in CIS countries. The industrial company has also partners in Europe – Finland, Lithuania, Poland, Czechia, Slovakia, Bulgaria, Romania, Latvia , Estonia and Hungary.

Rendering a mobile response to market changes, the company always displays flexibility related to its clients. The main competitive advantage of "Tekhnolyt" PC LLC, as seen by its management, is in high level of servicing and confidential relations with customers. And perfect quality of work execution is only an implicit condition for long-term cooperation.

Інвестиційні пропозиції

Investment proposals

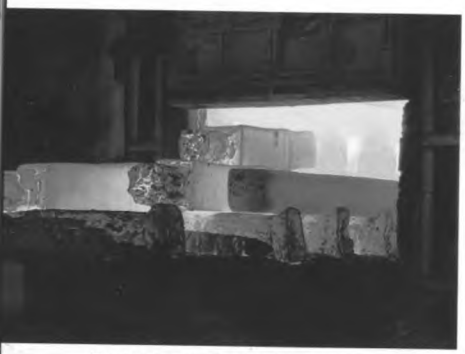

ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ
INVESTMENT ATTRACTIVENESS

ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ І МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY AND INTERNATIONAL COOPERATION

Електрометалургійний завод "Дніпроспецсталь"
Electrometallurgical works Dneprospetsstal

Запорізька область входить до п'ятірки лідерів серед українських регіонів за обсягами зовнішньої торгівлі. Велика частина продукції таких флагманів Запорізької індустрії, як ВАТ "Запоріжсталь", ВАТ "Запорізький завод феросплавів", ВАТ "Дніпроспецсталь", АТ "Мотор Січ", ПАТ "Запоріжтрансформатор", ЗАТ "Запоріжкран" спрямована на експорт, що обумовлено високою якістю і надійністю виробленої продукції.

У 2011 році зовнішньоторговельні взаємовідносини підтримувалися з партнерами 136 країн світу. За підсумками року зовнішньоторговельний обіг Запорізької області досяг 6760,2 млн. дол. США. При цьому зовнішня торгівля товарами становить 95% зазначеного обсягу і дорівнює 6423,0 млн. дол. США.

За обсягом експорту товарів – 4152,0 млн. дол. США – регіон посідає п'яте місце в Україні.

Головним партнером зовнішньоекономічної діяльності стала Російська Федерація – 40,2% загального обсягу експорту, на долю Туреччини припало – 9,3%, Польщі – 4,6%, Німеччини – 3,9%, Індії – 3,8%, Казахстану – 3,1%, Білорусі – 2,8%, Болгарії – 2,5%, Чехії – 2,3%.

Щодо складу експорту товарів, то його основу склали чорні метали (48,8% загального обсягу експорту товарів), механічне обладнання (14,8%), електричне обладнання (11,8%), засоби наземного транспорту (5,4%), руди, шлак і зола (3,8%), жири та олії тваринного або рослинного походження (2,4%), інші недорогоцінні метали (2,0%).

За обсягом імпорту товарів (2271,0 млн. дол. США) Запорізька область займає восьме місце серед регіонів України. За даними 2011 року голо-

Zaporizhzhia region is in the top five among Ukrainian regions in the foreign trade volume. Much of production of Zaporizhzhia industry leaders, such as JSC "Zaporizhstal", JSC "Zaporizhzhia Ferroalloy Plant", PJSC "Dneprospetsstal", "Motor Sich" JSC, JSC 'Zaporozhtransformator', CJSC "Zaporizhkran" is oriented to export. It bases on high quality and production reliability.

In 2011 foreign trade relations were maintained with partners from 136 countries all over the world. Zaporizhzhia region external turnover was 6760.2 million US dollars at year-end. Herewith, commodity trade is 95% of mentioned volume and makes 6423.0 million US dollars.

Region is at the fifth place countrywide by volume of merchandise exports – 41.52 million US dollars.

The Russian Federation became the main foreign economic activity partner – its total export volume is 40.2% , Turkey – 9.3%, Poland – 4.6%, Germany – 3.9%, India – 3.8%, Kazakhstan – 3.1%, Byelorussia – 2.8%, Bulgaria – 2.5%, Czech Republic – 2.3%.

As to merchandise exports structure, its basis consists of ferrous metals (total export volume is 48.8%), mechanical equipment (14.8%), electrical equipment (11.8%), electrical equipment (11.8%), vehicles for land transport (5.4%), ores, slag and ash (3.8%), animal and agricultural fats and oils (2.4%), other basic metals (2.0%).

Zaporizhzhia region is on the eights place among Ukrainian regions in merchandise imports (2271.0 million US dollars). As of 2011 the main importing countries were in CIS (37.1%), Europe (35.4%), and in Asia (19.5%). Herewith, in comparison with 2010, purchase of goods in Asia countries increased by

вні країни-імпортери знаходились в СНД (37,1%), Європі (35,4%) та Азії (19,5%). При цьому купівля товарів у країнах Азії у порівнянні з 2010 роком збільшилася у 2,1 рази, в Європі – у 1,7 рази, у країнах СНД – у 1,6 рази.

Найбільшим імпортером традиційно залишається Російська Федерація – 34,6%, Німеччина – 13,8%, Китай – 8,1%, Республіка Корея – 6,1%, Польща – 3,9%, США – 3,2%, Норвегія – 2,2%, Словаччина – 2,2%, Туреччина – 2,0%.

Експортували в основному механічне обладнання (20,6% загального обсягу імпорту товарів), палива мінеральні, нафту і продукти її перегонки (15,0%), чорні метали (11,4%), нікель і вироби з нього (6,0%), електричне обладнання (6,0%), засоби наземного транспорту (5,3%), прилади та апарати (2,8%), руди, шлак і золу (2,8%), мідь і вироби з неї (2,7%), алюміній і вироби з нього (2,3%), сіль, сірку, землі та каміння (2,3%), рибу і ракоподібних (2,2%), пластмаси, полімерні матеріали (2,0%).

З країн СНД надходили мінеральні палива, нафта і продукти її перегонки, нікель і вироби з нього, чорні метали, механічне обладнання, алюміній і вироби з нього, електричне обладнання, прилади та апарати, інші недорогоцінні метали, мідь і вироби з неї.

Країни Європейського Союзу постачали механічне обладнання, чорні метали, електричне обладнання, палива мінеральні, нафту і продукти її перегонки, мідь і вироби з неї, сіль, сірку, землі та каміння, засоби наземного транспорту, вироби з чорних металів, керамічні вироби, прилади та апарати, різноманітну хімічну продукцію.

У Запорізькій області діють Угоди про співпрацю з наступними країнами: Бургаська область (Республіка Болгарія), м. Чунцин (КНР), Карагандинська область (Казахстан), Навоїйська область (Узбекистан), провінція Васіт (Ірак), Кахетинський край (Грузія), Банско-Бистрицький автономний край (Словацька Республіка), 14 угод з регіонами Російської Федерації (Красноярський край, Краснодарський край, м. Москва, Тамбовська область, Ставропольський край, Нижегородська область, Мурманська область, Орловська область, Пермський край, Ростовська область, Тульська область, Ярославська область, Челябінська область, Новосибірська область).

2.1 times, in Europe by 1.7 times, in CIS countries by 1.6 times.

The main importer traditionally is the Russian Federation – 34.6%, Germany – 13.8%, China – 8.1%, Republic of Korea– 6.1%, Poland – 3.9%, the USA – 3.2%, Norway – 2.2%, Slovakia – 2.2%, Turkey – 2.0%.

Generally it was the import of mechanical equipment (total import volume is 20.6%), mineral fuel, oil and its distillate (15.0%), ferrous metals (11.4%), nickel and nickel products (6.0%), electrical equipment (6.0%), vehicles for land transport(5.3%), instruments and devices(2.8%), ores, slag and ash (2.8%), copper and copper products (2.7%), aluminum and aluminum products (2.3%), salt, sulphur, ground and stones (2.3%), fish and shellfishes (2.2%), plastic products, polymer materials (2.0%).

Mineral fuel, oil and its distillate, nickel and nickel products, ferrous metals, mechanical equipment, aluminum and aluminum products, electrical equipment, instruments and devices, other basic metals, copper and copper products were imported from CIS countries.

European Union countries supplied mechanical equipment, ferrous metals, electrical equipment, electrical equipment, mineral fuel, oil and its distillate, copper and copper products, salt, sulphur ground and stones, vehicles for land transport, ferrous metals products, ceramic ware, instruments and devices, various chemical products.

In Zaporizhzhia region the cooperation agreement with such countries is in force: Burgas Province (the Republic of Bulgaria), Chongqing (PRC), Karagandy Province (Kazakhstan), Navoiy Province (Uzbekistan), Wasit Province (Iraq), Kakheti (Georgia), Bansko-Bystritskiy autonomous district (the Slovak Republic), 14 agreements with the Russian Federation (Krasnoyarsk Krai, Krasnodarsk Krai, Moscow, Tambov Oblast, Stavropol Krai, Nizhny Novgorod Oblast, Murmansk Oblast, Oryol Oblast, Perm Krai, Rostov Oblast, Tula Oblast, Yaroslavl Oblast, Chelyabinsk Oblast, Novosibirsk Oblast).

There is an exchange of delegations, commercial and investment offers on an ongoing basis, under concluded agreement. And, as part of the agreement, following work is in hand towards development and realization of specific projects.

Реконструкція випробувальної станції на Запорізькому трансформаторному заводі
Reconstruction of testing station at Zaporizhzhia transformer plant

ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ
INVESTMENT ACTIVITIES

Запорізький регіон відноситься до найбільш привабливих регіонів України щодо інвестування завдяки великому промисловому потенціалу, наявності природних багатств, власним енергоресурсам, високому науково-технічному потенціалу, розвиненій транспортній інфраструктурі, розвиненій банківській системі та доступності до ринків України, країн СНД, Європи та Азії.

На Запорізьку область припадає 2,0% від загального обсягу інвестицій, вкладених в економіку Україну. За обсягом прямих іноземних інвестицій область посідає дев'яте місце серед регіонів України. На 1 січня 2012 року в економіку області вкладено 975,7 млн. дол. прямих інвестицій. З них 38,1 млн. дол. економіка області отримала у 2011 році. Іноземні вкладення працюють на 462 підприємствах області.

Запорізьким регіоном зацікавилися у 50 країнах світу. До десятки найбільших країн-інвесторів, на які припадає 93,4% загального обсягу прямих інвестицій, увійшли: Кіпр – 382,4 млн.дол., Швеція – 189,2 млн.дол., Корея – 150,0 млн.дол., Естонія – 34,9 млн.дол., Швейцарія – 34,3 млн.дол., Данія – 29,8 млн.дол., Велика Британія – 27,4 млн.дол., Ірландія – 22,1 млн.дол., Словаччина – 21,2 млн. дол., Австрія – 18,5 млн.дол.

У підприємства видобувної і переробної промисловості вклали 689,4 млн.дол. (70,7%). В організації, що здійснюють операції з нерухомим майном, оренду, інжиніринг та надання послуг підприємцям, внесено 108,0 млн.дол. (11,1%), у підприємства торгівлі, ремонту автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку – 97,5 млн.дол. (10,0%).

Наочно відображають приклади успішного інвестування у нашій області низка потужних підприємств з іноземним капіталом. ВАТ "Пиво-безалкогольний комбінат "Славутич", в який шведська компанія "Baltic Beverages Holding AB" вклала понад 170 млн. дол. США; ірландська компанія "Юроп Рефрешментс" інвестувала більше $15,5 млн. у виробництво мінеральних вод та інших безалко-

Zaporizhzhia region belongs to the most attractive Ukrainian regions because of high industrial potential, natural resources, own energy supply, high scientific and technical potential, developed transport infrastructure, developed bank system and accessibility to the markets of Ukraine, CIS countries, Europe and Asia.

Zaporizhzhia has 2.0% of investment total volume which has been invested in Ukrainian economy. The region is on the ninth place among Ukrainian regions in foreign direct investment volume.

As of January 1 2011, 975.7 million US dollars of direct investments have been invested in economy of the region, including 38.1 million US dollars which economy of the region received in 2011. Foreign investments function at 462 enterprises of the region.

Zaporizhzhia region sparked interest in 50 countries worldwide. Top ten countries investors, which share 93.4% of foreign direct investment volume, include: Cyprus – 382.4 million dollars, Sweden– 189.2 million dollars, Korea – 150.0 million dollars, Estonia – 34.9 million dollars, Switzerland – 34.3 million dollars, Denmark – 29.8 million dollars, Great Britain – 27.4 million dollars, Ireland – 22.1 million dollars, Slovakia – 21.2, Austria – 18.5 million dollars.

689.4 million US dollars (70. 7%) were invested in mining and primary processing industries. 108.0 million US dollars (11.1%) were invested in enterprises, which perform real estate business, renting, engineering and rendering of service for entrepreneurs. 97.5 million US dollars (10.5%) in trade enterprises, auto, household goods and articles of personal use services.

A number of prosperous enterprises with foreign capital vividly illustrate the examples of successful investments in our field. Swedish company "Baltic Beverages Holding AB" invested more than 170 mln US dollars in PJSC "Slavutich" Brewery; Irish company "European Refreshments LTD" invested more than 15.5 mln US dollars in mineral waters and alcohol-free beverages production, while the

гольних напоїв, а також продовжується робота щодо подальшого залучення фінських інвестицій в ЗАТ "Запоріжкран".

Запорізька область і сама інвестує в економіку інших країн. Так, на 1 січня 2012 року обсяг прямих інвестицій з області в економіку країн світу становив 41,3 млн.дол., у т ч. до країн ЄС – 6,3% загального обсягу, до країн СНД – 84,4%, до інших країн світу – 9,3%. Переважна частка інвестицій спрямована до Російської Федерації.

Сьогодні в області є інвестиційні проекти які увійшли до числа стратегічних проектів, отримавши підтримку Уряду України:

• "Реконструкція сталеплавильного виробництва з переводом на конверторний спосіб виплавки сталі" – ВАТ "Запоріжсталь". Реалізація даного проекту дозволить:

- Відмовитися від малоефективного мартенівського способу виробництва сталі;
- Знизити валові викиди забруднюючих речовин на 13,1 тис. тонн / рік;
- Значно розширити марочний сортамент виплавлюваних сталей;
- Знизити споживання природного газу по комбінату на 330 млн. м³/рік.

• "Розробка та серійне виробництво турбореактивного двоконтурного двигуна (ТРДД) АИ-28 для перспективних модифікацій літаків" – ДП "ЗМКБ" "Прогрес". Це "проривний проект", реалізація якого дозволить Україні утримувати паритет з провідними закордонними фірмами – розробниками авіадвигунів і створити конкурентоспроможний літак на ринку регіональних літаків. Соціальний ефект: на етапі серійного виробництва двигуна планується створення 2000 нових робочих місць. Відрахування до бюджетів усіх рівнів за період реалізації проекту очікуються на рівні 977,5 млн. дол. США.

В області за рахунок коштів інвесторів розпочато реалізацію проектів з будівництва парків вітрових електростанцій на територіях Приазовського, Приморського, Мелітопольського та Бердянського районів області, та сонячних електростанцій на територіях м. Приморськ, Приморського та Токмацького районів.

Одним з пріоритетних напрямів роботи Запорізької обласної влади є створення на території об-

work on Finnish investments attracting in CJSC "Zaporizhkran" is in progress.

Zaporizhzhia region invests in other countries economy as well. As of January 1 2012, the volume of region direct investments in other countries economies was 41.3 mln USD, including 6.3 % of total volume in EU countries, 84.4% in CIS states and 9.3% in other countries. A significant part of investments is directed to the Russian Federation.

Today there are investment projects in the region, which joined the ranks of strategic projects by acquiring the support of Ukrainian government:

•"Reconstruction of steel industry by switching to basic oxygen steelmaking" – OJSC "Zaporizhstal". The project execution will allow to:

- Abandon the inefficient open-hearth steel making process.
- Reduce the overall emissions of pollutants by 13.1 thousand of tones per year.
- Significantly expand the branded assortment of made steel.
- Reduce the facility natural gas consumption by 330 mln m³ per year.

• "Development and manufacturing of bypass turbofan engine (TFE) АИ-28 for planes advanced design changes" – SE "Zaporizhzhya Machine-Building Design Bureau" "Progress". This is a "breakthrough project" the execution of which will allow Ukraine to hold the parity with leading foreign aircraft engines design companies and create a competitive plane in regional airliners market. Social effect: it is planned to create 2000 new working places at the stage of engine manufacturing. The fiscal charges of all levels, for the period of project execution, are expected to be approximately 977.5 mln US dollars.

At the expense of investors' funds the execution of wind farm park project has been started in Priazovsk, Primorsk, Melitopol and Berdyansk districts of the region, as well as solar electric plants in the territory of Primorsk city, Primorsk and Tokmak districts.

One of the priorities of Zaporizhzhia regional council is the creation of industrial areas In the region, which will allow to provide potential investors with favourable conditions for starting their business in the region.

Корпорація "Хортиця"
"Khortytsya" Corporation

ласті промислових зон, які дозволять забезпечити потенційних інвесторів комфортними умовами входження до регіону.

Підготовані та направлені до державного агентство з інвестицій та управління національними проектами заявки на участь за пріоритетними напрямами "Нова якість життя" і "Нова енергія".

У регіоні запланована реалізація таких проектів, як створення перинатального центру, будівництво житлового будинку, обласний проект "Єдиний інформаційний простір" (на сьогодні подана заявка на участь 79 загальноосвітніх навчальних закладів).

Запорізька область розпочала процес реалізації Інвестиційної реформи. У 2011 році велася активна робота з презентації потенціалу області, розробці та просуванню інвестиційних проектів і налагодження контактів обласної влади з потенційними інвесторами. Проведення Міжнародного інвестиційного форуму, який став візитівкою Запорізької області, є одним з найефективніших механізмів покращення інвестиційного іміджу регіону.

З метою залучення іноземного бізнесу Запорізька область бере участь у виставковій роботі. Зокрема, бере участь у наступних заходах: Міжнародна виставка-ярмарок уживаного обладнання "USETEC 2011" (Німеччина), Міжнародна виставка "Будівництво-Uzbuild 2011" (Узбекистан), щорічна Міжнародна промислова виставка Ганновер Мессе 2011 (Німеччина), Міжнародна спеціалізована виставка "Import Goods Fair 2011" (м. Сеул, Корея), Брестський інвестиційний форум, Міжнародна будівельна виставка у Брно, Міжнародна виставка водного господарства і екології "WATENVI" (Чеська Республіка), Міжнародна універсальна виставка-ярмарок "Весна в Гомелі", Всеукраїнський благодійний Великодній ярмарок (м. Київ), Міжнародний форум з управління відходами, природоохоронних технологій та відновлювальної енергетики ВейсТек-2011 (м. Москва, РФ) та багатьох інших.

Також, протягом 2011 року за участю Торгово-промислової палати, Запорізька область була презентована в таких країнах як Бельгія, Словаччина, Бразилія, Німеччина, Австрія та Об'єднані Арабські Емірати.

All in all, 23 projects of industrial areas creation had been designed in the region. In 2011, 7 of them acquired the financial support from the regional budget. It has been initially estimated that the execution of seven chosen projects will make it possible to create 10 000 additional working places.

The attendance requests for priority areas "New quality" and "New energy", have been designed and sent to the State agency for investment and national projects of Ukraine.

Execution of such projects as the creation of perinatal centre, construction of a dwelling house, regional project "Single information space" (as of today 79 educational institutions have sent attendance requests) have been planned in the region.

Zaporizhzhia region has started the performance of Investment reform. In 2011 a significant work has been done, concerning presentation of region's potential, design and forwarding of investment projects as well as contact establishing between regional authorities and potential investors. Holding the International Investment Forum, which has become the landmark of Zaporizhzhia region, is one of the most effective tools of region investment image improvement.

In order to attract foreign business Zaporizhzhia region takes part in many exhibitions all over the world. It participates in the following events: World Trade Fair Market for Used Technology "USETEC 2011" (Germany), International Exhibition "Budivnitstvo-Uzbbuild 2011" (Uzbekistan), Annual World Industrial Fair Hanover Messe 2011 (Germany), International specialized exhibition "Important Goods 2011" (Seoul, Republic of Korea), Brest investment forum, Building Fairs Brno, International Water Management and Ecological Fair "WATENVI" (Czech Republic), International Trade Fair "Vesna v Gomeli", Ukrainian National Charity Easter Fair (Kyiv), International Exhibition and Conference for Waste Management, Recycling, Renewable Energy and Environmental Technologies WasteTech-2011 (Moscow, RF) etc.

In 2011, involving Chamber of Commerce and Industry, Zaporizhzhia region was presented in such countries as Belgium, Slovakia, Brazil, Germany, Austria and the United Arab Emirates.

ПОДЯКИ

Видавництво "ЛЮКС-ПРІНТ" висловлює подяку за надання матеріалів при підготовці книги:
Запорізької обласної державної адміністрації: Управлінню у справах преси та інформації, Головному управлінню агропромислового розвитку, Головному управлінню економіки, Головному управлінню промисловості та розвитку інфраструктури, Управлінню охорони здоров'я, Управлінню освіти і науки, Управлінню культури і туризму, Управлінню у справах сім'ї, молоді та спорту, Управлінню зовнішніх зносин та ЗЕД

Фото: Зікрач Н.Є., Зікрач Ю.Г., Лініков В.А., Мордовській М.М.

Видавництво "ЛЮКС-ПРІНТ" також висловлює подяку за надання фотоматеріалів:
Запорізькій Обласній філармонії, Запорізькому академічному обласному українському музично-драматичному театру ім. В. Г. Магара, Запорізькому академічному обласному театру юного глядача, Запорізькому муніципальному театру-лабораторії "Vie", Кінному театру "Запорозькі козаки", Запорізькому обласному краєзнавчому музею, Запорізькому обласному художньому музею, Гуляйпільському районному краєзнавчому музею, Запорізькому національному університету, Запорізької обласної універсальної наукової бібліотеці ім. О.М.Горького, Місцевому осередоку Національної Спілки майстрів народного мистецтва України, Запорізької обласної організації Національної Спілки письменників України, Хортицькому національному навчально-реабілітаційному багатопрофільному центру, Запорізькій обласній клінічній лікарні, КУ "Запорізький обласний медичний центр репродукції людини", ПАТ "Дніпроспецсталь", заводу "Гідромаш", ВАТ "Запоріжжяобленерго", ВАТ "Запоріжтрансформатор", ВАТ "Укрграфіт"

Видавництво "ЛЮКС-ПРІНТ" висловлює подяку декану факультету іноземної філології Запорізького національного університету Морошкіної Г. Ф., а також співробітникам інституту, які виконували переклад:
викладачі англомовних кафедр Зацний Ю.А., Запольських С.П., Клименко О.Л., Воробйова М.В., Юнацька А.Б., Шевчук О.В., Чаплінська Т.А., Александров В.Н., Александрова О.Ф., Каніболоцька О.А., Ваніна А. В., Третьякова Т.А., Бєляєва А.В., Коваленко Р,В., Васильченко О.І.; студенти спеціальності "Переклад", волонтер США Анна Кроуфорд.

У статтях використані матеріали з сайтів http:// www.zoda.gov.ua, http:// www.zotic.zp.ua, http://www.wikipedia.org

УДК 908(477.64)=161.2=111
ББК 26.89(4Укр-4Зап)
А З-33

ISBN 978-966-97180-2-0

"Запоріжжя: з минулого в майбутнє" / Зікрач Н.Є., Малахова О.С., Тараненко С.В., Бочковська О.А., Скорик С.І., – Донецьк: ТОВ "Видавництво "ЛЮКС-ПРІНТ", 2012. – 132 с.

Перед Вами презентаційне видання, що знайомить читача з минулим, сьогоденням і майбутнім Запорізької області. Край козачої вольниці завжди уособлював в собі дух свободи і неспокою. Про це нагадують і безмежні степові простори, і могутня сила сивого Дніпра, і бурхлива історія краю. Неспокійний характер запорожців сьогодні допомагає їм досягати все нових вершин, дозволяє впевнено йти вперед і будувати сильну інноваційну економіку.
Книга покликана сприяти формуванню позитивного іміджу регіону, брендуванню та популяризації Запоріжжя, а також гідному позиціонуванню провідних підприємств області на загальнонаціональному і світовому рівнях.
Для широкого кола читачів.

Серія "Регіональні проекти", том 3
Громадсько-політичне видання

Зікрач Н.Є., Малахова О.С., Тараненко С.В., Бочковська О.А., Скорик С.І.

"Запоріжжя: з минулого в майбутнє"
(українська та англійська мови)

Підписано до друку 08.05.2012 г. Формат 70x100/12. Папір крейдований. Друк офсетний. Ум. друк. арк. 6,88.
Наклад 2000 пр. Замовлення №587.

ТОВ "Видавництво "ЛЮКС-ПРІНТ"
Свидетельство ДК №4095 от 17.06.2011г.
тел. +038 (062) 208-18-70, +38 (050)151-77-21
e-mail: lux@lux-print.com.ua, http://lux-print.com.ua

huss
Perceptible printing quality

Друк друкарня "Huss" (ПП "Р.К. Майстер-прінт")
04074, м. Київ, вул. Шахтарська, 5

ISBN 978-966-97180-2-0

© ТОВ "Видавництво "ЛЮКС-ПРІНТ", 2012